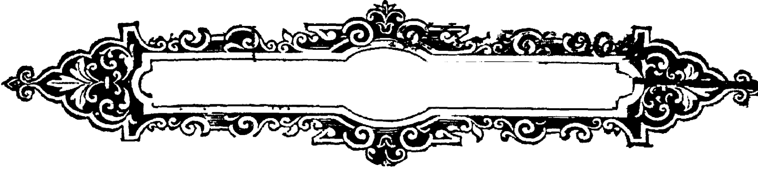

భారవి

ద్వితీయభాగము - ప్రవాసాదికము.

క॥ హారాయిత కవితాంత
స్సార సుమప్రచయలగ్న సరసమహాదలం
కారమణీఘృణిపారా
వారసుధాతుషితసూరివర భారవికిన్॥

గ్రంథకర్త

భువనగిరి విజయరామయ్య, బి యే,

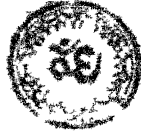
లోకలాండిటాఫీసు, గుంటూరు

మొదటికూర్పు 1000

1936

 [వెల రు 1-00

చీరాలపురోన్నత పాఠశాలా సంస్కృతాంధ్రోపాధ్యాయులగు

మ.రా.రా.శ్రీ నారపరాజు సీతారామయ్యగారు

శ్లో॥ బహుభాషావర శ్రీభువనగిర్యన్వయాధిక
జయరామకవీంద్ర! త్వత్కృతి ర్భవతు నిస్తులా॥

శ్లో॥ **మాఘ**భారవిశబ్దౌ తౌ **యథా** తత్కావ్యనామకౌ
తథా విజయరామం స్యా త్త్వదాంధ్రీకృతభారవి॥

శ్లో॥ తత్కిరాతార్జునీయం త ద్విజయస్య జయార్థకం
విజయస్య జయేనైవ రామో భవతి తత్కథా॥

శ్లో॥ కిం త్వేతత్కథనం శ్రీవిజయరామేణభాషితం
యథా భారవినామాఖ్యం రసవంతం మహాప్రథం॥

శ్లో॥ శ్రీమదాంధ్రకిరాతార్జునీయనామకభూషణం
జయ త్వాచంద్రతారార్క మేతత్కావ్య మహో! భువి॥

తొలిపలుకు.

శ్రీమత్పాండిత్యకవి
త్వామేయరసజ్ఞపారకాగ్రేసరులా
రా! మనవి, మున్ను వింటిరి
గా మనభారవిచరిత్రఁ గళ్యాణంబుల్ ॥

చ॥ పదపడి వానికావ్య మొకభంగి తెలుంగున నాలకించి నా
రిడి కవిగాథలోఁగడమ యెల్లదయాహృదయావధానులై
చదివి తదీయయోగ్యత నెసంగుపసందు లసారత ల్సరి
న్విదితమొనర్పుఁడీ! కొనుఁ డివేపది వేలగుమన్నమస్కృతుల్ ॥

ఉ॥ సోదెయొ తందనాలో యనుచు న్నిరసింపకుఁడయ్య! యింపుఁగ
న్గోఁదగు మున్ను భారవి యకుంఠితదీక్షగ నత్తయింటఁ బ
ల్వాదుల కోర్చియుంట, పిదప న్మగధేశ్వరునోలగంబున
న్వాదులగెల్చుకొంట కళవర్ధిలఁగా బడి నిల్చుకొంటయున్ ।

చ॥ అటనట నేర్చురీతిఁ గథయందుఁ గవిత్వకళావిశేషము
ల్ఘటితములయ్యెఁ గల్పితముకా దొకనిందుచరిత్రకాదు మే
ల్ఘటకులఁదేర్చు రెంటిపులగంబగునియ్యది కొంతయైనము
చ్చటనిడితేర్చునే నదియెచాలుఁ గృతార్థుఁడనై తరించెదన్ ॥

గీ॥ దివ్యసుధ వెదజల్లుసందేశములను
గృతిని బూరింప నుత్సాహమతి నొనర్చి
రెవ్వ రవ్వారలకు మ్రొక్కి యిట్లు మనవి
వ్రాయు

గుంటూరు,
25–12–1935 భువనగిరి విజయరామశాస్త్రి.

పండితాభిప్రాయములు.

అస్మద్గురువర్యులలో నొకరును వధానశిరోమణులు నగు శ్రీమధ్వశ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు, గుంటూరు, 23-3-1935.

క॥ భారవి యర్థంబునఁ గడు
గౌరవముగలట్టి ప్రౌఢకావ్యంబని యి
ద్ధారుణిఁ దెల్గించిన వా
ర్లే రది తెల్గించితివి బలే! యనఁదగదే! ॥

క॥ భారవిఁ దెల్గించుట "యసి
ధారవ్రతత్యంబె" యనఁగఁదగు, నీదగువా
గ్ధారకు మెచ్చితి నినుఁ "బ్రతి
భారవి" యని పిలుతు విజయవత్స! కవీంద్రా! ॥

ఉ॥ ధారకు సంతసించితి సుధారసమూరుచునుంటచే, నసా
ధారణరీతిఁ దోఁచెను యథాకవిభావము నీవు తెల్గు, బా
త్తీరిచినట్లు పద్యము లతిప్రమదంబు ఘటించె నాకు, నీ
భారవి యెల్లకాలము నభంగురమై విలసిల్లుఁగావుతన్॥

బ్ర॥ వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయడుగారు, బి. యె., స్నేహలతా కవితా సంఘసభ్యులు — కొల్లాపురము

గీ॥ భువనగిరివంశచంద్రుఁడవు, కవిగణము
లోన నుత్తమకవివీవు, గాన నర్థ
గౌరవంబున సాటియే కానరాని
"భారవి"ని దెలింగింపఁగఁ బ్రజ్ఞగలిగె॥

ఉ॥ భారవిసత్కవీశ్వరుని "భారవిఁ" దెల్గునసేయు టెంతయుం
భారము, జంకుఁగొంకనెడుమాటయె లేక, కవిప్రకాండ "మా
హా! రమణీయ" మంచుఁగొనియాడురీతి రచించుట న్సుధా
సారముఁ జిల్కుచుండెను రసజ్ఞులు హెచ్చుగ మెచ్చునట్లుగన్॥

ఉ॥ మక్కికి మక్కి యన్నటుల మార్చిరచింపఁగ లేదు, భావమం
దెక్కడ మార్పులేదు రసహీనత మందునకైన లేదు, పెం

పెక్కినసేర్పుపెంపున రచించినసత్కవివీవుగాన నే
చక్కని జూచిన న్మిగులచందము నందముఁ గందళించెడిన్॥
శా॥ ఏదో గ్రంథముకాదు వ్రాయుటకు మీస్వేచ్ఛానుసారంబుగా
వాదం బేటికి? నిద్ది భారవికృతంబై యొప్పు కావ్యంబుసూ
లేదా మె ల్లవమేనిదోస మెచట, న్నిష్ఠార మెంతైనను
న్లేదా మె, న్నుధఁజిల్కుచందమున వాగ్లీల ల్ప్రకాశించెడిన్॥
ఉ॥ సత్యముఁ దాఁపనేల? నరసంబగు శైలియుఁ గావ్యశక్తియు
న్నత్యములైన పోకడలు నూల్కొనునట్లు రచింపఁగా ననౌ
చిత్యముఁ గానరాదెచటఁ జెప్పఁగనేటికిఁ? గల్గు జన్మ రా
హిత్యము, మోక్షముంగలుగు నింతటిసత్కృతి వ్రాసినందుకున్.

బ్రహ్మశ్రీ మహారాజశ్రీ O. Venkatarangam Puntulu Garu, B. A., B. L., Ranganayakula Peta, Nellore, 21-9-34

అభినవభారవులగు బ్ర॥మ॥శ్రీ భువనగిరివిజయరామయ్య కవిగారికి

భారవి ప్రథమభాగముఁ జదివియుంటిని కిరాతార్జునీయముం జదువుకోరికఁ గొనియుండ నప్రయత్నముగ నదిల భించి చాల సంతోషమైనది ప్రథమభాగమువలననే తమ అత్యద్భుత కవితాశక్తి గోచరమైనది అవధానఘట్ట మాశ్చర్యకల్పనగ నున్నది

"గృహలక్ష్మి" 1—8—1934.

శ్రీమదాంధ్ర కిరాతార్జునీయము—అర్థగౌరవమునకు గుఱి యైన భారవి నాంధ్రభాషాగౌరవభూషితుని ఆంధ్రావళి మోదముం బొరయున ట్లొనర్చినకవిగా రెంతయుసంస్తవ్యులు సంస్కృతాంధ్ర పదము లల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన యత్యంచిత పదౌచిత్యము గంభీరభావ ముల అనర్గళగమనమునకు శోభఁగూర్చుచు కవిగారికి పౌరాణికకవు లలో నొకవిశిష్టస్థానము నిచ్చుచున్నవి కవులకుఁ, బండితులకు విద్యా ర్థులకు, సత్కావ్యసాధారణపరనాసక్తులకు నెల్లరకు వారి వారి కను వగు హాయినిఁ గూర్చును

శ్రీ మత్సౌగంధికాపహరణాద్యనేక గ్రంథకర్తలగు

బ్ర॥ భువనగిరి బుచ్చిపరదేశిసోమయాజులుగారు

సబ్ కోర్టు, గుంటూరు 10—1—1936

ఉ॥ భారవిఁ దెల్గుఁజేసి, గురుభావము లర్మిలిఁదెల్పి, యాంధ్రసే
వారతిసల్పి, సూరికవివాక్సుమపూజల నంది, నైజధా
రారచనంబుఁ గల్పన సరాసరిఁ బండితు "లౌ" ననంగ నే
తీరునఁ గూర్చితో కవిసుధీవర ! యోజయరామసత్కవీ ! ॥

సీ॥ ప్రవిమలాగ్నిష్టోమసవనసంతృప్తుఁడౌ
పట్టాభియజ్వప్రపౌత్రుఁ డితఁడు
సంస్కృతాంధ్ర విశాలసాహిత్యపాండిత్య భాసి
మంగయశాస్త్రిప్రపౌత్రుఁ డితఁడు
లౌకికవ్యవహారచాకచక్య వివేక
ధారి పట్టార్యుని దత్తుఁ డితఁడు
వైద్యంబునందు ధన్వంతరి, పేరొజ్జ,
పట్టాభిరామార్యు పట్టి యితఁడు
సహజవంశాగత కవిత్వశాలి, శీలి
ధైర్యగాంభీర్యశాంత సంతతులపేటి
హూణవిద్యాబ్ధియే చిహ్నమూను మేటి
విజయరామార్యకవితకు విజయమగుత॥

సీ॥ ప్రబలవీరరసంబు భావంబుఁ జూపుచో
దిగ్గజసంఘంబు దిమ్మవోవు
కరుణార్ద్రరసపుష్టి కల్పనలొల్కుచోఁ
గారిన్యహృదయము ల్కరిగిపోవు
శోకహాస్యరసాల సోకలఁ దెల్పుచోఁ
దత్తద్విధాన మందముగ వెలయు
విరివి ద్రాక్షాపాకవిధిఁ గవిత్వము నల్ల
గంగాతరంగ సంగతులుపొల్చు
సరసకవితావిధాన ప్రశస్తశక్తి
విమలభాషాప్రయోగ వివేకసూక్తి
శాంతసూనృత సద్వ్రితాచారపూర్తి
రమ్యగుణకీర్తి ! మాజయరామమూర్తి॥

భగవద్గీతానువాదియగు మ॥ రా॥ శ్రీ పాటిబండ సూర్యనారాయణ
రావుగారు, Vakil, గుంటూరు 12-4-1936

ఆర్యా!

క॥ అవలోకించితి నీభా
రవి ధారాశుద్ధి, భావరమణీయత, స
త్కవితాపటిమయు, రసభృ
న్నవత్వగరిమంబు, కల్పనాచాతురియున్॥

గీ॥ అరయ నొండొండు చాటుపద్యములుగావు
తలఁపఁగాఁ గొన్నిచిన్నిపొత్తములుగావు
నేరుతురె చేయ నిప్పటివార లిట్టి
భారవిమహాప్రసిద్ధకావ్యత్రయంబు!॥

క॥ రుచిరగతి హయాణకళ బ్ర
హ్మచారి వనుకొంత! సంస్కృతాంధ్రమహాధీ
ప్రచురుఁడ వనిచాటు భవ
ద్రచనము భువనగిరి విజయరామసుధీంద్రా!॥

తర్కవేదాంతవిశారదులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ వేంకటరామశాస్త్రి
గారు, అఖిలాంధ్రదేశీయపండితపరిషత్కార్యదర్శి, ఓంకారమందిరము,
బెల్లంకొండపోస్టు, గుంటూరుజిల్లా 17-4-1936

భో! భో! భువనగిరి విజయరామకవికులావతంసా!

తాము పంపినట్టి స్వకృతభారవిగ్రంధప్రథమతృతీయభాగముల
విమర్శనదృష్టితోఁ జూడఁ గడంగితినిగాని యుపర్యుపరిపద్యగతరసా
స్వాదోత్కలికపూర్వాపూర్వగ్రంధరచనాపరిశీలనదృష్టికి నిర్విషయతను
గల్పించె యావత్ప్రబంధవ్యాపిబ్రహ్మానందసబ్రహ్మచారియగు తత్త
దుచితరసము ద్రాక్షాపాకనిష్పాదితమై సంతతధారగ సర్వావయవముల

నిరర్గళముగఁ బ్రవహించుచుండె క్షీరశర్కరాప్రాయములగు నాంధ్రగీర్వాణముల ననువైనమైత్రి సల్పి శయ్యాను గడురమణీయముగ నమర్చితిరి ప్రథమభాగములోని చరిత్రరచనానుకూలయథోచితగ్రాంథికవ్యావహారికభాషాసంగ్రథనము తమ యద్వితీయచరిత్రరచనాపటిమను వెల్లడి సేయుచున్నది ఇందు నవీనచరిత్రవిమర్శనపద్ధతియుఁ బొడసూపుచున్నది తృతీయభాగములో భాషాంతరీకరణమే ప్రధానోద్దేశ్యముగా లేక భావానువాదము నేముఖ్యోద్దేశ్యముగ నిడుకొని యనువాదమునకుఁ గల ప్రధానాశయము చక్కఁగ నెలకొల్పఁబడి తమ యసదృశానువాదనైపుణిని జాటుచున్నది ఇయ్యది పూర్వకవిరచితప్రబంధముల స్మరింపసేయుచు నాధునికనిర్భావనీరసనియమాబద్ధసామర్థ్యాభావకృతభావకవితాదందహ్యమానసాంప్రదాయికసుకవికులోజ్జీవకసుధాపూర మనుటలో సందియములేదు ఐనను, నిందు "సుదుర్లభాస్సర్వమనోరమాగిరః" అనుభారవిసూక్తివిరోధ మొండు సంఘటిల్లిన దనకతప్పదు స్వాశ్రమోచిభంగభయముచే "నారాయణ" యనిమాత్రమే ప్రత్యుత్తరమొసంగు సన్యాసులభంగి యాత్మగౌరవభంగభీరువులగు కొందఱుపండితులవలె నతిక్లుప్తముగ వ్రాయసహింపకయు, ననేకపండితప్రకాండుల సదభిప్రాయములతో నిండఁదగిన నీగ్రంథభూమికను విస్తారములగుమదుక్తుల నింతకంటె విస్తరించుటయుఁగూడ ననుచితమనియు నెంచి యింతతో విరమించుచున్నాఁడ

విమర్శకాగ్రేసర మ రా శ్రీ నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారు, వకీలు,
తిరుపతి, 29—4—1936

అర్థగౌరవంబునఁ గావ్యంబులలోనెల్ల మిన్నయని పండితులందఱు వినుతించు భారవిమహాకవిరచితకిరాతార్జునీయమును భాషాంతరీకరణమొనర్చుట కడిందిపనియయ్యును మీరు దాని నాంధ్రీకృతముగావించుట కరంబు శ్లాఘనీయము మీభాషాంతరీకరణవైఖరి మిగులఁ జక్కఁగానున్నది ఇందలిశైలి భాషాంతరమని తోఁపింపక సరళముగా

లలితముగా కొప్పారెడు మీరు లౌకికవ్యవహారములందు (Govt Service) మెలంగుచున్నను సారస్వతంబున నింతటిప్రౌఢిమ గడించు టయు నిట్టిసరసకవనంబు నిర్మాణముసేయుటయుఁ గడుంగడువినుతి పాత్రంబులు

శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు, Retired Senior Sanskrit Pandit, Maharajah's College, Vizianagaram 9-5-1936

"కవివర్యా!, తమరు దయతోఁ బంపిన కిరాతార్జునీయపరివర్తనము, భారవిచరిత్ర మొదలగుపుస్తకములు కొంతకాలముక్రిందటనే చేరినవి (* * * * *) ఇదానీంతన కవిపుంగవు లెందరో సంస్కృతకావ్యపంచకము నాంధ్రీకరించి ముద్రితములైన యాపుస్తకముల నభిప్రాయనివేదనముకొఱకు నా యొద్దకుఁ బంపిరి వాని నన్నింటిని యథాయథముగాఁ బరిశీలించి నాయభిప్రాయము నాగ్రంథప్రణేతలకు వెల్లడించితిని మీగ్రంథము కూడ నట్టివానిలో నేకతమమనితలఁచి యొకచో నుంచితిని నమ్మండి! సత్యముఁ బలుకుచున్నాను! కొలఁదిదినములతరువాత నొకనాఁడు యాదృచ్ఛికముగా మీగ్రంథమును దెఱచి యిది యెట్లున్నదో చూత మని కుతూహలము గలవాఁడనై యచ్చటచ్చట స్థాలీపులాకన్యాయ ముగాఁ గొన్నిపద్యములఁ జదువఁగా "నబ్బబ్బా! యిది కంకంటిపాప రాజుగారి యుత్తరరామాయణము, పుష్పగిరి తిమ్మన్న సమీర కుమారవిజయము మొదలగు ప్రాచీనగ్రంథములను బోలియున్నదే! దీనినుపేక్షింపఁగూడ"దని యెంచి తదనర్గళకవితాచాతురీప్రలోభ్యమాన మానసుండనై మాతృకనుబట్టుకొని యామూలాగ్రముగాఁ బదునెనిమిది సర్గలను జదివి సత్కావ్యరసాస్వాదసాహిత్యపూర్ణుఁడ నైతిని ఇది, ఆంధ్రీకృతప్రబంధముకాదు తత్కథామూలకముగా రచింపఁబడిన యొకనూతనకావ్యము ("Original Poem") ఇందు శ్రీనాథుని ధారా

శుద్ధియు, పోతనామాత్యుని యంత్యనియమసౌష్టవము నిబిడబంధము కానవచ్చుచున్నది కవన మతినిర్దుష్టముగా నున్నది. భారవిభట్టు చరిత్ర మత్యద్భుతముగాఁ జిత్రింపఁబడినది ఇందు మూలశ్లోకముల రసము బాగుగాఁ బోషింపఁబడినది మొదటిమూఁడుసర్గలలోఁ బ్రతిపాదింపఁబడిననీతి పరివర్తనమందు జక్కఁగాఁ గానవచ్చుచున్నది మూలము ననుసరించి ప్రతిసర్గాంత పద్యమునందు "లక్ష్మి"శబ్దము సంగ్రహింపఁబడినది కవిసామాన్యము పదన్యాసముఁ జేయఁజాలని దుర్గమగర్భకవితారూపమార్గ మీకవిశిఖామణి కత్యంతప్రహతమై యున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది ఇట్టిగ్రంథములు మఱికొన్ని యీకవివృషభుఁడు వ్రాయుటకుఁ దగిన దీర్ఘాయురారోగ్యాదుల నొసంగుఁగాకయని సర్వశక్తియగు సర్వేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుచు నింతతో విరమించుచున్నాను

ఓమ్

శ్రీమద్భారవి—ద్వితీయ భాగము.

భారవి ప్రవాసము

క॥ భారవి, జననీ జనకుల
కోరిక నట్లుత్రోసి యాత్రకుఁబంపి యెటు
ల్తీరిచెఁ బ్రాయశ్చిత్తము
నారూఢి న్వినుఁడి తెలుపుదంతయు నిచట౯॥

చ॥ జనకులు యాత్రకై నరుగ "శ్వశురగృహంబున కెట్టిసాకుతోఁ
జననగు"నంచు భారవి భృశంబుగ యోజనసేయుచుండె నె
మ్మన మెటుఁబాలుపో, కచట మామయు భారవితండ్రిలేక యం
దినఁగని భార్యచెంత కరుదెంచి విషణ్ణత వింత తోఁపఁగ౯॥ 2

ఉ॥ "బంతికి రండటంచు శుభపత్రికఁ బంప విశేషకౌతుకా
క్రాంతులమైతి, మేమియనఁగల్గుము, మామయు నత్త మొన్ననే
వింతగయాత్రకేగిరట పిల్లని నింటనె నిల్పి, యేమి కా
వింతము ముచ్చట ల్జరుగువీలు వచింతువె? నాఁగ నామెయు౯॥ 3

క॥ ఏమంటిరి! వియ్యపువా
రీమాదిరి నెవరెఱుంగ కేగ నగత్యం
బేమయ్యెనో? దానిగతికి
మీమామీమాంస మడ్డమే? వగపేలా?॥ 4

క॥ ఉన్నాఁడుమగఁడు తోఁచిన
సన్నాహ మొనర్చు శుభముసంగతి మన కం
పన్నాయ మవల నెటుకా
నున్నది యట్లగును తెలియునో విధివిధముల్?॥ 5

క॥ అని నిశ్చయించి పలుకఁగ
విని యతఁడుఁ "దథా" స్తటంచు వేగమె శుభలే
ఖను వ్రాసి విప్రవరునొ
క్కని నల్లునికొఱకుఁగా నెకాయకి ననిచె౯॥ 6

క॥ వచ్చిన బాపని గౌరవ
మచ్చుపడ బహూకరించి, యతఁడేఁగఁగ, న
మ్మచ్చున నమరినసాకున
కెచ్చుగు సంతసము మేని నింతగఁ బెంపన్॥ 7

ఉ॥ మిక్కిలి నాప్తుఁడై వెలయుమిత్రుని నొక్కనిఁ జేరి "నెచ్చెలీ!
యక్కఱకల్గె నోపినసహాయము నీవొనరింప నాకు, నీ
మక్కువఁ జూపెదో? వెఱచిమానెదొ? తెల్పుము, ముందె నీమనం
బెక్కువచింతుఁ 'గారణము నే'మని కోరఁగరాదు మత్కృతిన్"॥ 8

మ॥ అనిన న్సమ్మతిఁ జూపి యాహితుఁడు హస్తాగ్రంబున న్బాసఁ జే
సిన నబ్భారవి తెల్పె "నోదయితుఁడా! 'శ్రేయాంసి విఘ్నాని' నా
వినవే? నీసమయంబు సల్పఁదగ దేవేళన్, గడున్బాపవ
ర్తనమై దుర్యశమిచ్చు నేరికిని మిత్రద్రోహ మెందేనియున్॥ 9

చ॥ కలదొకసద్వ్రతంబు, కడఁగాంచిన నాకగు మేలిసౌఖ్యము,
ల్వెలలెద నేఁడె దీక్షఁగొని, వేడుకనైనను నాప్రవాసవే
ళల నెట్టులైతి నన్గళవళంబుననైనను నన్నుఁగూర్చి రా
వలదు, నను న్మది న్దలఁపవల్వదు నేనరుదెంచు నంతకున్॥ 10

శా॥ నాకున్మాఱుగ నీవె యొజ్జవయి సందర్భానుసారంబుగా
సాఁకన్జూడుము పాఠశాల, మఱి నాస్వార్థంబు లింతేని బీ
ర్వోకుండ న్గనుఁగొమ్ము, వైళ మిటఁ జేరు న్దండ్రి, యందాఁక నె
ట్లో కష్టంబిడినాఁక, స్వార్థముగ వీలుం గూర్చి నన్దేర్పుమా!'"॥ 11

తే॥ అనుచు సకలంబు నాతని కప్పగించి
వలయుద్రవ్యంబుఁ గొని కొన్నివారములకుఁ
జేరె భారవి తనయత్తవారియిల్లు
లాలసమనంబునం దుబలాటపడుచు॥ 12

సీ॥ ఊరివారెల్లరు నొప్పులకుప్పలౌ
వృషభరాజంబులఁ బ్రీతిఁ జూడ
నెనిమిదారేడులయీఁడు బావమఱంది.
లెదురుగా పాముకుచు నేగుదేఱ

నంతర్గృహంపువా తాయనాంతికమునఁ
బారి భార్యముఖము దోఁ బూచులాడ
నెలమిమీఱఁగ వత్త యెఱ్ఱనీరముతో ని
వాళింప వాకిట వార్చినిలువ
కొండగుహనుండి యలవోకఁ గొదమసింగ
మట్లు భారవి శకటంబు నవతరించె
పసిడిమైతళత్తళలతో బటువుమోము
కళలు మెలఁబాఱి కనువారి గారవింప॥ 13

తే॥ ఆత్మగృహమున కేతెంచునర్కుఁ బల్చి
మాశ సాంధ్యారుణచ్ఛవినటులె యెఱ్ఱ
నీరు భారవిచుట్టు సొంపూరఁ దివిచి
వెనుక దిగఁబోసె వత్త సంప్రీతి వెలయ॥ 14

చ॥ తనసతియాదివాంగనను దారసిల నమకించుభాస్కరుల్
వనగిరిగంధవాహములఁ బ్రామి ఘనంబుల నల్గువెట్టి క్షీ
రవిధివి దానమార్చి మది రంజిలుప్రాకృతిరీతిగాఁగ నా
తని జలకంబులార్చెఁ బ్రమదంబున శ్వశ్రువు గోము తేఱఁగన్॥ 15

చ॥ "నవనవమైనయందమున నాథుఁడు మింటఁజరింపఁ దృష్టిపా
లవు వెసఁబోయి రక్షనిడవమ్మ" యటన్నదివాంగనాజ్ఞ మే
ల్నవరణఁ బ్రాగ్దిశాసఖి వలత్సుమసౌరభధూపమేయునా
సవఁ బొగవైచె వత్త సరసంబగువాసనలీనుద్రవ్యముల్॥ 16

చ॥ కలికలఁబ్రొద్దులేవఁ బులకల్కను నీరజపాళితోఁ జరా
చరములుఁ బ్రజ్ఞఁగాంచువరుస న్భులుతోమినముత్యమట్లు సుం
దరతరవిగ్రహుండయి కనంబడుభారవిఁజూచి పత్నియో
క్కరితయొకాక యూరిప్రజ కాంచెఁ గుతూహలితానుమోదముల్॥

సీ॥ కడుఁబెద్దపీటలేకావు బంగరుజరీ
పట్టంచుసేలువ ల్కట్టఁబెట్టుఁ
బెండివంటలెకావు వెండిపాత్రల ఖాద్య
చోష్యపానీయము లొసరిది నొసఁగు

పీడియంబేకాదు పేరుఁబొందిన పోటి
పన్నీరు నత్తరు ల్పాయి నమర్చుఁ
దూఁగుటుయ్యెలయెకాదు కరంబుమెత్తని
పాన్పుల నాయత్తపఱచి చూపు
"భారవీ!" యనిపిలుచుట పనికిరాదు
పండితుఁడుగారు బావగా ర్వారు వీరు
ననుటకా కత్తవారింట నంద ఱతని
నాప్రవాసాదిదివసంబులందు నెందు॥ 18

క॥ "ఆగర్భశ్రీమంతుం
డాగౌరవ మెందులోపమగునొకదే!" యం
చాగుబ్బుఁగొనుచు శ్వశ్రువు
తాఁ గడఁక న్వలయువానిఁ దలఁచి ఘటించున్॥ 19

ఉ॥ చేసినపిండివంట మఱి చేయక పూటకొకొక్కరీతి నా
యాసమునా కమర్చు రుచు లన్నిఁట స్వర్గ మిఁకెడ్డ వేలెడై
డాసిన దన్నటు ల్తగి బెడంగగుమోద మెసంగఁ గ్రొత్త విం
తైసొగయింప నత్త బలమానుబలాంశము శక్తిఁ బెంపగన్॥ 20

ఆ॥ చిన్నబంతి మున్నె చేసియుంట నతండు
వచ్చువెనుక వలయువానిఁ గూర్చి
ముచ్చట ల్చెలంగ మూఁడవరోజునఁ
బెద్దబంతి జరిగె ఫెళ్ళుమనగ॥ 21

క॥ "ఏమండో! వరుఁ డత్తయు
మామయుఁ జుట్టములు మంది మార్చల మఖిలం
బేమయ్యె? నన్నిటికి నొక
రే మీరైతిరె? యటన్న నెకసక్కెములున్॥ 22

క॥ "దరివెముఁ బఱవక యూరక
యరసెద రదియేమి? యెఱుఁగిరా! తోఁడసమ
ర్తి? రు పురెం? యింతటి
విరసమె?" యనుగెలిపలుకువిసరులు మలసెన్॥ 23

సీ॥ “ఇంటికౌనల్లుఁ డిం దెంపులకేతెంచుఁ
బేరంటముననైన బ్రీతిఁగాక?”
“యుండదే ‘యుత్తమంబున్నతాసన’ మని?
మెక్కుఁ డీనయిదిబ్బ కెలమిమీఱ!’”
“లేదె ‘శ్రేష్ఠంప్రవాహోదక’ మ్మనుమాట?
పెరటికాలువను జూపింపరేమొ!”
“యాగుఁ డేమది! చూడుఁ డలిగినాఁ డాఁదూడ
పలుపుఁదేరా! శాంతిపఱుపవలయు”
“సరయఁగా బావ యాడంగులందు జతక
దమ్మ! పెండ్లముపేర్జెప్పుదాఁక మొఁగము
నుఱుఁగుఁ బో నీరుఁ బోయకుండుద”మటంచు
మేలము ల్బుట్టుఁ జెలరేగ మేరమీఱె॥ 24

క॥ వరుసలతో సరిశెలతో
దురుసులతో దొడ్డబంతి తోరఁపుముదము
న్గురిసెఁ బకపకలఁ బాటల
సరసంబుల వెలితిలేని సంరంభములన్॥ 25

క॥ సీతాకోకచిలుకలన
శ్వేతారుణముఖరవర్ణశృంగారములన్
బ్రీతినిడుచిలుకుచీరెల
నాతఱె నైమవుల కట విహారము వెలసెన్॥ 26

ఉ॥ బంగరుగిండ్లతో మరునిబండ్లొకొ నా వలెవాటుపైఁటనీ
డం గడుగుత్తమాఱవికటంగుబిగి న్వ్రథఁజేసి చన్మొన
ల్పొంగుల నిక్కఁగా సొగసుపొంకము లంగజుమేటిమావులై
నింగికి నంగవింపఁ బసనింపిరి సొంపులపేరటాండ్రటన్! 27

చ॥ వరుదరిఁబీటపై వెలయవచ్చుచు సాధ్వి సమత్తపెండ్లికూఁ
తురు తలవంచియు న్మెఱుఁగుదొంగలిరెప్పలఁ బక్ష్మరాజిలోఁ
దెరువుల నోరచూడ్కులఁ బతి న్దమిమీఱఁబ్రదక్షిణించి సం
బరము హృదంబరంబున గబాగుబిఁజిందిడఁ జేరెఁ బీరమున్॥ 28

మ॥ మొయి లడ్డంబయియుండఁ జెంగలువసొంపు ల్గందురుం డెంతని
క్కియుఁ గన్గొఁగలఁడే? యటు ల్వరుఁ డట స్త్రీఁజూడ్కి నెల్లంతతా
ర్చియు లజ్జానతశీర్షయానతి ముఖశ్రీఁ జూడలేఁడయ్యె నా
పయి పెల్చు న్దలకట్టు స్వాక్షిరభసవ్యాపారము ల్నిల్పఁగన్॥ 29

మ॥ "చల మిట్లేటికిఁగొంటి నాపయిని లజ్జాదేవతా! మొన్నియే
న్గొలుపు ల్నీకొసరింతు నవ్వల, దయ న్గోపింప కొక్కింత నా
వలపున్రాశిముఖంబు నాకగుపడ నైబ్బకెత్తఁగాని" మ్మాట
న్దలఁపు ల్వ్యర్థములయ్యెఁబో చెవిటిచెంతన్ శంఖనాదంబుగన్॥ 30

ఉ॥ పూషుని బ్రొద్దుదిగ్గుడుపువుల్వలెఁ ద న్నెడమీక చెన్ను సం
తోషముఁ జూపుచూడ్కుల నెదుర్కొనుకాంతల కంటితోరణా
ల్భాషలఁగొల్పి యంటుశిల పట్టుగ దూఁకెడిసూదులై పడన్
బ్రోషితచిత్తుఁడై తనపమోమును వంచు వరుండు ముంపునన్॥ 31

శా॥ ఒయ్యారంబున 'సువ్వి—సువ్వి' యనుచు న్యోషామణు ల్చిమ్మిరి
న్నయ్యాటంబులఁగూర్చి పంచమముఁ బ్రస్తారించి దంప న్గిరు
ల్మయ్యాట న్దివి ముష్టిన న్బృథివి సంభూతోరుకంపంబుల
న్దియ్యంబిచ్చె సువాసినీ బహుసుధాదీవ్యన్మహత్త్వంబునన్॥ 32

ఉ॥ హారతిఁబట్టి మైమవలు హాయిగఁ బాటలఁబాడ నామని
న్నేరుపుఁ జూపుకోయిలల నిగ్గలు, వానలఁ గేకి షడ్జపు
న్దీరుపులు న్స్వరత్నమయదీప్తమరాళకలస్వనాలి యొ
య్యారము లొచు సుస్వరరసామృతవాహినిఁ గొల్పె నచ్చటన్॥33

చ॥ ఉబుసులు నెక్కసక్కెములు నొక్కెడ, వాయన మిచ్చుసందడు
ల్గబగబలాడుపిల్లబలగంబుల మాటలికొక్కెడ న్మనం
బుబుకఁగఁజేయుపాటలు మఱొక్కెడనై శొలిప్రొద్దు పుల్గుకూఁ
తబిగిజిగి స్మానించుపసఁ దన్కె నట న్సకలస్వరప్రభల్॥ 34

క॥ నగల న్నగవులఁ గొనినశె
నగలు న్జిమ్మిరి విడెంబు నవకంచుకము
న్దగునొడుల నొడికములతో
మగువలు చని రెల్లరథ్య మంగళమెనయన్॥ 35

ఉ॥ ఆమఱునాఁడు వేగుసమయంబున భైరవి యీనుల యా
మామయుఁ గూడరాఁబొలమునంచియుఁ జెలియుఁ జూడనేగియా
రామములు న్మడు ల్పయిరురంగములు న్బ...
స్తోమముల న్ననంబరుపఁ జొక్కి కవిత్వరిరంస రేఁగఁగన్॥ 36

మ॥ వ్రతసంపూర్తికి నెన్నినాళ్ళగునొ? నిర్వ్యాపారినై శ్వశ్రుసం
ధితసౌఖ్యంబులఁ గాలము న్వృధను జెందింపఁగనేలా? యొడే
కతఁ గావ్యంబొనరింప మేలనుచు సంకల్పించి ద్వైపాయనో
దితమా భారతసంహిత న్నరశరాప్తి న్గోరెఁ గర్మస్థితిన్। 37

ఉ॥ "ఎన్నియొగాథలుండ నదియేలొకొ చప్పన నామనంబు పో
యె న్నరుఁ డాకిరాతుఁడగునీశ్వరు నస్త్రము నొందుదారిఁ? గా
నున్నభవిష్యదర్థముల నూహలె నాఁడు లటంచు రెండుఁ గా
నున్నది కాక మానఁగలదా?" యను నాత్మనిమూఢఁబూనుచున్॥ 38

క॥ "భారత మష్టాదశప
ర్వారభటి న్వెలయుఁ దగవె యష్టాదశస
ర్గారోపణ మిందేనని
కూరిచెఁ బెంపున్ ఘటించుకొని పదకంబున్॥ 39

ఉ॥ తక్కినభాగము ల్నిలిపి తా నటఁగాంచు ప్రకృత్యశేషస
మ్యక్కమనీయత ల్కవనమం గళదర్పణపీమ సత్సుధ
న్గ్రిక్కస్వరూపము ల్గొని ప్రకాశిల తెల్ప మనల్పనైపుణిన్
జెక్కె కరంబుజీవకళచె న్నడుమగద్దునఁ గైపుఁ గూర్పఁగన్॥ 40

మ॥ తనతోడ న్జనుదెంచువారు ప్రకృతిస్థప్రాభవోద్గానమం
చునె భావించి ముదంబుఁ జెంద దిన మచ్చుల్దింపు గీర్వాణభా
షను నానాస్థలదర్శితాఖిలవిశేషంబు ల్సుధామాధురీ
ఘనధారాంచితసాధురీతిఁ దగువాక్కల్యాణము ల్పెంపుగన్। 41

మ॥ ప్రకృతి న్జూచినమాడ్కితోనె రసవద్భావంబు చూపుందెర
న్నకళ న్నెక్కొన నిశ్చలుండగుచు నంతర్యోజనాసక్తుఁడై
సకలంబుం గనునట్లు కన్గవ నిమేషత్యక్తమైయుండెనే
నొకటిం జూడఁడు తత్కళన్గవిత్యై నొప్పించుచిత్రక్రియన్। 42

శా॥ ఛాయాగ్రాహకమైనయంత్రముపయి న్సాంద్రోరునీలాంబర
వ్యాయామంబునుబోలి కన్గవపయి న్వర్తించుభ్రూక్షేపము
ల్సాయంబీయఁగ రెప్పలున్విరియఁ బక్ష్మద్వంద్వ మడ్డింగ ను
చ్ఛాయప్రాకృతరూపము ల్సుకవితారంగంబుల న్గిల్కుచోన్॥ 43

ఉ॥ పయ్యరతియ్యము న్విరులవాసన లెండప్రచండత ల్కడున్
డయ్యుట బాటసారులదడాదుడి సాపడువేళమించుట
ల్కయ్యెడుగోవుల న్గనఁడు గొణ్గుచు లక్ష్యములేనిపోబడి
న్గొయ్యియు మెట్టనాక తిరుగు న్గవితావరసృష్టిఁ గొల్పుచున్॥ 44

శా॥ వింధ్యాప్రాంతముల న్జరించునెడఁ దద్వీథీవనాగ్రాళిపై
సంధ్యారాగముతోడఁ దెమ్మెరలు హెచ్చ న్రంగసౌందర్యసౌ
గంధ్యశ్రీల ననేకయోగములుగాఁ గన్పింప గీర్వాణికా
వంధ్యప్రౌఢిమ నల్లు శ్లోకతతి భావంబెంతో సంధిల్లఁగన్॥ 45

మ॥ గిరిపైకేగెడిచోఁ గనంబడునదీకృత్స్నోరుసంపాతము
ల్దటియంజేరి ప్రపాతభిన్నజలవేల్లచ్ఛీకరావర్త ఘో
రరయోద్వేగబహుప్రచారగురుసంరంభంబుల న్గంటిముం
దటఁ గన్పించునటు ల్రచించు సువచోనైపుణ్యపుంజిత్రముల్॥ 46

శా॥ గిర్యుత్సంగమున న్శిలాసనమున న్గేల్దిండుగా వ్రాలి సౌ
కర్యాంబుఁ జిఱుగాడ్పుకూర్ప దిగువ న్గన్పించుకేళీవనాం
తర్యామిక్రియమాణలీలఁ గనినంత న్దివ్యశృంగారవా
గ్ధుర్యత్వంబునఁ దత్ప్రదర్శనము పొందు ల్దింపు శ్లోకావనిన్॥ 47

శా॥ వర్షద్వారిదమందఁదూఱ రవిభాస్వచ్ఛాఖ లావైపున
స్స్పర్శంబిచ్చుచు శ్వేతమేఘమునఁ బెక్కాభ ల్ప్రదర్శించుపై
క్ష్మాముఖ్యజగంబు చిత్కళికలోఁగాఁదూఱి గీర్వాణిలో
శీర్షప్రాయకవిత్వమై గురుయశశ్శ్రీనిల్పె నబ్భారవిన్॥ 48

సీ॥ హారితపున్నాకమాలు హారువు తివాసులౌ
గడ్డిపట్టులల నపకింబుఁ బుఱశిక
సుత్తైత్రవే ట్లమరుక్రొంగ్రొత్తసీసపు రేకు
నెఱసీటిటితళ్కు లన్నియుగ్రహించి

పచ్చరాసంద్రంపు పరవళ్లుగా నూఁగి
పడుపైర గొనబెల్ల వడియఁగట్టి
రిక్కమిన్కులమిన్న రీతిఁ దొమ్మిదిరాల
మెఱుపుకొండలసొంపు మించనూఁది
మహితసంజీవనౌషధిమాద్రి దివ్య
కవిత కావ్యాకృతి స్ఫీవగట్టగాఁగ
ధ్వన్యలంకారపటిమ లందముల వెలయఁ
బరపె సత్కృతి భారవిబ్రహ్మ లీల ॥ 49

ఉ॥ ఇంటికడ న్నెలంగునపు డెల్లెడఁ దా గుణియించు శ్లోకము
ల్గంటముఁ దాఁటియూకుఁగొని క్రమతరాక్షరరూపమిచ్చు, నీ
వెంటఁ బ్రవాసవారములు వేగుచునుండఁగ నత్త యొక్కనాఁ
డొంటరి బువ్వఁబెట్టి పెడనుండి యిట్లువచించె వానితోన్ ॥ 50

క॥ "అల్లుఁడుగారూ! మానఁగ
నొల్లక మర్యాద కెద్దియో చేసెద, రా
ట్టిలజులవిం దెఱుఁగుమీా
యుల్లంబున కివియుఁ దృప్తి నొసఁగంగలవే ? " 51

శా॥ "ఉప్పే హెచ్చెనొ ? కారమేమిగిలెనో ? యొక్కింత పాకంబులోఁ
దప్పేకల్గెనొ? లోపమయ్యెనొకొ ? చెంత న్నీజను ల్లేమినో ?
పప్పు న్నార్వలదందురేల ? యివె యీపచ్చళ్లు బాగుండవే?
యప్పాలైన రుచింపవే? బిడియమేలయ్యా! వడ ల్తెత్తునా ? " 52

ఉ॥ ముప్పూఁటఁ గావ్యసృష్టి మనము న్నెనవేయుచునుంటచే నతం
డెప్పుడుఁ దద్గతాత్ముఁడయి యింతయెఱుంగఁడు భోజనంబులో
నుప్పెకొలంతయో యెది యెటుండెనొ? నిత్యవిధానమాత్రమై
చొప్పడె భోజనం బతనిచొప్పు విచిత్రముకాదె యత్తకున్ ॥ 53

ఉ॥ "పిల్లలకొడికట్టు లెడపిల్లలెకా కొకచంటివానిని
జల్లనిదైవ మిచ్చు టదిసంతసమైనను జద్ది వేఁడి ప
రిల్లఁగఁజేయ నొక్కతన తేకువ బూనిననైన వంట సం
ధిల్లదు వేళపట్టునకు నీకెటు నచ్చునొనర్చుదాననో ! " 54

ఉ॥ సిబ్బితికత్తెకూఁతు రది చేసెడిసుంతయుమాని మూలల
న్గబ్బిగఁదూఱు, నబ్బురము! కార్యముపట్టుల సిగ్గెఱుంగ, మా
యబ్బ పొలానకేగి తఱికందరు ప్రొద్దటుబ్రాలుదాఁక, మా
కబ్బెసమయ్యెఁ గోమలుఁడ వాఁగుదు వెట్టుల నీవు నంతకున్॥ 55

చ॥ ఇరువదియైనలేదువయ సింకను లేముకుపచ్చలాఱ వా
ర్తురకటులే సజీవపితరుండవు నీకును నీమమేల? న
ల్వురుపసివాండ్రతోఁ జలిదిభోజన మానుము రేపురుండియు
న్నిఱుతలు మూడుపూటలు భుజించుట సౌఖ్యముఁబాట కాదొకో?॥"

తే॥ అనుచు గొడవగఁ బల్కెడి యత్తఁ జూచి
"నీకుమారులలోపల నేనొకండఁ
గాఁగ నఱయుంగదమ్మ! శంకలఁ ద్యజించి
యత్తయన నమ్మయనఁగ వ్యత్యాసమున్నె?"॥ 57

మ॥ అని యల్లుండు వచింప "నబ్బ! నను ని వల్లెంచవ న్బుద్ధిఁగా
దు, నయంబు న్మది నీవెఱుంగవొకొ! యేదోపెచ్చియుంబాటిగా
ననుచుందు న్మడిమైల కొక్కరిత నేనై యుంట, నన్యంబుగాఁ
గొనఁగాఁబోకుము, సాధ్యమైనసుఖము న్గూర్పంగ శంకింతునే!॥ 58

తే॥ చంటివానికి నుగ్గిడి జలకమార్చి
నిమురఁబుచ్చి మఱందుల నీటఁగడిగి
చలిదిఁగుడిపించి పాల్చేసి చనఁగవలయు
నేటి కల్లాటఁ జెప్పఁగా నింతవలనె॥ 59

క॥ కోడండ్రిరువు రొకట నీ
రాడంగాఁ బుట్టినిండ్ల కరిగిరి భర్త
ల్వాడల జాడల ద్రవ్యముఁ
గూడంబెట్టుకొనువాంఛఁ గొని చనినారల్॥ 60

క॥ ఈబావ తండ్రితోఁజనుఁ
దా బొంసముఁ దినుటకొఱకు చప్పెడ నిటకు
న్రాఁబోఁడు, బయట లోపలఁ
గాఁబట్టినవెల్ల నేన కనుఁగొనవలయున్॥ 61

శా॥ అమ్మాయీ! పెరుఁగిమ్మటంచఱచి జాగయ్యె న్నివన్నేదె? యే
మమ్మా! తెచ్చినదాన వాగడప చాచారీతిఁగాకున్న ని
ట్లిమ్మై నుంచినఁగాదె, సిగ్గయినఁ బోనిమ్మిల్లిదేపెర్గనా
సొమ్ములోప్పవునో? నోటిముత్యముల కచ్చోప్ప వ్రాలుటఁ గల్గునో?॥

ఉ॥ ఊరకపల్కరే తెలివియొప్పినపెద్దలు కాపురంబు లిం
పారుట కంగన ల్పనుల నారయ మంత్రిగ సేవ దాసిగా
మీఱినచెల్మితో మగనిమెప్పు గడించుట సేమమంచు? ని
తీరిది, యన్న తండ్రి వ్యథఁద్రిప్పుట లమ్మొయి, నేమిసేయుదుక్? ”

క॥ మొదలిడిన సోదె వదలదు
చదురుదు సాధింపు నితెసందర్భములుం
బొదివి కలగూరగంపగ
గుమలువడ న్నణుగు సహజకోపన యగుటక్॥ 64

సీ॥ అత్తవారింటికిఁ గ్రొత్తల్లుఁ డేతేఱ
ముఱిపెంబు ముచ్చట మూఁడునాళ్లు
తరువాతఁ బరిపాటిఁ దారసిల్లును "బజా
ర్వోవోయి! పిల్లలఁ బోరుతీఱ
నాడింపవోయి! యుయ్యాల నూఁచఁగదోయి!
వాగుసిరంబులఁ దేఁగదోయి!
వాల్తీయవోయి! యాపరగడపొలమువై
పేగి కూరలఁ గొనిరాఁగదోయి!

తే॥ లేవువి స్త్రల్గు కుట్టంగలేవె? జీత
గాఁడు నడ్డబడె న్బొలికట్ట యదిగో!
కట్టెల న్నన్నఁగాఁ జిల్పఁగలవె! యనుచు
మెల్లవరుసను మర్యాద మిడికి యుడుగు॥ 65

క॥ అలుసెక్క నెక్క గాలికిఁ
బలుచనయై జీతగాండ్రుఁ బనిపంపునవ
స్థలకు గుఱియగును మెలకువఁ
దెలియక యత్తింట నిలుచు ధీబెకు వరుసక్॥ 66

చ॥ రుసరుసలాడుకొంచును నోరుల్వీనుటెంచక కుక్కపిల్లిపైఁ
గసరులలో నిడన్పెడను గానివిధమైనవిఁ జొన్పి రుంజున
త్త సరసవృత్తి మెట్లుదిగుదారిని దొల్తఁ బరాపదేశవా
గ్విసరము లాపయి న్వదలి కేవలభాషఁ బ్రయోగమూనెదుర్॥ 67

ఉ॥ భారవి తాను పెన్జదువువాఁడయిన న్గలిమిన్జెలంగిన
న్పేరుగడించియుండినను బెద్దగరూపసియైన మిన్నున
న్దారుచు నేల నుట్టిపడిన న్బరిపాటిగఁ జెల్లుతీరుపు
ల్మారుప నేరుపొందునె క్రమంబునకు న్దొలఁగంగనేర్చునే? ॥ 68

సీ॥ "పిల్లవాఁడేడ్చుట వినరాదె యేరికి
నేమిజాణతనంబొ యెఱుఁగమమ్మ!
గోల్లుగిల్లుకొనుచుఁ గూర్చున్నఁ బ్రొద్దెట్లు
పోవునో యెఱుక కాఁబోవదమ్మ!
కూర్చుండి కుండల గుజ్జుముల్తోలెడి
మగవారు మగువలే యగుదురమ్మ!
తిరిగి యాడుది సెడుఁ దిరుగక మగవాఁడు
సెడునంట పెద్దల నుడిగదమ్మ!
తే॥ కలుఁగుమాత్రంబుఁ దిని యొడ ల్కదలకుండ
నట్టనడిమంచమున బరుండగను గ్రొత్త
లేఁతబాలింతయని మందలింపరమ్మ!"
యనుచు వార్వీరితో నత్త యాడుచుండ॥ 69

క॥ వినియు న్వినన్టులు కవి
తనుఁగాదనుకొంచుఁ గొంతతటకాపడు, నా
యన యమ్మ మును తెలిపియుం
డిన యనుభవమునకు నాంది డిగె నని తలఁచున్॥ 70

తే॥ తద్దయును గైతలోఁ బరధ్యానుఁడయ్యెఁ
జాలివిలోనఁ జిచంద్రిపోకలను మించు
చుఱు గలవాఁడు భారవి చూడలేఁడె
యాతకంతను డుగు మర్యాద నచట? ॥ 71

సీ॥ పెద్దపీటలు వాని పెంపు బ్రమోయుటమాని
యటుకపైఁ దమపెంపు లమరవెలసె
వెలసెల్లు దుస్తులు వెండిచెంబులు 'దృష్టి
యనియేమొ భోషాణమందుఁ దూఁగె
తూఁగుటుయ్యెల యింట జాగ చాలదటంచు
వెలిముట్టుగదిలోఁ బ్రవేశమొందె
నింద్రజాలవిశేషమేమొకో! పిండివం
టలు పోయి పెటుకుతంటలుగ మాఱె
తే॥ గారుగీరు లంతంతకుఁ గాఱులగుటఁ
ద్యాజ్యమట్టులుగాఁ బరిత్యాజ్యములయి
యైపులేకుండననఁగె రావయ్య! రార!
యనెడుమర్యాద లచ్చోటులాక్రమింప॥ 72
తే॥ ఆవినీలాంబరమున సాంద్రాసితాంబు
దంబునాఁ బాలకడలి విషంబు నాఁగ
భారవి కవిత్వసృష్టి వెన్నాటునొంది
మడఁగఁ జెలరేగె నిత్యావమాన మచట॥ 73
వ॥ అంతనొక్కనాఁడు గృహస్థు భార్యం దరిసి॥ 74
ఉ॥ "బంతికి వచ్చినాఁడు, బహువారములయ్యెను పోఁడు వింతలో
వింత యిదేమొ! తండ్రికిని వీనికిఁ బోరెదిమైనఁ గల్గెనో!
శాంతుఁడతండు పెన్నరభసంబున యాత్రలకేగనేల? యీ
చెంతల వీని నిల్చుకొనఁ జెల్లదు, నిందకుమూలమయ్యెడున్॥ 75
మ॥ 'ఇదియేమీ?' యనరాదు, 'వాదెసఁగు నీ వింమండ' కన్నాను 'పో
యెదవీవెప్పు' డనంగరాదు యువకుం డీతండెటుల్పల్క నె
య్యదిగానెంచునొ? కాన మంచిగనె సేద్యంబందుఁ జొప్పింప భీ
ప్రదమా దానికిజంకి వాఁడె యరుగు న్స్వగ్రామమొందంచునన్॥ 76
వ॥ అనిసంప్రతించుకొని మఱునాఁటి యిష్టగోష్ఠిలో॥ 77
సీ॥ "కలుపులోనే న్జితగాఁడేల మన"కని
గోముగా మామయ్య గొణిగెఁగొంత

"తీఱిక఼ గలఁడు సందేహింపఁడితఁ"డంచుఁ
దీఱుగా నత్తయ్య తీర్పుఁజెప్పె
"నెండవానలఁ జేల నేనొక్కరుఁడ నేల"
పంపుఁ డీతని"నంచు బావమొఱఁగ
"పనిపాట లేకుంటఁ బారంబుపేర్జెప్పి
మమ్మేఁచు" ననుచాడి మఱఁది కలిపె
తే॥ లేని వున్నవి యురక కల్పించి "వట్టి
వ్యర్థుఁ డితఁ"డని సేవకు ల్వదరి రిట్టి
తంపులన్నియు మిగుల వాస్తవము లనుచు
నత్తమామలు భారవి నజలు కోర॥ 78

తే॥ మాటకోర్వని పరమాభిమాని, యిట్టి
వేళలందెల్లఁ బోరి గంతువేయు చిత్త
వృత్తి కవయవములు సముద్వృత్తిఁ దొడుగ
యత్నమున లోననేమ్రింగు నతఁడు ధృతిని॥ 79

సీ॥ 'వలదురా'యని తండ్రి వారింప వినఁబోక
సాహసంబునఁ గ్రేళ్లు సాఁచినాఁడ
గొలగొలఁ గన్నీరు లొలయ వేడెడుతల్లి
మురిపెంబు సెడ వెన్నువిఱిచినాఁడ
నింట రొష్టాకయింతయేని లేకుండెడు
తల్లిదండ్రుల వెళ్లఁ దఱిమినాఁడ
నాయొజ్జతనము నే నమ్మినమిత్రుల
కాంక్షలన్నియు నీటఁ గలిపినాఁడ
తే॥ సౌఖ్యపదమని స్వర్గంబుసాటి దనుచు
మించుకుతుకాన గ్రుక్కిళ్లుమ్రింగినాఁడ
మొదటిసాహసమున మేలిబుద్ధిఁగొనక
మఱల నీ తెంపుఁ గయికొంటి నరయలేక॥ 80

తే॥ గీ॥ నలుపరా దెట్టిపని నేని సాహసించి
యాపదలపుట్టయవివేక మరసి తలఁచి

పూన గుణములకై వాఁచిపోవు సిరులు
తమకమెగయంగ వరియించుఁ దమకుదామె 81

సీ॥ ఆదరభయముల నెనఁగిపెనంగుమ
ర్యాదఁ జూపెడి నాఁటి యత్తకాదు
గౌరవంబు ముదంబుఁ గడఁకయు మిగులప్రే
మముఁ జూపు నాఁటి మామయునుగాఁడు
స్నేహంబు నడఁకువ నించి యొప్పెడు నాఁటి
యాబావమఱఁదులునైనఁగారు
కనుసన్న సేవఁ జక్కఁగనొనర్చెడి యోర్పు
గల నాఁటి దాసులుంగారు నేఁడు
భళిర! వెకలుండనై నేను పన్నుకొనిన
గాలిమేడలు బుడబుడ న్గూలఁదొడఁగె,
భార్యయొక్కతె మిగిలె నాబారుబూరు
విరితోపాటుకాకుండ వేఁటపడునె! 82

తే॥ మిగులుచనవున నిరసన మేఫలంబు
హెచ్చురాపిడికిని మంటయేఫలంబు
కలిగె నొక్కటి యింతకుఁ గడుపునిండ
నేనును శరింప రాకుండునే విరసము॥ 83

మ॥ ఇసిరో! యంగముల న్బలంబఱుగ నిశ్శేలా! అధైర్యంబు పై
ముసరున్? జా, ల్మనుముం దిఁకెంతకలదో మూన్నాళ్ళకే యిట్టిపె
న్విసువుంబూన భవిష్య మెట్లుజరుగు న్విశ్వేశవిశ్వాసినై
దొసఁగో మంచియొ మానమూని భరియింతు న్మద్వితాపూర్తికై॥

క॥ అనునిశ్చయమున నెవరే
మనిన న్మఱుమాటఁ బలుక కాతఁడు పనులం
బూనరింపఁ దొడఁగె జడభర
తునివిధమున, నొసటివ్రాతఁ దుడుపన్గలరే?॥ ౮౫

క॥ ఒకపనినైనను మునుసే
యకయుండుట నన్నిక్రొత్తలై, పూనినవా

నికి యవకతవక తోడరుటఁ
బ్రకటపుఁజీవాట్లు ముసిరెఁ బ్రతినిమిషమునన్॥ 86

సీ॥ పాలఁదీయఁగఁ దోడుపాలచెంబీయఁ బూ
రిగఁదీయలేక దర్లించె దానిఁ
'గావడి నీరంబుఁ గైకొని ర'మ్మన
న్బట్టెఱుంగక పంట్లు పగుల నడిచెఁ
'గవ్వంబుతో మజ్జిగ న్జిల్కు' మనఁ ద్రిప్పి
పీ ట్రామిచేఁ గుండఫ్రీలఁ జేసెఁ
'బసరాల బీటిలోపల మేపు'మన నిర్గ
వార్గవారల జట్టిపుట్ట నడిపె
'నరక దున్ను'మన న్వాలు నరయలేక
కట్టుకొన యెద్దుగిట్టలో గాడఁదోలెఁ
బండితుండగు భారవిభట్టు స్వాను
భవకళాశాలఁ దొలిపారపరనవేళ॥ 87

సీ॥ 'పోతేయు' మన దంపుపోత్తు రాకడరించె
అోఁకలి రోఁకళ్లు డీకొనంగఁ
'బిండిగుబ్బ' మనంగ బెడిసెడియులవలు
రోటిచుట్టుం జింద మీాటెఁ బాత్ర
'మింధనంబులఁ జీల్చుమీా' యన గొడ్డలి
కట్ట విఱుగవైచెఁ గాటుపడక
'పాపటంబునఁ గల్పుఁ బాయఁదోలు' మనంగఁ
బైరుచాళ్ళు లేచిపాయఁ దోలె
నత్తయుంభార్య యొకట ముట్టిన వంట
సంకటియు నను బొంగగా సంతరించెఁ
బండితుండగు భారవిభట్టు స్వాను
భవకళాశాలఁ దొలిపారపరనవేళ॥ 88

ఉ॥ ఎప్పుడు నెండకన్నెఱుఁగ కెంతయుగోమున నుండుపిల్లవాఁ
డిప్పుడు ప్రొద్దుతూలువఱ కెట్టనియెండఁ బొలంబుఁగాయ మై

నొప్పిన కుందనంపుజిగిమొప్పులు కంది పసందు డిందఁగాఁ
గప్పినయ స్థలంబునవకంబును మాఱెను నాఁడునాఁటికిన్॥ 89

చ॥ వ్రతమునఁబట్టు, బిట్టనుభవంబు గడించుతలంపు తెంపు ను
ద్ధతముగనుంట నొర్చె నతఁ డన్యుల కొర్వవశంబె సేద్యపు
న్గతనమునందుఁ బ్రత్యహము సంభవమాపెనుసంకటంబు ? సం
తతముఁ దదీయవృత్తియె ప్రధానముగాఁగనువారు తక్కఁగన్॥ 90

ఉ॥ కండలు కండెలెక్కఁ బెనుకంటకము ల్మెయినిండ గాడ నో
రెండఁగ బొబ్బలెత్త నడుమెంతయొనొవ్వఁగఁ గాళ్ళు నేలపై
నుండక తొట్రునొంద క్షుధ యొర్వఁగ రాక చెలంగుచుండఁ బే
రెండల నిండువెన్నెలల నెట్లటులుండఁగఁబో ల్పొలంబులన్॥ 91

ఉ॥ కాళులఁ బిట్టిగడ్డములుగాఁబొరి గ్రుచ్చుకొనంగఁ జేనిలోఁ
జాళులు వంపులేక కొనసాగఁగఁ గొండ్రలు తప్పకుండ నె
వ్వేళ నిటట్టు లెడ్లురక పీకఁగనీయక మేఁడినాగలు
ల్బాళిఁ గయిగ్రహించి తిరుగాడుచు దక్కిని దున్నఁగావలెన్॥ 92

మ॥ సరిచాళ్ళాపయిమూలచాళ్ళు మడక న్సాధించి పైచాల్వెద
ల్వఱల న్బాపట మంతదోలి కలుపుల్పాలించి కాపూని యే
తిరుగాళే న్దిన మెన్నొయామడలుగా దేహంబు నొవ్వొత్త 'ను
స్సు' రన న్దీరిక సుంతనిక యలయించు న్సేద్యమెవ్వారలన్॥ 93

చ॥ పశువులబంతి నూఱిపిడిపట్టునఁ గాళులు గడ్డిచిక్కన
న్గశలగువడ్లముండ్లఁ గడగండ్లవడ న్నడినెత్తిమాఁడ నూఁ
గు శలములై యొడల్నవయఁగుచ్చుకొన న్దగరేఁగ దుమ్ముపై
న్గశికగ ముక్కునిండ దడ గ్రాచఁగఁ దోలఁగఁబోలుఁదాలిమిన్॥ 94

ఉ॥ ఎంతటిగాసిసోఁకిన 'ఏదే' మని సాంత్వనమూనువారు లే
కంతయు లోనసే కుముల నాత్మకృతంబయియుంట నొర్చి కా
సంతయు నొండ్లకు న్దెలుప కాతఁడు కృత్యము లాచరించుచో
వంతకువంతకాదె పయి వంకలుపెట్టెడువారలుండినన్॥ 95

సీ॥ ఎండసోఁకున నన్నమిందకుండినఁ జేలఁ
గంకు లొల్చితె యంచుఁ గంకువారు

పదము బొబ్బల గుంటుబోఁజిన నేరేయి
గోడదూఁకితి వంచు గొణుగువారు
తొడలు కండెలుకట్టి నడక గెంటెసలాడ
నమ్మసొమ్ములుసోఁకె ననెడివారు
నానాఁటఁ దనువున నవకంబు నవయంగ
కడిపాఱెడినంచుఁ గ్రాచువారు
మోఁపు కడుఁబెద్దదే! యెట్టులోపి తెచ్చి
నాఁడ! విఁక గొడ్లు బలియవే! యనెడువారు
గాఁగ నత్తింటఁ గలుగుసౌఖ్యమున నతఁడు
పరవశత్వంబు నిజముగాఁ బడయుచుండె॥ 96

మ॥ "కెలడస్కా" పికచిత్రరూపములపోల్కి న్నిత్యముం గ్రొత్తవిం
తలౖకెసేఁతలమార్పులన్ బ్రకృతి చింతల్బాపి కావ్యాంగభూ
షలకౌభాషల కామెత ల్కొలుపుసత్సామగ్రి పెన్నిండుగా
వెలయింప న్గవి కొంతకొంత మఱచు న్వేంద్రంబుతీంద్రంబులన్॥ 97

చ॥ మనసు దృఢంబెయైనఁ గవిమాన్యుఁడు భారవి గాసిపెల్లు సోఁ
కినయెడ గుండెజాఱఁ బెడ్రకేవ నొకండయి తొంటి స్వప్రవ
ర్తనమును నేఁటిపాటు లెడఁద న్సరిజంటఁ జెలంగఁ బొర్లుపొ
ర్లున విడిఁబాఱువంత నెటులో దిగమ్రింగుచు నిట్లు వావిడున్॥ 98

వ॥ "అమ్మా! నేను బలవంతమొనర్పఁ దండ్రి శ్వశురగృహప్రవాసమును నాకు శిక్షగా విధించునాఁడు నాపైఁ బ్రేమమున నట్లునిర్మలించితి వనుకుంటిని కాని నీజాలినుడులే యనుభవసిద్ధములని యెఱుఁగనైతి జననీ! 99

తే॥ "అడిగిన న్బెట్ట కపరాధ మరయుచోటఁ
గటకటఁకటిఁ గష్టంబుఁ గనినచోటఁ
గథలుఁ గారుణ్యము లటంచుఁ గసరుచోట
మిట్టమిడియొంచఁ బాలమేగ నెట్టుచోట" 100

వ॥ నాపసినాన నెట్లునెట్టసమకట్టితి రంటెవికాదే? ఆహా! ఏమువాక్యములు! నాకిప్పు డెట్టులనుభవమునకు వచ్చుచున్నవి! 101

తే॥ అడిగిన న్నెట్ట కపరాధ మరయుటేమొ!
యడుగుటకె లేను తప్పెన్ను టధికమయ్యె,
కటికచీకటిఁ గష్టంబుఁ గనమియేమొ?
రేఁబవ ల్చీఁకటియె దాపరించె నిచట॥ 102

తే॥ కథలుఁ గారుణ్యములటంచుఁ గసరుటేమొ?
ఆకుఁ జేపట్టఁ దప్పయ్యె నమ్మ మిగుల!
మిట్టమిడియోడఁ బాలమేగ నెట్టుటేమొ?
పొలమె యిల్లయ్యె నేమిచెప్పుదును తల్లి!॥ 103

సీ॥ దుముదుములాడు చెందును దోసములెయెన్న
నత్త బాడింపు సుంతైన విడక
తుమ్మలలోనఁ బ్రొద్దుం గ్రుంకు చందాన
మొగముగంటున మామ ముడిగిసురుగు
తంపుకాండ్రయి ప్రల్లదంబుం నుడుకుఁజూ
పుల బావమఱఁదులు గొలుపుఁచుఱుకు
నీసడింపుల గేలియికిలింపులను బొర్గు
త్రిమ్మరు ల్రోసంపుఁ జుమ్మఁ బెంతు
రూరిపెద్దలుఁ బెనుజాలినొప్పకనుల
గబ్బినుడుల సంతాపంబు లుబ్బఁ గాంత్రు
కుడిచి కూర్చుండి చెక్కేరా కూఁతుజబ్బ
యనఁగఁ బైఁ దెచ్చికొంటి నిట్లార్తి నకట!॥ 104

తే॥ మామయఁట! యత్తయఁట! బావమఱఁదులంట!
భార్యయఁట! పెద్దగంపంతబలగమంట!
పాఁడియఁట! పంటయఁట! గొప్పభాగ్యమంట!
నేఁటినిప్పచ్చరమున కన్నియును దవ్వె॥ 105

* తే। ఆప్తులుండియు నేకాకియైనవాని
కెద్దియును రమ్యముగఁ దోఁప దింతయేల?

---

* తదా రమ్యాణ్యరమ్యాణి ప్రియాశ్శల్యం తదాసవః తదైకాకీ సబంధుస్సన్నిష్టేన రహితో యదా॥

తుదకుఁ దనప్రాణములనె చెందును విరక్తి
నిస్సహాయత కొలుపదే నిస్పృహాతను ? ॥ 106

ఉ॥ హాయి నికామగామియయి యన్ని తెఱంగుల మావుదాడుతోఁ
బోయెడిమానసం బిపుడు బొత్తుగ విప్పఁగొనంగఁబోదు పై
డాయుచు ముంచు చిక్కులకడంగరము ల్పొరమీఁదట న్బొర
ల్మూయుచుఁ జుట్టుముట్టుకొన బూడిదబ్రుంగిన నిప్పుపోలికన్ ॥ 107

మ॥ అణఁగన్ద్రొక్కుడుచింత పెల్లదుమ నన్యాయత్తుఁడైయుండ ధం
ధణల న్మామయొ బావయో దరిసి "దొంగా! దుంగ! పైర్గాచుల
క్షణమా యియ్యది!" యంచు దద్దఱిలఁ గేకల్వెట్టి ధట్టింపఁ ద
త్క్షణమే మాంద్యము పాఱిపో వడిసెల న్ద్రాటించు రాల్చేనిపై॥

తే॥ బావిలోనికి దిగుచుండువాని కాదిఁ
బ్రాణ ముక్కిరిబిక్కిరి యాచుఁ బిదప
నచటిగాలికిఁ బనుపడునట్టు లతఁడు
వఱలుదినచర్య కం దలవాటుపడియె॥ 109

చ॥ ఇటులు ప్రవాసమందుఁ దన కేర్పడులౌకికశిక్ష నాతఁ డ
ప్పటికనువైనపోబడిని వర్తిలి రోజులు బుచ్చు లక్ష్మి యా
ఘటకునిభార్య యెవరుసఁగ్రాలెనటందువె ? పారకార్య ! య
చ్చటిసకలంబును న్మనవిసల్పెదఁ గౌతుకమెల్ల తీఱఁగన్ ॥ 110

తే॥ తల్లితో వేగుచుక్కతోఁ దాను లేచు
జనని కలసటఁ దొలఁగింపఁ బనులొనర్చుఁ
గంటఁబడకుండ మగనియక్కఱలఁ దీర్చు
నుఱుములేని తటిల్లత యొప్పు మిగుల॥ 111

తే॥ గూఁటిలోఁ బుల్గుపిల్ల దాఁగొనెడిభాతి
మెఱపు మొయిళుల నుమఃబనమెఱయురీతిఁ
బూర్ణశశి మబ్బుతెఱల దోఁబూచులాడు
పోల్కి నునుసిగ్గు నొయ్యఁ దెంపుఁగొనుచుండ॥ 112

సీ॥ గదిఁదూఱి తలుపులక్రంతలారసి బాగుఁ
జేసి చూచుట వెన్కఁజిక్కఁగొంత

చాటుననిల్చి డబ్బాటుగాఁ జెయిఁజాపి
వస్తులనుంచువెన్నాటు సడలె
స్వారిగుఱ్ఱము మించుఝరి భూషలులియ నిం
దంపు దాఁటెడు బిడియంబుఁ దఱిగె
జంత్రపుంబొమ్మల సరణి మౌనముఁబూని
నడయాడుబెళుకు సన్నగిలఁజొచ్చె
నాఁడునాఁటికిఁ దినమనోనాథునక్క
అలను దనపైననే తల్లి క్రమత వదల
లజ్జకుతుకము కౌతూహలంబుప్రేమ
ప్రేమ చనవుగఁ దలఁపులూరించుచుండు॥ 113

ఉ॥ పుట్టినయింట నట్లు పతి పొందెడుమన్ననలందు మార్పు క
న్పట్టినయట్లు ప్రస్ఫుటముగా దినముం గనిపించుచుండుఁ దా
నెట్టులు కల్గఁజేసికొను? నింకను దల్లిమఱుంగుబిడ్డ లోఁ
దొట్టెడురోసము న్వగపుఁ దుంపుడుకు న్మది నెంతరేఁపిన॥ 114

తే॥ చలిది పిల్లలతోఁబా టొసంగునపుడు
దినదినంబును బతిమేనఁ దనరుపిలుగు
లరసి లోలోనఁగుములుఁ దా నాతవంత
నైన నతఁ డుండె నిలఁ గతం బరయలేక॥ 115

ఆ॥ ముదురుసజ్జఁ గాయఁబోయి భారవి
రేయి బడలి నిద్రవోయె, నంత
దైవఘటనమేమొ తద్రాత్రి యాఁబోతు
మేసిపోయెఁ గొంతమేర చేను॥ 116

వ॥ ఆకథ వారివీరివలన నత్తయెఱింగి, భారవి మఱునాఁటి యుదయమున నింటికిం జేరి స్నానాదికంబులుతీఱ నారగించునెడ నయ్యేడకరుదెంచి॥

ఉ॥ "ఏమిది? పోతురాజువలె నింతకునింతగ బ్రుంగియేగి పై
రామెయిఁ జూఱఁబుచ్చితివి? యంకిలులాడవె? పల్కవేమి? నీ
మోమునఁబెట్టుకొంటి దినము న్జెడికూర్చుండయెట్టికష్టమో
సోమరి! నిద్రకైన నిటఁ జోటగుపింపదె చేని కేటికో? "॥ 118

మ॥ అనిన న్భాస్కరవిశీర్ష మానతముగా నన్నంబు వడ్డించుల
క్ష్మిం గనటద్భ్రూకుటితోడ నిప్పుసెగ లక్షిద్వంద్వమందూర మో
మును రక్తాక్తముగాఁగ నిల్వఁ గనియమ్మో! కోపమోనీకుఁ జా
లును, ప్రారబ్ధముపండ నిట్టిపతిచెల్వు ల్నచ్చె నీబుద్ధికిన్॥ 119

క॥ పండితుఁడఁట! గండరిపెను
గండండఁట! నోట నాల్కకనరా దహ! మూ
ఢుండోకో! విరసుండోకో! మూ
ర్ఖుండోకో! నీవ్రాతకొలఁదిఁ గూర్పఁబడియెన్"॥

చ॥ పతిమన మిట్టిదంచుఁ గనుపట్టమి మూర్పలుకంగనోడి యు
ద్ధతిఁ దనలో నణంచుకొనెఁ దత్సుత, పిమ్మటఁ దల్లియమ్మ! నీ
గతి కిట నావుర న్ముదముగల్గెడి, నేడ్వక వ్యర్థుఁడైన దు
ర్గతికుని వెక్కవైచుకొనఁగా నిటు చూచెదవేల బేలవై?॥ 121

ఆ॥ ఆడువారివెనుక నాడుటకును మించు
పోళ్లె మితనియందు పొదలుచున్నె?
గ్రుడ్డ నప్పగించి కూర్చుండుఁ గిక్కఱు
మనక యెట్టి యడవిమనుజుఁడోక్కొ?॥ 122

ఉ॥ చక్కనిఁవాడు, సూరియు, రసజ్ఞుఁడు, నేర్పరి, వీఁడటంచు మో
జెక్కఁగ నిన్నొసంగితిమి, యెక్కడిదాపరికంబొ? చుక్కలం
జక్కవు, జాణల న్దెలివిఁజూపెడు జాణవు, కాపురంబు నీ
కెక్కరణి న్రహించునొ? నికృంతముల్లెచనె నన్నికోరికల్॥ 123

చ॥ ఇలు నవరింపలేఁడు, పొలమేగి సమర్థతఁ జూపలేఁడు, కా
వలసినవెచ్చ మంగడులపజ్జల బేరముఁజేయలేఁ డికెం
దులకొకొ ఏని పాండితి? యధోగతిహేతువుకాదె? వాక్యవృ
త్తులఁ గొఱకానివారలకుఁ దోఁచునె తద్గతభాగ్యభోగ్యముల్॥

క॥ విగ్రహముపుష్టికలదు స
మగ్రతఁ గనఁ గడుపునిండుఁ ట్లుగ, సుగుణ
వ్యగ్రత సున్న, సమృద్ధిప
దాగ్రము నైవేద్యనష్టి యయ్యకుఁ జూడన్॥ 125

క॥ తినమెండే, పని మొండి, యి
తని కొండొక తెల్వి యున్నదా? యోపికనిం
డునఁ గాగడాలతో వెద
కిన నింతయుఁగనము నీబిగింపేమిటికో॥ 126

క॥ చేసినపను లగుపడవసి,
కోసినముక్క గుపడు న్నగుత్రే లింట
బై సుంతమేలిపని కల
దే సెప్పుమ! వట్టిరోసమేమిఫలంబా'॥ 127

చ॥ పరుషముగావచింతుఁరని పల్మఱుగుంజుకొనంగ ధర్మని
ష్ఠురతకు మార్పుకల్గునొకొ? చూడుము! చేయఁగనైనదానిఁ జే
యరు, మఱి మానఁగాఁదగినయట్టిదిమానరు, కష్టమబ్బు ట
బ్బురమె? యొకొక్కఁ డెంతలుగ మొట్లుగడించునొలౌక్యవృత్తులన్॥

ఉ॥ అల్లుఁడటంచుఁ గూఁతురని యందఱియట్టుల నాకుఁ బ్రేమసం
ధిల్లకపోదు, కాపురము దిద్దుకొనంగ స్వయంకృషి న్ని్వ
ర్తిల్లిన నాకుమెప్పగును దేబెలుగా గడిదేఱి యెప్పుడు
న్బొల్లుకబుర్లతో నొరులప్రోపున క్రొగ్గిన సంతసింపఁజూ!"॥ 129

క॥ అని రుంజిరుంజి గిట్టునఁ
జనె శ్వశ్రువు, తిండి యెట్లొ సలిపి పొలమువై
పునకరిగె భారవియు నా
తనిసతి పాల్వోవిమనము తద్దయునేఁపన్॥ 130

ఉ॥ "పాండితిమెండటంచు ధనవంతులటంచుఁ బ్రసిద్ధి వీర లి
ట్లుండఁగతంబదేమొ? 'చనవోయి!' యటంచనురీతి నమ్మ వా
గ్దండముఁగొల్పఁ గోపమును దాల్పక మాఱన కోర్చి మొండికి
న్నొండిగ నన్నుఁగాదనెడిపోల్కి నటింపఁగ నేమిమున్నెనో? ॥ 131

తే॥ కనులు పెడతలలొంబెఁ మైఁగప్పతొడిగె
డొక్క వెన్నంటుకొనుచుండెఁ బ్రక్కయెముక
లెల్ల బయలయ్యె, నయ్యయో! తల్లిదృష్టిఁ
బడవొయివి? చూచియును లెక్కయిడదొ యామె?"॥

క॥ అటువల్లభు డిటుతల్లి య
కట ! యిటుకాదిట్టులనఁగఁ గానిసమస్యం
దిటము సెడుచుండ బాలిక
యటమటఁబడు రోసపడు "నహా!" యని మఱుఁగున్॥

వ॥ ఇట్లురియాడుమనంబున నబ్బాల సావిడి నిలిచియుండఁ దల్లి మంచి నీరయిపోవుట వానిందేఱ నిత్తడిబిందె నందుకొని వాఁగునకేగు టగుపడ నొక్క దాఁటున నడ్డమఱిగి॥ 134

ఆ॥ "వంటవేఁడి నవయుబాధ చాలదె తల్లి?
నిప్పుటెండ నేటినీరములకు
నీవ యేగవలెనె నేనేమిచేసెద?
బిందె నీయవమ్మ వెళ్లివత్తు॥" 135

మ॥ అన "బిడ్డా! యుదయంబు నీమగని నేనన్నట్టి వాక్యంబుల
న్గానముం గాంచక దెప్పఁజూచెదవె? బాగున్నాగు! గ్రుడ్డేగి పి
ల్లను గొట్టన్గమకించునట్టు, లిటనేలా? పోయినీభర్తకే
యనువౌ సాయ మొనర్చుకొ మ్మెఱుఁగలేనా నీదువైదగ్ధ్యమున్॥

క॥ కాసుంగడియింపనొ? యఱ
వీసముపనిఁజేయనొక్కొ? విస్మయమగు ద్రా
లేసిమగకుఱ్ఱ లెంతెం
తేసిపొనర్చెదరు? చూడ మిట్టివెడంగున్ !॥ 137

ఆ॥ ఉన్నమాటనననినున్నయూరచ్చిరా
దన్నవరుస దగరనైతి నీకు
మునుపుఁజెవులకంటె వెనుకమొల్చినకొమ్ము
లెక్కుడయ్యె నెంతకింతెకాదె?॥ 138

తే॥ అక్కలిరువురమగల నీవరయలేదె?
ముచ్చటయకాదె వారి యేపొబడియును?
మచ్చునకునైన నిట నొక్క మంచికలదె?
కాపురం బింక నేరీతి గడ్డలగునొ? 139

క॥ కవియఁట! కవికిన్ లక్ష్మికి
మివులపగ యటంట వినమె? మిన్నంటుకవి
త్వవియక మానదు లేమిడి
శివమిడు కృష్యాదు లభ్యసింపని కతనన్॥ 140

ఉ॥ చూడవె? పిచ్చివానివలె చూడ్కులు నిట్టటు తార్చు చెద్దియుం
జూడనిచుమ్మ గ్రక్కు తలచుట్టుఁ జరించుచు నింగినేలఁ ద
ట్టాడఁ జెవు ల్బయల్కుయికి నగ్గముగాక ముడుంగ గొణ్గుచుం
గూడును నిద్రకేగు తఱిఁగూడ నెఱుంగని వీని పోడుముల్॥ 141

శా॥ కబ్బంపుందిరిసోఁకి యీవరుసఁ జిక్కన్వాఁ డదేకల్మి పె
ల్లుబ్బుంగల్గినవాఁడు గాని చెడఁడొక్కో? బంట్లుపాలేరువాం
డ్రబ్బైరాగికిఁ జిల్లిగవ్వయును రా నంగుంబొసంగింతురే?
యెబ్బెబ్బే! సిరిచేర నిల్వ ననువానే బైసి నాశిల్లదే!॥ 142

ఉ॥ మూఁడవయన్న వేఁకిఁబడె మున్నటు లేగఁగలేఁడు చేవికి
న్నేఁడటు మంచినీర్గొనుచు నీవ చనన్వలె, నేది యెంతగాఁ
బాడొనరించిన న్గుడుపుఁబబ్బము తప్పదుగాదె మైలప
ల్లిడకచెల్లఁజేయు మటకేగెదు వంటముగించుతోడనే"॥ 143

చ॥ జనని యిటుల్వచించి చన, జాలియు మోదము సిగ్గుమూఁగి ము
మ్మునుములుగా నెడందఁ జలము బలము న్వలపు న్బొరింబొరిం
బనుపడఁజేయ లోగదికిఁ బర్విడి దోఁసిలికప్పుమోముతో
నునుపఱుపందుఁ బోర్లఁబడి నూల్కొని కొంతకులేచి నిల్చుచున్॥

క॥ నెఱి ముంగురు లలజడిఁ దా
మరమోమునఁ గణతలందు మల్లడి గొనఁగాఁ
జిఱు చిగురుచేతఁ జక్కం
బఱపి నిగుడుతలఁపు తొట్రుపాటమర వెసన్॥ 145

తే॥ పెండిలికిమున్న మగఁ డిట్టి పెంపుకాఁడ
టంచు వచ్చినకమ్మ నం దరసి తీసి
దానివార్తకు నేఁటిచందాన కెనఁగు
వారఁ గన్గవ నీర్గ్రోంగువాఱఁ జదివె॥ 146

తే॥ "జగ మెఱుంగు బ్రాహ్మణునకు జందెమేల?"
యనెడి సామెతగా దిశావ్యాప్తయశుని
వరుని భారవిఁగూడిచి వ్రాయునేర్పు
కలుగునే నాకు? యత్నంబు సలుపువాఁడ॥ 147

చ॥ తెలిసితిగాదె మాతులుగతి న్ఘనపండితుఁడౌటఁగోరి య
ట్టు లతఁడుపోయియుండుట, కడు న్ఘనుఁడై వరపండితప్రకాం
డులను వివాదఁగెల్చుచు మఱి ల్పతకంబులు సేలువ ల్ధనం
బులుఁ బెనుబండ్లరాఁగ నతిమోదముతో నిలుసేరె మామతోఁ॥

చ॥ కళలను బూర్ణుఁడై యెటులుగాఁ బెరసూరుల నాక్రమించెనో
కళలను బూర్ణుఁడై యటులె కంతజయంతముఖాతిసుందరాం
గుల నిరసించి మించె నతికోమలహైమసమానదివ్యదీ
ప్తులువెదజల్లుమేన సరిదూఁగు స్ఫురద్రుచిరాంగసంగతిఁ॥ 149

క॥ వచ్చినమఱునాఁ డమరులు
మెచ్చఁదగినదివ్యసభ సమీచీనజయ
ప్రోచ్చలిత సకలమనమై
హెచ్చుగ ముదమిడె మహాపరీక్షలలోనఁ॥ 150

క॥ అవధానంబుల బహువిధ
కవనంబుల గానదివ్యకలన నుపనిష
ద్వివరణగరిమను నింతటి
ప్రవరుని గనివినియెఱుంగ బహుకాలముగఁ॥ 151

క॥ ఎంతని వ్రాయుదు వ్రాసిన
యంతయు నాతనిమహత్త్వమందు శతాంశా
క్రాంతమునుగాదు వైళమ
యంతికమున కీవె వచ్చి హర్షింపఁదగుఁ॥ 152

వ॥ ఇట్టు లాలేఖను ముమ్మారు చదివి 153

క॥ ఇంతటితెలివికి గడనకుఁ
బంతుఁగలిగి తేంద్రరచ్చఁ బసదనముల మే

ల్పంతమున గెలిచికొను పస
సంతనగలవీరు సిలుగు సడిఁ బడెనేలో! ॥ 154

మ॥ కనలే నానవత న్ముఖలుంబొడుపునాఁగా సాఁగునాయె త్తిపా
డ్పును సుంతే న్వినలే న్గతంబెదియొ చెప్పండఁచుఁ గోరంగతే
ననుచు న్బిన్డిగులుబ్బ బాల వలవంత జ్ఞారుకన్నీటిధా
రను గోకంచునఁ గొంచుఁ గొంతవడిఁ దేఱన్బాలుకన్దమ్ముల౯॥ 155

క॥ వెరవుంగనినట్టులు సం
బరముఁ గుతూహలము జమిలిపరువంబున న
త్తఱి నొడలి కుఱువోసంగఁగ
నిరువున నొకచీటివ్రాయు నెగపున నుండ౯॥ 156

వ॥ అట భారవి పొలంబున కరుగుచుండె॥ 157

ఉ॥ "కాఱుమొయిళ్లలో మెఱుపుకంమువ, చిమ్మను చీఁకటి న్రుచుల్
ద్దేఱెడు దివ్వె, రోగములఁదీర్చు సుధామయమైనమాత్ర, ని
స్సారత జోపునోషధి, ప్రశ_స్తతరంబగునాశ, లోకము
ల్వారని దానిశ_క్తిఁగద వర్ధిలుచున్నవి నాఁడునాఁటికి౯॥ 158

చ॥ అడలునుంటచేతఁ గననైతిని మున్నతిమోము, యోగ్యతం
దడవఁగనై తి, నార! ప్రమదంబుకు నబ్బురమయ్యె, రోషముం
దొడరుల తమ్మికన్నులుచు, దొంట్రిలు నయ్యధరంబు నెట్టినం
దొడిగెడు చెక్కిళుల్ల్నెఱపుతుంపడు కిప్పుడుఁ దోఁచునల్లదే!॥ 159

ఉ॥ కంటిని శ్రద్ధఁ బెండ్లియగుకాలమున న్మఱి నేఁడుకంటి వా
ల్గంటి పరిస్ఫుటంబగుచుఁ గన్పడు నేఁటి కడిందిచెన్ను ము
క్కంటికి వేగనుల్దొరకుఁ గా దిఱు వేఁగనులున్న వానికిం
దంటతనంబున న్బలుక ధైర్యముచాల దటంచుఁదోఁచెడి౯॥ 160

క॥ ఏర మాకంఠం బతిసుం
దర మాచిగురాకుమోవి ధర్మచరిత్రా
ఏం మాకన్బొమ యెన్నం
దం మా! పరమాత్మకైనఁ దద్గౌరవము౯!॥ 161

క॥ కనులా యవి! సోయగపుం
గనులా! రసతటిదుదారఘనులా! వలపుం
దోనలా! భావంపుంబెం
దోనలా! చిత్తజునికళకు దోనటా దోనలా!॥ 162

మ॥ నలినదళోపమానము లనందగునెట్టు లమోఘధీప్రభా
లలితములు న్మనోగతవిలాస నిగూఢములు ప్రసిద్ధక
జ్జలసుముఖీకృతావయవజాలములు న్సరళంబులైన యీ
యళికులవేణినేత్రము లయారె! కడున్నతపత్ర జైత్రముల్॥ 163

చ॥ ఖరకరుకాంతి కాచకళికన్బడి యవ్వలఁ బెక్కువెల్గుల
న్బరఁగెడిరీతి నీతరుణిభావము నేత్రయుగంబుఁదూఱి చూ
పఱులమనంబుల న్వివిధభావము లుప్పతిలంగఁజేసె న
ద్దిర! యిటువంటిచూడ్కి కలదే పెఱకాంతల కీధరాస్థలిన్॥ 164

ఉ॥ రింగులువాఱి ముంగురులు క్రేవల గండములందు మేలురీ
విం గయిసేయఁ గన్బొమ గభీరత నాస్యమునందు నింప దృ
క్సంగతి మెల్లర న్దివియఁజాలు విలాసముఁగొల్ప వేఱ పూ
సింగిణియేల? మన్మథుని చేష్ట లవేటికి? పౌనరుక్త్యముల్॥ 165

సీ॥ ఆనుదురే గోటి కా నుదురేపున
కాపూర్ణశశులు వేయారులైనఁ!
జాలుదురా పంటి చాలు దురాయి మీ
ఱఁగ వజ్రి మన్నించు మగువలైనఁ!
దగుదురా చెవుల వింతగు దురాసదలక్ష్మ
కాశ్రీశుఁ డెదమెచ్చు సతివలైన
నెనయటే చెక్కుల నెనయ టేపునవెల్గు
మేరువోమెడు స్త్రీల మెఱుఁగులైన
వాడవాడల సొగసుల జాడలందు
నీడఁబోవని సతులైన నీడుగారు
రంగుఁ గుదు రున్నమాత్ర గౌరవముకలదె?
యిటులు భావప్రసాదంబు నెగపవలదె?॥ 166

సీ॥ పాగ సుడియుచు లేచు వగఁ బక్ష్మములొప్ప
ల్కుంగురు ల్దలకట్టు మూఁగి మెగుర
వెడలించుబిలములై వెడఁదకన్గవ క్రమ
క్రమముగా విప్పారి గండుసుమియఁ
జంక్రమించెడిశిఖాచయమునఁ జూటుకుఁజూ
డ్కులు పొరింబొరిఁ జద ల్కులయఁబొ్రికఁ
దప్తలోహము కాఱుదారి గండములపైఁ
గన్నీ రెనపి మెఱ్ఱగాఱఁ గొలుప
నెగపుధ్వనియన నుచ్ఛ్వాస మినుమడింప
నాస్య మొకచిచ్చుకొండయో యనఁగ రోష
పావకార్భటిఁ జూపిన ప్రౌఢిమంబు
భావ మిగిరించు మేల్చెన్ను పట్టుగాదె!। 167

—♦ భారవి ధనపాల సమాగమము ♦—

క॥ అని ప్రథమాత్యుక్త్యంబునఁ
దనసతిరూపంబు నిపుణత ద్దలఁపుఁదెర
నినుచుకొనుచు భారవి యటు
చనునెడ నెదురేగుదెంచుసాది కనఁబడెఁ॥ 168

సీ॥ పసిడిజరీపాగ బటువుగా మెలిఁబాఱి
తలపైనఁ బెనుతళ త్తళలనీన
సీలమండలదాఁక జీరాడు పట్టుకో
టునఁ బైఁడి బొత్తాము లనలఁగొలుప
ముంజేతి కంకణంబులుఁ జెవితమ్ముంటు
లును మంచిరాల వెల్గులను వెలుప
నీలమేఘచ్ఛాయఁ దేలుమోమునఁ దిఱు
మణియు శ్రీచూర్ణంబు గొనబునిలుప
డాకయి న్గల్లెముచు గొరడాను గుడిక
రంబునను బూని మేటిగుఱ్ఱంబుపైన

స్వారిఁ జనుదెంచుచుండె మేల్వారుకుం డొ
కండు ఖురదాటి ధరణి బింకముగ వ్రాయ॥ 169

చ॥ నడు మవనిన్ స్పృశించెనె యన న్జరణంబులు సాఁచి ముచ్చటె
ప్పుడొ కనరాక వించు తనపోకను రోదసి మ్రోత భూమిచ
ప్పుడు ద్రుతతాళయుక్తమగు మోహనరాగపదంబుఁ బ్రస్తరం
బడరఁగఁజేయఁ దోఁచె జవనాశ్వముస్వారి మహాద్భుతంబుగన్॥

క॥ ఓరంతయెడమునసె తుర
గారభటి న్నిలిపి, "యెవరి నరసెదనిట! శ్రీ
భారవిమహాశయులె? నా
ప్రారబ్ధముపండెఁ గొనుమి వందనమార్యా!"॥ 171

క॥ అని యుత్తమ తురగము దిగు
మనుజుని గుర్తింపలేక మల్లడిఁగొను బు
ద్ధిని నిలుచుభారవి న్గనుఁ
గొని వణిజుఁడు తనను దెలుపుకొన నిట్లనియెన్॥ 172

క॥ "ఉజ్జయినీపట్టణవి
ద్వజ్జనపాండిత్యగురువిభాపటలంబు
ల్మజ్జగము లెన్న భాస్కరు
పజ్జం దివ్వెలగునట్లు పఱపితిగాదే!"॥ 173

సీ॥ రంగులరా ల్మెరుగుంపుచోకములట్లు
గోడల నిమిడి నిగ్గులను గుఱియ
మణిమయాసనరుచు ల్మాటికి బహులతా
కృతులఁ గుడ్యములపైఁ గీలుకొలుప
కలసముద్రమ్ములుఁ గులపర్వతములుఁ గో
ఆడుమై శాస్త్రార్థమావహిల్ల
రసికుఁడై దాతయై రాజుసింహాసన
స్థాయియై జరుగుచర్చలను వినఁగ
వీనులకువిందుఁ గనఁబండువైనపారి
షదమున న్మీరు కాంచినజయము నెట్టి

మందుఁడైనను గనివిని మఱవఁగలఁడె
రమ్యధీసాంద్ర! ప్రథితభారవికవీంద్ర!॥ 174

ఉ॥ ఎచ్చటినుండి యెచ్చటికి నేగెద రేపనిమీద? మోదము
న్మెచ్చున నాపినాఁడ తుఱియింపుఁడు నాచనవు, న్వణిక్కుళ
న్వచ్ఛితి నాఁటి కాపురికి, భాగ్యముకల్మి భవత్ప్రసంగము
ల్మెచ్చుటమీఱ వింటిని, మిముం గనుఁగొంటిని నేడుధన్యతన్॥ 175

చ॥ కళకళలాడు మీతనువు గాసిలియుండఁగ నేల? రాట్సభా
స్థలుల విపశ్చిదగ్రిమపథంబులలో గురుకీర్తిడోలికా
చలనముల న్విలాసత నెసంగఁగఁజాలినమీర లిట్లు లిం
దులఁ గడుదీనత న్నవత తోఁపఁ జరింపఁగ నేమిహేతువో!॥ 176

వ॥ ఆకనంబడు పల్లెయే నాకాపురము మీరు నందుండియే వచ్చు
చున్నట్లు తోఁచెడి భవచ్చరిత్రంబు నెఱుంగఁ గౌతూహలినగు
నాకుఁ దెలుపఁగూడినం బలుకుఁడు రే" యని మృదువచనరచన
వెలయ వినయంబుపెంపున నడిగిన నబ్భారవి 177

చ॥ "వణిజ! సిరు ల్నిరంతరము వర్ధిలుఁగావుత నీకు, ధర్మమే
గుణాలవ మిమ్మెఱు న్వలచి కొండలుగా స్తుతియింప? సత్పరా
యణతను జాటు నీమువినయంబునకు న్మదిమెచ్చినాఁడఁ, గా
రణమును గోరకుండ సుకరంబగు సాయము నొండొనర్చెదే?"॥

చ॥ అనినఁ "బ్రసాదమయ్య! తమయంతటివారల కేవిధాననై
నను బరిచర్యఁజేయు సుదినంబు లభించుట నామప్రాక్పువ
ర్తనము ఫలంబుకాదె! సరిరా నెమరొడ్డెడువారు నుంద్రె? పా
లనమొనరింపుఁ డెట్టిమునల నైదలమోచి ఘటింతుఁ గార్యమున్"॥

మ॥ అనుచు న్భక్తియుఁ దృప్తియుత్సుకత యాస్యంబందు ముక్కారుపా
ర్లున నర్తింపఁగఁజేయుచూపుఁదరఁగ ల్వాల్కుడుకన్దోయియే
పున నాబద్ధకరాబ్జుఁడై నిలుచు నాప్తు న్వైరి నీక్షించి గ్రు
డ్డిని మెల్ల న్తిది కొంతమేలె యనుచూఢి న్వానితో నిట్లనెన్॥ 180

ఉ॥ "వర్తకశేఖరా! విను భవత్కుతుకంబును దీర్పరానిదై
వర్తిలు నొక్క సద్వ్రతము పారముముట్టినవెన్కఁగాని నా

వ ర్తన మిట్టిదంచుఁ దెలుపన్దగ, దట్లయియుంట నీవు న
న్నుత్తరిడనల్లె యుండఁగదఁగు న్మనమెం దెదురాట కల్గినన్॥ 181

మ॥ వ్రతపూర్తిం గనునంత కుండెద భవద్గ్రామంబునందే, మదీ
ప్సితముందెల్పితిఁ, దక్కు-సంగతులు నీవే యూరిలో విందు" వం
చతఁ డంటన్ వ్యధితాత్ముఁడై, విఫలమానాశ న్ముఖం బొందుదీ
నతతోఁ గోమటి వింతయుంగదిసి యాజ్ఞన్ గౌరవంబుంచుచున్॥

ఉ॥ "ఆర్యుల రెట్టి తీర్పిడిన నట్టిటు లాడుట కాదు నాకు మీ
కార్య మదేవిధంబయినఁ గాని సమర్థులుగానఁ బ్రాపు దు
ర్వార్యముగాక కోర, రొకపట్టున నట్టిది కల్గెనేని ధీ
ధుర్య! కలాఁడుమీడని మమత్సవ మెంచుడు పోయివచ్చెదన్"॥ 183

మ॥ అని యాయూరుజుఁడేగ భారవియు నీయాయోజన ల్మానసం
బున నొక్కింత కలంతఁ గూర్పఁ దుదకు న్బ్రోసై నైసర్గికం
బనఁగాఁజెల్లు కవిత్వసృష్టి యనివార్యంబౌచు సంధిల్లఁ గా
వ్యనిచోళావృతుఁడై తమంతఁబదము ల్వ్యాసింపఁ జేరెన్మడిన్॥ 184

ఉ॥ గట్టులఁ గండ్లఁ బూడ్చి చెడుకల్గుల మట్టినిమట్టి నీరము
ల్వట్టినపంపు కాలువలుపాఱఁగ బాగొనరించి చేని న
ల్లట్టుల కేగిచూచి యవల న్మఱల న్గవనంబుఁ బేనుచు
న్నెట్టపొలాలకేగి యటమించెడు కల్పును దీయుచుండఁగన్॥ 185

—♦ భారవికి భార్య నుడి ♦—

శా॥ అల్పాహారము మంచినీరుఁగొని భార్యారత్నమే తెంచుచు
న్జల్పద్భూషణరాజి చీరయును నిశ్శబ్దంబులైయుండఁ గ్రొం
బొల్పాస్యంబునఁ జిందులాడఁగఁ బదంబు ల్మెల్లఁగాదాఁట సం
కల్పాధీనమస్కుఁ జిత్తహారు వెన్కంజేరి యల్లంతటన్॥ 186

చ॥ నిలిచి వడంకుచేతి కొకనిబ్బరము న్నమకొల్పి కట్టులో
పల నిడియున్నచీటిఁ గొని పాణి నొకించుక సాఁచి మీఁటె నం
గులి నది భర్తముచ్చడి మెగుర్చొక్క-న, నంతట సిగ్గు పైకొన
న్మెలఁకువ సళ్ళఁ గైముడిచె మెడ్డున గాజులొకింత మ్రోయఁగన్॥

చ॥ నిశి దివిరాలుచుక్కసరణి స్తనముందట జారు తాళప
త్రశకల మక్షియుగ్మక పథంబున గిటిడి వ్రాలఁ జూచి కై
తశమన మొంద, సద్దు చెవిఁదాఁకి ప్రబుద్ధునోసర్ప, వింతచు
ల్కి శిరముఁద్రిప్పి కాంచెఁ గలికి న్నతశీర్ష నతండు నెమ్మితోన్॥

చ॥ అట నునుసిగ్గు దాడుఁగొన నల్లన మేన్మలఁగ న్గటాక్షసం
పుటులను మించుపోకడలపోలికఁ దొంగలినఱ్ఱు రెప్పసం
దిట నటియించుచూడ్కి పెనుదీప్తుల, మేలిముసుంగుఁ గేల నో
క్కటగనసేమఁ బట్టి పెఱకై బరువూనినజాయ కన్పడన్॥ 189

ఉ॥ కన్నులు విప్పుదేఱఁగ, మొగంబుపయిం జిఱునవ్వుచేఱ, లో
నున్నమనోవ్యథ ల్మలయనోపక యెచ్చటికేనిఁబాఱ, నా
యన్నున నన్నుపైన రభసాక్షులపర్వులుమీఱఁ దన్ను నే
తెన్ను నెఱుంగ కాతఁడు పదింబదిఁ గాంచి యొకింతతృప్తుఁడై॥ 190

ఉ॥ ఒంటరితావు దాఁదమకమూనినఁ బర్విడునేమొ, కాక తా
నంటఁగ వీలు లే దొకటియయ్యెడుదాఁక నటంచు నెంచి వా
ల్గంటి మెఱుంగుఁగ్రేఁగనులు కమ్మదెసంబడుచుంటఁ గాంచియా
దంట 'యదేమొ! చూత' మనిదానిఁ గనుంగొని యుబ్బుప్రబ్బఁగన్॥

తే॥ "మానసాంభోవిహారిణీ మానసౌక
సంబు పడియలబురద నెసంగఁగలదె?
యచట నిలుచుట వీలుకాదయ్యె నేని
లేదె పాలేఱు విహరింపలేదె యచట?"॥ 192

చ॥ అనులిఖితంబుచు న్దనివియారఁగఁ బల్మఱు లోఁబరించి మా
ళినెగచి భార్యమోముసరళింగన బుగ్గలతోడఁగన్ను లం
దెసయుగులాబిరంగుపయి నేడ్తెఱఁ గ్రమ్మెడియశ్రుపూరవ
ర్తనములఁ బొల్చె హైమజలతంద్రితసభ్రమరాబ్జయుగ్మమై॥ 193

ఉ॥ కమ్మయుఁ గన్నులుఁ స్ఫుటముగాఁగ వెలార్చెడిభావము లప్రవా
సమ్మునఁ దాను పొందు విరసమ్ములకు న్వెనుకిన్క యాత్మగే
హమ్మునకేగకున్కిఁ గడునార్తియుగాఁగ నెఱింగి పొంగుమో
దమ్మున నాతఁ డాలిపెఱుఁద న్జనుదే నొకమంచెక్రిందికిన్॥ 194

మ॥ చని యచ్చోటఁ బచేరఁ బూని స్వగతచ్ఛాచుల్ల “మన్మానసం
బును బాలే ఆటనుండ వేటెచటికే న్బోనేటికో? యింద్రజా
లనిరూఢి న్బడియ ల్సుధారసనిధుల్గామాటి మార్చెంగదా
మును పాలేఋలెరొంపిపట్లగు నసమ్మోహంబు నేఁడెంతయున్”॥

క॥ అని యల్పాహారమ్మును
గొని నీరముఁద్రావి కొంతకూర్చుండి శిరం
బునువంచి నిలచునర్ధాం
గినిగని కెలవాలయుచూడ్కి కెరలఁగ ననియెన్॥ 196

క॥ “చుక్కానివాఁడు సంభ్రమ
మొక్కింతయుఁగొనక నడుపుచుండఁగఁ గలమిం
దెక్కరణి నొందు నాపదఁ
బొక్కఁగ నెందవసరంబుఁ బుట్టంగలదో!” 197

క॥ చక్కనిచుక్కవటంచును
వక్కాణించెంగదా భవజ్జనని భ్రమం
జిక్కని రిక్కగదక్కితి
వెక్కనె నాహృదయదివికి నేయులజములున్॥ 198

క॥ మీయమ్మకసరు లన్నియు
నాయెద కుపదేశవాగ్గణములగు సంతు
ష్టాయత్తచిత్తవగుమి య
పాయం బొకయింతలేదు వగపూనుటకున్॥ 199

మ॥ అనుచున్నేచి పొలంబుచాయఁ జను చిత్తాధీశుతో నాఁపి ప
ల్కనెద న్సందడిఁ గొల్పు సంగతులు కుల్క న్మెడ్డుపి గ్గడ్డపై
చనువుం గైకొనసీయకుండుటయె వాక్సంకోచకృద్బంధమా
ట నిలీనాత్మ నొకింతనిల్చి చనె నాడన్బాసి యాలక్ష్మియున్॥

మ॥ మఱునాఁ డెయ్యోగి యెట్టులైనఁ బలికింపం దెంపు సొంపూని యు
త్తరముం దత్తఱ మాస్యవీథిఁ దనకు ల్దాఁటింప మున్వెన్కతోం
దరఁ గన్పర్చుసతీస్థితి న్వరుఁ డొకింతం జూచి యామోము మే
ల్మిరమ న్బాపు తలంపులే కరయు మిర్మిట్లాడు క్రీఁజూపులన్॥ 201

ఉ॥ "కాటుక కంటియంబుదము క్రమతరంబగు చీటిమె ర్పిటం
బాటిలఁజేసె నిన్నఁ, బలువన్నెల నేఁటి ముఖాబ్జజోదయం
జేటిసువాక్సుధాద్రవము నీహృదయావని నింపి మోదస
స్యాటవి సత్ఫలంబొసఁగు నయ్యది సుంత యెఱుంగవచ్చునే?"॥ 202

మ। అనఁ గెల్జంటను గంబమూని వసుధాయత్తాక్షియై కాలిబో
ట్టనవ్రేల న్భువిరాయుచున్నసతి యడ్డంబైన యాఁగబ్బిసి
గ్గు నొకంత న్విదలించి పీఁకెచుడిగిల్కు న్మించుపల్కాఁడెఁ జి
ట్టినదానిమ్మఫలంబునాఁగ రదము ల్కెమ్మోవుల న్మినుకనన్॥ 203

ఉ॥ "బుద్ధియెఱుంగనప్డె పరపోషణ నిల్చు పికం బెఱింగి కా
కోద్ధతి కగ్గమై నిలుచునొక్కొ తదీయకులాయమందు? స
త్పద్ధతి కైవయంచ కుయివైఖరి మాఱినఁగూడ బాతుతో
నిద్దరఁ గూడియుండునె యథేచ్ఛల మానసకేళి కేగదే?॥ 204

చ॥ అపుడటు పిక్కటిల్లుపస నందముఁ జిందెడియంగము ల్కృశిం
చి పరువమెల్లఁ బో నెముకచీలలుఁగన్పడ బక్కచిక్కి యే
రిపులును గుర్తిడ న్గనిరీతికిఁ జేరుట కానరాదె? చూ
చి పితరు లెంతపొక్కుదురొ చిత్తమునం దొకయింత తోఁపదే?॥

చ॥ నిలువఁగనీనిపో ర్ముఖము నేలకుఁ గొట్టుకొనంగఁజేయుమా
టలు విదిలింపులు న్గడబిడ ల్దినము న్మసర న్హిమంబునొ
త్తులఁ జెడుమొక్కల ట్లొదిగి త్రుంగఁగ నేటికి? తెంచుకొంచువె
ల్వలఁబడ నెంతు నేనె మగవారల కీసహానంబు లొప్పునే?॥ 206

చ॥ పొడిచెడి సూటిపోట్లు వెలిఁబుచ్చు నలక్ష్యము లీసడింపులు
న్దొమగు నసాళముందగులు తోరఁపునిందలు నొప్పఁజెప్పు దం
దడిచదురు ల్విన న్మిలలె తద్దయు మార్మసలంగనొ నన
న్బుముగులరీతి శీర్షమునువంచి పడ న్గతి యేమిపట్టెనో?॥ 207

ఉ॥ బావలఁ బెద్దఁజేసి మిముఁ బల్మరు దూఱుట నాలకింపఁగా
నావఁదినక్ బొగల్సెగలు నంగమున న్వెలిఁబాఱునట్టులై
తీవరమెత్తునాక!, యటుతిట్టఁగ తిమ్మఁగ నొక్కరీతియా
మీవిధమెంచి యారిప్రజ మి మ్మెటులెమ్మెయి నాడిపోయునో!॥

చ॥ కరుణయొకింతలే "కుటిలకల్గిరిగా"యని యడ్డమైన చా
కిరి సలిపించుకొంచు నులికించుచు నొంచెడి పీరిపైనఁ గూఁ
తురనగు నాకె యేవము ప్రతున్నమతి న్జనియించు నింతని
బ్బరమున నీపరాభవము భంగము నోర్చుటకేమిహేతువో? ॥ 209

ఉ॥ ఆత్తకుమామకిట్లు వినయంబున నడ్గులమడ్గులొత్త నా
యత్తలె యల్లురెంపు "నదియ ట్టిదియి" ట్లని వంకలెన్ని వా
ర్తత్తలమొందునట్లు వడిఁదాల్పరె? యల్లుఁ డికొక్కగామునా
నుత్తదియానె? మెత్తదన మూనితి రీగతి నేమిమెంచిరో? ॥ 210

ఉ॥ ఇంతటిసాధులై సభల నెట్లు నృపాలురమ్రోల సూరుల
న్బంతముఁ జూపినా? రచటిపాటవమంతయు నేమియయ్యె నీ
చెంతల నింతలోపల? "నిసీ! బడుగా!" యని సాటివారు గే
లింతల టుర్రుగొట్ట బయసేగతినిల్చునొ గ్రామసీమనేన్? ॥ 211

మ॥ తలిదండ్రు ల్కడుకాలమయ్యెఁ జని యాత్ర, న్వచ్చిరో లేదొ, యే
కెలనన్నిల్చిరొ, కన్గొనన్వలదె? స్వక్షేత్రంబు లేమయ్యెనో?
యిలు గొడ్లు న్మటిజీతగాండ్రు నట నేయేరీతి నున్నారొకో?
తెలియంగావలదొక్కొ? మీ కిటులవర్తింపంగ నేకర్మమో? ॥ 212

ఉ॥ అక్కలు బావలుం దిగుదు రందఱు నోముల కంపుఁగూడ నీ
కక్కటితి న్బరాభవము కల్గకమున్నె తొలంగమేలు, మీ
కెక్కవచింపఁజాలుదునె? యింతకు నక్షమియించి సైఁచి నా
మక్కువఁ దీర్పఁజూడుఁడు నమస్కృతి వేడెద మాటిమాటికిన్ ॥213

చ॥ అని యట మోడ్పుమోమున నతాననరాజాసతిఁ జూచి యాత్మలో
"మన కొకక్రొత్తచిక్కుపు డమందగతి న్బ్రభవించె, వ్యాసమె
ల్లనిజమె, దీక్షవీడుట కళంకము కీర్తికి, కార్యమెద్దియే
న్గొనఁగనెరాదు కైకొనినఁ గూడదు భీతిలి వీడ మానికిన్ ॥ 214

ఉ॥ అందును బాపనిష్కృతికినై కయికొన్నవ్రతంబు వీడఁగా
నిందును నందుఁ జెట్టఁ గను ఁటటికిఁదప్పెడు? నెద్ది యెట్లుగాఁ
జిందిన దీనియంతుఁ బరిశీలన నోపికఁజేసి చూడ కే
డిందఁగనీను పూన్కి, వికటించిన ముంచిన' నంచు నెంచుచున్ ॥

ఉ॥ "ప్రేయసి! నీకురూపుపస బీజముగా మొలకెత్తెఁ బ్రేమ, యా
రా! యనిపింపఁజాలు ముఖమందలిభావముఁ జూపు నేర్పున
న్నా యెదనిండెఁ, గైతకు మనంబును బూర్తిగ దింపుహేల కా
ప్యాయత చూడు! వెల్లివిరియంబడుచున్నదిమేన నంతటన్॥ 216

ఉ॥ కౌరవు లేఁచి చేయునపకారములెల్లను నెత్తిచూపి రో
షారభటి న్నరుం బిరుసువ్యాసమున న్నిపుణాణమొందఁగా
వీరతఁ బ్రోత్సహించు పరవీరభయంకరమైనకృష్ణయా
కారము నిన్నుఁజూచి పలుక న్నెమక న్ననిలేదు నాయికా! ॥ 217

ఉ॥ భ్రూముడిపైనఁ గుంకుమము బొట్టును వీక్షణతీక్ష్ణరోచులు
న్నామనివారణంబునకుఁ గాలగళుండు వహించునాకృతి,
స్థేమముగాఁగఁగాళి సరవి న్మహిషాదులఁ గూల్చువేషము
న్నామదిఁ గొల్పి కొల్పెను ఘనంబగుమోద మసంశయంబుగన్॥

ఉ॥ మామనిరాసనంబు, హృది మాడ్కిడి యత్తవచోహతు ల్పర
ల్లాపము నసహ్యభాషలు భరంబులు, వీనికిఁదోఁసు నీవునే
యామటు క్రిందమూపుల నొయారిపొయైన మదీయపాప ము
ద్దామతఁబండియుంగు, బలె! తప్పె నపాయము, చింతలేదిఁకన్॥ 219

ఉ॥ బింకమునందుఁ బెట్టినదిపేరగు నాయెద కెక్కఁజాలు వీ
రాంకవు నీవునాకు సతివౌట యదృష్టముపెంపుసూవె! నా
కింకొకకింక లక్ష్యమ? సఖి! కడుసమ్మదమయ్యె, నీనుడిం
బొంకము పొందులేని యొకపొల్లగుమాటయు రాదు మెచ్చితిన్॥

చ॥ అనుభవ మింతలేనియొకయాఁడనిసుంగట! యారితీఋథీ
జనము నొకొక్కచోఁ బలుకఁజాలని హేతునిబద్ధమై నయం
బెనసి సమగ్రతత్త్వనర నింతటిదక్షతఁ బల్కనేర్చు! కొం
దును గమనబ్బురంబగుచుఁ ద్రోయఁగరానిదిగాఁ జెలంగదే? ॥ 221

చ॥ అయినను ముందువెన్కరయ కాతురముబ్బఁ దెగించి కార్యని
ర్ణయమెదిలేక పూనఁగ ఘనంపుటనర్థము లుద్భవిల్లుఁ, బ్ర
త్యయమున బాగునోగుఁ గని యవ్వల నేర్పునఁ గార్యమూన ని
శ్చయముగ సంపద ల్వలపెసంగఁ దమంతటఁజేరు నిండుగన్ ॥ 222

ఉ॥ కోపము దట్టమౌమసుగు కొంచెము గొప్పయు, మంచిచెట్ట, మే
లాపద, పీలుఁజాలుఁ, దగునా! తగిదా! యని యెన్నసీయ దా
యేపునకు న్వివేకి చలియించునె? వాగెల రౌతు మావున
ట్లాపస తెల్వియై దటికి నందఁగఁ జూపఁడె బుద్ధిధారలన్? ॥ 223

* తే॥ కార్యబీజాళిని వివేకకంకణముల
నించి పాలించువానికే నిండుఫలము
లంబుదమువలె వాఁడె లోకాగ్రవీర
వర్తియై సంతతసుఖంబుఁ బడయుచుండు॥ 224

ఉ॥ కావున, శాంతమే యిపుడుకార్యము, దానికి హేతువుండియు
న్నేవచియింపరాదిపుడు, నిల్చుకతం బది తీఱువెన్క నీ
రావును నాలసింపక విడన్గలవాఁడవు నిక్క మంతకు
న్నీవును నాకుఁగా క్షమగణింపుము నోపికఁజిక్కఁబట్టుమీ! ॥ 225

చ॥ అనఁగ ససమ్మతిం దెలుపునాస్యమునంగ సతత్వభావసం
జనితమనోజ్ఞత ల్విసయశాంతరసాంకము లుద్భవింప నే
గు నబలఁ గాంచి యాతఁడనుఁ "గోమలి! చింత నిఁకంద్యజాపు మే
ది! నగుమొగంబు మేల్తొగరుదీప్తులు చెక్కులఁ జిందిపర్వఁగన్॥

ఉ॥ నీనగుమోముచందురుని నిగ్గులెసూ ననుముంచు మేఘముం
బోని విపత్తమం బడలిపోనడలింపఁగ! రాయియైననా
మానసముం ద్రవించుగరిమ న్గనఁజేయఁగ! నేది! క్రమ్మలిం
బూనుము మందహాసమును బోయెదు తొట్రిలెదేల? నెచ్చెలీ! ॥

చ॥ తమకెదనంచునుం జడిసెదా! యిదె దవ్వున నిల్చువాఁడ, రా
నమరికఁ దొట్టుచిర్నగవు నాపకు నోటికెలంకులంచుఁ, బ్ర
క్కమొగము వెట్టు నాహాయలు కారణమై యదె! వెల్గుచీఁకటు
ల్సమత నిటట్టును న్వెలయుచక్కని మేరువు నూహఁగొల్పెడిన్॥ 228

చ॥ ముసిముసినవ్వొచాలు ననుమోద మొసంగెడి, పొద్దుగుబ్బకా
వెస శశిచేరినంత నలుదిక్కులుఁ దేటలఁ దేలుఁగాదె? ప్రే

---

* అభివర్షతి యోఽనుపాలయ న్విధిబీజాని వివేకవారిణా ।
స సదాఫలశాలినీంక్రియాం శరదం లోక ఇవాధితిష్ఠతి॥ భా స ౨. శ్లో ౩౧

యని! యెదియెట్టులైన హృదయంబునఁ గుందకు, కుందునైన సం
తసముగఁ గాంచువారలకు దాపుసుమీ! యపవర్గసౌఖ్యముల్॥

శా॥ నాదేహంబున నేవళమ్ము మిసుము ల్గానాటఁ [illegible]
[illegible] [illegible] చేసి [illegible] [illegible]దేయు[illegible] ప్రాప్తైం[illegible]
కేదారి [illegible]గుపాటుచేత [illegible]సుమీ! [illegible]క[illegible]నా[illegible]గ్య, మా
హా! దైవాజ్ఞవిచిత్ర! మన్నిఁట నచింత్యానందమే తోఁచెనిక్ 230

మ అవియుంగా కిటఁ దోడివార లొనరైనప్డెల్లఁ "[illegible]రాదికా
పదలన్ దోఁపగు [illegible] నాము లొనరింపఁ జూచి యేఁగూడ నే
ర్చెద బాణా వడిఁ ద్రిప్పఁ గర్గనుము తచ్చిత్రంబటం చాలు స
మ్మోదింపన్ బహుభంగుల న్వలయుసాము ల్చూపె నాతం డటన్॥

మ॥ వెలిదెబ్బ ల్పరిపోఁకపులు న్విసరులు న్వెన్కొత్తులు న్దాటులు
న్మలుపు ల్మార్కొనుట ల్మలంగుపరుగు ల్మధ్యాహతు ల్చూపుత్రి
ప్పుల బాణా తనచుట్టుఁ జిత్రవలయంబు ల్గోల్పు వక్షంబువి
ప్పులయ న్గాళులు వింతదాట్లఁగొన నెంతో నేర్పుఁ జూపెంపఁగన్॥

చ॥ భయ మటువెన్కనబ్బురముపాటు పదంపడికౌతుకంబుఁ ద
న్నెయిదఁగ, లక్ష్మి, యాగరిడియేపుల నేటుల నుబ్బుభావము
ల్పయికొన హస్తపాదగతి భర్త కెటుల్పడుచుండె నట్లె తా
నయి పెనువింత సమ్మదము నాతని కేర్పడఁజేసెఁ బెల్లుగన్॥ 233

ఉ ఆగతి పొమ్ములంగముల, నాసరిదూఁకులు కాలుసేతులం
దా గరువంపుఁజూడ్కిఁ పరు వక్షుల నాతనిమోముఁ బెంప, "హో
హో! గరితా! కుతూహలము యోగ్యతఁగన్గొన బాణవిద్య నీ
కాగతమా సుసూక్ష్మముగ" నం చొకకోలను జేతికిచ్చుచున్॥ 234

తే॥ "గట్టిపిడికిటఁ గోల నిక్కరణిఁ బట్టి
యిట్టు లీరీతి నీచాయ నిల్లు త్రిప్పు"
మనుచు మెలమెల్ల నావిద్యయందు సతికిఁ
దివురుకుతుకంబుఁ బెంచె భారవి కరంబు॥ 235

ఉ॥ బాల్యము లౌల్యముం జనవు భర్తృసమాదృతి పైకొన న్గృహా
క్షౌల్యము సన్నగిల్లిచన, చాన, క్రమంబుగఁ గొంకుజంక సా

కల్యముగాఁగఁ దత్సమయగౌరవనీయ సతీస్వకావనా
మూల్యతదీయచంక్రమణము ల్దివసక్రమయుక్తి నేరిచెన్॥ 236

ఉ॥ ఎట్టినిమెండవేఁడి యొకయింతయు విఘ్నముకాదు, త్రిప్పుడుం
గట్టల వంకర ల్నిలుపుఁ గల్పనసేయవు, కందిచేనిలోఁ
దెట్టలె సాముప ట్లచటఁ దేజినబోదెలు మిట్టపల్లము
ల్నెట్టెలు నాఁడునాఁట నడనిగ్గులలోఁ గొనియె న్సమత్వముల్ 237

ఉ॥ కాలిటుమెట్టఁగావలయుఁ గైనిటుత్రిప్పఁగవీలటంచుఁ దా
నాలిని దిద్దువేళలఁ దదంగము సోకిన మేన గగ్గురు
ద్దేలి నవీనసౌఖ్యమునఁ దెంపున జల్లనుగుండెదాఁటుల
న్వాలికచూడ్కుల న్మొలఁ చుపట్టుల మన్మథుఁ డాడు నట్టువల్॥238

చ॥ అపుడు మగండు ప్రేమజనితార్భటి నిండినచూడ్కిఁ జూడఁగా
రెపరెపలాడు మానసమురీతి బలంబయి లక్ష్మి కౌప్పల
న్దపతపఁగూర్చెఁ దద్రుచిరనాట్యము తిగ్గెకుదీపగోపురం
బుపస నొసంగె నుబ్బఁగొనుమోహమహాబ్ధి భ్రమించు వానికిన్॥

ఉ॥ రైకఁ బిగుల్చు చన్నుఁగవరాయిడి పైటకు బింకమీయఁ గ
న్దూఁకులఁ జెక్కిళు ల్నొగరుతోఁపుల నుబ్బఁగొనంగ వీఁక థా
థాకలఁ గల్వకంటిలగుడంబులు మాటికిఁ బైఁబడంగ న
ట్లాకల బిట్టునొంచెఁ గుసుమాస్త్రుఁడు భారవిఁ బొంచుపోటులన్॥

ఉ॥ మోహముకైపునన్ మిగులముగ్ధుఁడు భారవిభట్టు పూర్వస
న్నాహముమాని కౌఁగిలిని నాఁచుకొన న్జెయిఁ జాచుచుండ నా
యూహ నెఱింగి తుట్టనె నవోఢ, భయంబొ విలాసమొక్కొ సం
దేహముపీడ కాతఁ డటనిల్వఁగ నాతనిభార్య దవ్వనన్॥ 241

చ॥ "తమ కెదనా?" యటంచుఁ గడుధైర్యము బాసనొసంగనాథ్యులౌ
తమ కెద యింతలో బిగువుఁదప్పుట తప్పట, తప్పెట న్బికో
త్తముఁడు కుహూకుహూనినదధాటిని జాటెడి, నేఁటి కాట చా
లు, మగుడుచుంటి నింటి", కని లోలశుభేక్షణ కేలుమోడ్చినన్॥

మ॥ అరచేముద్దున హస్తమెత్తి "భళి! వహ్వా! నెచ్చెలీ! భ్రాంతియొ
క్కరవంతేనియు లేనిరిక్కవన నిక్కంబయ్యె మేల్కొంటి, నా

పొరపొటొంచుచు రేపు రావెటచెదేమో! నమ్ము మీమాటు ని
బ్బర మింతేనిఁ జలింపనీ" ననుపతి న్బల్మాఱు వీక్షించుచున్॥ 243

ఉ॥ "ఇంతటికల్పుకోత్తనము నీసయిదోడులఁ గూడురక్తి యీ
మంతనమందు నిష్కపటమాధురిఁ జిమ్మెడిపీరు పల్కరిం
పింతయులేమి నెట్టుల వటించిరొకోమది నిన్నినాళు లీ
సంతనయే మహాపథము సాగెడుఁగావుత మిట్లు నిత్యమున్"॥ 244

మ॥ అనుచు, న్మాటికి మళ్లిచూచుచు, మగం డావంకఁ జేపీవ వం
దనముంజేయుచు, నేగులక్ష్మి నతఁడు న్గజ్జూపుమే రేగునం
దనుక న్నిల్చి, నిజార్హ్యకృత్యములలోన న్శ్రద్ధఁబూను న్గ్రిమం
బున, నిత్యాబిటులే సమాగమము తెప్పుల్లేక వర్తింపఁగన్॥ 245

సీ॥ పులుఁగుకూఁతలకు నింపులు నేర్పుపొలికేక
నోడిసెల న్విసరుఁ దానొక్కదినము
ఒంపుపూపులకు మేల్కాంతి సంధిల్ల నా
చెంత నొక్కొకనాఁడు చేరిమలయు
కలుపు మాకేగాని కాదు పీకన్నట్లు
కలు పొక్కహంబునఁ గడఁకఁదీయుఁ
గౌతుకంబునఁ బెద్దరాతుగా నొకప్రొద్దు
చిఱుగుట్టమున న్వారిఁజేసి డాయు
కట్టి నొకదానిఁ బాఁతి లక్ష్యముగ సాము
సాధనమొనర్చు నొకపవల్ సారసాక్షి
మగఁడు ఫలహారముంగొని మంచెక్రిందఁ
బంచెఁ బఱిచి పయి న్విశ్రమించుతఱుల॥ 246

మ॥ "తొలిరో జొందినమారవిభ్రమము నెందు న్గ్రిమ్మఱు న్గజూప రే
యలుక న్పొందినజాడయుంగలుగ దాహా! నాఁడటు ల్పర్వన
ద్దొలఁగంబాఱిన లోఁజిపుక్కురుమన ద్దోషంబుదోషంబుత్రో
పుల నేయార్తి ఘటిల్లునో" యనుచు సల్పు న్లక్ష్మి సేవ ల్తమిన్॥

ఉ॥ కన్నులకుబ్బి కుత్తుకకు గట్టిగమూఁగి గగుర్పుతోడ మై
యన్నుకొనంగ రేఁగి మనసా! దడఁ దొట్రిలసాగదేల?, ని

న్మన్ననఁజూపి యాతఁ డభిమానముఁదక్కి వరింపకున్న నీ
తెన్నె యిదేమొ! ' యటంచును సతీమణి బెగ్గిలుఁ జిన్నవోవుచున్॥
ఉ॥ అంచెకమంచె యాత్రలఁగు నైనను లాభమునున్న స్వవ్రతం
బెంతకుఁ బోని వార్నిధిగ నేపుల మహ్యమునొంది హారుల
న్వింతమెఱుంగుఁ గూర్చు, సవివేదుక చెన్కునె చిత్తవిధికిన్?,
గాంతచన న్విరాగియెసఁగ న్గడుచేరువ నిల్చినట్లుగన్॥ 249
ఉ॥ ఓచిరునవ్వుసోయగము నాయరవాల్చినమోము గోము నా
మేచకవర్ణనేత్రముల మేకొను క్రీఁగనుచూపుకోపు నా
వాచవి నూరిమీఱు రసవన్మధురోక్తుల తీపియేపు నా
రా! చతురాస్య శేషదివిజాధిపులే న్బలుక న్వలంతులే? ॥ 250
చ॥ అరుదులభ్రూవిలాసనిచయంబుల నుద్ధతుల న్గ్రమించుచు
న్బిరబిరదాఁటి నూటి నలచిత్తరి క్రేఁగనుచూపుటంపఱు
ల్బుఱుకుచుఱుక్కున న్నిగుడ చుమ్మలువాటెడిమానసంబు ప
ల్మఱు మరులూని మారుఁడను మాంత్రికుఁ దుంచిన పోల నోలుచున్

—♦ లక్ష్మి భారవుల కార్యమునందు భారవినిష్ఠ ♦—

ఉ॥ ఈవిధమై యెడందల రతీశవిలాసమెసంగఁ బైకి నా
భావమొకింతయు న్వెడలఁ బొఱనివైఖరి వార లందు నా
నావిషయప్రసక్తుల దినంబుల నెట్టుచునుండఁ గూఁతు తే
జోవిధ మాత్మ శంకకును జోటిడఁ దల్లి ప్రమతంబ నాథునిన్॥ 252
ఉ॥ చేరి “యిదేమిబింక మొకో! చిన్నతనంబనికాని, కృత్యము
ల్భారములంచుఁగాని వలవంతఁ గొనం డొకనాఁడు నేని, నే
కారణమొక్కొ! నే ననెడికాఱుల కుల్కక తుష్టి నవ్వ సొం
పూరుముఖంబుతో మెలఁగుచుండు నితం డిట నిందుతాలిమిన్! ॥
క॥ జననిజనకులపొలకువ
వినమింతయు, వారు యాత్రవెడలి బహుదినా
ల్బునిమె, నిలుసేరకుంటకు
ఘనమగుభేదము విరక్తిఁ గలిగించెనొకో?॥ 254

మ॥ మనకు న్జాకిరిసేయఁగాఁ గుదిరె నేమా కేటి కన్దప్రాప్తి "గ"
మ్మని మీాహారకయుండ "నిల్లటము తెమ్మా! భాగమం"చితఁడా
డిన రేపెట్టులు?, "పూర్వనాధితముమాకే లేమ నాస్వార్జితం"
బని వియ్యంకుఁడు సున్నవెట్ట గతియేమా వీనికి న్జూడరే?"॥ 255

చ॥ అని సతి చెప్పి చూపువ్యవహారపుఁజిక్కుల నాలకించి "యే
మనవలెనే? కతంబడుగ నట్టిటుఁబల్కఁడు వీఁడు వారివ
ర్తన మిదియుం చెఱుంగఁదగు దారియుఁ దోఁపదు, పొమ్ము" లేచిపో
మ్మనఁగలమే? యతండుచన నవ్వల దానికి నేదిమార్గమా?॥ 256

ఉ॥ యాత్రనో పారియాత్రనో తదన్యముఁ గందొకో? వారిపోక యే
మాత్ర మెఱుంగరా, దితని మాతులుతావునన్నైన లే, రస
చ్ఛాత్రులు వీనియూర నిదిచాయయటంచు వచింప రింకనే
సూత్రములేదు కాఁగలది మాచుచు నూరకయుంట తక్కఁగన్॥257

మ॥ పతిపల్కుల్విని "యట్టులేని నిఁక నిల్పన్రాదు కార్యంబు ని
గతి నొక్కింటఁ జరించు వీరలకు నెక్కాలంబునం దెట్టులౌ
నో? తగ న్మాత్రముఁజూచి జ్యేష్ఠసుతల న్దోతెం, డిటెవ్వారిను
స్థితి కెవ్వారలు పూఁచికాఁగలరు? వ్రాప్తె న్మార్పఁగా శక్యమే?"॥258

ఉ॥ నావుడు, భార్యపల్కులు మన ప్రియము న్ఘటియింప, "నేను ని
భావము నూనియుంటిఁ, గడుబాగుగఁ జెప్పితి వీవు మే", లటం
చావసుధామరుండు సమయజ్ఞుల పెద్దల సంప్రతింపుతో
నావిధి వెళ్ళఁబుచ్చెఁ, దనయాప్తులె చేరిక వేడ్కఁ జేయఁగన్॥ 259

ఉ॥ అక్కలనాఁటికార్యముల నైనవిలాసముల న్మతాంశముం
దక్కమిఁ జిన్నవోవువనిత, న్దనయుండెనయున్కి హేతువై
యొక్కరణి న్వినోదము వహింపనిభారవిభట్టు నొక్కఁడే
ప్రక్కకుఁజేర్ప నేరికట భవ్యసుఖంబని పల్కనేర్తమో?॥ 260

చ॥ గడెపడెఁ దల్పు, తల్పమునఁ గాంతుఁడు కన్బొమ మోడ్చియుంటకు
న్గడెపడె లక్ష్మిచిత్తమునఁ గారణమేమియొ పొల్పలేమి, న
య్యెడరుగ్రహించి భారవ రియుంబునఁ జేరఁగి నేగి "ప్రేయసీ!
జడియకు రమ్ము! నీవలన సాయముఁ గోరెద నాలకింపుమీ!" 261

మ॥ అనుచు న్భృత్యకు దాపుపీఠముఁ సధ్యాసీనఁగ వించి తా
నును సెజ్జ న్దఱిగా వసించి, చెఱఁగంచు న్జేతుల న్బూని వా
ల్చినమౌళి న్నిలుచున్న జాయఁగని, "యోసీమంతినీ! నెచ్చెలీ!
వినవేవింటివిగా వ్రతం బెసఁగున న్వృత్తాంత మీవింతకే? ॥ 262

మ॥ వ్రతసంపూర్తి యెసంగుదాఁక నియమవ్యాపారము ల్వీడు టు
న్నతికి న్జేటగుఁగాన నంతవరకు న్సాంగత్యము ల్మాఁడునే?
పతికిన్భార్యకు?, దీని నేవరుసఁ జెల్పన్వచ్చు నీ కంచు నొం
దితిఁ జీకాకొకయింత ధైర్యమును గొంటి స్థిర నీవాటచేన్ ॥ 263

మ॥ అతనుం డైదుతల ల్ధరించు తనదివ్యాస్త్రంబు నాపై సము
ద్ధతిఁ బంపం, బలమేది లోఁబడెడు నాప్రాణంబులైదు, న్గడు
న్ధృతి నాయారవప్రాణమీవు, నను శాంతిన్దేల్చెదో భ్రాంతికా
మెతగా ముంచెదొ, భారమంతయును గొమ్మీ! దారిఁ జూపింపుమీ!"॥

చ॥ అను పతివాక్యము ల్విని, వయస్య, శుచిస్మితదృష్టి నాథు మే
నున కొక చామరంబగుచు నుక్కట మీదికిఁ గ్రింది కాడు నీ
వనయన హాయిఁగొల్పఁ, బతిపాదసరోజపుటంబులందుఁ గే
ల్నలను నిగుడ్చి పుణ్కి నయనంబులఁ గైకొని పల్కె నిట్టులన్ ॥ 265

చ॥ "తమ కనుసైగ యాజ్ఞగ సతంబును గొల్చి తరింప నున్న నా
కమరునె వేఱుభావము?, నయజ్ఞులు మీ రెటునిర్ణయించి రా
యమరికయే మదీయపథమయ్యెడు, నయ్యది యట్టులుండ, ని
త్యముఁ బరిచర్యకైనను దయ న్సెలవిచ్చిరఁ గొండనెక్కెదన్ ॥ 266

ఉ॥ ఈమనపొందు నేఁడు విధియించినపెద్దలకోర్కె నుంచుఁ డే
నే మిడిమేలఁపు న్బిడియమేనియుఁ బోవిడి మీయసడ్డచే
నోపుట తక్కి చిక్కి మిము నూఱటసాక ఘనావకాశ మి
ప్డీమెయి నొందినందుల కివే పరమేశునకు న్నమస్కృతుల్" ॥ 267

చ॥ అన ముదమంది యాతఁడు శయానుఁడుగాఁగఁ బదంబు లొత్తుచు
న్దనహృదయేశ్వరుండు కనుదమ్ములు మోడిచి నిద్రఁ జెందుఁ నం
దనుకను సేవఁజేసి సతి ధారుణి వేఱొక సెజ్జఁ గూర్కె, నీ
యనువునఁ గాలమేగఁ దఱియయ్యెను శ్రావణమాస మంతటన్ ॥

ఆ॥ వె॥ జ్యేష్ఠసుతకుమార్తెయే తన రెండవ
కొమరుభార్యయగుటఁ గోరి కార్య
మునకు వచ్చియున్న తనయులఁ బతులతో
నిలిపె నోములను గణించి జనని॥ 269

తే॥ పెద్దకోడలు మనుమరాల్వేడ్కచెలఁగ
నోములకు సిద్ధమగుచుండ నామతించి
తల్లి యప్పలు వారి కంతయును దిద్ద
నడుగు వాల్లేక లక్ష్మి తారాడుచుండె॥ 270

శా॥ "నామాటే తలపెట్టదమ్మ, పరులంద ర్వారిసంతోషమే
ప్రాముఖ్యమ్ముగ సంచరింత్రు, విడువన్నానట్టివీనోము, లే
నేమంచు న్జని, 'తల్లి! నన్దలఁపవేమే' యంచుఁ బ్రార్థింతుఁ 'బో
పో! మామయ్యయొ యత్తయో మగఁడో ముద్దు న్గూర్చునాఁజాలదే?॥"

క॥ అడుగ న్మెరమెరపడు, మఱి
'యడుగకునికి నోము జరుగునా'యని యడుగ
న్దోడరు, గడునెడరుటవమతి
పోడమునోయని యడుగు టుడుగుఁ బొలఁతి చిడిముడిన్॥

శా॥ చిన్నంబోయినమోముతో నెడఁబెడన్జెరు స్రవం తేరు త
న్నన్న న్గౌతుకమిచ్చుకంబుఁ గొలుపంగాఁజూచు వారేది 'తె'
మ్మన న్గొబ్బునఁ దెచ్చియిచ్చుఁ, దుది నేర్పైన న్వినోదార్థమై
న 'న్నీవు న్నరికె'మ్మటందురనుచింత న్గోర్కు లజ్జాడఁగన్॥ 273

క॥ "ఔరా! యీనిరసన మీ
తీరగునతిశయము! వీరితె న్నిఁకనేలా
కోరగ?" నని ధీరతఁగొను
నారీమణి లక్ష్మి మఱి వనట లోఁ గుములున్॥ 274

చ॥ అహుగునునా! పతిన్? యుడిగమం దిటనుండినవారి కెట్లుచే
పడియెడు రొక్క? మెయుపమఁ బల్కుదురో, యిఁక వారుగాక నా
యెడరువినంగ నిందెవరునేని నెసంగిరె? వినొసంగిరే?
తడసిన యేరుపా టొకటి తాఁదనయంతనఁ గల్గఁబోవునే?॥ 275

శా॥ అమ్మా! యింతటిచిన్నచూపటవె? భాగ్యంబున్నఁ బైఁబూసికొం
టిమ్మైఁ జెందుటె లేమిడి? న్నరులఁబోని మ్మీవె ‘నాప్రేగ’ నాఁ
కిమ్మాడ్కి న్నెడమోముఁ బెట్టుటయె? పోయె న్నేమమున్నాలి, యా
యమ్మన్నోర్చలినదాననేను, జనని న్నాయెచ్చ న్సమీపింతునే?”। 276

క॥ అని యనుకొనులక్ష్మి కరం
బునఁ జుబుకముతో గవాక్షిముందట నెదియుం
గనక విడఁ బొటుకన్గవఁ
గనుపడఁగాఁ జూచి తల్లి కడురభసమునన్॥ 277

ఉ॥ “మాతిముడుంగఁ గన్బొమలు మూఁగ నిలంబడ నేమిలాభమో
కూఁతుర! యత్తవారు సమకూర్పఁగఁదగ్గవినోము, లేమి తా
సీతటి సల్పునో యడుగుమీ! మగని, న్జుటమోచెదేల? నీ
వ్రాతకు నుమ్మలింపుమ యెవం డిట నెంతటిదాఁకఁ బ్రాపిడున్॥

శా॥ కార్యంబుం దొకచిల్లిగవ్వయును దేఁగాఁబూనఁ డెవ్వారు నా
శ్చర్యంబొందిరి, ముచ్చటా! పలుక! చాల్పా ల్పఁబడుంబమ్మ్యా!, ని
ధైర్యం బేమియొ బిడ్డనిక్కడవు చేతా కేమిచేకూర్చునే?
వార్యాదు ల్కొనిపొమ్ము చేని కిటనిల్వ న్నిల్వసొమ్మబ్బునే॥ 279

చ॥ కడసరికూఁతువం చొరులు కానరీతిగ మంచిచెట్టల
న్గడపెతినెట్టొ యిందనుక గౌరవయుక్తముగా దినంబు, లె
ప్పుడు నటులే యొనర్చుటకు బుగ్గయొ పెన్గనియో యొసంగి దిం,
డెడనెడఁ గల్గు దెప్పుడుల కే నికఁ దాళఁగలేను తెల్పితిన్”॥ 280

క॥ అని కొసరుకసరుతోడ జ
ననియేగిన యుడుకుఁగొనుమనంబున లక్ష్మి
వనితయు వలసినవానిని
గొనిచనెఁ బతిఁజేరి తెల్పుకొనఁ బొలమునకున్॥ 281

— ♦ భారవి స్నేహితుఁడగు నారాయణుఁడు యతివేషమున వచ్చుట ♦ —

ఉ॥ అంతకుమున్నె యచ్చట మహాత్ముఁడు భారవి శాలిపాలనా
క్రాంతమనంబున న్వేలయఁ బ్రాంతపథంబున వచ్చునొక్కఁడం

దంతట నింతట న్నిలచి యాతనిఁగన్గొని నిల్వనీఱుగా
వంతమునింపఁ గుంది "భగవానుఁడ! ఘోర"మటంచు నార్తుఁడై॥

క॥ ఒకతాఁడిబోదెవెన్కఁ జ
తికిలంబడి "నిర్దయావిధీ! యీతని నిం
తకుఁదెచ్చితివె? చెడునొడుదు
డుకుల న్నము వేఁపుచే కడు న్నికలరే? ॥ 283

క॥ ఓప్రాణసఖుఁడ! వ్రతమని
నాప్రాణముఁదీసి బౌస నన్నట నిలువ
న్వేప్రార్థనము లొనర్చి, య
హా! ప్రారబ్ధానుభోక్త వయ్యెదె యిచటన్?॥ 284

క॥ అనుకొనినయంతయైనది
కనఁగల్గుదు నత్తవారికడ నిన్నని తో
ల్తనె యిందు వచ్చి నందుల
కు, ననుస్కారముల భక్తిఁగూర్తు న్వారికిన్ ॥ 285

సీ॥ రాట్సభాద్విజకోటి రంజించునీపాటి
యీద్విజారవధాటి నెగపనగునె!
కేదారకళమీటి వాదించునీపాటి
కేదారకళఁ బాటు నూఁదనగునె!
పేరుకాల్వలుదాఁటఁ బెడలొత్తునీపాటి
పేరుకాల్వలు మాఁటఁ జెరనగునె!
మేటిసూరులఁ బోటి మిడికించునీపాటి
మేటిసూరులగాఁట మెలఁగనగునె!
తే॥ నృపుబికారిగ మఱి బికారిని నృపునిగఁ
జేసి రంగాంతరంబులఁ జిత్రనాట
కంబు లెసఁగించు హరిప్రపంచంబునితి
దుఃఖమును నిర్భరసుఖంబుఁ దూఁచు త్రాసు!

సీ॥ గంటంబువోయి నాఁగలి మేఁడి చేఁజిక్కె
నే కవిత్వావనీనేత కిచట?

పదచాలనం బిట్లు పదచలనంబుగా
మాఱెనే కావ్యనిర్మాతృకిచట!
ధారణయెల్ల సాధారణకృషిమాత్ర
మయ్యెనే యవధాని కకట! యిచట!
ధ్వన్యలంకృతు లసధ్వన్యలంకృతులుగా
నమరెనే సూరిజనాగ్రణి కిట!
తే॥ మహితవేదాంతవాక్యార్థమహిమ మేగి
బహుళసీమాంత సీమంత పటునటనము
వఱలెనే యిందు మేటిసర్వజ్ఞునకును!
భారవీ! యేల నీ విట్లు చేరితోయి?॥ 287

సీ॥ ప్రకృతిశోభలఁ బుణ్కి పలుమెఱుంగుల నూర్పు
నూఁదుటో నీబోటియోధున కిది?
యూహాల జిలుగు చె న్నొడికంబు చికిలిచే
జీవమిచ్చుటొ యేమిత్రోవర యిది?
వ్యక్తులభావసంపదల దక్షతఁ గావ్య
రంగంబుల న్గొల్పుక్రమముర యిది?
రసధునీబహుళతరంగసంప్లావిత
చిత్రకథాకళాశిల్పమ యిది?
తే॥ తురగధారానుకారివాగ్ధోరణులను
జిత్రబంధకవిత్వవిశేషములను
రసికత మెలర్పఁదగు విహరణము యిద్ది?
బేలవై యేలరా యిట్లు జాలిఁబడితి?॥ 288

ఉ॥ ఒట్టిడి యాంతుఁగట్టి వెఱయుంచితి వక్కట! నీదుప్రోలకే
నెట్టుల వచ్చువాఁడ నిది యిట్లని సర్వముఁ దెల్పువాఁడ? నా
కట్టిడి బమ్మ మర్త్యులకుఁ గష్టముఁ గొల్పుచు దాఁటువాలు క
న్పట్టఁగ జేయకున్న మనవంటి మహార్తుల కేదిదారియో?॥ 289

సీ॥ నీయెడబాటు మున్నే సగంబు కుదించె
మిహిరుచేఁ గడమయు మిడికిపోయె

నింక నా కేసౌఖ్య మేటి కన్న విరక్తి
దిగఁదీయ దిగఁదీయఁ దెగువఁజేసి
తల నున్నగావించి మోఁ గావిని బిగించి
పావకోళ్లు ధరించి భయము డించి
దండంబు సంధించి కుండి కై మెఱయించి
జందెంబు మొలనూలుక్రింద నెట్టి
తే॥ నొసటిపై భూతిరేఖలు పొసఁగ బొంగు
మ్రోత మాటలు వెడలంగఁ బొందుఁగూర్చి
వెరవుమై యతివేషంబు వేసినాఁడ
నిన్ను నెమకు తలంపులు నింగిముట్ట॥ 290

తే। పొల్చుకొనకుంటివో మేలు పొల్చుకొనిన
ముంచుకొనిపోవునదిలేమ పొమ్మటంచు
ధైర్యమూనితి బాస నింద్యమగు ననుమ
చిత్తశుద్ధిఁ గృతు ల్జయం బెత్తకున్నె?"॥ 291

క॥ అని లేచి హుటాహుటిగాఁ
దన పాదా లులియ నడుచు దండిని గని భ
క్తిని భారవి ప్రవరనుడివి
మును సాష్టాంగప్రణామమును గావింపన్॥ 292

క॥ "ఏరా! భారవివా! ఏ
పే రటనటవింటి మంచివిజ్ఞుఁడవఁట యే
దీ! రమ్మ! కొంత యాతరు
తీరమ్మున గోష్ఠిసలుపఁ దెమ్మ జలంబున్"॥ 293

చ॥ అనఁగఁ బునంపున ప్రణతు లర్పణఁజేసి సమర్హారీతి న
ర్చనము లొనర్చి "త్వాదృశులసన్నిధి నోరు మెదల్పఁజాలువాఁ
డనె? మిమువంటివారల కడల్గొనువత్సలభావమే తరిం
పను సుగతిం జరింపను భ్రమల్బెడఁబాపను నాకుఁబ్రాపగున్॥ 294

——♦ భారవి దిగ్విజయ యాత్రాకథనము. ♦——

క॥ నావుడు జటి "విద్యకలిమి
కీవినయము వన్నెవెట్టు నింపయ్యె బళే!
నీవామగధ న్నృపసం
భావన మేరీతిఁ గాంటి పలుకుము వత్సా!॥ 295

మ॥ అన "సర్వజ్ఞులు మీరెఱుంగనిది కద్దా? సత్కృపాదృష్టిపెం
పున నేఁజెప్ప వినందలంచుటలు నాపున్నెంబ, స్వోత్కర్షగా
ననుకోకున్నఁ ద్వదాజ్ఞఁగైకొని తదీయాస్థానిలో నాఁడు క
ల్గినసర్వంబును విన్నవించుకొనెదన్ గ్లుప్త ప్రకారంబుగన్॥ 296

తే॥ అధ్యయనమెల్ల పరిపూర్తి యైనపిదప
గురులసెలవొంది నామామ కూడరాఁగ
దేశదేశసభాస్థలు త్తిరిగి తిరిగి
చేరుకొంటిమి మగధ కా యూరిలోన॥ 297

మ॥ మజిలీచేసి తదీయపారిషదసంపచ్ఛోభ దర్శించు ని
చ్ఛ జనింప న్పురవీధుల న్వెడలి సంచారంబు సల్పంగ నొ
క్కజమీందారుని ప్రాంగణంబునను మూఁకల్గాఁగ విప్రోత్తము
ల్ప్రజలు న్నిల్చుటఁజూచి యందొకఁడు తెల్ప న్హేతువాలించుచున్॥

మ॥ నిలువ న్లోపలినుండి వీనులఁబడె న్నిర్ణిద్రరావంబుతోఁ
"బలుమాట ల్వచియింప నేమిటికి సర్వజ్ఞుండ నేనంచు నిం
దుల రాజేంద్రనియుక్తపీఠమునఁ దోడ్తోనిల్చుచున్నాఁడ ధీ
బలవంతుల్గల రేని రం డిదెసవా ల్వాదింపగావించెదన్!" 299

శా॥ ఈగంభీరవచోవిరావ మొకమాఱిమ్మాఱు మమ్మాఱుగా
సాగ న్మామనుజూచి వారికడ నుత్సాహంబు గుర్తించి "యే
మీ! గర్వోక్తి! సభాసను ల్పలుకరేమీ! మాఱుమాట! న్బళీ!
యాగన్జాలుట కొక్కపండితుఁడు లేఁడా"! యంచుఁబ్రశ్నించినన్॥

ఉ॥ దాపుననున్నవారు కనుదమ్ముల నబ్బురము న్భయంబును
న్దోఁపఁగ నోటిపైనఁ దమదోయిలులుంచి 'కుమార! యింతలే

నీపగిది న్ప్రశంసింతువె? మదేభముఁజూచి మొఱుంగుకుక్కచే
నేపని నెగ్గు సాహసముచెత్తకు' మన్నలహా వచింపఁగన్॥ 301
ఉ॥ "ఆఁచి యిటు ల్లనుం జడియనాడెద రేటికి? లేవె భూమిపై
తేఁచులు మత్తనాగములు తెచ్చవడ న్జరియింప? నీసభ
న్నేచి సవాలు నందుకొనలేనియశక్తుల మ్రోల భీతవా
చాచతురత్వము ల్మనవిసల్పుఁడు నాకడఁ జెల్లవీచుడుల్' ॥ 302
మ॥ అనుమ న్నోనికి నేనుమామయును ధైర్యస్ఫూర్తిమై నేగుచుం
డినచో 'మేల్భళి' మాటలేమిటికి? హా! ఒకొమ్ము!' డొకొక డిం
దునె నీహెచ్చని 'పెద్దవానికిని లేదో బుద్ధి?' యం "చేల? హో
యిటఁబోనిం దెలుఁగంగ శక్యమగునే యేపుట్ట నేపామొకో?"
మ॥ అని చుట్టుంగలవారు పల్కుకొన నిమ్మాగుబ్బునాలించి తెఁ
డిన దీప్తిస్ఫుటదృష్టి నంపుఁగనఁగా "నేమేమియాస"ద్దటం
చును నందున్నప్రధాని వాకొనఁగ'నుసో!' త్రొక్కరాచేయి వీఁ'
డనువారిన్ శమియింప వేడి సభమధ్యంబందు నుచ్చైర్ధ్వనిన్॥ 304
శా॥ "ఓరాజేంద్ర! సదస్యులార! సభలో నుద్దండుఁడై యీఘనుం
డరీతి న్వివదింపఁగోర మునుపై యిట్లింట న్యాయంబె? ధై
ర్యారంభంబున నెత్తికోల్కొనిన గెల్పన్మాటలేకున్న నీ
సూరిశ్రేష్ఠుని కీర్తి నల్వురకు మచ్చు ల్చూపఁగాఁ బోలదే? ॥ 305
మ॥ ఉరకే వజ్రము వజ్రమున్నను దదీయోత్కృష్టత ల్తోఁచునే?
కలకు న్సానల దాఁచి తేర్చికొనినంగాదే మనోజ్ఞంబులై
పరఁగు న్దత్కళ లన్నిదిక్కులను, దద్వాదంబుఁ బాండిత్యము
న్మఱియున్వెల్గుత వాదఘర్షణముచే మాన్యుల్ప్రశంసింపఁగన్॥ 306
ఉ॥ పెద్దలు నానమస్కృతులఁ బ్రీతిగ్రహించి యనుజ్ఞనిందు' నా
నోద్దిక రాజు నన్బిలిచి 'యోయి! వటూత్తమ! నీదుసాహసం
బద్దిర! మెప్పుఁగూర్చె!', వినయంబును ధైర్య మెసంగునినుడు
ల్మగ్గలఁగొల్పె, నీవసతి పుట్టుక నామముఁ దెల్పదే?" యనన్॥
చ॥ అడఁకువతోఁ 'బ్రసాదమని పాదలనంచి యొఱుంగఁజేసి 'నా
యొడయఁడు మేనమామ దెసలొత్తెడి దివ్యయశోవిశాలుఁ డ

తఁ డనుచుఁ జూప నంతికపథంబున నాసనమిచ్చి "మేలిబా
పఁడ! భవదీయశిష్యుఁడు వివాదముపూనెడు సమ్మతించితే? " 308

క॥ అని భూపాలుఁడు తన నడి
గిన 'నవధా'రనుచు మామ "గెలుపోటమి వా
దనమునకు మున్నె యెఱుఁగ
జ్ఞను నే ఫలితమునఁగాక సౌజన్యనిధీ!॥ 309

ఉ॥ తాము వినోదమంచు దయఁదాల్చి యనుజ్ఞనొసంగఁ బూని యు
ద్దాములు తీవ్రవాదములఁ దద్ద స్వశక్తులఁ గొల్పి యింతలో
నేమరగింత్రు నీసభికహృద్వనజంబుల మధ్యవర్తియై
యేమహితుండు నిల్చునొకొ యేర్పఱిపింపుఁడు రాజసత్తమా!"॥

క॥ అనిన మహీపతి యన్నియు
ననువుపఱుప వాదకునకు నభిముఖముగ నా
సనమున నాసీనుఁడనై
మును గురుదేవాభివాదములు ముగియంగన్॥ 311

క॥ "విద్యాఘనపదమునకౌ
నుద్యోగమునందె యెదురునూనెదఁగా కో
సద్యశ! యితరంబుల న
స్మద్యజనార్హుఁడవు కొనుము సన్నతినార్యా!॥" 312

మ॥ అన యోగ్యుండగునామహాత్ముఁడును నాకాశీస్సులన్పల్కి, వా
దనము న్పూనఁగ సప్తరాత్రముగ నత్యంతంబుఁ దీవ్రంబుగాఁ
దనరె న్దర్కము సర్వశాస్త్రముల నంత న్మధ్యవర్తిత్వమూ
నినవా ర్వాది చలించుటల్కని కడు న్నిష్పాక్షికాంతస్కులై॥ 313

క॥ వాదిదెస స్ఫురికింపఁగ
నాదివ్యుం డోటమిని మహాశాంతుండై
'భూదయిత పిట్టకొంచెమె,
వాదిముఖునమొయ్యెఁ బ్రీతిపడె నామనముఁ'॥ 314

క॥ ఒకఁగుఁడు సర్వజ్ఞత్వం
బసదెఱుఁగని యితని' కనుచు నాపీరముపీ

డి సనన్లేవఁగఁ దత్పా
దసమీపంబునను నేను దండం బిడుచున్॥ 315

మ॥ "తొలుత న్దల్పితిఁగాదె మాదృశుల కెందు న్వందనీయు ల్మహా
త్ములు మీరంచును వత్సలత్వమునఁ బెంపుంజూపి నాకోర్కి మీ
రలె సర్వజ్ఞపదంబునన్నిలిచి యీరాజన్యుని న్మమ్ము స
భ్యుల సంతోషతరంగితాత్ములుగ సల్పుం"డంచుఁ బ్రార్థించినన్॥

ఉ॥ రాజును మెచ్చి యిర్వురము రంజిలఁ గానుకలిచ్చి పంపె న
య్యా! జటివర్య! చిన్నతన మప్పుడు, విద్యలఁదేజిక్రొత్తయా
టాజయువాంఛ, యాకుతుక, మాగడుసుంగొని కాలుఁద్రవ్వుట
ల్గాఁజనె నాఁటిఘుస్రములు, గర్వము సర్వమునున్ క్షమింపుఁడీ!"॥

క॥ నాఁగన్, "క్షమియింపఁగ నిం
దేగట్టివచేతకలిగె నేయీడున కా
రాగవియోగవిరాగవి
భాగద్యోతనము ప్రకృతిబాటయెకాదే!"॥ 318

క॥ అని కృతకముని వచించిన
విని జననీజనకు లెచటవెలయుచురో క
న్గొనఁగోరి "యోగివర! మీ
రనయము దేశములఁ దిరుగుచుట్టిర కారే?॥ 319

క॥ నాతలిదండ్రులు యాత్రకు
నై తరలినదాది వార్తయందదు వారి
స్థితాపునఁ జెలఁగుదురో
కో! తెలుపన్దగిన నంతయుం దెలుపుము రే?" 320

క॥ అని భారవియడిగిన "నేఁ
గనియెఱుఁగన్వారి, నైనఁగానిమ్ము తన
ర్చినదివ్యదృష్టి నిఖిలం
బుచుజూచి వచింతు" నంచు మునివరుఁడంతన్॥ 321

ఉ॥ కన్నులు మూసికొంచుఁ జుబుకంబు నొసల్మకుఁదాఁకునట్లుగాఁ
బన్నిన జుత్తిలి న్నిడుపుశ్వాసముతో నొకకొంతసల్పి, క

న్గొన్నసమస్తముం బలుకఁగూడను కొంతవచింతు వారు బం
దిన్నలువొందువా ర్మగధదేశమహానృపుదివ్యశాలలన్॥ 322

ఉ॥ వారలయాస్తి-సంతయు నృపాలునిచే హరియింపఁగాఁబడె,
న్నారుఁడు మింటినత్తమునఁ గొర్కు-ఘటింపఁగనాగె నేబయ
ల్దేఱఁగఁబోలు మీఁదిమజిలి న్బసయేర్పడెఁ బోయివచ్చెదన్
ధీరుఁడవివు పొందుము పదింబదిగా శుభసౌఖ్యసంతతుల్"॥ 323

భారవి తాకట్టునిమిత్తము శ్లోకమును భార్య కిచ్చుట

క॥ అని మాయాసన్యాసి చ
నిన భారవి చింతపడుచు నిలుచునెడకుఁ జే
రెను లక్ష్మి యిరువురును మం
చెనుజేరి సమర్థాకృతులు చెల్లినవెనుకన్॥ 324

మ॥ తలిదండ్రు ల్చెఱనొందనేలనెడి చింత న్దాఁబరధ్యానుఁడై
కలఁత న్లోఁబడు భర్తమోముఁగని శంకాగొన్నచిత్తంబుకో
పులఁ దా నప్డుగందలంచినది త్రోపుంజెంద దాపొంది యా
జలజాతేక్షణ కంటనీరొలయ స్వస్వామి న్విలోకించుచున్॥ 325

ఉ॥ "ఎంతటికష్టమేని సహియించి భరించుచు నవ్వు మోముపై
గంతులవార్చు మీ రిపుడు కప్పున నాస్యముమోడ్చి యీగతి
న్జింతిలనేల? కాళులును సేతులునొచ్చెనె? కాఁకదాఁకెనే?
మంతనమేమి? తెల్పరె? ప్రమాదము లెయ్యెడనేని సోఁకెనే?॥ 326

ఉ॥ సేమమె యత్తమామలకు? చేరిరెయింటికి? సర్వబాంధవ
స్తోమ మనాకులంబె? దొన దొడ్డి పసు ల్వయి రెల్లభద్రమే?
మీఁముఖచంద్రుఁ డేమిటి కమేయసుధారుచి నింప కార్తిమే
ఘామసమావృతి న్గనియె నయ్యది సుంత యెఱుంగఁబల్కరే?॥"

క॥ అన రానినవ్వు పెదవిగొ
నను సుంతకదల్ప నతఁడు "నాతీ! సంపం
బును దైవకృపనెగడు నై
నను నీనోములకు సాధనం బెటులొనో?॥ 328

క॥ దానికిగా యోజించెద
మానఁదగునె గరితలకును మంగళకరము
ల్కాని మిష్టాశ్లోకము కును
నైఁబిడుచు పెద్దబేరి నడుగుము ధనముఁ" 329

క॥ అనితాఁటియాకుముక్క
'స్గాను'మని భారవియొసంగ గుబ్బతిలుముదం
బున విప్పనొంకుముఖమున
దానుకు విచారమున మగనితో నిట్లనియెన్॥ 330

ఉ॥ "ఇంటికొ మేనమామకొ మఱెయ్యెడకో యొకచీటివ్రాయఁగా
వెంటనె సొమ్ము రాదె? పృథివీపతుల న్దరిశింపఁ గూడదే?
పంటయొ? చేనొకో? నగలొ? పండితవేద్యము దీనినాణె మా
తంటలమారికోమటి కెద న్దగులన్గలదొక్కొ మూఢుఁడీ! ॥ 331

క॥ సంచారమరిగి యన్నలు
సంచులతోవచ్చుచుంద్రు, సకలవిధములం
దెంచఁదగుసూరు లిరలు
సంచారముసేయ భాగ్యశాలులుగారే? " ॥ 332

క॥ అన "ముగుదా! వినుమిా! యా
చన పైపైనున్నదే? భృశంపులనుభవం
బునఁగాని సాధ్యపడ దా
పనికి న్మర్యాదవిడిచి వాల్పవదమనన్॥ 333

సీ॥ అప్పుచేపుటకుగా నాఁడూఁడ దూఁటున
ట్లోకచోట హాఁయుక్తి నూనవలయు,
వృష్టికై యభిషేకవిధి శివు న్గొల్చున
ట్లొక్కట నుపహార మొసఁగవలయు,
చలిదొరఁగిలిగింత శశికాంతము ద్రవించు
నట్లొంట సరసోక్తులాడవలయు,
క్షీరంబున న్వెన్నఁ జిల్కు నైకొనుభంగి
నోరయుపాండిత్య మొండొకట వలయు,

తే॥ నెవ్వ రెట్లీసడించిన, నేమియనిన,
నుడికి పొంగని పెనుశాంతి యుండవలయుఁ,
గాని-చో యాచకున కేమగడయుఁగలదె?,
దానవాహిని నుపనదు ల్దరియఁగలవె?॥ 334

చ॥ అది యెటులున్న, నే నెచటికైనను బోవఁగరామి, నేఁటి కి
య్యదియె సమర్థ్యాకృత్యము, బెహారి ధనంబును దప్పకిచ్చు, ని
య్యదనున కెంతకావలయు నంతకు మించి కొనంగఁబోకు, మీా
కుదువ యిదేల? యిత్తు నెదికోరిన' నన్ను గ్రహింపఁబోకుమీా''॥

—♦ శ్లోకము ధనపాలుకడ తాకట్టగుట. ♦—

క॥ అనిచెప్పి పనుప లక్ష్మియుఁ
జని 'నాలుగువారములకు సరిపడుధన మి'
మ్మని శ్లోకముఁ గుదువగ ని
చ్చిన వైశ్యోత్తముఁడు చింతఁ జిడిముడిపడుచున్॥ 336

ఉ॥ "దుర్విధి యేమిచేయదు?, చతుర్జలరాశిపరీతభూపులే
పూర్వ మనేకకష్టములఁ బొందిరి యీాతనిపాటు వింతయే?,
సర్వముఁ గ్రమ్మఱ న్విధియె చక్కనఁ జేసెడిఁగాత, బాస నా
కూర్వముగాఁగ నడ్డపడి యట్టిటునా వెరవీయ దెట్టులేఁ॥ 337

ఉ॥ ఏక్షితినాథుఁడేని నెను రేగి నతి న్గొని తెచ్చి ప్రీతిమై
నక్షరలక్ష లీయఁదగునట్టిది యద్దిర! శ్లోకమిద్ది, భ
వ్యక్షయ మెన్న కేకొలఁదిబత్తెమొ యెట్టులొసంగువాఁడ?, నా
దక్షునియాజ్ఞ నేమిగతి దాఁటెడివాఁడనొ?, యేదికృత్యమో?॥ 338

క॥ మనమున గునగునఁ బెనఁగొని
నినుపెనసినవనటఁ గను వణిజు వెనుబాటు
న్వనిత కని 'ధనము నొసఁగఁడొ'
యని యనుకొని చిన్నఁబోవు నంతటిలోనన్॥ 339

ఉ॥ చందుగుపెట్టెయందుఁ గలసంచుల నొక్కటిఁ దీసి, "తల్లిరో!
యింద"మటంచు ముందునిచె హెచ్చినభక్తిఁ గిరాటుఁ, "డారి! నా

కెందుల కింతసొమ్ము?, కల, తెమ్ము. ఒకనాల్గువరాలుమాత్ర మీ
యందగు" నంచుఁ గైకొని గృహంబునకుఁ గేగెను దక్షిణమ్మతోన్॥

క॥ ఆమగని కీసతి కెంతొ,
నీమాదిరితుష్టి తమకమెనయమి కలదే
సామాన్యులకడ?, ధనమెం
దేమెయి నబ్బినను గొనుటయేయగుఁగాదే?"॥ 341

తే॥ అనుచు, నాసార్థవాహుఁ డత్యంతముదము
నొంది, శ్లోకంబుసీతికి నొప్పఁగాంచి,
యెన్నియోమార్లు చదివి, పొందెన్ని, రొండి
నున్న పీడెంపుబరణిలో నునిచికొనియె 342

క॥ అక్కలతో వదినెలతో
నెక్కువవేడుకల నోము లెల్ల ముగియఁగా,
నెక్కడివా రక్కడికే
గ్రక్కునఁజనఁ, గాల మొక్కగతి జరుగంగన్ 343

చ॥ పరగడచేనిలోఁ బవలు బంతుల నూరిచి తూరుపెత్తఁగాఁ
గొరవడ, గింజగాదములకూడిక, ధాన్యముఁ, గళ్లమందుఁ బ
ల్తెఱఁగులనుండఁ, గొన్ని నిశిఁ దెక్కలికాండ్రు హరించి, భారవి
న్బిఱుసుగఁ గాళ్ళయి న్గలిపి బిగ్గబిగించి, యథేచ్ఛనేగిరన్ 344

క॥ మఱునాఁడు వేగ మామయు
మఱఁదులు బావలును గైలు మళ్లింపఁగ నం
దరుదెంచి చొప్పగుడిసెకుఁ
దరిగాఁ బగ్గములకట్టు దసలనివానిన్ 345

ఉ॥ భారవిఁగాంచి, కట్టులెడఁబాపి, యదీను నొనర్చుచు, న్సమా
చారము నాలకించి, కడుజాలి నలందురి, వాని నింటికి
న్జేరఁగఁ బంపె మామ, యటఁజెల్లిన సర్వమెఱింగి యత్త కో
పారభటి న్జిఘీయను లయ ల్వెలయింపఁగ సాగెఁబెల్లుగన్ 346

తే॥ అదియదృష్టమొ దురదృష్టమగునొ, లక్ష్మి
వాకిటన్జేరెఁ గ్రిందటివాసరమునఁ,

గాన భారవి కత్తయే బోనమిడుట
సంభవించెను నాటిప్రారంభవేళ 347

చ॥ గలగలలాడుచు, న్గసరి కాలుబుప్రేలుచు, 'ఛీ'లఁగొట్టుచు,
న్గలవియు లేని వెప్పటివొకైకొని దెప్పుచు, గొణ్గుచు, న్విశ్రం
ఖలమగు నాశువు న్గొలిపి, కత్తరగగ్గురు దిమ్మటల న్బవ
త్రిలఁగ నొనర్చె శ్వశ్రువు, విదీర్ణమనంబున లక్ష్మి పొక్కఁగన్ 348

శా॥ "అమ్మా! దొంగలు దోఁచుకొంచుఁజన నన్యాయంబుగా నేల తి
ట్టిమ్మెం దిట్టెద?, విందు మాయునికి నీకిష్టంబుగాకున్నఁ బో
పొమ్మంచుం దెలుపంగరాదె విదిలింపు ల్దుంపలు నోళ్లతోఁ
గ్రమ్మ న్నాసదమ్ము వంటఁబట్టువె? తినంగాఁ దోఁచునే యేరికిన్?"

మ॥ అనఁగా మంట ఘృతంబురీతియయి కోపావేశముం బెంప "నే
మనెదే? దొంగల! నాఁడునాఁ డెపుడులే రయ్యారె నేఁ డీవనికై
మనకై వచ్చిరె? నోముసేఁతబుణ మీమార్గంబున న్దీర్పఁ బ
న్నిన పన్నాగముగాని, పోఁదలఁప నేనే యుండుమంచాటినే? 350

ఉ॥ పాపము! సైఁపదే మెతుకు?, వచ్చికచుంగొను పోతరాజు నా
నేపగిది న్గసించెడినొ "యింతకునింతగ!" నంచు నంబలి
న్గోపన త్రిమ్మరించె వడిఁ గూడుచుగట్టయుఁ జుట్టుఁబాఱి "న
త్తా! పరమాత్త విప్పటికి నైతిఁబునీతుఁడఁ బోయివచ్చెదన్ 351

చ॥ కొనుమివె నూరువేలు సమకూర్తు నమస్సులు, కాశి నేగురుం
డును దయసేయలేనిది కడుంగడుముఖ్యము యోగ్యమైన దీ
యనుభవ మబ్బె నీదరి నిఁకవ్వల సంస్కృతి నెట్టిచిక్కునై
నను నెదిరించి తీర్చెద, ఋణం బెట్లతీర్చెదనమ్మ నీకడన్?" 352

మ॥ అని సంతోషముపొంగు లాస్యమున నాట్యంబాడఁగాఁ జేతిమూ
తిని గాళ్ల న్శుచిఁజేసి శ్వశ్రువున కెంతేభక్తి సాష్టాంగవం
దనముంగూరిచి మామ కెల్లరకుఁ దత్తద్యోగ్యమర్యాదల
న్వినుప న్దెల్పి ప్రయాణమయ్యె సతి నందే నిల్వ శాసించుచున్ 353

ఉ॥ "ఇచ్చట నింక నొక్కక్షణమేనియు నిల్వనెదెట్లుపోయిన
న్వచ్చెద మిమ్ముఁగూడి, పతిపాదసమర్చన మెట్టిసాధ్వికిన్

నచ్చిన జీవనౌషధము నన్నిటనిల్పుట దావవహ్నిపా
ల్పుచ్చుటసుండు నద్దఱుమఁబోకుఁ డెఱింగియుఁ దద్ఘనార్తికిన్" 354

ఉ॥ కాంత యిటుల్వచించుచు వగన్గొన భారవిపల్కె "బేలవై
యెంతటిమాటలంటివె సఖీ! మనపెద్దల దిగ్గఁబాల్గొ ధీ
మంతులఁజేసి చేయుఁడని మాన్యులఁగా మనల, న్గ్రహింపుమీ'
చింతఁ ద్యజించి తల్లికడఁ జెంగటను సమ్మతి నేగుదేఁగదే॥ 355

మ॥ అనుసంభాషణమంతయు న్విని మ మ్మెల్లఁబ్రాపుటాందోళ మూఁ
ప నెద న్బుట్టుదిగు ల్కలంప నె దెసన్ బాల్పోక స్తంభమ్ముకి
తిని నిల్చుండిన తల్లిఁ గాంచి, 'జననీ' దీవించి మాకేగ నా
జ్ఞ నొసంగంగదె మీకుమాకు సుఖము ల్సంధిల్లు నత్యంతముక్

మ॥ అని యాకూఁతు వచింపఁదల్లి యను "నోయమ్మా! దినంబట్టు లం
టిని ప్రాప్తించిననష్ట మాత్మఁగలఁప న్మిశ్రేశ్వఁ డిటు ల్ప్రాప్తవ
ర్తనముంబూని తెగింతురం చెఱుఁగ, నితంద్రిడి న్నిరీక్షించి, యా
యనయాన న్బొనరింపుఁ డేనెవతె నిం దాఁగానున మానినీ!" 357

మ॥ అనుచుండ న్గృహి యేగుదెంచి సకలంబాలించి 'జామాతృదు
ర్దినము ల్మాసెను నేఁటితో' ననుచుఁ దృప్తిం జెంది, 'యార్తి న్నిశ
ల్దనువెల్లం బొగులం గనుంగొనక వంతంగొల్పితే?' యంచు భా
ర్యను గోపించి, "బహిష్ఠ నేఁడెచననేలా' యంచు వారించుచున్॥

తే॥ కూఁతునకు పునితయగు వెన్క నాతఁడనిచె
నిరుపుర న్నారెఁ దగురీతి నిచ్చి, వారుఁ
గతిపయప్రయాణములపైఁ గాశిఁజేరి
రచట భారవి మాతులుం డబ్బురపడ॥ 359

—♦ భారవి తల్లిదండ్రులకొఱకు పయనమగుట ♦—

క॥ 'ఓకీ! యల్లుఁడు' యని 'చి
ట్టీ!'రమ్మని ప్రేమ మెయి నటింపంగ నమ
స్కారములకు దీవన లిడి
గారవమున గృహియు గృహిణి కౌఁగిలిఁగొనుచున్॥ 360

క॥ "మీయయ్యయు నమ్మయుఁ దమ
కేమెడల న్దోఁపరనుచు నీనడుమ భవ
జ్జాయాజనకుఁడు, నీసఖుఁ
డీయామెడ నెమకి రింటి కేతెంచిరె?' నాన్॥ 361

ఉ॥ వచ్చెనుమామ, మద్గురులవార్త నొకింతయుఁదేఁడు, వింటినే
కచ్చనొ మాగధేశుఁ డరికట్టెను వారలనిం, చనుజ్ఞ మీ
రిచ్చిన నేఁడెసాఁగి యటకేగెద" నంచువచింప నల్లుతో
'వచ్చెద నేనుగూడ నరపాలుఁడు సౌమ్యుఁడు చింతఁదక్కుమీ!'"

క॥ అని మేనమామ నుడివిన
విని భారవి పలికె మీరుపెద్దలు మార్గం
బున నెడ తెగక కలుగు కను
కనులకుఁ దాళుకొనలేరు గడెసేపయినన్ 362

క॥ పోయెద నాసఖుఁడగు నా
రాయణభట్టరును గూడిరా, నేకతము
న్రాయలు కాంచి పితరుల
న్దాయనిడెనొ యెఱిఁగి కూర్తుఁ దగునేకతమున్॥ 364

క॥ అనుచుఁ గవి మంచిమూర్తం
బున వెడలి వనాళి శిలల మూర్తంబును, ముం
డ్లనుగండ్ల మిగులఁబూర్తం
బునగునడవ నలఁత మేనఁ బూర్తంబుఁగనన్॥ 335

క॥ ఒకకొండబొఱియచఱియ
న్దెక తెకమెగురులను బుగులు తెలిసెలమేట
న్నుకముగ డిగి మొకముఁ గడిగి
తుకతుకవడిసెడఁగఁ ద్రావి త్రోవరి దరిగన్॥ 366

క॥ అరవిరుల న్గిరిదరులం
దురుతరుల న్దొరలుసిరుల నొగిమెరమెఱఁదె
మ్మెరపురుల న్సరిసరుల
న్పరిసరముల నొరయురుచులఁ బరిమళములలోన్॥ 367

క॥ కుతుకాన౯ గుతుకాన౯
గుతిమాన న్దాఁకి దూఁకి గునికి గునిసి తేం
ట్లతిహాళి౯ లతికాళి౯
ధృతిఁ బాళి న్దేనెనాను దీనుసములలో౯॥ 368

మ॥ సెలయేట న్వలిసీటిజిల్లువలుల న్జేయూ తమై వాత మా
కులపా టాకులపాటుఁ గల్గనినడ న్గూర్పంగఁ దేర్పంగఁ ద
మ్ములచాట న్వలిచోటఁ గద్దదికల న్మోరెత్తి మాఁరొత్తు హం
సల నీటుంబులుపాటలందలి విలాసశ్రీలసత్కేళికిన్॥ 369

ఉ॥ హారిగిరీడ్దరీఝురి నహార్యనిలీనగురుప్రపాతతీ
వ్రారభటీసముద్ధతనిజాంబువు పింజరితాచ్ఛవర్ణడిం
డీరకణాళిఁ జిమ్మఁగ వడి న్జిరుచేపలటంచు మూఁగువీ
డ్వారముతోడఁ దేంట్లు నిగుడ న్వెరికొప్పెడినట్లు తోఁపఁగన్॥ 370

క॥ కెలకుల నొత్తుగఁ దరుశా
ఖలచివరలు నీటి నంటఁగా వ్రాలుచుఁ బై
శిలనుండిచూడఁ దటినీ
లలనాసీమంతసీమలాగున వెలయన్॥ 371

చ॥ విరిపొడిఁ గొల్లలాడి, ఖగబృంగరుతు ల్గిలుబాడి, వాహినీ
వరహిమసారశీకరలవంబులఁ జుబ్బనచూఱలాడి, ప
య్యెర నెఱనీటుగోటునడ నాడుచుఁ దావులఁజిమ్మ రాగము
ల్పఱపఁగ జల్లుఁజల్ల మరు వైఖరిఁ గూర్చెడి యాత్మశాంతికి౯॥ 372

మ॥ తనయుద్యోగమెకాక, కొంతవడి, కాతం డంతయు న్విస్మృతి
న్మనుఁగ, న్దాఁగునికె, న్వశాలశిలపైభూజంబునీడ, న్నదీ
ధ్వని 'జో-జో' యనుపాటయై యతనిచిత్తం బూఁపి జోకొట్ట, న
య్యనికి న్నిద్రమునుంగకుండుట కెవం డోపు న్ధరామండలిన్॥ 373

చ॥ ప్రకృతి కడున్విలాసవతి, భారవి నట్టులునిద్రపుచ్చి మే
ల్సుకము నొసంగుచు న్దిరిగిచూచినచూపునఁ జూపుమేర నిం
కొకఁ డగుపింప నంగరుచియు న్దరహాసము నూర్పుకూర్పుతో
సకలమునింపి యాతటినిచాయకు నాతని లాగె మెల్లఁగన్॥ 374

మ॥ తరువృతంబులవీవన స్గుసుమసంతానంబుగంధంబుల
స్సరిదద్రిద్రుమసత్ప్రథాభల విహంగశ్రేష్ఠగానంబుల
న్సురుచు ల్గొల్పుఫలోదకంబుల శ్రమల్బోక్కంగ నేర్దాఁటి యి
ద్దరికిజ్జేరి యతండు తా మఱలపూఁతనొవ్వ నుంకించుచోన్॥ 375

మ॥ కనియె న్ముందట రాతితిన్నెపయి వృక్షచ్ఛాయఁ గేల్దిండుగాఁ
గొని మైవిస్మృతి నిద్రవోవునరు, "నాకుం ద్రోవఁ దోడౌను వీఁ
డును నావైపున వచ్చెనే" ననుచు గండుద్రాతఁ గూర్చుండి, యు
స్సున నీనిద్రితుఁ డేల లేవఁ డనుకొంచు న్మోము నీక్షింపఁగన్॥ 376

♦ భారవి నారాయణుల సమాగమము ♦

మ॥ చకితుండై "యెవరిం గనుంగొనెద? మజ్జా! భారవీ!" యంచుఁ జెం
తకు దూఁకుంగొని తట్టిలేప, నతఁ డుత్సారంబున న్దుల్లి నీ
ల్గి కనుల్విప్పి, భయంపుఁజూపులొలయ, స్సిగ్గాడితెల్వి న్గ్రహిం
పక, యొక్కంతకుఁదేఱి, జ్ఞప్తినిగుడ, న్స్వాస్థ్యంబు సంధిల్లఁగన్॥

క॥ "నారాయణుఁడా!" యని పొం
గారి న్బిగికౌఁగిలి న్మహానందంబుం
జూఱఁగొని "నెమకుతీవియ
తారె న్బాదములఁ గడుముదంబయ్యె సఖా! 378

ఉ॥ ఈనడుమ న్యతీంద్రుఁడొకఁడేఁడొ కనంబడి, 'యాస్తినెల్ల భూ
జాని హరించె, యాత్రకయి చన్న, భవజ్జనకుండు మాతయు
న్బోనున నున్నసింగములపోలికగా మగధ న్జైఱ న్గడు
స్దీనత నున్నవార'నుచుఁ దెల్పిచనె న్నిజ మీవెఱుంగుదే?" 379

క॥ అన దొనకఁదొడరు చిఱునగ
వున వగ చొఱఁ బెదవులదరఁ బారి రదనరుచు
ల్మినమినమన నారాయణుఁ
డనె "జటియుం దబ్బరాడునా? నిజమె సుమీ!" 380

చ॥ బడికొనసాఁగ నీగృహము బంట్లఁ బోలంబుల నాదునేట్పవెం
బడిఁ గనుఁగొంచునుండ నొకవాసరమం దెడలేని గొప్పచ

ప్పుడు లొంగి నుప్పతిల్లి యురువుంగొని యార్ద్రజేయంగ, దండో దోఁ
పిడిపెనుగుంపా! యంచుఁ బ్రజ భీతిలి యాతురులై చలింపఁగన్॥

ఉ॥ "ఈగతిఁ జుట్టిముట్టి యెడమీయక యూపిరిసల్పనీనియు
ద్యోగములొప్పఁ బైఁబడుదు రో ప్రజలార!" యటంచుఁ జాటున
న్లాగున గాలివాలున బలంపుటలల్కొని ముందె యూరిపై
మూఁగె దళంపుధూళి పెనుమ్రోఁతలు నూతములై ధ్వనింపఁగన్॥

చ॥ అని వచియించుచుండునెడ, నాపెనుచట్టున కవ్వల న్దమం
తనఁజను యోధులిర్వురకుఁ దద్ధ్వని వీనులసోఁకి కౌతుకం
బును బెనుపంగ, గండుశిలముట్టెకుఁజాటున గాలితిన్నెలన్
దనువులవాల్చి వీనుపిఱుఁద న్గరసంపుటినుంచి విన్కొనన్॥ 383

శా॥ ఆనారాయణుఁ డిట్లుపల్కె, "సఖుఁడా! హస్త్యంబుధు, ల్వల్గదా
జానేయాబ్ధులు, తేర్లసంద్రములు భాస్వజ్జ్యాచమూవార్నిధు
ల్గా నానాబలము ల్తనున్గొలువ నుగ్రస్వైరసంచారియై
యానాఁ డక్కడఁజేరె హూన్నకులవిఖ్యాతుండు దుర్జాతుఁడై॥ 384

చ॥ అహహ! జనంబుల న్జనకుఁడై దయ దీనులకాశ్రయుండునై
బహుకవిమాన్యుఁడై నుతికిఁబట్టగు మాళవవీరధర్మభూ
వహు నొకతోరమానుఁడనువాఁడు పరాజితుఁజేసె వింటివే?
మిహిరకులుండు తత్సుతుఁడు మిత్తిపరాకృతిసుమ్మ!'' నావుడున్॥

ఉ॥ "ఓడెనె? వీరధర్ముఁడె? డొహహాహా! దురదృష్టము! నాదుపాండితి
న్నాఁ డతఁ డెంతయోతనిసి నన్దనిపె, న్గుణశాలి, యేఁడను
న్నాఁడొకొ నేఁడు! దొంగలుకొన న్వెడె వానియశోధనుండు నా
జాడయులేదె? సద్గతివశంబయి యుజ్జయినీ! కృశించితే!"॥ 386

—♦ భారవికి మాళవయువరాజ పరిచయము ♦—

మ॥ అనుచు న్భారవి యంగలార్ప శిలచాటైయున్న యోధద్వయం
బున బ్రం బెగయ న్యువానుఁడగు రాణ్ముఖ్యుండు పెన్దాఁటుల
న్గొనుచు న్వైచ్ఛశిలఁజట్టిరాఁగ నచట న్గూర్చున్నవా న్గొబ్బుగొ
బ్బున నిల్చుండిరి బిట్టుగాఁజకితులై పొంగారుదేహంబులన్॥ 387

తే॥ ఇంతలోఁ బెద్దయోధుండు నేగుదెంచి
"భయము నొందకుఁడయ్య విప్రవరులార!
వీయశోధనుగుఱించి మీ రిపుడు ముచ్చ
టించితిరొ, వారుపీరెసుఁడీ! కనుండు"॥ 388

శా॥ నాఁగ న్విప్రయుగంబు వింత ముదము న్వాసించు నాస్యంబుల
"న్బా గయ్యారె! పురాకృతంబుఫలియింప న్వీరిఁగన్గొంటి' మ
న్వాగుజ్జృంభణమొప్ప ఫుల్లనయనవ్యాపారము ల్సేసనై
తూఁగ న్దీవనలిచ్చి మైమెఱుఁగు సంతోసంబు నిండారఁగన్॥ 389

చ॥ నలువురుఁ గూరుచుండిన యనంతరమందు యశోధనుండు కం
దళితకుతూహలంబు నయనంబుల వాక్కుల సందడింప "నో
యలఘుమనీష! మాళవధరాధిపసూనునిఁ గొంచుఁబోయె దొం
గలగుమి యంటి రాగొడవఁ గంటిరొ వింటిరొ తెల్పుఁడంతయున్॥ 390

క॥ కలఁక న్గలగా నొకకథ
మెలఁగు న్మది నప్పుడపుడు మీవృత్తము నం
దులకు సరిపడినయెడల
న్దొలఁగు న్సంశయ," మనంగఁ దొడి భారవియున్॥ 391

మ॥ పలికెన్ "రాణ్మణి! దేనికో యెఱుఁగుదీప్రశ్నంబు, సందేహమెం
దులకెవ్వారికి?, మూడుమూర్తులను దద్బాభమీశునింబోలు దీ
వు, లలాటంబునఁ జెక్కుల, న్జెవులఁ, జూపు న్జేవ, నైన న్గుతూ
హలము న్దీర్చెద నాలకింపుము శ్రుతంబౌపూర్వచారిత్రమున్॥ 392

ఉ॥ మాళవదేశరాజబహుమానిత ముజ్జయినీపురంబు త
త్పాలకదివ్యసౌధములపజ్జల నందనము న్వసించుచు
న్వేళవనం బొకం డెసఁగు కృత్స్నసుమప్రదవల్లరీతరు
శ్రీల హిమాంబుపూర్ణసరసీతటసత్ఫలవృక్షపంక్తులన్॥ 393

ఉ। అందొకనాఁడు రాణి భవదంబ సుమాపచయార్థమేగి యా
విందడిసాపడిం దగిలి తామటుచె న్నినుు, దాది నిద్దురం
జెందినినిన్నుఁ బుష్పములసెజ్జఁ బరుండగఁజేసి కూర్కెౘ నా
సందున నీవు మేల్కొనుచుఁ జల్లఁగఁ జారితి వెట్లొ పిమ్మటన్॥394

ఉ॥ దాసియు నిద్రలేచి నిను దాపునఁ గానక గుండె 'జ'ల్లనం
గా "సిసువెందుఁబోయె"నని క్రంతలఁ బల్మాఱుఁ జూచిచూచి యెం
దేసవఁగాంచలేక కనియె న్నది నడ్డులజాడ నొండు నోం
డేసావలేమి లేమ చరియింపఁ దొడంగెను దానిపోబడిన్॥ 395

మ॥ అదియును దోఁటకోరడికి నవ్వలసైతము రాజిలంగ నా
సుదతి యటారయ, న్దిరిగిచూచుచు ఱివ్వునఁ బాఱుచున్న వా
నిఁ దఱుము నొక్కయోధవరుని, న్గసబ ర్వటడించి దొంగ బి
ట్టదిరిచి కూల్చి బాలు గ్రహియించి లెత్తుటఁగాంచి కెవ్వనన్॥

మ॥ అఱచెన్దాసి భయాకులధ్వనుల "వారా! వీర! రారండు స
త్వర మయ్యో! నృపసూనుఁ గైకొనుచుఁబార్వన్నాఁగి వీఁడెవ్వఁడో
యరయుం"డంచుఁ దదార్తనాదము పరివ్యాప్తంబుగా నాడకా
తురత న్వచ్చిరి రాణియు న్సఖులుఁ దోడ్తో బంటు లిర్వంకలన్॥

శా॥ ఆలోనన్ శిశుహర్త బాలకుని యంసాగ్రంబున్ గట్టి పై
న్వాలు న్నోట లగించి దాఁటె నెగుపాప్రాకార మేత్రాడొప్రా
పైలాగన్ ద్రుటిలోన, నవ్వల వను ల్పట్నంబులు న్గట్టులు
న్గాలింప న్గనరావు వార్తయును జిక్కన్రాదు పెక్కేండ్లుగన్॥ 398

చ॥ తడవులనుండి మంత్రియయి తద్దయునిద్దపురాజభక్తిఁ బే
ర్వడినయమాత్యశేఖరుఁ డవాప్తనృపాగ్రహుఁడై పదంబుఁ బో
విడచినవాఁడు నాఁటిసుత వీటఁగనంబడకుంట హర్తయా
తఁడె' యని క్రొత్తప్రెగ్గడ తదాప్తులపందఱ నుంచెబందిలోన్॥" 399

వ॥ అని ముగించినంత నారాయణభట్టారకుఁ డందుకొని యయ్యో! 400

మ॥ నిజమో! దబ్బరయో! వదంతియొకఁ డచ్ఛిద్రంబుగాఁజొచ్చె రా
ష్ట్రీజనంబుం దలనూత్నమంత్రియె దురాశచ్చాని మీఁత ద్రిన
మ్మ్రఁ జలంబాఁచిచరించి పూర్వసచివు న్మార్పించి మీవంశమె
ల్లఁజన న్దాఁబతిగాఁగ సల్పెనట వాలాయంబుగాఁ గుట్రలన్॥ 401

చ॥ పలికితిఁ గోరమానుఁడు భవజ్జనకు న్గలన జ్జయించె నం
చలఘుచరిత్ర! కాదదిజయంబు నిజంబు గడింప మంత్రికు

త్రులుఫలియింప సాగినభరంబగు దోపిడిగాని, యాత్మసే
నలె కికురింపఁ బోరనగునా పతి తొల్గక యెట్టిధీరుఁడేన్"?॥ 402

మ॥ అన జ్యేష్ఠుండగుయోధుఁ డెత్తువడునాస్యం బగ్గిరాల్కన్ను లు
బ్బెనయన్నాగడిమేనితోఁ బలికె "ద్రోహీ! నన్నుఁ బోఁజూచి యె
ట్టినికృష్టంబగుసేఁతఁ జేసితివిరా! డింభా! నృపాలాత్మజు
న్మనుపన్వచ్చితిఁ గానిచో నిలిచిత్రెంపన్లేనె నీతంత్రముల్"॥ 403

క॥ అన భారవినారాయణు
లనూనమగునబ్బురమున నతనిం గని 'యకా
ర! నిజంబె!! మంత్రులా!!! వం
దనశతములివే కొనుండు దయమీఱంగన్"॥ 404

మ॥ అనుచో నాతఁ "డిదే! వినుండు శపథం! బాదుర్జను న్వానిఁ జే
రినహాన్ని రణభూమిఁ జక్క డఁచి ధాత్రీనాథుని న్గ్రమ్మఱ
న్దనసింహాసనమందుఁ జేర్పనియెడ న్నాపేరు శ్రీభట్టుకా"
దనుమంత్రింగని పల్కె భారవిసఖుం డత్యంతనమ్రాస్యుఁడై॥ 405

చ॥ "సచివవరేణ్యా! రాసుతునిసాకఁ దొలంగితి రంటి రాకథా
ప్రచయము నాలకింప మదిఁ బాఱెడుఁగౌతుక, మర్హమైన నో
పి చెవినివేయరే' యనిన ప్రీతమనంబునఁ బల్కె మంత్రి మం
చి చెడుగు గోప్యమై నృపవిశేషకళన్దగు నైనఁ జెప్పెదన్"॥ 406

ఉ॥ నాఁగ యశోధనుండును ఘనంబగువేడ్కయు వింత మోమున
న్బాగు ఘటింప భక్తి పరవల్లువడ న్పులకించుమేనితో
"నోగురువర్య! పూర్వకథ నొక్కసుమంతయు నాకుఁ దెల్ప రా
రా! గణనీయ మోర్పుపస, త్యాగముపెంపును, రాజభక్తియున్॥

చ॥ సిరిని సతి న్సుతు న్సుఖముఁ, జింత యొకింతయు లేకవీడి, త
న్మఱచి శరించురాజుపయిన న్దనకూరిమిఁ జంపుకోక, దు
ర్భరవనసీమల న్బలుకరాని యవస్థలఁ దూలిపోక, బం
ధురమగుప్రేమ నాకయి ఘనుండితఁ డందినపాట్లనేకముల్ ॥408

చ॥ అనునెడ "నావిధి న్సలుపనైతి సమగ్రముగాఁగ, నాయశ
క్తినెకద ఱేఁడు రాజ్యదశ తీఱె వటించెదునెందొ, దుస్సమ

ర్ధను నను మెచ్చుకో ల్తగినదారియె?, యింకవినుండు పల్కుదు
న్మనుపటిగాథ, నంత ప్రభు ము న్నెమకన్జనవచ్చు నెల్లెడన్ ॥ 409

చ॥ ప్రియపడి వీరధర్మపృథివీపతి యొక్కదినంబునందు మే
ల్హాయములు జాగిలంబులు వల ల్జిగురు ల్మదనాగము ల్భటో
చ్చయములుఁ గొల్వ వేటరభసంబున ఘోరవనాంతరాళి ని
ర్భయమున సంచరించునెడ బంల్లెడయై నృపుఁ డేగుదారిలోన్॥

ఉ॥ ఘోరవరాహము న్దఱుముకొంచు నృపుండు మహాశ్వధారల
స్సారిమెయి న్గ్రమించునెడ బాటకుఁ బ్రక్కను దట్టమాపొద
న్జేరినక్రుద్ధమాపులి యుసి న్బెనుదూఁకున వ్రాలె రౌతుపై
వారువ మావడి న్ధరణిపైఁబడి గింజుకొనంగ బిట్టుగన్॥ 411

శా॥ అన్యాయత్తునిపై గబీలుసిగనా, వ్యాఘ్రంబు దూఁకంగ నా
ధ్వన్యుత్కర్ష కదాఁటు దాఁటునకు నశ్వంబుర్విపైసోల రా
జన్యుం డాహరిక్రిందఁగొంతమెయి పైనా మేనుగా నుండియున్
దైన్యంబొందక వాలుసిద్ధముగఁ జేతందాల్చి యట్లుండఁగన్ ॥ 412

శా॥ నిప్పుంగన్నులు నిల్చి ముందుసెగలై నిక్కంగ వాలంబు గు
ప్గుప్పుంచు న్జలియింప గొంతుముడుఁగ న్గుప్పించి దూఁకంగ నీ
ముప్పేరీతిని దప్పునంచుఁ గనుచూపు న్మేరవా క్రీల్పడ
న్గుప్పె వ్యాఘ్రము లక్ష్యమున్దొలఁగి యెందో వ్రాలె శూలాహతిన్॥

క॥ శూలము విసరినరౌ తట
వాలుంగొని దుమికి పొడిచె వైళమ కదలు
ల్చాలించుచు నలబెబ్బులి
సోలి జముని ప్రోలి కరుగఁ జూపఱుమెచ్చన్॥ 414

శా॥ వాఁడేడీంభుఁ డదృష్టమట్లమర రాత్ర్యాపణావనుండయ్యె, నా
నాఁడే వాఁడుపమంత్రియయ్యెను, గృతజ్ఞత్వంబు బాధింపఁగా
ఱేఁడవ్వానిని నాఁడునాఁటికిఁ గడుప్రేమించి యేలోపముం
జూడండయ్యెడఁ, బ్రేమ గ్రుడ్డిదనుచోఁ జోద్యంబులేదింతయున్॥

చ॥ అతివినయంబె ధూర్తమనుజాంకము, వాఁడును నేర్పుపొందిక
న్మతిఁగరఁగించుచు న్నృపుని మన్నన కిచ్చెను దోహదంబు న్స్వ

స్థితిగతులందుఁ బైకి నొకచిన్నెయుఁ గుట్రను దోఁపనీయ క
క్కతమున నేరికిన్ దెగువకల్గను నిక్కముఁదెల్ప తేనికిన్॥ 416

చ॥ పలికిననాపయి న్ననరువానె ధరాపతి కందుచేత నేఁ
దొలఁగితి వానిచాటుకథ తూర్ణమెఱుంగఁగ నంత నొక్క వె
న్నెలనిశ నూరిబాహ్యమున నేనిటునట్టుఁ బచేరమూను చోఁ
గలకల మేగుదెంచె నెడకల్గఁ, దదీక్షణ కేను పొంచుదున్॥ 417

క॥ వీఁడును సేనానియు నా
జాడనె యరుదెంచి రెడియె సంభాషణ మం
దాడుకొనుచుండి రొకకొం
తాడాడ న్జైవికిసోఁక నతిచకితుఁడనై॥

ఉ॥ 'ఆరెయి రాకుమారు నెట్టులైనను దొంగిలి పిల్కుమార్చిన
న్నారియొకింతయూఁదెలిపి, తప్పకొనర్పు' మటన్నఁ 'జిత్త' మ
న్నొరణి నాలకించి యెటుతోఁపక చింతిలి వీరినిప్పుడే
పోరి వధింతునా? జయముఁ బొందుదునా? యనుశంక నిల్చుచున్॥

చ॥ 'తెలిపెద రాశికై సనని తేఁకువఁ గేలివనంబుఁ జాటుత్రో
వల నపుడప్పై చేరి తెగువ న్వెలిగోడనుదాఁటి సాగ న
ప్పాలముఁ గంటి దైవకృప పూర్ణముగావిలసిల్ల నాఁడు నీ
లలితుని, గొంటి సంతయు విలంబనమూనక వాని సందిటన్॥ 420

ఉ॥ వింటిరెకాదె పైక నభీతమనంబున నాఁడె దాఁటి తే
నొంటరి వీనితో పచులు నూరలు వాఁగులు కొండ లెందునే
వెంటఁ జరించిన స్వతకువీరుల కందఁగవీక సాకె నా
దాటులదంట దైవ మలతన్ వెలితిన్ ధృతి జారకుండఁగన్॥ 421

చ॥ మిహిరకులుండు పాపురి కమేయబలంబుల వచ్చెనంటి వా
విహారణమేమి సెల్పు" మన విచ్చెను భారవిమిత్రుఁడిట్లు "స
న్నహనముమీఱఁ దొపుఁబయనంబుల సేనలతోడవచ్చి దు
స్సహము లనేకము ల్సలిపె జాలియు న్యాయ్యము మానిమారియై॥

ఉ॥ సైనముసెరుఁ దప్పి పరుషంబు మతాంతరులందెగాక యా
శైవులఁగూడఁబూ నె, ధనసంగ్రహము న్విషయార్జనంబె త

ద్భావగతంబు శైవమనువార్త నెపం బలదాడిఁగప్ప, నూ
ళ్లో! వనమధ్యసీమలయి లోఁబడె నాశిలి పీచమేమటన్॥ 423
శా॥ మాగ్రామంబున వీనిచేవెలసి సంస్త్యాయంబుగా సాగు శా
స్త్రగ్రైవేయకపారశాల యితరస్వాస్థ్యంబులంగూడె, నా
యుగ్రం బేమని తెల్పువాఁడ! ముసలు ల్యోషామణు ల్బిడ్డలు
న్వ్యగ్రాయోధను లొక్కరీతిఁ బడి రత్యాపన్నులై ఘోరముల్”॥
చ॥ అనిన యశోధనుం డనియె నాగ్రహమూఁపఁగ “మాగధావనీ
శునిపెనుధాటి నోటువడి గ్రుక్కినహన్నులు సిగ్గువీడి తెం
పునఁ దలలెత్తిరే మఱల? భూరిమదీయ పరాక్రమాగ్నిసోఁ
కునఁ దుదముట్టఁ గాలుపక కోపముడించుట పాఁడికాదిఁకన్”॥ 425
క॥ నా నారాయణుఁడిట్లను
‘నోనరపతి! మగధరాజు నొప్పవదలి యే
లో? నామిత్రునిగురుల
న్దానుంచె న్బంది వారి తప్పెయ్యదియో?”॥ 426

మ॥ అన శ్రీభట్టిటుపల్కె, ‘సత్పురుషులారా! భీతిలన్బోకుఁడీ!
మనమం, దామగధేశ్వరుండు బుధసమ్మాన్యుండు, క్రూరుండుగాఁ
డనువాకారణముండుఁ దత్కృతికి ధైర్యంబొంది మున్ముందు మా
జననాథు న్గనరం డన న్గదలి రుత్సాహంబుతో నయ్యెడన్॥ 427
క॥ నలువురు నలువురువనసీ
మల మలకల మలయు మలయమధురానిలుతా
వుల నెలవుల నెలరాచలు
వలఁ గలవగ లగల నెలమివఱల నడువఁగన్॥ 428

మ॥ ‘కెరొసీన్’ తైలమహార్ణవంబున నినాగ్నిజ్వాల వేష్టింప స
త్వరజోద్ధాపితదావవహ్నిశిఖ లుద్యద్ధూమపూర్వంబు లు
ద్ధురవిక్రాంతి నజాండచంక్రమణ ముద్యోగించె నానొప్పె నా
శరదభ్రాజిదిశాప్రపూరకమహాసాంధ్యారుణోగ్రచ్ఛవుల్॥ 429
తే॥ గీ॥ మంట లణఁగుకొలంది నిమ్మడిగ నెగయు
ధూమమనఁగఁ దమం బెందుఁ ద్రోపువడక

కడఁక నల్గడల న్నిండి పొడిచె మిన్ను
మిన్న శోకకజ్జలాబ్ధి విన్దన్ననటుల॥ 430

క॥ ఆపొగ పగలాఁగ మిగులు
ఊపున దశదిశల విరియ నెగురు మిణుగురుల్
ద్యోపథముఁ గూరి నిలుకడఁ
బ్రాపొంది వెలింగె ననఁగ భాసిలెరిక్కల్॥ 431

తే॥ గీ॥ పైసెగల్బ్రాలి క్రీఁజాయ ప్రయ్యుడంగ
ము న్నరణ్యగుహాంతరముల మడంగు
చిమ్మచీఁకటియ నెడిమషీరసంబు
పొంగె నెగురుల మిన్దాఁకఁబోవునటుల॥ 432

తే॥ గీ॥ మింటినీలిమలో సంక్రమింప నెగురు
గురుతమిస్రంబుకో ల్తలకునువడంకఁ
గొనియెనన రిక్క లాకసమునను మినుకు
"నుద్ధతుల మధ్యమున బీదలుండఁదరమె" ॥ 433

తే గీ॥ ఆకసమునల్పు గెల్చునక్షత్రక మూల
బలములన్గొని చీఁకటి పైకిఁబోవ
కొంత తెలుపయ్యెనన నంతయింతఁ బుంత
వారిచూపుల కం దలవాటుపపడియె॥ 434

తే॥ గీ॥ ముంచుకొనఁ బ్రాకు నీతమంబునకు నిలువ
మనుచు దివిపీడి తారక లవనిఁబడెనో!
యనఁగ నల్లంతదవ్వుఁ గనఁగఁబడియె
దివ్వె లెన్నియొ మిణుగురు ల్తిరుగునటుల॥ 435

క॥ అరచాటగునాంధ్రవధూ
వరకుచకుట్మలముఁబోలి వనవృక్షప్రా
వరణమునఁ బటకుటీరము
గిరిదిగువారలకుఁ దోఁచెఁ గ్రీఁజాయ నటన్॥ 436

క॥ చీఁకటి మొయిలై దివ్వెలు
ప్రాకుతటిల్లతలుగాఁగ వాన దిగెనో నా

రేకెత్తెఁ గ్రమత సందడి
యాకడ వార్దరియనేగు నాసమయమునన్॥ 437

క॥ "అదె! మాస్కంధావారం!
బొదిగి రేయినిచట వేగ నొయ్యన నృపతి
న్వదకుద" మని సచివుండన
"నదిమే"లని నిలిచి రంద అప్పటి కచటన్॥ 438

ఉ॥ చీఁకటిపొంగులార్ప హిమశీతలవారికణాళిఁ జిమ్ముచు
న్రాఁకొనె వేగుగాలి," భయదప్రభ వచ్చెడుభానుఁ డేగుమీ!
పోక పెనంగితే న్వడుతుఁ బుత్తడిజాబిలిరేక "నంచుఁ దా
వాకొన డాయురీతి నెలబాలునితోఁ దగె వేగుచుక్కయున్॥ 439

శా॥ "తామిస్రంబన నాసవర్ణపద మద్దాని న్విదారింప పీ
రీమాద్రి న్దెగువెత్తెఁ దాళుమనె, నాయేపెల్ల మొల్లంబుగా
నామోపాది హరింతు"నంచు నుదయాశాచ్ఛాదకవ్యాపృతిన్
జీమూతం బట దక్షిణోత్తరవిదిక్ప్రష్టోగ్రతన్ నిండెడిన్॥ 440

ఉ॥ "తెంపరివై దినేంద్రునిగతి న్వికలీ! యరికట్టెదే? విచా
రింపవె దుష్టమైత్రి స్వనికృంతనమం? చవివేక మిట్టులే
దుంపలఁద్రెంపదే?" యనెడిత్రోవ ననూరుఁ డలుంగులేయ పె
న్దుర్రింపుల రక్తసిక్తముగఁదూఁగె దివి న్శకలీకృతాబ్దముల్॥ 441

ఉ॥ అంతకె మారుమూలలకునై పరుగెత్తుచు దింపుడాశ నొ
క్కింతగ సంశయించి యటులిట్టులు నిక్కుచు గుబ్బటిల్లి యా
యింతమురాశపోవఁ దమ మేడ్తెఁదూఁటె వనాంతరంబులు
న్గొంతలు గహ్వరంబులు సొరంగములు న్గిరిదుర్గగర్భముల్॥ 442

వ॥ అప్పు డాస్కంధావారంబు పటకుటీరంబులముంగు 442/1

సీ॥ "జగము న్గ్రహంబుగఁ జదల దిగ్భిత్తుల
సలమిన తమముబూ జవలఁబోసి
తొలి వేగుచుక్కవెల్తురు సున్నమున దిశా
కుడ్యమ్ముల న్వెల్లఁ గొలుపఁజేసి

హిమపంకమున నంకణముల లెల్ల నలికించి
మలయానిలపుకుంచె మాఁగుఁద్రోసి
యరుణోదయాభల హైమకుంకుమకాంతి
నందందు ముగ్గుల నలరఁదీర్చి
తే॥ గీ॥ విచ్చుసురభిళకుసుమసంపచ్చయముల
పుడమిపడతివిలాస మింపుగను దిద్ది
యల్లదే మాత సూర్యనాయణుండు
వచ్చెడిని దేవ మేల్కొనవలయు వేగ''॥ 443

క॥ అనువందిమాగధులకీ
ర్తనముల నిద్దురలుమాని తమకృత్యములె
ల్లను దీర్చి తగు వ్యవస్థఁ
బనుపఱచి నృపాలు వెదకఁ బయనంబగుచున్॥ 444

వ॥ వారివారికి సరిపడు మాఱువేసంబుల నాప్తులుతప్ప నొరు లెఱుంగకుండ, రాజపుత్త్రుండును, మంత్రియు, బ్రాహ్మణ ద్వయంబును, గతిపయసేవకులతో స్కంధావారంబు వదలి చనువారలు॥ 445

—♦ భారవి మాళవరాజాన్వేషణ మొనర్చుట ♦—

సీ॥ ఎక్కి రొక్కెడ సాంద్రహిమసన్నిపాతసం
జాతరాజతకాంతిధౌతగిరుల
డాఁటి రొక్కెడ క్రూరతరసింహశరభ శా
ర్దూలసత్త్వాకీర్ణ దుష్టవనులఁ
గ్రుంకి రొక్కెడఁ జలద్గురుతరంగావ ర్త
మకరాదిజంతుసంపన్న నదులఁ
-చి రొక్కెడ రత్నశోభితగోపుర
ప్రాకారవి స్తీర్ణ పట్టణముల
తే॥ గీ॥ కొట్టె రాడాకుఁ బచ్చికమేర లమల
మరకతాబద్ధకుట్టిమస్ఫురణ కెలరి

చేరి రౌకనాఁడు బహునదీసేవ్యమాన
పూర్వవారాశిగురుతీరభూమి నందు॥ 446

సీ॥ నిమ్నోన్నతంబులై నిడుపులై ఘనములై
వడిఁ దరంగంబులు పఱుగువాఱఁ
దద్గమనానువర్తనములై ద్రుతములై
వాయుచంక్రమణము ల్వర్తిలంగఁ
దద్బలోద్ధతములై దళములై సితములౌ
సికతాంబుదంబులు చెలఁగిపాఱఁ
దత్ప్రచారాలోలితంబులై పఱపులౌ
తృణసముత్కరములు మునిఁగి లేవ
తే॥ గీ॥ నతిగభీరంబు చిత్తదైన్యాపహంబుఁ
జిత్రసందర్శకంబు విచిత్రతరము
గా విరాజిల్లు మున్నీటిగట్టుపట్టు
గమనయోగ్యంబు బహుళసౌఖ్యప్రదంబు॥ 447

సీ॥ రేఁగి యువ్వెత్తులై మ్రోఁగి లోకముముంచు
రీతులౌ నలలయుద్వృత్తి మాన్ప
నవుటాలకన, నిల్చునరులపాదములక్రిం
దటిసైకతము దోఁకి దడఘటించు
కలుఁగు ల్వెలార్చి యిక్కడనక్కడం దోలి
యెంద్రల విహగాళి కేళి యిచ్చు
నరమృగపాదచిహ్నములచేఁ జెదరిన
తీరంబుఁ జదునుగా మీఱఁజేయు
తే॥ గీ॥ తటమునకుఁబాటి మఱలు నుత్కటతరంగ
గతిఁ గనంగన నింకనుం గనఁగ వేడ్కఁ
గొలుపు వివిధరసోద్గతి గుబులుకొనఁగ
చిత్రచిత్రప్రభావమై చిత్రి డసర॥ 448

తే॥ గీ॥ తటమునకు ప్రేమఁతత్తోఁబాఱు తరఁగ, లందు
మెఱయుబాలార్కకరముల మినుకు లెగపి,

పాశముల లాగుకొని పసిబట్ట దుమికి
మొఱగి మూచూచు జాగిలంబులుగఁదోఁచు॥ 449

తే॥ గీ॥ చేపలకు వచ్చిపోయెడి చిన్నచిన్న
పల్లెకారులదోనెలు పర్వగతుల
మొయిలుతుడుములలోన దోఁబూచులాడు
చిన్నజాబిల్లివైఖరిఁ జెలఁగియాడు॥ 450

తే॥ గీ॥ ఏమి నీగొప్ప ? గర్వింతు వేల నభమ ?
యలఁతిశశిరేఖకా యింతయదరిపాటు ?
శతసహస్రము లివె యన్న సరణి నుదధిఁ
బల్లెకారులదోనె లుత్పతనమూను॥ 451

తే॥ గీ॥ కడఁక భూదేవిఁ జేరి నాగరుఁడు మించి
ముత్తియము లేర్చి పూజించుపోల్కి సలిల
శీకరము లుత్పతద్భంగసృష్టి నుఱుఁగు
చేర్లువాఱెడు తీరంబు చెంతలందు॥ 452

శా॥ "ప్రాకారంబు లగడ్తలు న్బురుజులు న్బైజు ల్కృతఘ్నాళి త
న్మేకాలంబునుగావఁ గోట లిలఁ దామొందు న్మహాపాయని
త్యాకుంఠంబులెపో" యటం చనిలవాహ్యాళి న్యథేచ్ఛ న్మహా
నౌకల్తేలుటఁ జూపి యబ్ధి నగు ఫేనశ్రీమిషంబూనుచున్॥ 453

సీ॥ పీలము ల్తళ్కులు నెఱులుగా నలలపై
మింటియాఁగడప మేల్మిని రహింప
నటకొండనిడ యస్త్రాద్రిఛాయయనంగ
తమము వైఖరిఁ బూని క్రమత నెగయఁ
గెలఁకుల నలలతాఁకుల స్వచ్ఛత న్మించు
పలుగుజా ల్మినుకులభాతి మెఱయ
బల్లెకారుల దోనెపడెవలు మెఱచాప
లందందు మొయిళుల యంద మొంద

తే॥ గీ॥ వనధిలో మిన్నె ప్రతిఫలించెనో? నభంబు
నందు వనధియె ప్రతిబింబ మందెనో కో!

అదియెటులనున్నఁ గనువారి యక్షులందు
రెండుబింబించి కన్నులపండువౌనఁగ॥ 454

ఉ॥ గొప్పతరంగము, ల్తటముఁగొట్టి యెదిర్చెడివాని తాఁకున
న్గుప్పునఁగూలఁ దుంపురులు గుంపులుగాఁ జెలరేఁగి దోనెల
న్గప్పుటఁజూడ, బాలశశి కైపురి కిట్లొనఁగూడె, వీడఁగా
నొప్పదటంచుఁ, దండ్రి, తనయు, న్దనకౌఁగిలిఁజేర్చున ట్లగుఁ॥ 455

సీ॥ బడిఁబడి యెడలేనివడిఁ బూని పడునీటి
నడఁ గూర్కుచూపువిన్నాణమేమొ!
యుడివోనిజడిగ నేర్పడుహోరు లడర దో
ప్పలఁదోఁగు శ్రవణసౌబాగ్యమేమొ!
తెగతెంపువడక చల్లఁగ హాయి నూఁగించు
గాలిసోక్కిన మేనిబాళియేమొ!
కనలుఁ జెవు ల్మేనుఁ గైకొన్న ముప్పోకఁ
బురివడ్డ మనసుమేల్పులక లేమొ!
తే। గీ॥ శ్రమను దొలఁగించు మఱపించు సకలజగముఁ
జింత లడఁగించు నేకాగ్రచిత్త మొసఁగుఁ
నౌర! తీర్థాధిపతి యిట్టియమలపదము
దయఁబ్రసాదింప మోక్షంబు దవ్వెయింక?॥ 456

తే॥ గీ॥ మోక్షతత్వ మెఱింగినబుధులు వారె
"హాయి! హాయి!"యటంచుఁ గొండాడుచుండ
నంచితానందకరము రత్నాకరం బ
టంచు నతిదూర మిట్లు నేనెంచనేల?॥ 457

శ్రీభట్టు సీ॥ కనుమిా! యశోధనా! మనలఁ గన్గొని వార్ధి
ప్రత్యుద్గతిని బొంగు పర్వపటిమ
వినవోయి! చలదూర్మిజనితగంభీరస్వ
నావేశమున నిచ్చు స్వాగతోక్తి
నందుకోవోయి! మందానిలకలితవీ
చీసమర్పితపాద్యశీతజలము

లారగింపఁగదోయి! సారతరంగని
ర్మథనజాతసుధాకరద్రవంబు
తే॥ గీ॥ మఱు వెఱుఁగవోయి! హిమకరకిరణతరణ
సరణిఁ దరఁగల చెఱలాట దిరుగురుచుల
హాయి! యనవోయి నవరసదాయి కెరఁగి
యెఱుఁగవే శౌరికిని మామ యాతఁడనుచు॥ 458

భా॥ సీ॥ పలుకుచున్నాఁడేమొ? చిలువరాయనిమీఁదఁ
గొలువున్నహరి నిరాకులసువార్తఁ!
య॥ దెలుపుచున్నాఁడేమొ? తొలిపల్కుదొంగనా
దిమమీనరాజు వధించువార్త!
నా॥ వినుచున్నాఁడేమొ? విస్మయకరమైన
క్షీరాబ్ధి సుధ బయల్దేరువార్తఁ!
శ్రీ॥ జెప్పుచున్నాఁడేమొ! శివజటాజూటని
ర్వాసితగంగాప్రవాహవార్త!
భా॥ నెఱుఁగఁజేయుచునున్నాఁడో యేమొ! మున్న
గస్త్యుఁ డొకగ్రుక్కఁ దనుఁ ద్రావఁగనినవార్తఁ!
శ్రీ॥ బాడుచున్నాఁడొయేమొ! ప్రపంచఘటనఁ
గాలశాశ్వతకళ్యాణకలితవార్త॥ 459

నా॥ సీ॥ సురల సుధాసుధాకరముఖ్యములనిచ్చి
కరమాదుకొనియె సాగరుఁడుకాఁడె!
భా॥ నరుల కనర్ఘరత్నశ్రీఁబ్రసాదించి
కనిపెట్టియుండు సాగరుఁడుకాఁడె!
య॥ దంభోళినిర్దయాఘాటికోర్వనిగిరీ
డ్వరులఁ గాపాడె సాగరుఁడుకాఁడె!
శ్రీ॥ వారధికై గొప్పపర్వతాల్తెలించి
హరికిఁ దోడ్పడియె సాగరుఁడుకాఁడె!
భా॥ తటిఁ దలఁగనీక మేఘబృందములఁబంపి
కర్షకప్రీతినొసఁగు సాగరుఁడుకాఁడె!

నా॥ వేలఁ దాటక కల్లోలపాళి నడఁచి
పరమసంతోషమిచ్చు సాగరుఁడకాఁడె!॥ 460

భా॥ సీ॥ చలువచప్పరము భూజలజాతనయనకు
భ్రమణోద్ధదారుణశ్రమమువాయ
సిరులబిడా రిలాసింహాద్రమధ్యకు
మణిమౌక్తికాలంకరణమొనర్ప
రుచులసోన ధరావరూధినీమణి కార
గించి బిడ్డలను బోషించుకొనఁగ
వైద్యుతప్రబలసంపద్రాశి ధారుణీ
మాత కాత్మీయవిఖ్యాతినెఱప
తే॥ గీ॥ భూతపంచకమునను బృథ్వీతరుణికి
మిగులదగ్గరచుట్టంబు తగులుపొలము
సంతతాశ్లేషసుఖపరిష్కారగౌర
వాంచితం బౌర! పుడమి కీయబ్ధిరాజు!॥ 461

నా॥ క॥ ధరణీజనని యొడిని సా
గరుఁడను శిశు వాడుచుండి కడునాఁకలిచే
కరములనుసాఁచి పాలకు
నరసెడి చందమగు నదులయమరిక, వహవా!॥ 462

య॥ గీ॥ ధారుణీమాతయొడిఁ బాలు ద్రావుసాగ
రార్భకుం డేటికరముల నట్లుసాఁచి
యూమెగైరికవేణిపై నలరుమంచు
గడ్డసొమ్ములఁబుణుకు నాగడము భళిర!॥ 463

శ్రీ॥ తే॥ గీ॥ పుడమితల్లి శిరోభారముడుప జలధి
తనచలువనంతయును మేఘతతుల నింపి
పంప నవి మంచుగడ్డలై వ్రాలి కరఁగి
యేరులై తెల్పెఁబోలు సందేశఁగువార్త॥ 464

వ॥ అనినఁ బ్రకృతివిచిత్రశోభలకు ముగ్ధుండగుచున్న భారవి శ్రీభట్టు
నవలోకించి 465

తే॥ గీ॥ నీటిలోఁ బాడబము కొండనెత్తమందు
మంచుగడ్డలపేరు డమర్చినాఁడు
తుదమొదలులేనిదైవ మంతుఁ గనుకంటె
గడ్డుగాఁదోఁచె నీసృష్టిగతి నెఱుంగ! ॥ 466

సీ॥ ఆకసమెత్తదెంతని కొల్వఁ జనుభాతిఁ
జూడనందని శిఖాశోభగిరులు
నాయెత్తునకు నింక నంతంతలోలోతు
లమరఁ గ్రాలుచునుండు నంబునిధులుఁ
బర్వతాగ్రములకుఁ బాథోధులకు లంకె
బాటలై యెప్పుడు న్పాఱునదులు
సముల కిరువంకల నయనపర్వములుగా
ఘనదుర్గపట్టణగ్రామవనులు
తే॥ గీ॥ గ్రాసవాసంబులకు లోటుగానియట్టు
లుదధిలోపల భూమిపై నుండువసతు
లట్టినిండున కానందమందకే స
తంబుఁబోరెడు జంతుసంతానమార! 467

వ॥ భారతఘోరరణంబు ప్రారంభంబుగా నిద్ధారుణి యీతీరుననే యవయుచుండె నేమోగదా! భూభారధారేయులుగాఁదగు క్ష్మార మణుల యన్యోన్యారంభంబు లన్యోన్యమారకంబు లగుచుండుట కేమికారణంబొకో! 468

శా॥ "ఏభూఖండము లెట్లుమాఱినవొ? యేయేరాజు లేరీతి నా
యాభూమి న్పరియించుచుండిరొ బుధేంద్రానీక మేతీరొ? యెం
దేభక్తిప్రభ లెట్టులున్నవొ త్రిలోకేశుండు నారాయణుం
డేభవ్యాకృతిఁ గ్రమ్మఱ న్పుడమిపై కేతెంచునో హేలకై॥" 469

క॥ అనుభారవికౌతూహల
ము౽ కనుమూపముగుంచి త్తమున శ్రీభట్టుం
చినమాత్రఁ దచ్చరిత్రం
బనువుగఁ దనమానసంబు నందెనయుటయున్॥ 470

సీ॥ కరుణారసంబు కన్గవఁ గ్రందు కొనుచుండఁ
జిన్నఁబోవుచు మోము చెన్నుదఱిగెఁ
రౌద్రంబు ప్రళయసంరంభంబుగా రేఁగఁ
గను లింతలై యెఱ్ఱగాఱఁదొడిగెఁ
దతభయానకమహోద్ధతిసోఁక నత్తుల
కళజాతి కంప మంగమునఁదోఁచె
భీభత్సమెనసినఁ బ్రిదిలినతమి నిండు
వెగటాస్యమున నుద్భవించుచుండె
తే॥ గీ॥ వీర్యమున శౌర్యరభసంబు వెలసెమేనఁ
జొక్కు-శృంగారమున హాయిఁజూపె నొడలు
వింతచెలువూనె నద్భుతాక్రాంతిఁ గాయ
మధికశాంతాప్తి దేహ మందడరె సమత॥ 471

తే॥ గీ॥ అన్నిరసములుఁ జివరకు సున్నయనుచుఁ
దోఁపఁగాఁబోలు హాస్య మత్యుద్భటముగఁ
దెగి శరీరంబుఁబెంప మంత్రివరు డురక
కిలకిలని నవ్వసాగె సంగీతసరణి॥ 472

తే॥ గీ॥ అద్దమునఁదోఁచుపాప కెట్లట్లు వారి
భావములలోనఁ, దద్భావహావవివిధ
భేదములు బిట్టుగాఁ బాఱి పొదుకొనఁగ
వారలందఱు నబ్బురపడిరి మిగుల॥ 473

వ॥ తత్సమయంబున యశోధనుం డబ్భావవైపరీత్యంబులకుఁ గతంబెఱుం గంగోర నెల్లరంగలయుం గనుంగొని శ్రీభట్టిట్లనివచించె "అద్దిరా! శ్రీమన్నారాయణుని చిత్రవిలాసమహాత్వం బెంతనికొండాడఁగలను?

భు॥ బలేకొంటె! మాయాప్రపంచంబులోన
న్గలేకల్పుగా నిండి గమ్మత్తుఁజేయు
న్గిలారించు నవ్వించుఁ గేరించు నొంచు
న్భలంబిచ్చు లాలించుఁ బాలించులీలన్॥ 475

మ॥ ''వినుఁడీ! నాఁడలద్వాపరాంతమునఁ బృథ్వీభారము దీర్పఁగృ
ష్ణునినిర్యాణము వెన్క సన్నిహితమై చొత్తెంచునీగుమ్కలి
ఘ్నునుల స్వేడెమహత్తు, దుర్జనుల కగ్రత్వంబు చేకూడె, ధ
ర్మనిదానంబులు మాఱె, నేర్పడె ననర్థప్రాప్తి శాస్త్రాళికిన్॥ 476

తే॥ గీ॥ మేటివిలుకాఁడు, ధైర్యంపుమేరునగము,
పటుబలాఢ్యుండు, దివ్యాస్త్రబంధురుండు,
బహుతరాక్షోహిణీజేత, ప్రౌఢయోధ
విజయుఁడే తస్కరులమ్రోల వీఁగిపోయె॥ 477

ఉ॥ జ్ఞానులుఁ బాలనక్షము లఖండచమూచలనక్రియానుసం
ధానవిచక్షణు ల్రణవిధానవిశేషకళాప్రధానులా
ధీనిధులందఱు న్రణవిధి న్గురుపాండవసంగరస్థలి
న్ప్రాణములిచ్చిపోవ మగపగ్గె నశించెననంగ వింతయే?॥ 478

చ॥ అనుభవమింతలేక, గురులై కని దిద్దెడువారు లేక, యో
జన మెలపూనలేక, జనశాసనలీల హరాత్రపయుక్తులై
తనరినరాజపుత్త్రికులు తద్దయు దుర్బలులై స్వలాభధా
వనులగువార లాదుకొనువారుగఁ జేర నశింపకుందురే?॥ 479

ఉ॥ సాహసము న్ప్రతాపమును శౌర్యము సత్పృతనాదిలక్ష్మియుఁ
వ్యూహవిధానదక్షతయు నుండినవాఁ డెటనేనితోఁచినన్
బాహుజసంఘసమ్మిళితభవ్యబలాఢ్యతఁగూర్పఁబోక సం
దేహమువీడి సర్వనృపదిగ్విజయంబునఁ దృప్తినొందెడిన్॥ 480

ఉ॥ చేరెడుబారెడై కలుపుచెందికనొందక చింది యొందొ కాం
తారములందు దుర్గమపథంబుల నిల్చినచిన్నరాజ్యము
లొప్పగుల కెప్పుడు న్జలముఁబూని శరించుటెకాని పొందికం
గోరి విశాలరాజ్యమునకు న్దగుపూనికఁ జేయ వెన్నడున్॥ 481

చ॥ కడుబలశాలిగాఁగానృపుఁడు కల్గిన దుర్భరరాజసూయమో
కడుకొని యశ్వమేధమొ యఖండితదిగ్విజయంబొ చేసి పే
ర్వడయుటె చూచుఁగాని బలవత్పృతనాహతి నూళ్లు సీమలు
న్జెడుటయెకాక శౌర్యమునశించుటఁ జూడఁ డొకించుకేనియున్॥482

ఉ॥ భూపతి విష్ణునంశమునఁ బుట్టునటంటకు సార్థకంబుగా
నోపినరీతి శిష్టతతినోముటొ దుష్టులనోర్చిఁ యాతిబా
ధాపకృతు ల్దొలంచుటొ వృధాకలహంబులఁ బెంచి దేశదా
ర్ఢ్యాపహతి న్నశించుట లహా! విపరీతకథాకలాపముల్॥ 484

ఉ॥ బీదల సాదుల న్బిడిచిపీల్చి గడించిన కోశము న్నృపు
ల్వాదములందు వట్టిగడుసుంగతిఁ బందెములొడ్డి, వ్యర్థమ
ర్యాదకు సేనలొడ్డి, యనయంబున బైసిచన న్విశీర్ణకా
కోదరులై జనంబుల కయోగ్యదశ ల్గలిగించి రద్దిరా! ॥ 484

క॥ కలరామశూచికాదిక
విలయములంబోలి దాడివెడలున్నృపుల పే
రలజడి పదపదమున బి
ట్టలముకొన న్దేశవృద్ధి యమురునె చెప్పఁడా!॥ 485

క॥ వనములఁ బట్టణముల గిరి
కొనల నదీనదిముల న్నిగూఢపదముల
న్జనపతిఁగన నెమకుచువ
చ్చినదారిన్ మాతృభూమి చిక్కగుపడదే!॥ 486

సీ॥ కేదారబహుళరేఖాదర్శనీయము
ల్చిక్కుతుప్పల నిండి శిధిలపడియె
లలితరసామోదవిలసితారామము
ల్నెఱిఁదప్పి వనసత్వభరము లయ్యె
బహుకళాసుమనోజ్ఞపట్టణస్థలు లెల్లఁ
బడి పాడువాఱి కోల్పడియె సొగసు
విమలనాగరికతావృతకుటుంబసమూహా
మటవీనివాసాప్తి నడరులొందె
నెడతెగక భూవరాన్యోన్యపృధులకదన
కౌతుకప్రస్థితోరుసేనాతరంగ
మాలికాలయకాలీనకేళికాప్ర
చండవేగాహతులు పాఱి బెండువఱుప॥ 487

క॥ హిమవన్నగంబు వేణిగ
సుమహీధ్రమువింధ్య రశనచొప్పున సేత్వ
గ్రము పాదభూమిగాఁదగు
ప్రమదామణి మాతృభూమి పాటేమనఁగన్॥ 488

ఉ॥ దివ్యశరప్రభంజనసుతీక్ష్ణపరాజితభార్గవుండు,లో
కవ్యసనేంధనానలనికామనివారకతత్త్వవారివా
హవ్యవహారి భీష్ముఁడు దశాహము లట్లుసహాదరాంతకుం
డై వ్యధఁగూర్పకున్న భరతావని కీదురవస్థ కల్గునే? 489

చ॥ బహుళమహాస్త్రసంయుతుఁడు, పార్థుఁడుఁ మాధవుగీతల న్బ్రితా
పహృతవహోర్చు లుబ్బుగొన బాంధవయోధచమూప్రపంచస
న్నహనము రూపుమాపక కనద్దయనించిన, మాయనుంగుమా
తహితహసన్ముఖాబ్జమునఁ దాఁకునె యీక్రియ శోకవేగముల్॥490

మ॥ జననీక్షోణియశోంబరంబున రసాసారప్రదానోరుజీ
వనదవ్యాప్తి యడంగె, దివ్యసలిలవ్యాపారశంకాసము
జ్జవకప్రౌఢనిదాఘమేఘశకలస్రంసన్మహాడంబరం
బెనసె, న్గాలగతి, న్వచింపఁ దరమానే నేఁటి దీనస్థితిన్॥ 491

మ॥ గ్రహసంబాధితమైనభారతభువి న్విజ్ఞాఢ్యుఁడై రాష్ట్రసం
వహనం బూనఁగఁజాలు నేర్పుగల భూపాలుండు లేకుంటచే
యుహుచీ ల్గ్రీకులుఁ బారసీకులును హూణాద్యు ల్పరివ్యాప్తిఁద
ద్గృహముంజొచ్చి కలంచి గైకొనిరిగా శ్రీల న్యథాశక్తిగన్॥ 492

సీ॥ జీర్ణశాలాదుర్గకర్ణయై యాకులీ
భూతోపవనవృక్షభూరివేణి
యై, నష్టబహుపట్టణానర్ఘభూషయై,
శీర్ణోరుకేదారచికురయగుచు,
శిథిలితరథ్యాప్రసిద్ధసీమంతిని
యై, భ్రష్టవాణిజ్యహారివాక్ప్ర
సంగయై, ఘూతరాజ్యప్రౌఢశక్తియై
దారిద్ర్యమనుజసంతానయగుచు,

పుష్టవాహినికాశ్రుసంపూర్ణయగుచుఁ,
బ్రబలితామయహిమమేఘపాండువర్ణ
మైన హైందవజనని దైన్యమున వెలయు
రూప మాపూర్తి నెడఁద సంతాప మిడదె?॥ 493

శా॥ తల్లీ! పూతచరిత్ర! ప్రత్యహముసంధ్యావందనంబట్లు నీ
ఫుల్లాబ్జేక్షణమాలికాచలనసంపూతాత్మసంచారవి
ద్యుల్లీలాపరిపుష్టసర్వభువనాయుర్దాయులై నీకు న
త్యుల్లాసంబున సేవఁగూర్చుఘనుల న్యోజింతు నశ్రాంతమన్॥ 494

సీ॥ కొన్నాళ్లు దక్షులౌ మన్నీల రాజ్యసం
స్థాపనంబున దోడుఁజూపగడిచెఁ
గొన్నాళ్లు రాజన్యకోటీకుటుంబ సా
ఖ్యార్జనాకృతిసహాయమున గడిచెఁ
గొన్నాళ్ళు బహుమతక్రూరభండనసము
ద్రావర్తములఁ దిరుగాడ గడిచెఁ
గొన్నాళ్ళు పరచమూఘోరసంఘర్షణా
హతుల దిగ్భ్రాంతిపాలగుట గడిచె
నాఁడునాఁడును జెందిన నలకువలకుఁ
దేటి నిర్ద్వంద్వసౌఖ్యంబుఁ జూఱఁగొంటి
ననుకొనెడి భాగ్యమే కలవైన నేఁటి
తల్లడంబు లెటు ద్రాఁటుఁ దల్లి! నీకు?॥ 495

సీ॥ కృష్ణోపదిష్టమౌగీత తదుద్దేశ
విపరీతకృతుల లోపింపవలెనె!
మనుసంఘవిన్యాసమహిమ మంతర్వీరో
ధప్రదంబగుచుఁ జిందంగవలెనె!
బహుపురాణోదితభవ్యవాఙ్నిచయం బ
నాచరితంబయి యడఁగవలెనె!
బుద్ధమహాదేవు పూర్ణసాత్త్వికబోధ
గాలితెఱ ట్లుఱుకంగవలెనె!

కానికాలంబులోఁ బ్రజ్ఞకానికైనఁ
గానిదై చెట్టనోనఁగూర్చుఁగాని మేలు
నోసఁగదని పెద్దలనెడి లోకోక్తి ప్రబల
మైనదయ్యెనె నీయెడ నార్యమాత!॥ 496

సీ॥ మౌర్యచంద్రునిరాష్ట్రమర్యాద గతిమాలి
మూన్నాళ్ళముచ్చటై ముగిసెనమ్మ!
అలయశోకుని యహింసావేశితాధిప
త్యము స్వప్నవృత్తాంత మయ్యెనమ్మ!
భూరిసముద్రగుప్తుని సేతుసీతన
గాబద్ధవిజయ మేమయ్యెనమ్మ!
శ్రీవిక్రమాంకవిశిష్టదిగ్విజయకీ
ర్తిప్రతానం బిట్టెటౌనమ్మ!
తల్లి! నీరాష్ట్రనిర్మాణధనులలోన
నిలకడయొసంగుపథమున నిన్ను నిలుపఁ
జాలు విధులఁ బ్రపంచింపఁజాల నొక్కఁ
డైనఁ గల్గఁడదే దైవహతియొకాని!॥ 497

సీ॥ బ్రాహ్మణమతము శ్రీవైష్ణవశైవశా
క్తేయగాణాపత్యకీలితంబు!
శ్వేతాంబరదిగంబరాతిమోహితనిజా
శయసాంప్రదాయంబు జైనమతము!
హీనమహాయానవహ్నుతసామరస్యసం
ప్రాప్తకాలుష్యంబు బౌద్ధమతము!
వివిధమతాభీలపృథులసంఘర్షణ
వ్యాలోలితములు రాజ్యములగములు
పోరు బలిసిన నెట్టిసంసారమయిన
సారమునశింప నిలువకజారిపోదె!
నిఖిలమతతత్త్వములలోని నిగ్గొకండె
యనుచు నిబిడ్డలకుఁ దెల్పవైతె మాత!॥ 498

ఉ॥ ఏరులఁగట్లవంకరల నించుకనిల్చి ప్రవాహతీవ్రవే
గారభటి న్దమున్వడలనంపెడిక్రొత్తల కంచు నిల్వఁదా
వ్రారకవీడి పోవుకసవో! యనఁ గాలనదంబు రాష్ట్రపుం
దీరములందు మాటికి విదీర్ణత నొందెడివారిఁ జూడవే!॥ 499

మ॥ కులమా! గోత్రమ! కొంపయా! మతమ! సంకోచంబ! దాక్షిణ్యమా!
పలలాశుల్గదహూన్ను లీతెఱఁగున న్నైబవచ్చి నీసాదుబి
డ్డలపై దాడులఁదీయ వారిఁగనకుండ న్గన్నడన్సేయ నీ
తలపేమోగద? వారికష్టమునఁగాదా నీకసౌఖ్యం బిటన్॥ 500

ఉ॥ మాళవమాక్రమించి యొకమాదిరినేలిన తోరమానుఁ డా
భీలమునన్వెలార్ప నటవీస్థలిఁ జేరిన వీరధర్మభూ
పాలుఁడు తస్కరాపహృతభవ్యసుఖుండయి పొక్కుచుండఁ ద
ద్బాలకు యోధు జేసిఁమగధప్రభుఁ జేర్చితె భారతావనీ!॥ 501

వ॥ ఓహో! భారవీ! యోయీ! నారాయణుఁడా! మీయిరువుర మంత్రంబులతోఁబాటు మగధసైన్యంబులతంత్రంబులుఁ బ్రాపుగాఁగ హూన్నులం బాఱఁదోలి మాళవంబుసాధించు టొకపని కాని, యిల్లింత వెదకియు భూకాంతుఁ డగుపింపమియే కొఱంతయగుచున్నయది ఇటనుంచి మననలువుర మిఱుతెగలుగా వెడలి యప్పుడమియొడయఁ డెప్పుడమెలఁగునో వడికడఁక నెఱుంగకున్న నేయెడ రెవ్యెడలం బొడమెడినో? కావున, నీతావు విడచిన నేఁటికి పదియారగునాఁటికి మనమందఱముం గ్రమ్మఱ స్కంధావారంబు తీరంబుఁ జేరుకొంద" మనిన నందఱు వల్లెయని నిర్దిష్టములగు త్రోవల వారివారిసేవకులతో వెడలిరి అంతయశోధనుండును మంత్రిశేఖరుండును దక్షిణాభిముఖులై॥ 502

ఉ॥ వాఁగులు వంతలు న్బొదలు వన్యతలంబులుఁ గొండదండలుం
బాగుగఁ జూచుకొంచుఁ జనువా రొకనాఁ డొకచెర్వుదండ స్వే
చ్ఛాగతి గడ్డిమేయు నొకచక్కని గుఱ్ఱముఁగాంచి "దాపునం
దే గుడిసె న్గనంగలము నిశ్చయ"మంచు ఖురాంకమార్గులై॥ 503

క॥ చనుచో శ్రీభట్టారకుఁ
డను "నిదిసాంద్రాణి యుత్తమావర్తము లె
ల్లను దివ్యానుభవముఁ జూ
పును నిర్జనవనులఁ గసవు ముట్టఁగనేలో?"॥ 504

చ॥ బెదరొకయింతలే, దడవిబిత్తరికా, దెగుమోము దృష్టిసం
పదయు గభీరతందెలుపు, మైఁగల గాయపుమచ్చలన్నియుం
గదనవిహారిగాఁబలుకుఁ, గన్గొను, గ్రీవమఱల్చి తీవ్రదృ
ష్టిఁదనికి యిందుఁజూచుట, వడి న్మనల న్దరియంగవచ్చుటల్॥ 505

శా॥ నామాటల్వినిని నన్ను గుర్తిడిన చందాన, న్జైవుద్రిక్క హే
షామంత్రం బొకయింతపొక్క మహితాశ్వం బిట్టులేతెంచు, నీ
లో మీరెల్ల రెడంబుకల్గఁజని నిల్వుం, డోహో! రాట్పుత్ర! నీ
మోముంజూచి మఱింతసంతసముఁ దెంపుంజూపెడిం గాంచితే!॥ 506

చ॥ అనునెడ వారిఁజేరి, సచివాగ్రణి కొక్కకటాక్షమిచ్చి, రా
ట్తనయుఁ బదంబుఁదొట్టి శిఖదాఁకను మూర్కొని, గ్రీవ నంసపీ
ఠినిడి, యొకింతనిల్చి, మగిడె, న్సకిలింపు ఖురధ్వనుల్ ప్రతి
ధ్వనుల శివాట్టహాసగురువై భవము న్సమకూర్ప దివ్వనన్॥ 507

శా॥ "ఆహా! వార్వము తెల్వి! యద్భుతము! నీయాకార మాత్మేశునం
శ్లైహృద్వీథికిఁదాఁక మూరుకొని వ్యత్యాసంబుగుర్తించి యే
యూహాక్షైగెకొనెనో వడిజ్జనెడి సత్యుద్రేకమై, బంటులా
రా! హేష న్నడిఁబట్టి పోం డచటివృత్తాంతంబుఁదెం డిడకున్॥"508

మ॥ అన వారల్చన రాసుతుండు సచివుం డాతోంటిజాడ ల్కనుం
గొనుచు న్జేరిరి కొండనొం డచటిచిక్కుందారిఁ బైకెక్కి యొ
క్కనికుంజాంతరమందు హస్తనలినాగ్రన్యస్తశీర్షంబుతో
వనట నాత్రిపలక న్నిషీదయుగుతన్వంగిన్, సమీపించుడున్॥ 509

చ॥ అలికిడి తోఁచుట న్జకితయై వదనంబునుద్రిప్పఁ జూచి తొ
ట్రిలునుడి 'దేవి! దేవి!' యని పెగ్గడనా, 'గురుమంత్రి!'యంచునా
లలన వచించి యాకెలన లాతిసరుంగని తొల్గఁబోవుచోఁ
బలికెనమాత్యుఁ 'డమ్మరో! భవత్సుతుఁడన్యుఁడుగాఁడుచూడుమా!

శా॥ ఔనేమోయనునాశ మోముపయి భవ్యానంద చిహ్నాళి రాఁ
బూన న్నియమమూని, రాణి కరినంపుంజూడ్కి శ్రీభట్టుడెం
దాన న్వాడిగగాడ, సాగుమెయి క్షాత్రంబుబ్బ రూక్షోక్తుల
న్బోనాడె స్నుష "ద్రోహి! పో! తొలఁగు! మీమోసంబు కాదింకిటన్"॥

చ॥ అనునెడఁ జిన్నఁబోయి హృదయానతశీర్షుఁడు బద్ధహస్తుఁడై
వినయమె విగ్రహంబుఁ గొనుపెంపున వాల్కనుదోయి మంత్రిని
ల్వ, నుబుకుకోపము ద్దోనకఁబాతెడిభ్రూముడి కెంపువన్నెచిం
దిననెఱబుగ్గలు న్వెలయ, నెక్కొనుప్రాక్చరితంబు త్రెక్కొనన్॥

ఉ॥ "తల్లికి బిడ్డకు న్జెఱచి ధర్మము బుగ్గిగ శత్రుఁజేరి నీ
చల్లనిసామికిన్ బ్రజకు శాపముతాపముఁ గొన్న నీకెటు
ల్చెల్లెమొగంబు మమ్ముదరిశింప? నను న్గనలేక నీకను
ల్మల్లుట చాలదారుజువు? మాకిఁక నేయసదెంచి వచ్చితో?"॥ 513

మ॥ అన నుష్ణీషముఁదీసి రాసుతుఁడు సాష్టాంగంబుగావ్రాలి "యో
జనని! యీతఁడు దోపిగాఁడు తనసంసారంబు సౌఖ్యంబుఁ బో
యినలెక్కింపక నన్గుఱించి పడె నెన్నేనాపద ల్కొండల
న్వనుల న్క్షాత్రవభూముల న్నదుల సంగ్రామంబుల న్ధీరుఁడై॥ 514

మ॥ వినవమ్మా! యలడింభుఁడే నృపతికి న్విశ్వాసియైనట్లునే
ర్పున నిమ్మాన్యు నధఃకరించి నను నిర్మూలింప సేనానితో
మననంబూను పెఱింగి మార్పలుపుసామర్థ్యంబు లేకుంట న
గ్గోనియేగె న్దఱియైన మీకొసఁగుదంచు న్స్వార్థసంత్యాగియై॥ 515

మ॥ కడఁక న్డింభుఁడు రాజ్యకాంక్షఁగొని తన్గాథంబుగా నమ్మి భూ
పుఁకు రాష్ట్రంబు బ్రమాదమొంద నరిప్రాపున్బొంది గెల్పొందె, యె
క్కడనున్నారలొ మీరటంచు నెమక న్గాలంబు సాగె, న్గనం
బడినారింక తుణంబునిల్చెదనె త్రుంపన్బోక తద్దుష్టునిన్?॥" 516

చ॥ అని వడి నంగరేకు కుడిహస్తముపై కెగఁదీసి వాలు స
ద్రస నొఱనుండిదూసి దివిహత్తఁగనెత్తి, "కుమార్గ! డింభ! ని
న్ననిమొనఁ ద్రుంచి హన్నుల నిరాకృతి నెల్లలఁబాయఁదోలి మ
జ్జనకుని మాళవాధిపుని సల్పవయే న్గతులెల్లఁ దప్పెదన్"॥ 517

శా॥ ఆశౌర్యార్భటి నాధుపోకడల దాయాద్యంబు సూచింపఁగా
నాశాతోదరి యింపు శంక మెలియా నాలోకము ల్వానిముం
జేశారాంకము నాఁచుకోఁ దడవు నిల్చె న్దానిపై, నంత "బి
డ్డా! శూరాగ్రసరా! తథా" స్తనుచు గాఢాలింగనోత్కంఠయై॥

శా॥ మోకారించిన రాజపుత్త్రిశిరము న్మూర్కొంచుఁ జెక్కిళ్లను
శ్రీకైపుణ్కుచు ప్రైక చెమ్మగిల సాంద్రీభూతవిశ్లేషదా
హాకర్షంబునఁ గౌగిలించుకొనె మోదాశ్రు ల్స్పరిం బొర్లి ము
క్తాకూపారపుజంపులై యతనిమూర్ధంబందు వ్యాపింపఁగన్॥ 519

ఉ॥ ఆయుపగూహనంబు నచటి కప్పుడె వచ్చెడి రాజు చూచి "ఛీ
ఛీ, యిదియేమిటూ" యనుచుఁ జెచ్చెఱ వాల్పెకలింపఁగా నోఱ
న్వాయుచు మున్నె త్రుళ్లి భువిపై నెదుట న్జిఱుతాఁటియా "కిదే
మీ" యని యెత్తిచూడఁ గనిపించెను దాన మహార్థమిట్టులన్॥ 520

శ్లో॥ సహసా విదధీత న క్రియా మవివేకః పరమాపదాం పదమ్
వృణుతే హి విమృశ్యకారిణం గుణలుబ్ధా స్వయమేవ సంపదః॥

చ॥ "త్వరపడి యేదిచేసిన విపత్తులఁ గూర్చునె! మంచి చెట్ట బి
ట్టరసి యొనర్ప సంపద స్వయంబుగఁ దావరియించునే! నిజం
బెఱిఁగెదఁగాక యంచు శిరమెత్తి రుషన్నియమించి చూడ నా
యిరువురి వెన్క గాఁగఁ గనియె న్దనతొల్లిఁటిపెద్దమంత్రిన్॥ 521

శా॥ "ఔనే! పో! హతభాగ్యుఁ డావణిజుఁ డంత్యాసన్నమౌ సంధి నే
దో నాకిచ్చెనటం చసడ్డనిడితి న్దోష్టో నోఱన్దని నౌ
రా! నిద్దంపుసహాయము న్నలిపె దుర్వ్యాపారము న్మాన్పి, క
న్గానానే కవియైన భారవిని నాకున్ దీనిఁ గైకొమ్మనన్?"॥ 522

చ॥ అని కటుభక్తిఁ దాఁ దద మంతరకంచుకమందు దోఁపి, "పా
వనుఁడగు నియమాత్యుఁ బలుబొమ్ముల, డింభునిమాటనమ్మి, ము
న్ననియముఁజూపి పోవిడచి, తద్దిర! చెల్లను మోము వానిఁగ
న్గననిపుడీయవస్థ, నదిగో! సతి పల్కెడు నాలకించెదన్"॥ 523

చ॥ "సచివవరేణ్య! మాయయుచు సత్యమెఱుంగఁగలేక రూక్షవా
క్ప్రచయములంటి, రాజ్యపరిభావముఁ బాపుటదెట్టులున్న, ని

ర్వచనమొనర్పరాని ముదుపార్జనము న్సమకూర్చి, తాశతీ
ఱిచనిచపుత్త్రినా, కిడి, భరించి క్షమింపుము నన్ను" నావుడున్॥

క॥ అంగనకు మంత్రి మార్పలు
కంగడగెడులోన నృపతి కడురభసముతో
నంగకు పదిమెట్లనుకొను
భంగిపఱచి వచ్చువాఁడు పలికె నుదుటునన్॥ 525

శా॥ "దేవీ! యేమనుచుంటి? పుత్త్రకుఁడ! లేదేసంశయం? బేఁడి? రా
రావోయీ!" యనునంత రాజ్ఞి "కనుఁడీరాజోచితాంకంబు" నా
'నోవత్సా!' యని సందిటన్గొని శతాయుఃప్రాప్తిర"స్తంచు 'మం
త్రీ! విజ్ఞాతమ డింభు దర్జనత, మైత్రిన్గొల్పుదే మాపయిన్? 526

ఉ॥ అందులశంకయేల? విపదబ్ధిఁదరింపఁగఁజేసి యిట్లు మా
కందును మమ్ముఁజేర్చితి వఖండతరంబగురాజభక్తి, నీ
పొందెఱుఁగంగలే కసమఁబూని రచించితినీకు, మమ్ము మా
నందనునట్లు యోర్పునఁ గన న్వెతవీడుచు సంతసించెదన్"॥ 527

చ॥ అనఁగ నమాత్యుఁ "డోనరవరాగ్రణి! యీతనువెల్ల మీకృపా
ఘనతనెకాదె పెంపుఁగొనె, కస్తి మిము న్విడి చన్ననాయవ
జ్ఞను దలపెట్ట కింతటిప్రశంసనొనర్చుట మీయుదారభా
వనమునఁగాక నాదగునుపజ్ఞనుగామి యెఱుఁగనే?"యనన్॥ 528

శా॥ "శ్రీభట్టారక! నీవినమ్రత గుణశ్రీఁబెంచు పెన్భూష, కా
నే, భూదేవు లటంచ్రుమి మ్మిదిగొ పెన్నిద్దంపుశ్లోకం బౌకం,
డాభారవ్యపపాదితంబట, మదీయాగ్రంబునన్దోఁచి యి
ప్డే భవ్యంబగు సాయము న్సలిపె-దేవీ! సుంతమన్నింపుమా!"॥529

శా॥ నాప్రేమైకనిధాన మాయబల ప్రాణంబెల్ల నాసొమ్ముగా
నేప్రాల్మాలిక లేక కల్మిదశ కెంతేమిన్నగాఁ గొల్చు న
య్యో! ప్రాజ్ఞత్వమువీడి శంక వధకుద్యోగించితిన్ సాహసా
ర్వప్రావిష్కృతిఁ, గాచె మమ్మిది విచిత్రప్రౌఢి నాకడ్డమై॥ 530

ఉ॥ వేఁటకు దూరమేగి హరి వెక్కుకు వాడుకవెంటఁబంపి య
చ్చోటను నేకమార్గములఁ జొచ్చి చరించుచునుండ నొక్కెడ

న్వ్రేటులఁ దూలి సోలిన నవీనని మూలుగు వీనసోఁక డ
బ్బాటునఁ గంటిఁ బెన్బొదరుపజ్జను వాని గతాగతస్పృహున్॥ 531

క॥ కెలకుల నలినాకరము
న్జలముల వస్త్రంబుఁ దడిపి జల్లుగ నొసట
న్జిలుకంగఁ బిడువఁ గొంతఁగ
నులపిప్పునఁ జట్టు న న్గనుంగొని పిదపన్॥ 532

మ॥ "ఎవరో! నిన్గురుతింపఁజాల నిదిగో యీతాళపత్రంబు భా
రవి కన్పించిన, బాకితీతెనను వార్తన్దెల్పి యర్పింపుఁడ
య్య! వణిక్కొక్కఁడొసంగెనం" చనుచు నీయన్గోశమందుంచు చుం
డ వడి న్వచ్చెను మోర నుర్వ్విలెగయ న్వార్వంబు నాచెంతకున్॥

ఉ॥ వచ్చినరాక మోరఁ బలువంకల నన్దనవైపు నెట్టుచు
న్మెచ్చుగ తొండము న్నిలువనీయక స్వారికి నెక్కుమంటగాఁ
దచ్చున హేషఁ గొల్పుచును దాఁటుచు డాయుచు గొండ్లిద్రొక్క నే
పొచ్చెము పుట్టెనో యిచటఁ బోఁదగు, నార్తుని వీడు లెట్లొకో? ॥

చ॥ అని వెనుకాడుచుండ నపుడప్పుడ దవ్వునఁదోఁచి రెవ్వరో
మనుజులు, కేకతోఁ బతితుమాటను వారికిఁ జెప్పిచూపి రి
వ్వన నిటువచ్చినాఁడ, నిరువుర్ధరణీసురులట్లుతోఁచి రా
తనిఁ బ్రదికించిరో చని యుదంతమెఱుంగుకు మే క్రమతంబుగన్॥535

ఉ॥ నావుడు మంత్రిపల్కె "నరనాయక! రాణియువచ్చెనేని యా
త్రోవనె సేనలున్నెడకుఁ దొందఱగాఁ జనవచ్చు"నన్న నా
భూవరుఁడు"న్నరే"యనఁగ ముప్పురుయోధులు గొబ్బున క్ర్బయా
ణావసరంబుల న్గొని హయంబులఁ బన్నుచునుండునయ్యెడన్॥ 536

చ॥ మును తురగంబు వెంబడిని బోయిన సేవకులంపువచ్చి, నూ
తనులగువారె భూపతియుఁ దత్సమయుంచుచు బోల్చి వంగివం
దనములు చేసి, కాఁదగిన తక్కినసన్నహనంబుఁ గూర్చుచు,
క్రొంవినొనర్చి రిట్లనుచు మంత్రికిఁ నచ్చటయెల్లగున్నివన్॥ 537

ఉ॥ "దేవరయాజ్ఞమై బయలుదేఱి క్రమతంబు హయంబు వెంబడి
న్బోవఁగఁబోవఁగా నదియు ముం దిరువంకల నిక్కిచూచుచు

న్ద్రొవలమూరుకొంచు మదిఁ ద్రొక్కటమైఁ జిఱుహాసఁ గొల్పుచు
న్ధావనమూనుచు న్నిలిచి తారుచు పెన్నకిలింపుతోఁ దుదిన్॥ 538

ఉ॥ నాలుగుకాళ్ల పెన్బలుగున న్ననుచుండఁగ దానిపేరెము
న్జాలున ముందుఁజూడఁగఁ గనంబడె మూఁదొరవారు భూమిపై
సోలినవానిఁ దేర్చుటలు, "చూడుఁడి!"యం చనులోనఁ దేజి యా
నేలకుఁ జేరుకొంట ధరణీపతి వేఱొకదారి నేగుటల్॥ 539

—♦ భారవి ధవపాలుం గాననంబునఁ గనుట ♦—

మ॥ పిదప న్గంటిమి కొంద అచ్చటికి పెన్వేగంబుతోఁ జేర, నీ
పదు వెవ్వారని చూడ విప్రయుగము న్బంట్లైరి మేమంతట
న్గదియంబోయిన విప్రులం దోక "రాహాహా! ఘ్నాపాలుఁడాతఁడె, లే
దెదియున్నందియ మేమొనర్చెదము? పీఁడెవ్వాఁడో! హా! కోమటీ॥

ఉ॥ నీవిట కెట్లువచ్చితివి! నిన్నెవ రిట్టులొనర్చినారు! మి
త్రా! వడినీరు దెమ్మిటు! కరమ్మధికమ్ముజ్వర మ్మురమ్ముపై
లావుగగాయమయ్యెను భళా! విధిచైదము! నాకుఁగూర్చు వా
రీవరుస న్జెడన్వలెనె యెల్లరు! నెంతటివైపరీత్యమో!॥ 541

మ॥ భటులారా! సచివుండు రాసుతుఁడు నీప్రాంతంబులందున్న, ని
చ్చట రాజు న్గనుఁగొంటఁ బల్కె నెమకన్నాగుండు పొం"డన్న ను
త్కటవేగంబున వచ్చినార"మన "మేల్కాన్నకాలాన మి
క్కుటముల్గా శుభశూచకంబులె చెలంగు న్రాజచూడామణీ!"॥542

మ॥ అతఁడే భారవిభట్టు మీకు సచివుండైనాఁడు నాతోడుగా
వెతకన్బాని యుదగ్దిశ న్దిరిగి యీపృథ్వి న్సమీపించు ట
ద్భుతదైవక్రియకాదె నేఁటి"కన భూపుం, డందఱెవ్వారియో
గ్యత కెల్లట్టులసాఁగఁగాఁ, జనుచు, భక్త్యావేశముప్పొంగఁగన్॥ 543

చ॥ "పదనఖరోచుల న్వరనృపాలకనేత్రమణిద్యుతు ల్పదో
హదముగ్రహించి పెక్కుకళలంది జనంబుల కుబ్బసంగ నే
సదయుఁడు లోకయాత్రఁ గెలసంబున దిద్దుచునుండు నిత్యమ
భ్యుదయదుఁడై తదద్భుత మహాశోకదుగూఢ మతర్క్య మేరికిన్!॥

చ॥ మెలఁకువవాఁడ నెయ్యెడ భ్రమింప నటుంచొకగర్వముండె, గ
చ్చులకెడమిచ్చు టాపద కెసుమ్మని దైవము తెల్పురీతిగా
కలఖలుఁడైన డింభునెడ నట్టుల నంధుఁడఁగాఁగ నేల! దు
ష్టులయినహన్సు లంతిపురిఁజుట్టినఁ జా కిటునిల్వనేటికో!॥ 545

ఉ॥ రాణియునేనుఁ బూర్వనిశి రాట్సుఖతృప్తులమై యథేచ్ఛ ని
ద్రాణులమైతి మేమెడరురాక-నెఱుంగమి, హన్సులంతను
గ్రాణము లాక్రమించుకొనురాయిడిరేఁగఁగ లేచి చూడ నా
రాణువ నొక్కఁడు న్బయటిరంగమున న్గనుపింపఁ డేమనన్॥ 546

చ॥ వెలుపలికేగుద మన వా
కిళు లవల బిగింపఁబడియె, కిటికీ దఱియ
న్దులకించెఁ గమ్మయొకఁ డం
దుల, దాని గ్రహించుచు న్జదువ నిట్లుండెన్॥ 547

ఉ॥ "కాలముతప్పె, డింభుఁ డెడఁగాఁ దొలగించెను సేన, హన్సు ల
క్కాలునిదూతలోయనఁగఁ గ్రమ్మిరి చొచ్చిరి కోట, నింక మీ
కాలముకాదు, మీహయము నాగుహదాపునఁ గాంచనౌను, భూ
పాల! నిగూఢమార్గమున వైళమ దేవియుమీరు నేగుఁడీ!"॥ 548

చ॥ అనునదికాంచి క్షత్రియుఁడనై తగుపౌరుషమెల్లవీడి సి
గ్గనక పలాయనంబుఁగొననా! యొకరుండ విరోధివాహినీ
ఘనతరభంగజాలకముఖంబునఁ నూరక పత్నితోడఁ జా
వన! యనిపాలుపోక నిలువ న్సతి డగ్గఱి చీటిఁజూచుచున్॥ 549

శా॥ "నాథా! లేదెడమింక యోజనకు, సంగ్రామస్థలి న్వైరిసే
నాఘాటిన్ మరలింపరా దెగపున న్బైవచ్చుచున్నారు, స
ద్యోభుండెవ్వఁడు బందిఁజాఁదలఁచు? సద్యోలబ్ధమీదారి లెం
డీ!, ధైర్యంబున దుర్దినాపదల రండి! ప్రొషితో డకొనన్"॥ 550

చ॥ అనిసతిప్రోత్సహింప నిఁకనన్యముతోఁపమి గూఢమార్గముం
గొని పరదుస్తరంబుగను గొళ్లెముతోఁ దొలివాయిఁగట్టి తెం
పున బిలముత్తరించి ముఖమున్బిగియించి తురంగమెక్కి దా
డున వనులెల్లదాఁటి యగడు ల్గడియింపక యుంటిమెయ్యెడన్॥ 551

చ॥ అసహజవేషధారియగునా? యనిపించుచు నప్పుడప్పుడోఁ
చు సురిగిపోవు దవ్వనన శూరుఁడొకం డొకకొంతమందితో
డసెలయ, నీతఁ డెవ్వఁడొ! దడాదుడి నాఁడుపకారియైనదై
వసముఁ డతం డెవండొ! విధివర్తనము త్తెలియంగ శక్యమే?॥ 552

ఉ॥ ఏకఁ జలించుపింజలయి యింతటనంతటఁ జేరి గుంపులై
తాఁకుల నంతలోఁ నలుపుదాళు వహించుచు మూఁగి కాఱుమె
జీఁకటులోయనన్ విషముచింది యొకింతన విచ్చుమబ్బుల
ల్లై కడ వీడి యేగు విధి లీలలఁ గొండలవంటిముప్పులున్॥ 553

చ॥ దిరిసెనపూవు నేవళముదేహము పూమొనలంటఁగందుఁ, బా
న్పరవిరు, లెండకన్నెఱుఁగ, దాఁకలికాకల ఘాకసోకరా
కరయికఁ గన్నుసన్నఁ బనులన్నియ గూర్చుచెలు ల్చెలంగఁగాఁ
బెఱిగినగోల యీయుబల బిట్టువిపత్తుల కాఁగునట్టిదే!॥ 554

సీ॥ ఎలదోఁట నూయాల నెక్కఁ గంపిలు లేమ
మొగపునఁ దురగంబు నెక్కనేర్చె
నంబారికుదుపున కడరులొందెడిభామ
జవనాశ్వధారల శక్తి నేర్చె
నీరాటజల్లున నిలునఁజాలని శ్యామ
పరశరవృష్టి పాల్పడఁగ నేర్చె
నీణెతీఁగెలమీఁట వేసారునీరామ
నారినారించు విన్ననువు నేర్చె
సరసరాజాన్నములె మెచ్చఁజాల దీమె
నీరసారణ్యభోజననియతి నేర్చె
విధివిపర్యాస మొకట నిప్ప్రహాతనిడిన
నొక్కచో నిచ్చు నద్దిరా! యోగ్యశక్తి"॥ 555

ఉ॥ నా "నిటుపల్క న్యాయమగునా! మగనాలికి నాథునండ నే
గ్లానియు దివ్యసౌఖ్యమగుఁ, గాంతను బుత్త్రి సిరిన్ దృజించియుం
దానె యనేకకష్టములఁ దద్దయునాపదనొంది యేలిక,
న్మానక సేవల న్దనుపుమంత్రిగదా గణనీయుఁ డన్నిఁటన్॥ 556

ఉ॥ ఈదృశులందెకాదె ప్రజ కెంతయుఁ బ్రీతిగఁ దోఁచుచుండు సృ
ష్ట్యాదిగ నింతకు న్భగవదద్భుతసద్గుణరాజి సౌఖ్యసం
పాదకదీక్షుఁ, గాని యెడ మానసమందను కోని యీశుభా
పాదన మిట్లుచేకుఱునె భావిమహోదయసూచకంబుగన్?" ॥ 557

మ॥ అనురాజ్ఞీమణిమాటకు న్బ్రియుఁడు "దైవాధీనము ల్దేవి! యెం
దును గార్యాంతఫలంబు, లప్పుడు తోడ్తో సిద్ధిసంధిల్లు, నె
గ్గనియట్లుండి ఫలించు పెద్దదవుగాఁ, గానుండినట్లై చెడు,
న్మనకు న్యత్నమె ప్రాప్తభుక్తియె సుమమ్మా! కృత్యము ల్జీవికన్ ॥'

క॥ అన నీమాటామాట
ల్జనపతిముఖు లాడుకొనుచుఁ జనుచుండ నట
న్వనమాలికాప్రభావం
బునఁ గోమటి తెప్పిరిల్లి బోధమెనయఁగన్ ॥ 559

ఉ॥ చీఁకటిబొమ్మలోఁ యనఁగఁ జిందఱవందఱవెల్గులోన నే
మూఁకలో దూఁకునట్లయిన ముంజెయిఁగన్నులఁగప్పి తేఱి పూ
ర్వాకలనంబు బుద్ధికెగయ "న్గడిదొంగల! యేమిలేదురా
నాకడ నింకి"నంచు నయనంబుల విప్పియు విప్పనంతలోన్ ॥ 560

చ॥ "కలఁగకుమన్న! పెజ్వరము కాయుచునున్నది కాయమంతట
న్దళముగ గాయము ల్తగిలె, దగ్గఱ మిత్రులె కాని కారుదొం
గలు, కదలంగఁబోకు"మని కట్టిడు భారవిపల్కఁ బోల్చి యూ
హాలునిలుకొంద "భారవిమహాశయులా! నతి నేను ధన్యుఁడన్ ॥ 56

చ॥ అని తనరొండెనుండు విడెమాకులపోకలడబ్బి గొబ్బుగొ
బ్బునఁగొని, తాటిఁచీటి నటుము న్నటనుంచినదానిఁ గాన కే
మన మహోగ్రకుగ్గువడు నానన మానసమాన మానమూ
నినఁగని "బేరి! యోరిమి గణింపక నింప కెద న్వ్రధావ్యధల్ ॥ 56

క॥ కదలకు మెదలకు పదిలము
వదలకు కట్టదురు వదులు పదను చెదరుసు
మ్మదవదగదురక యొదిగిచఁ
బొదలు మెదలువీలు కొలఁదిపూఁటల నీకున్ ॥ 56

—♦ భారవి మాళవాధీశ్వరుం గనుట ♦—

చ॥ పదపడి నీయుదంతమును బల్కఁగవచ్చు”నటంచు మంచమొం
డదకఁగఁజేసి దానిపయి నాధనపాలుఁ బరుండఁబెట్టి సా
గుదుమనునంతలో మొదటికూటువయు న్జనుదేఱ నొండొరు
ల్బదులుబలాత్కృతు ల్నెఱపి బాట వడి న్బయనించి యేఁగఁగన్॥

ఉ॥ చక్కనిదారియా నడకసాగఁగ? గుంటలుఁబెక్కుమల్పులు
న్రక్కసగుట్టగొందులును వ్రాలెడికంటకవృక్షశాఖలు
న్జిక్కుపొద ల్శిలాశకలచిత్రితభూములు రొంపిపట్టులు
న్మొక్కడితుప్పలు న్గిరులుఁ గ్రూరమృగంబులు వారికానవిన్॥ 565

ఉ॥ “ఎవ్వరొ వింతవారు మనయుక్కలకెక్కిరి పట్టిమూతము
న్గ్రోవ్వనఁ దంతువాయములు కూర్చినవల ల్వడిఁ జెట్లసందుల,
న్దువ్వలఁజిమ్మ పోటుసుడితో వనవాత, మరణ్యజంతువు
ల్దవ్వులఁ జుట్టుముట్టెఁ బెనుదండడికూతఁలు మిన్నుముట్టఁగన్॥ 566

శా॥ “నాసంతానములైన కేళివనసంతానంబులం దీడుజో
డై సౌఖ్యంబిడు కేళకూళుల సుపుష్పామోదముం దాడనా
నీసింగారికి హాయిఁగూర్ప నను వేదీ!” యంచరణ్యం బట
న్బ్బాసె న్వాగులనుబ్బఁజేసెఁ గలసొంపు ల్కాక వేర్వచ్చునే? ॥ 567

చ॥ ఇనుఁ డుదయించుముందు దివి నిర్లున వెల్గులు చాళ్ళుగాఁ దన
ర్చునటుల, రాజురాక వని శోభగ వన్నెల కంబళంబుఁ బ
ర్చినగతి శాద్వలస్థలులఁ జిందినపుప్పొడి యొండుటాకు లం
దనిలుని నేర్పున న్దఱచులై పెనుబారులుగాఁగ నేర్పడెన్॥ 568

శా॥ ఏపె ల్మద్దులు మిన్నుబిట్టొరయుపెన్వృక్షుంబు లాఱాపిడి
న్ద్యోపాథోధి మథింపఁ జిందివడు చిన్కు ల్రాలుపుష్పాళి, పొం
గై పైఁబుట్టుసుధారసంబు పెనుజల్లై కారు మాధ్వీక, మా
భూపాలాదులు మెచ్చఁ గూర్చె మదికింపుల్మించు నాతిథ్యమున్॥

తే॥ గీ॥ “భారవీ! నీకుపాండిత్యపటిమ మున్న
కొంతచవిఁగొంటి కవితయుంగూడఁగలుగు

నమటయున్వింటి, నేది! సాయాహ్నారాగ
రంజితారణ్యరంగవర్ణనము వినుతే?"॥ 570

చ॥ అను నృపువేడ్కఁ జెల్లఁగ "మహాసచివు ల్ఘనకోవిదు ల్కవు
ల్దినదిన మెచ్చుపూన్కిఁ గడిదేఱినసేవలఁ గూర్చ వానివి
న్ననువునఁ దృప్తిఁజెందు నరనాయకుమ్రోల నలంతినైసనా
మనవియు నొక్కయోగ్యపదమా! బహుమానితుఁడ న్నరోత్తమా!

చ॥ ఇనుఁడనుకొల్మిఁ దెల్పుసెగ కెక్కినభూమి తదీయనిష్క్రమం
బున నుడుకీగుచో నెఱుపుపోకల నెఱ్ఱన నల్పుమచ్చలు
న్దనుకువిధాన సాంధ్యరుచిఁ దద్దయు నల్లనఁ జెన్నొసంగు నీ
వనగిరిమేఘము ల్రుధిరవాహిని లంకలపోల్పుఁ దెల్పెడిన్॥ 572

ఉ॥ వానకు నెండకు న్జలికిఁ బాటునకు న్వసివాడుమేనుల
న్రేనికి రాణికి న్మనుధరించినసొమ్ములగుర్తులల్లె మి
న్జానకు పెన్విరోగరుపశంకలచే రుచులెక్కమోముచా
దాన సితాసితప్రభలు తద్దయు సాంధ్యరుచి న్దలిర్చెడిన్॥ 573

తే॥ గీ॥ "ఇనుని సప్తాశ్వుఁడని నుతియింత్రు జనులు
రంగులేకాని కావు తురంగమములు
ఋతమిది" యటంచు భూసమామృతపవనము
కిరణ మేడాభలుగఁ జీల్చి గిఱుపుఁజదల॥ 574

మ॥ తరుపత్రంబుల సందుసందులుగ సప్తశ్రీరుచిప్రాప్తకం
ధరసంధానితసద్వితానగరిమ ల్తళ్కొని రత్నప్రభ
ల్గిఱప న్బర్హిపురాక కుబ్బి వనలక్ష్మియోష నానాకళా
భరపుష్పాళి నివాళి స్వాగతముఁగూర్ప న్దాయుటయ్యెంగదా!॥ 575

శా॥ ఱేని న్గాననలక్ష్మి పల్లకపుఁబూరించోళిఁ బూజించె నె
మ్మైన్మ నేసర్చనఁగూర్తునంచు గిరి పద్మస్వామిసాంధ్యాభల
న్నానారత్నముల న్నదంబులను మిన్కన్జేయుచుండ న్నభం
బేనున్నాఁడ నటం చొకొక్కటిగ వెల్గించె న్వియద్దీపముల్॥ 576

ఉ॥ క్రుంకుదినేంద్రు వెన్కవెలుగుంగమి నుద్ధతిముట్టి చీఁకటు
ల్చెంకలఁదొట్టి పెన్బెడవుచిమ్మ గ్రోవులఁ బీల్చి చిమ్మ మి

న్వంకలఁజింది రాపడుప్రభాశకలాళి స్వకామరత్వము
న్నింకెఱనిక్కుల న్దెలుపు నిండుఁగదోఁచెడి తారకాభలన్॥ 577
శా॥ అస్తార్కు న్వడి వేయిపాయలుగ చాయ ల్తార్పుముల్ప్రాకియం
దస్తంగత్వమునొందెఁ జీఁకటులు త్రోయ న్బోవమెనోనాఁగ, నా
రా! స్తవ్యాచ్ఛమిళత్సుమేరురుచితో నావంక పెన్ముద్దయై
సిస్తై పైకొని రాజరూపమునఁద్రోసె న్డింభతామిస్రమున్॥ 578
చ॥ తొలఁగెద నన్ క్షమింపు పడఁద్రోయకుమంచుఁ దమంబు వీడు వే
నళివిరియ న్నశిన్దరిసి నమ్రత మ్రొక్కువిధాన నంబుదం
బులు తొలిదిక్కున న్బయికిఁబోయెడు రాజపదంబులూని వె
ల్వలనగు వీరధర్మపృథివీపతికాళ్ళుల వైరులట్లుగన్॥ 579
ఉ॥ "పోయెనె నాథుఁడెందొ" యని ప్రోషితభర్తృక తమ్మి మోదముం
బాయుచు నంతలోఁ గెలన వాసకసజ్జకయైన కల్వకు
న్హాయిగ సోదరుండు దఱియంగఁ "దదీయసుఖాంతరాయమే
లా!" యనిడాగు నొత్తిలి దళంబుల నుజ్జయినివ్వలె న్నృపా! 580
ఉ॥ నాయకుఁ జూచి పేరురమునన్గలమచ్చ పరానురాగభో
గాయతనానులబ్ధకుసుమాంకముగా ననుమానమొంది
రోషాయితఖండితాత్వనికషత్వకషాయితనేత్రయాసతి
న్డాయఁగజంకి పంపు శశి నవ్యసుమానిలు రాయబారిగన్"॥ 581
చ॥ అనఁగఁ గవీంద్రువాక్కులమునందలి వెన్నెలమీగడ ల్సువ
ర్ణనములతేగడ ల్రుచిపరంపరల న్బెనుస్వారిఁగూర్పఁగా
మునుకలబంటిమోదమున భూపముఖు ల్సుఖమొందుచుండ రే
వునుగన వేయుకూఁతవలెఁ బొల్చె నొకానొక కేఁక యాకడన్॥ 582
శా॥ "హా! యేమందురు రాయబారియనియా! యుండుండుడచ్చోటమే
లేయయ్యె న్దగురాయబారినగుదేనే, మాళవాధీశ్వరుం
డే యిచ్చోటనెసంగెనే న్దెలుపలేరే వార్త యీదూత కా
రా! యేమీ! మదదృష్ట మాడఁజను తీర్థం బిట్లుగా డాయుటల్॥ 583
ఉ॥ వందన మార్యమంత్రులకు భవ్యయశోధనరాజమాళి కీ
యందఱు కార్యులార! మగధావనివాఁడను ముఖ్యమైన వా

ర్తం దెలుపంగవచ్చితిని రం"డన "నోయి! విదూషకా! వనం
బందు విరోధులుండు! రిది యాఘన కేళివనంబు కాదుసూ!॥ 584

కం॥ నాజనసీజనకులు వీ
రే జాప్యముమాని వెల్వరింపు" మనుచు నా
రాజసుతుఁ డనఁగ "నాకడ
నేజాప్యము లేదు జప్య మించుక వెలయున్॥ 585

ఉ॥ ఆఁకటడస్సి కాళులవియ న్గతి ముందులఁగండ్లుబ్రుస్సి పె
స్వేఁదున నుస్సురోయనుచు వీఁడిటురా శ్రమ లెస్సనెన్న కే
కేకలఁ గస్సుబుస్సనుట కేవలమైత్రికిఁ దావలంబొకో?
నాకు మహావనంబులను నాఁటినపాట్లకు దోహలంబొకో?॥ 586

మ॥ గడప న్దాఁటితినొక్క మున్నవనిపైఁ గాలూని, పెల్లాఁకలి
న్గడప న్దేవురునొంది చెట్లపయి కెక్కన్లేదుగా తొల్లి, యా
గడపల్గాఁదగు పెగ్గుమీఁగడలు చిక్క న్నుక్కి, మీయొక్కయీ
గడపై లక్ష్యము నిల్పి రావలయుటంగాదే శ్రమన్బొక్కితిన్॥ 587

తే॥ గీ॥ దొడ్డయిల్లాలు నాభార్య దూరమెంచి
త్రోవబత్తెముఁగాఁగట్టె నావకాయ
గారె లప్పాలు రొట్టెలుం గమ్మనేయి
చాకిమూటంత యదికొంత సాకెఁబుంత॥ 588

ఉ॥ దైవముచల్లఁగా గుఱక తద్దయొసంగుటఁ గూర్కు వేళలం
దేవనసత్వముల్దఱియ కీవలనావలఁ బొంచి నిస్పృహం
బోవుచుచుండెఁ గొన్నిదినము, ల్పిదప న్దెగువూని యెద్దియో
నావరహాలమూటఁగొని నక్క మదాగ్రహభీతచిత్తయై। 589

మ॥ గతి యిట్లయ్యెనె యంచుఁ జింతపడుచు "స్గట్టిఫలీ"యన్న సా
మెత సంకల్పముఁ బెంప 'నేఁడు వనభూమిన్ యుద్ధభూమి న్బొన
ర్చి తెగుల్మాపెద నంచుఁ గోపగిలఁ గార్చిచ్చట్లు నారౌద్ర ము
ద్ధతి దిక్సీమలఁ గెంపుఁగూర్చె రవిభీతాహంబున న్దాఁగఁగన్॥ 590

ఉ॥ అంతటఁ గొంత కే పొలిచి యడ్డపడె న్దమ మట్లుకానిచో
నెంతఘుటిల్లియుండెడినొ యేమొనరించెదఁ, దిండిపోయిన

ర్జింతిల, నేడుకూరుపులచింపితి దైనను పంచెపోయె. నే
సంతన రేపు నాసటికి సమ్మతిఁగూర్చు జవాబునిత్తునో॥ 591
చ॥ 'తరముల నచ్చివచ్చినది, దానికి నచ్చినదే!', యటంచుఁ ద
త్తఱపడుచుండ, దిక్తతులు దద్దఱిల న్జెలరేఁగె గాం(ద్రుగాం
(ద్రురుతులు (ప్రక్కల న్వెనుక డొంకల ము న్వనమం దెడందని
బ్బర మయిన న్జలి న్వణకఁబాఱె మదంగము లానఁదప్పుచుక్॥ 592
మ॥ అదిగో! అడ్డమురాకుఁ డాగుఁడు మదీయస్థైర్యగాధ న్వినక్
మది చుల్క న్విసువుం గనంబఱచు టేమర్యాద? నేకాకినై
పోదు రేలేని(ప్రతాపమూని, తటమీరేయున్న మేత్మేల్కలీ!
పదిలం బంచనకుందు రే? చనుఁడి (త్రోవన్దల్పుదు న్సంగతుల్॥ 593
శా॥ (ప్రజ్ఞాహీను లసంస్కృతు ల్జడులు వీరమ్మన్యులేయైనఁ గా
లజ్ఞత్వంబు హుళిక్కియాటఁ దనువుల్లావెనఁ జెక్లెక్కఁగా
యజ్ఞంబంత (ప్రయత్నమూనెదరు, హేచ్చా! కొమ్మలక్ దాఁగుట?
(ప్రజ్ఞంబాయక నేనో యోగనిరతి న్బన్నుంటి నట్లొంటినై॥ 594
తే॥ గీ॥ తెప్పపాట్లఁగుదించి నిద్ర(దవృత్తి
విగతజీవునిరేవ నూపిరిబిగించి
చెవులరిక్కించి డాల్చాటుచేసికొనుచుఁ
గత్తి కయిఁదాల్చి యేనట్టు లొత్తగిల్ల॥ 595
ఉ॥ చీఁకటి ముద్దకట్టుకొని చేతనమై వడిఁ జెంగనాలతో
నాకడ కేగుదెంచెనన నల్లనివెం(ట్రుక లెల్లనిక్క భ
ల్లూకమొకండు చేవిసరులోపల గద్దెబిగించె నెప్పుపై
దూఁకునో యంచు కత్తిగుఱితోఁ సరితోపక నేనటుండఁగక్॥ 596
తే॥ గీ॥ తోఁక జాడింపు చిఱుగుబ్బుతోడ దరియు
చుండె నా(ప్రక్క నొకపులి జ్యోతులైన
కనుల మిఱుగురు ల్నిగుడ నాకనులు మగుడ
మగుడఁ గనువిప్ప రెండేకమగుట తోఁచె॥ 597
ఉ॥ చీఁకటివెల్గున న్వెలుఁగు చీఁకటిచేఁ జెడునంటఁగంటి ని
ట్లీకడ రెండునుంజెడక యేచిపెనంగెడు సత్యమేదియో

నో కడఁగాంతునం చటుకనుంగొనుచుండఁ గ్రమక్రమంబుగా
భీకరమయ్యె ఘో ర్ఘోరి గుబేలుగుబేల్ధ్వను లుప్పతిల్లఁగన్॥ 598
మ॥ పులి నాపైకురుకంగఁజూడఁ గడుఁ దెంపుంబూని రానీయ దా
యెలుఁ గేనాఁటిదొ బాంధవంబనుచు నూహింపంగ నామాట రో
ట్టిల వారా టాదకువచ్చె, నానెనరుపాటింపార! ఁగం చెన్నులో
పల మువ్వన్నెమెకంబు భల్లుకము ద్వంద్వం బెచ్చె నంతంతకున్॥599
మ॥ చఱపు ల్తప్పఁదొలంగుట ల్చఱచుట ల్పాలించుట ల్బిట్టుగా
నఱపుల్పాటిల దూఁకుఁట ల్మడుఁగుట ల్వ్యాపించుట ల్పొంచుట
ల్కలియన్డాయుట లూఁగిచెంగుటలు ముంగాళ్లూనిత్రోపాడుట
ల్వఱవన్నెబ్బఁబడుట ల్వెనంగుటలుగా వర్తిల్లెఁ బో రచ్చటన్॥ 600
ఉ॥ పైకొనె నెల్గు బిట్టొడిసిపట్టెగళం బిఱుచేత నొక్కి, "భ
ల్లూకపు పట్టన న్వినికి లోచనగోచరమయ్యెనాఁడు, పె
ర్వేఁకుల వ్యాఘ్రము మేమియొనరించిన మానదు పీకెనొక్కట
ల్దాకొనె మృత్యు వాపులికి ధన్యుఁడ నంచెద నెన్నులోపలన్॥ 601
మ॥ అది సంతోషముపొంగొకోయనుచు నేనాందోళనంబొంద, లో
నదిగుల్పాఱ నమాంత మంబరగతి న్వ్యాలోలత న్జెంది "తి
య్యది యే"మంచును సంబళించుకొనుమధ్యంబందె యేనుంగుమూ
పుదెసన్గూలితిఁ గూలి మేల్దినములబ్బో! యంచు నుప్పొంగుచోన్॥
ఉ॥ బొబ్బలు కాన బూరటిలె బోరనఁ బర్విడసాగె దంతి యా
గుబ్బున సింగము ల్కదలె, గూఢగతిన్గొని యెట్లుదూఁకునో
బొబ్బమెకంబటంచుఁ దలపోయుచునుండ ద్విపంబుదారిలో
నబ్బినవృక్షశాఖ గతియయ్యెఁ జివాలునఁ బైకిదాఁటఁగన్॥ 603
ఉ॥ దైవకృతంబుగా నెటులొ దాఁటితి వృక్షముపైకిఁ గ్రిందికిం
బోవ మనుష్యులేరయినఁ బొల్చిన దాఁక నటంచు రేఁబవ
ల్లీవనవృక్షరాజ వసియించితి నేఁటికి రెండుపక్షము
ల్భూభవర! యీమహాత్మునడి పొల్చుట వచ్చి మిమ్ముఁగాంచితిన్॥
శా॥ దూతన్గాని యెడ న్గజేంద్రుపయి నెందు న్స్వారిగాసాగి యెం
తోతీవ్రోద్ధతిఁ ద్రుంపనే యెదిరి శార్దూలాదిసత్త్వంబుల

న్ఖ్యాతప్రీతిఘటింపనే వనముల నొబ్బరా సమగ్రంపుని
ర్భితిన్గొల్పనె? యేదియో గడిచె, పెంపే తన్ను తా నెన్నుటల్?॥605

చ॥ అనిన యశోధనుండనియె "నాప్తుఁడ! మే, ల్పులినాకివీడె, హ
స్తినినిగుడంగనబ్బె, వికసించె నదృష్టమునీకు, నిన్నువీ
డి నిమిషమైననేను ననుడించిననీవు మనంగనేర్తుమే?
కనులకుఁదోఁచినాఁడవుసుఖంబుగఁ గృత్యము బోధసేయుమా" 606

మ॥ ఆన శ్రీభట్టువచించెఁ "దెల్పఁదగువృత్తాంతంబుసర్వంబుఁ దె
ల్పనితం, డామగధేశ్వరుండు విరతి స్వైర్యంబుఁజాలింప దు
ర్జను లారాజ్యముకై పెనంగుటలు వార్తం దోఁచుముఖ్యాంశ మే
మి?నిజంబంతియొకాదె?"నాఁ బ్రణిధి" స్వామీ! పోల్చితీర్పూటిగన్

క॥ గోడలకు జెవులుండును
గోడలెలేకున్నఁ జెవులకు నావేళ?
గోడలవియేల జెవుల
న్వాడంగల పెక్కు రింపువఱలుచునుండన్. 608

క॥ అఱవిడచిపల్కనా రం
దఱు మనవారనెడి గట్టి నమ్మకమునరె
న్గొఱఁదెల్పుకొందు వినుఁ డ
క్కఱ కెఱుపి లటుచరింపఁగాఁదగుఁ బిదపన్ 609

—♦ భారవికి భార్య మగధరాజకుమారితోఁ జేరుట తెలియుట ♦—

క॥ శ్రీమగధాధీశకుమా
రీమాణిక్యంబు తగుపరీవారముతోఁ
నేమంబునఁ గాశీయా
త్రామంగళకౌతుకమునఁ దఱలె సువేళన్॥ 610

ఉ॥ కాలుబలంబుకొంత తురగంబులసేనయొకింత కొల్చిరా
బాలిక తూలికాస్తరణభాసితభాసితరత్నభూషితాం
దోళకజాలికాకనకతోరణచారణనర్తనక్రియా
పాళికి మేలికన్నవ ప్రభల్తొడఁ బాలకి సాగెఁ జాలికన్॥ 611

క॥ కెలఁకులఁ జెలికత్తెలయం
దలములు దళములుగ, ముందు దళములు వెనుకం
దలముకొను దండుగా మే
ల్పొలములు నగరములు దాఁటిపోవుచునుండన్॥ 612

క॥ దళవాయి నగుచుఁ దగువిడి
దలవాయిదములను, వాయిదాల్పోఁల్పక, కో
వెలకోవెల వెలయించితి
వెలకొంచింపక ప్రపంచవిభుభజనంబుల్॥ 613

శా॥ కాశిన్జేరి ప్రపత్తిమైఁ దొలుత గంగాస్నానముల్చేసి వి
శ్వేశు న్గౌరిని ఢుంఢి విఘ్నపతి నాయాదేవుల న్గొల్చి మే
లౌ శాల్యన్నము లంబరావళులు నీయ న్విప్రబృందంబు ము
క్తాశ న్దీవనలీయఁగాఁ, జెలఁగుమధ్యంబందుసోత్కంఠయై॥ 614

క॥ ఒకలేజవరా ల్రాసుత
నికటంబునఁ దెంపు నయము నిగుడ నిలిచి "దే
వికి నావిన్నపమున్నది
యొకటి తెలుపుకొందు సెలవనొసఁగిన"ననిన్॥ 615

క॥ ఆచందం బాయందం
బాచనవుఁ బికో క్తిఁదెగడు నానుడిమెసకం
బాచదు రాకర్షింపఁగ
నాచాముకు సెలవ దొరకెనా!' యననేలా!॥ 616

శా॥ నిగ్గాబ్రాహ్మణి, లక్ష్మిపేరఁట! భవానీభట్టరేమాముఁ జే
మెగ్గుంజేసెనొ బందిగా మగధరాజేంద్రుండు కొన్నాఁడఁట యా
వగ్గుస్వప్రద్ధను పీడు డే తనకుసర్వంబంట యాకోరికన్
ద్రొగ్గునిత్తముఁజూపి రాజసుత, "కూర్తు న్రమ్మునాతోననెన్॥ 617

క॥ అట్లనుకొనుచుండిన య
ప్పట్ల మిహిరకులుఁడు హూన్నపతియఁట మంత్రు
ల్జెట్లు గొలువంగఁ బలుము
చ్చట్ల హరుని దరియువాఁడు చకితాస్యుండై॥ 618

క॥ ఆపదు చెవరని మగధ
శ్రీపుత్త్రికగా నెఱింగి చిత్తముఁ గామ్ముం
డూఁపఁగఁ దద్గతనేత్రుం
డై పరువపుమడుకు కడఁకఁ గామెత సేయన్॥ 619

చ॥ "శిబిని దధీచిఁ గర్ణు "నిసిసీ!"యని, కల్పకకామగోవు వే
డబముల నవ్వి, చంద్రికలడంబున నుత్సవకృత్కటాక్షది
వ్యబహుదయామరీచికల నందఱకోర్కులఁదీర్చు రాణిసా
హెబ! మిహిరుండు నమ్రతఘటించుజొహారిదె స్వీకరింపుమా'॥620

శా॥ వింటి న్వీనులవిందుగా మునుపు నీవిఖ్యాతసౌందర్యము
న్గంటి న్గన్నులఁబండువై వెలయఁ దద్గాఢప్రకర్షంబు నా
కొంటి న్జూడుము మారుకోత్తలలతాఁకు న్మేనుచుబ్బించె నీ
తంటల్వాయఁగఁ బ్రేమభిక్షమిడుచు న్రక్షింపుమా ప్రాణముల్"॥621

ఉ॥ తెంపరి, రాజు, మోహబహుదీపితమానసుఁ, డౌచితి న్విచా
రింపగలాఁడె!, యాతనిపరీక్షకు రాసుతతప్పు నెవ్వ రా
ముంపున గోచరింప, రతిమోహితు నాతనిఁజూచి సత్కృపా
సంపదనించుమాడ్కి నెఱసంజరపుల్కన మోముకప్పుతోన్॥ 622

చ॥ చెలులకుఁ జేయివీచి నడిచె న్మగధాత్మజ హాన్నుఁ డడ్డమై
"కులుకుమిటారి! నీకనులకు న్దొగరెక్కిన నాయెడందఁ గా
కలు కలుషంబు రేఁపెడిని కన్గొనుదేనియుఁ జీల్చిచూపుదు
న్బలుకుము నీసుధామధురభాషల నాయెద శాంతిఁగూర్పుమా!"॥

మ॥ అన లక్ష్మిసతి తాసతీప్రతిభ నధ్యక్షించి "ఱేఁడా! మహే
శుని యాస్థానము, కామహారియతఁడంచు న్గేవలం బైనభ
క్తినె తత్సేవ లొనర్తు రింపు జనము క్షేమంబుకై, రాకుమా
రి నిటుల్గాఁ జెనకన్దలంచుట మహారిష్టప్రదంబౌఁజుమా!॥ 624

చ॥ అన మిహిరుండు మాటి కపహాస్యముఁ జేయుచుఁ "మేల్భళారె! రే
వునకగు మూసివాయనపుబోటులపోటులమాట! లీగ రా
సిని దొలఁగింపుఁ డంచుఁ దనసేవకుల న్గనుఁగీఁటునంతలో
ననె మనవారలడ్డుపడిన న్జరిగె న్దుములంపుపోరటన్॥ 625

క॥ ఆసందుల నేసందుల
నోసరితెనో రాజపుత్త్రియు బ్రాహ్మణియున్
గాసంతపాలకు వగుపడ
దే సేయఁగ నెదియుఁదోఁప కేగితిఁ బురికిన్॥ 626

మ॥ మగధ న్గాడను జాడకానఁబడ దెమ్మాడ్కి న్నృపుం జూతు నే
వగ నస్వస్థున కీవిచారకరమౌ వార్త న్సమర్పింతు నం
చుఁ గడు న్జింతిలి మంత్రికిన్దెలిపి యచ్చోనిల్వ కేతెంచినాఁ
డఁ గడంక న్నిమముఁగాంచి తెల్పుకొను వేడ్క, న్గృత్యమూహింపుఁడీ!"॥

వ॥ అని 'చావుకబురు చల్లఁగాఁదెల్పవలయు'ననిన సామెతగా ముగింప నాలికయి భారవియు రాజ్యవిప్లవంబునకై శ్రీభట్టును జింతించుట సహజమే. యశోధర్మ మొగంబు నేలొకో తీవ్రవిషాదమలము కొనియె! సామాన్యాతీతంబగు కారణం బెద్దియేని నుండియుండునా? ఎవరెఱుంగుదురు ఆవిచారము రాజపుత్త్రికావిషయికమెమో! యోజనానిమగ్నులై నడకసాగమి నందఱప్పటికి నిల్తమని తగు నునికిపట్టునఁగూర్చుండిరి వెల్లరినుద్దేశించి మంచెపయి విశ్రమించి యున్నధనపాలుండు "స్వామీ! రాట్పుత్త్రియు లక్ష్మీయమ్మయుం గనుపింపలేదనుచున్నారా! కాశిలో జరిగినసంఘర్షణమున కనంతర గాథ నే నెఱింగినది మనవిసల్పెద నాలకింపుఁ"డని యిట్లువచించె 628

క॥ తలకడచి మిహిరుఁ డేపున
నలరాట్సుతకోఱకు దాఁటునప్పుడు లక్ష్మీ
లలన యొకకోల గరిడిని
మెలపునఁ గాళులనుగొట్టి మిహిరుం గూల్చెన్॥ 629

ఉ॥ కూలెడునప్పు డెన్నోసటఁ గుడ్యముతాఁకుట వాఁడుమూర్ఛలో
సోలినఁ జెంతల న్పడినశూరుల వస్త్రములన్గ్రహించి యా
యేలికనాని తాను నొకయింతనఁ బూరుషవేషధారులై
తేలికగాఁ దొలంగి పఱతెంచిరి నేనివసించుపల్లెకున్॥ 630

క॥ అదియే లక్ష్మీబాయియు
నుదయించినయూరుగాన నొయ్యన నస్మ

త్సదనమున విడిదిఁ గూర్చి
న్మోదమున నాభార్య బత్తెము ల్నమకూర్పన్॥ 631

క॥ అంతకు నెలక్రిందట నే
సంతకు బేరమునఁ జనెడిసార్థముతో గ్రా
మాంతరముపోయి వచ్చితి
నింతిపయి న్మరులు రేఁగ నింటికి నాఁటన్॥ 632

క॥ అది రేయి జాముగడిచె
న్మదిత కట హారాన్మదంబు మొనయింపగ నా
గది నల్లనల్లఁ జేరితి
మదిఁ గుతూహలము పెరిగి మల్లడిసేయన్॥ 633

క॥ అల్లంతఁజూడఁగా నా
యిల్లా లొకచక్కనయ్య యిఱుచేతులలోఁ
గొల్లఁగొనుచుండెఁ గాఁగిలి,
నుల్లాసముపోయి కోప మురుటునఁబెరుగన్॥ 634

ఉ॥ "అంకటా! నిబ్బరంబటవె! రచ్చకు నిడ్చెదఁ జూడు"మంచు న
య్యంకణ మే న్వడి న్విడుచునప్పుడు దోవతికొంగు కాలిలో
నిం కెఱఁజిక్కి రొండిభరణి న్ధరణి న్ధొరలించెఁ దద్గతి
న్గొంకి విడంగ లోపలివి గొబ్బున నిట్టటుఁ జిందిపర్వఁగన్॥ 635

ఆ। పడియె వానితోడ భారవి మున్నుతా
కట్టుగాఁగ నిడిన కడిదిశ్లోక
మమరు తాఁటిచీటి, యద్దాని నీక్షించి
నంతఁ గొంత శాంత మంకురింప॥ 636

* క॥ పనిఁ దొందరపడి చేయం
జనదు, వెఱ్ఱికడఁక గొప్పసంకటములకు
న్గని, తరిచి చేయువానిని
గొనమువలచుసిరులు తామె కోరి వరించున్॥ 637

---

* సహసావిదధీత నక్రియా మవివేకః పరమాపదాంపదమ్
వృణుతేహివిమృశ్యకారిణం గుణలుబ్ధాస్స్వయమేవ సంపదః॥

వ॥ అనునది స్ఫురణకుం దెచ్చుకొని॥ 638

శా॥ 'దైవాధీనతఁగాక యిట్లెటుటఁ బ్రత్యక్షంబు కానోపునే
చేవర్తేరెడియీ గురూక్తి నిజమున్ శీలింతుఁగా'కంచు నా
శ్రీవన్నిల్వఁగ లోనికి న్చనుగు వారెల్ల యోధ యింకొక్కఁ 'డో
రా! విద్ధార'మటంచు నేఁదలఁచుమధ్యంబుదె వాఁడిట్లనెన్॥ 639

శా॥ "దేవీ! యేదియొ దండువచ్చె మది సందేహంబు హెచ్చె న్దరిత్రం
బేవైపైనఁ జనుంగమే"లనిన నొక్కింతేనిభీతిల్ల "కిం
దేవర్తింత"మటంచుఁ బల్కెఁ బ్రథమున్ డీవింత కర్తంబు లో
లావై కృత్యము తోఁప కేనచట నిల్వన్ బల్కె నాయాలిటుల్॥640

శా॥ 'ఓలక్ష్మీసతి! యోయశోధర! భయంబొక్కింతలే దంతగాఁ
గాలంబే వ్యతిరేకమైనయెడ భూగర్తాధ్వమేయున్న దిం
దేలాఁతు ల్పరికింపలేని' దన నేమీ! వీరలాఁడంగులా!
యాలక్ష్మీసతి భారవిప్రియయ! యేలా యిట్టిమాశ్వేషముల్!॥ 641

ఉ॥ మాగధి యీయశోధరసుమా! యని పోలికతెల్పుచుండె నా
నా? గతి యున్కి రాజసమున న్వెలసిల్లెడు, నొంటి నిట్టురాఁ
గాఁగతమెద్ది? కాఁదగదు, కన్గొనెద న్నిజమంచు లోనికే
నేగఁగఁ గాంచి లక్ష్మి "యవునే! ధనపాలుఁడె! చూడుమాగధిన్"

శా॥ సంతోషం బెద మేన గంతులిడ లక్ష్మీయమ్మకు న్రాణి క
త్యంతోత్పాదితభక్తి మ్రొక్కులిడి "ధన్యంబయ్యె నాజన్మము
న్సంతానంబు నిశాంత, మేనరిగి సేనావర్తమానంబు నా
ద్యంతంబు న్గనివత్తు ముప్పయిన నాహా"యచు వాపోయెదన్॥ 643

మ॥ అదియేగుర్తుగఁ బొందు నేలతెరువం దావంక నేర్పాటుతో
నెమరొమ స్వయికృత్య మవ్వల విచారింపంగనౌ నంచు, స
మ్మదకౌతూహలసంభ్రమంబు లెడఁదన్మట్టాడ నిల్వేడు చోఁ
గదిసె న్యోధుఁ డొకండు వాకిలిసమక్షంబున నుద్వేగియై॥ 644

మ॥ "ధనపాలా! మగధాత్మజ న్మిహిరుఁ డాద్యత్కామనస్ఫూర్తుఁడై
చెనకె న్గాశిని విశ్వనాథుగుడి, నాచేడె న్గనంజాల మెం

దునుగాలించిన భారవిప్రియయుఁ దద్గోపాయనోపాయమై
చనెనంచు న్వినవయ్యె నామెకిదియే జన్మస్థలంబౌఁగదా!"॥ 645

ఉ॥ "ఇక్కడఁగూడఁజూచి మఱి యేగెద దాడిగ హాన్సుపైకినా
రక్కసతాల్మివచ్చితిని రాచకొమారిత నామె తెచ్చెనే
యిక్కడి, కీవెఱుంగుదువె యీగడ?" నా గుఱితించి భక్తితో
మ్రొక్కి "మహాశయా! గృహముమోసలలోనికిరండు తెల్పెదన్"॥

మ॥ అనికొంపోయి సమస్తమున్దెలుప యోధాగ్రేసరుం డాతఁడీ
లను బాదాతికులందురాఁ ద్వరగ స్త్రీల న్బల్లకీలందుఁగై
కొనియేగె న్నను వీరధర్మనృపుదాఁగుజ్జోటులన్దెల్పి పో
మ్మని, యేనట్టులె యీవని న్దిరిగి చోరాక్రాంతిమైఁగూలితిన్ 647

మ॥ మగధానీకిని నిల్చుఁగామ్యకవనిన్ ధర్మనాయకుం డంగఁజే
రఁగ సేమంబగునంచుఁదెల్పె భగవద్రత్నాబలంబిట్లు చి
త్రగతి న్జేర్చెడి కుహుల న్మనల, యుద్ధస్పర్ధహాన్నుండు తాఁ
కఁగలాడంట యశోధర స్థర నెద న్గాంక్షించిశీఘ్రంబుగన్॥ 648

ఉ॥ "ఆతనిపేరు గోప్యపద మన్యులకేరికిఁ దెల్పనంచుఁజే
సేతుల బాసనిచ్చితిని చేయఁగఁదగ్గది చూడుఁ"డన్న యా
ఖ్యాతము కొంతసే పచట నందఱు మౌనులఁగానొనర్చెఁ ద
ర్వాత నమాత్యశేఖరుఁడు పల్కె నభీరగభీరవాగ్ఝరిన్॥ 649

ఉ॥ "అల్లుడుసాగిన న్మగధ యాతనిచేతిద ప్రేమసాకుగా
నల్లుఁడుగాఁగఁజేరి యొక రౌతరి రాజ్యము నాక్రమింపగాఁ
దొల్లిఁదలంచె రాజసుతతోఁచుట ప్రేమము నుల్లమందు సం
ధిల్లె నిఁకాతఁ డేయుపమ నేన్దనకోర్కెఁ గొనంగఁజూడఁడే!॥ 650

ఉ॥ నాఁడటఁ గాశి నాలయమున న్జరిగించిన పోరితంబుచే
వాఁ డిఁకసామముంగొనఁ డవశ్యము నాల్గవ తెన్నె చేకొను
న్నేఁడును రోగియాట నెదిరించుటయుండ దటంచు నమ్మి క
న్గోఁడితరంబు పోయి యటగోడునమున్గ నమాత్యుపోటునన్॥ 651

శా॥ బాలాదిత్యనృపాలుఁడన్న నెదలోబల్లెంబు హూన్నాళి క
క్కాలు న్ధిక్కరణంబొనర్పఁదగుప్రాగ్భారు ల్తదాయోధకు

వ్లేల సేనలఁ బన్నిగెల్వుఁగొన నెంతేదఱు లానాయకు
ల్మేలాంబో మిహిరుం డకేచనిన దొమ్మిన్మాక! రెమ్మెత్తునే॥ 652

తే॥ ఆయశోధరయాచూకి కందు నిందు
ముందు ప్రయతించుఁగావున మొనసివడిగ
జరుగనగుముప్పు లేదు మార్తుర ప్రయత్న
మెట్టిపాటిదొ మనకు ముందెఱుకవలయు॥ 653

క॥ నారాయణభారవిభ
ట్టారకయుగ్మంబు కడుకడంక మిహిరుయు
ద్ధారంభ సంభ్రమం జే
తీరొ మెఱేఁగి మగధ కరుగుదెంచిన మేలా॥ 654

క॥ భూరమణుఁడు వనదుర్గముఁ
జేరిక రాకొమరుతోడ సేనలతోడ
న్వారిచి హన్నులు మగధ
ద్వారముదెస వెడల వెనుకఁదగిలిన వీలా॥ 655

క॥ ఏ నీధనపాలునితోఁ
బూనిక రాసుతను నెమకఁబోయెద మనయీ
యానిశ్చితముల నాభూ
జానికి వీరబలుఁ డెఱుక సలిపెడుగాతక। 656

క॥ ఎప్పటివార్తల నప్పుడె
యిప్పృథివీశునకుఁ దెలుపు టెల్లరవిధి యం
చప్పారుఁడు వచియించిన
నప్పటికందఱును "వల్లె"యని మఱునాఁటక ॥ 657

—♦ భారవి నారాయణులు మిహిరు దర్శించుట ♦—

మ॥ వనదుర్గంబునుజేరి యెవ్వరికి నేర్పాటెట్లొ యారీతి సం
తనతో సాగిరి వారటు, స్మనకథానాథాధ్వము న్గొంటయే
మనకృత్యంబగు, భృత్యులు న్సఖుఁడు సంబంధించి తోరా వడి
ఘనుఁడా భారవి చేరె నుజ్జయిని నుత్కంఠ న్గళ ల్నిక్కఁగక॥ 658

వ॥ అన్నగరంబు తిన్నదనంబు నెన్న నన్నలువకైనఁ గడిందిగదా! గదాధరహరిసవనజవనపవనప్రవణభవనాగ్రచుంబితవ్యోమనంబై, యిరుకెలంకుల సరిపోలపులఁ బలునిలువులఁ బలుకొలందులఁ దలవెలుఁగుల మిలమిలనుమేడల మెలిసాలయనిజాడలచాలువులఁ జాలమెలపుల బలిసికొలువ నేయొలుక నెత్తఁదగునునుపులసాపులంబాపలం జూపఁనోపువీథుల గభీరంబై, భీరహితశూరహితసారయుతఘోరప్పతనాయోధనసాధనాసాధారణబోధనసాధనరవచకితపతంగకులసంభ్రమకలకూజితసంకులకలకలరావచలనచాలనవిలసితంబై, సితసికతాస్థలాలోలతరంగపాళీమృదురవానుసారిగీతికానిరతమదాళీనివహానిరంతరచుంబితనాళీకకళాపప్రతిస్పర్ధినయనలీలావహాసుందరాళీనివహాళీకానురాగసమ్మోహితకాముకకులంబై, లంబులైనతావుల నింబులైన తావుల కంబునోసఁగుపండుల నొడికంబుపొసఁగుదండల నండజముల పిండులఁ గడుదండిముదము నిండొసంగు మెండురకపుఁదోఁటల నీటుమెఱయువాటంబై, శాకప్రభృతినవరత్నపర్యంతనిస్తులవస్తువిస్తారితాపణపణ్యాజీవపుణ్యజన క్రయవిక్రయాలాపసల్లాపాపలాపవిలాపప్రలాపముఖరితంబై, బహువినోదభరితంబై యుండు నందు॥ 659

ఆ॥ పగటివేషధారిపటిమ మేళముఁగట్టి
దినము నొక్కవేషమునుగఁ దిఱుగు
భారవియును సఖుఁడు నారాయణుం డొక్క
నాఁడు మిహిరురచ్చ కూడుసరికి॥ 660

తే॥ సంతరించినకృష్ణవేషంబు సత్య
వేషమును జూచువారి కావేశ మొసఁగ
సుస్వరాపస్వరాలాపశోభితముగ
మిహిరుకొలువుఁ బ్రవేశించి మిసిమినించి॥ 661

క॥ జనతాకర్షణమునకై
మును తాళమృదంగరాగములఁ జూపినతాం
దనముల మాని సకలమో
హనగమకంబులు చెలంగ నాసభలోనన్॥ 662

(ఎల్లరు)ద్వి॥ జయ! వేదమార్తాండ! శాస్త్రప్రచండ!
జయ! వాదవేదండ! సాహిత్యశౌండ!
జయ! విద్వదుద్దండ! సత్కర్మఠుండ!
జయ! సద్యశఃకాండ! శాసితాజాండ!
నినుఁ జెప్పఁగా ధారుణి జెప్పవలయు
ననుపమ దివ్యక్షమావేశనియతి
నినుఁ జెప్పఁగా సోముని జెప్పవలయు
ఘనసుధావికిరణక్రమవాక్యసుగతి
సత్యహరిశ్చంద్ర! సౌఖ్యదేవేంద్ర!
మత్యమరాచార్య! మానితౌదార్య!
నిత్యాగ్నిహోత్రవర్ణితసత్పవిత్ర!
ప్రత్యగ్రగురుపీఠపరవస్తుపార!
సౌభాగ్యసంపన్న! సర్వప్రసన్న!
శోభాసమాపాదిశుభదివ్యగేహ!
శ్రీభూకళాచ్ఛిన్న సేవ్యాగ్రవర్ణ!
లాభనిత్యాసన్నలక్ష్మీసమూహ!
స్తవముగాదయ్య! వాస్తవము మన్నీఁడ!
భవము ధన్యత్వసంభవ మోర్పుకాఁడ!
చదువులలో సరస్వతి వీవకావె
పదువురిలో దయాపరుఁడివకావె
జయజయ! శ్రితపారిజాతపాదపమ!
జయజయ! జోహారు! జయధీనిరుపమ!॥ 663

కృష్ణ॥ ఔనోయ్! సచివాగ్రేసరా! మాకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమా టెఱిం
గితివా! 664

హాస్య॥ అయ్యో! మనకీర్తిఁ గనకేమి? చానకర్ణులగు వారియశ ప్రసార
మెఱ? తస్కరాగ్రేసరులనఁదగు మీపేరు పెంపు లేదా? 665

సీ॥ దర్దమకర్దమస్తోమంబు తమకీర్తి
తోఁణుకునీరము వారిదొడ్డయశము

కటికచీఁకటిముంపుపెటుకు మీపేరుపెం
పతిదీప్తమగు వారిదాతృప్రతిష్ఠ
దొంగదోపిడిముచ్చుతోఁ దూఁగు మీహెచ్చు
స్థిరసత్ప్రథము వారిదివ్యగాథ
దేహియం చడుగ సందేహింపరుగ తాము
దానకల్పకదివ్యతరులు వారు
నీటఁ గరఁబాన నడవిలో నిలిచి డాఁగు
భీరుతాస్ఫూర్తిఁ గలిగినవారు మీరు
సకలలోకంబులను నిండి సాగి వెలయు
ధైర్యదానప్రతాపబాంధవులు వారు॥ 666

వారికీర్తిముందు తమకీర్తి నిలువలేమి దిగంతములనే విశ్రాంతమైన
దగుట దిగంతవిశ్రాంతమనియు ననవచ్చు॥ 667

సత్య। అట్లనియెదవేల ? 668

సీ॥ అన్నిటం దేలికయైనగాలి నివిష్టు
లైయుంటె మిగులనింద్యైనయునికి
గాలిమేయుచు నెంతఁ గదలని పెనుచిల్వ
పవళింపుసేవకుఁ బట్టుపఱుపు
పాముల న్భక్షించు పక్కిగాఁ డెకిరింత
పారువేటలకు సుంబర మొసంగ
పశులఁ దిను పిల్లివంగడంబునఁ జేరు
పులినెక్కి సోదరి పోవుచుండు
ననలె తనుకాంతి నీలిమ మందులోన
హృదయమున మచ్చపోడ చెప్పనేల నింక
వీరిగొప్పతనంబును బారుబూరు
సేసికొనఁ బుత్తురిఁడగు నల్వాకే సరిగద ! 669

కృ॥ అట్లుకాదు 670

సీ॥ అర్థనారీశుఁ గాదని బహునారీశ్వరత్వ మందితిని

హాస్య॥ చౌర్యంబుకొఱకె! (లేకుండ నింతకాపుర మెట్లుజరుగు)

సత్య॥ అర్ధనారీశుఁ గాదని పూర్ణనారీత్వ మందికొంటిరి
కృ॥ సుధాహరణమునకె
హాస్య॥ అర్ధనారీశుఁ గాదని వాని తమిఁ బెంచి యాలివైయుంటి
కృ॥ హాస్యంబు కొఱకె.
సత్య॥ అర్ధనారీశుఁ గాదనిగా తదాశ్రితు నారివై చంపితి
కృ॥ ఉన్నమనమునకె
హాస్య॥ అర్ధణాకైన పాల్పడునట్టివాఁడ వైతి విప్రుడు
కృ॥ జగదుత్సవాళికొఱకె
సత్య॥ బాగు మీయొప్పు మీకె సంబరముగాక !
కృ॥ నా ముదము సృష్టికెల్ల సంతసముకాదె॥ 671

హా॥ తే॥ పగటిభాగవతులమండి! భాగవతుల
భాగ్యములఁ బంచికొనఁ దొలిభాగవతుల
మండి, భాగవతులమెకా దఖిలవిద్య
లందు మొదలందె నందినామండి దేవ! ॥ 672

ఉ॥ గుప్పితిమా సుగీత! 'యిదిగో' యని మోళ్లు చిగుర్చుఁ దర్చుగ
జెప్పితిమా కవిత్వము! నశేషవిశేషచమత్క్రియాఢ్యమా
విప్పితిమా సుహాస్యరసవిస్మృతిఁ! బొట్టలు చెర్వులై చను
నప్పితిమా! భరింతుమెటొ తావకగుంఫితమాషచక్రముల్॥ 673

ఉ॥ గానకవిత్వహాస్యములెకావు పఠించితి మెల్లశాస్త్రము,
లూనిక మమ్ముఁ గెల్వఁగల పూజ్యుఁడుపుట్టఁడు పుట్టఁబోఁడు, సు
జ్ఞానముఁ గొల్లఁగొంటి మడుగం బనిలే దిఁకఁ బోర వ్యూహసం
ధానము నారగింపుకదనంబునఁ జూడుము రాజశేఖరా!॥ 674

శా॥ ఏదేశం బనుచుంటిరొక్కొ? నృపతీ! యేలంగ లేవూళ్లు, లే
వే 'దేహి' క్రియకెత్త నెల్లెడల? మాకెచ్చోట జన్మంబొ మా
కేదుర్జ్ఞేయము దేశద్రిమ్మరులహ క్కేనాఁటి కానాఁటికే
ప్రాదుర్భావము భుక్తమాఁ దమకుఁదెల్ప న్జాలకాలంబగున్॥ 675

మ॥ దొర దేశంబొకఁ డెద్దియే న్గెలువ నెంతోకాల్బలం బెన్నియో
కరులు న్వాజులుఁ దేర్లుఁ గావలయు టొక్యం బన్నిషంబందు దొం

తరలై కుట్రలు మాత్యలు స్జరుగు నంతంబెందు శంకాస్పదం,
బరయ న్నా కళికి న్నుమప్రతతియె ట్లట్లన్నిదేశంబులున్॥ 676

క॥ మా కేమికొఱంత భూల
క్ష్మీకలితులు మిమ్ముఁబోలు సేమ మొసఁగ ని
ర్భీకులమయి వాకొందు మ
వాకులును జవాకు లిట్లు వసుధాధీశా!॥ 677

క॥ మన్నింపు మనము తగుగరి
మ న్నింపుము కోర్కు లనుచు మకురూనెద మా
పన్నిక రము నికరముగతిఁ
బన్ని కరముసులువుగా నివారింతుమయా!॥ 678

చ॥ రసికులుమీరు, స్త్రీపురుషరాగవియోగకళాప్రదర్శనం
బు సరసహావభావపరిపోషకవాఙ్మధుపూరకంబుగా
నెసఁగఁగ నింకఁ జూపెద మనింద్యకళాభిరామాంచితంబుగాఁ,
గొసరకపో రికొక్కపరి కొండొకసారి యటంచుఁ జూడుఁడీ! 679

వ॥ సఖీ! సాత్రాజితీ! 680

ఉ॥ నాఁ డటఁ గేళికావనమున న్ననుఁగొంటివి నందనందను
న్దోడనె ప్రేమ గాఢముగఁ దోఁచినదాఁక మనఃప్రవృత్తు లే
జాడల నెట్టిమార్పులఁ గుశా ల్వాలయించెనో చెప్పు, మమ్మరో!
రాఁ డతఁడన్నచింత మధురంబగుఁ గొంత తదీయచింత చేన్॥ 681

సా॥ వ॥ నెచ్చలీ! యెట్టిపిచ్చిదానవమ్మా 682

క॥ కనుఁగొంటకుఁ దమిఁగొంటకుఁ
దనరెనె యెడ మింతయేని తత్క్షణమున నే
మునిఁగితిని రాగజలధి
న్వినుము మాయాగడము విన్నవింతుఁ గడంకన్॥ 683

మ॥ మును నేఁజూచితిఁ జూపులగ్నమయి తెంపున్దాళ, దల్లంత నా
యనచూడన్దోడ నప్రయత్నముగ నాస్యం బానతంబయ్యె, నై
నను నేత్రంబుకనీనిక ల్వీడి తొలంగన్ లేక తెప్పంటులై
కనుఁగోఁ దొంగలిపక్ష్మము ల్మినమిన న్గంపిల్లె సిగ్గల్లఁగన్॥ 684

ఉ॥ ఆతనిచూపు సాంద్రమయి యాక్రమణేచ్ఛల గొండ్లిఁ ద్రొక్క నా
చేతము తత్తరిల్లె నొకచెంపకు దేహము నొత్తగిల్లె న
య్యాతురమంద నే న్మగుడ కాదట నాకడకంటఁ జూడ్కి ప
్రీతుల దాగుడాడుచుఁ జరించె సరీలున మేనుపొంగఁగన్॥ 685

సీ॥ విలువంపులై కర్ణవీథిసోక నటించు
భ్రూయుగంబును సారె పొదివి పొదివి
యాజానుబాహువిన్యాససౌష్టవసమ
గ్రతఁ దేపతేపకుఁ గమిచికమిచి
పీనమై విపులమై బిగిజిగి సొగసగు
వక్షఃప్రతోళిపైఁ బరుగువాఱి
సౌదామనీనిరాసకతదీయాక్షిచం
క్రమణంబుల న్దొట్రుఁగాంచికాంచి
నానిరీక్షణమాలిక ల్నావశంబు
గాక యామహాత్ముని పలుపోకలఁబడి
మఱలుపన్రాక తిరుగాడె మఱలమఱల
నుఱికి యెదురేగి వెనుబాఱి యుదుటుమీఱి॥ 686

సీ॥ క్రీఁగంటఁదూఁగాడి కెరలుకోర్కులఁ దెల్పు
తమిమూపులొలుకు కందమ్ము లరసి
యుబ్బూతలైయూఁగు నురముభావం బాస్య
గండంబుల న్గెంపుగావు టరసి
పలుమాఱు లలికంబు వలిపతుండు న నద్దు
నట్లు చెమ్మట నెమ్మొ యవియుటరసి
యొకయూహ నిలక పత్తికమకఁబడు మనో
వృత్తిమోమునఁ జింది బెరయుటరసి
నామకోరిక నానోము నావ్రతంబు
నాతపంబునుబండె నినాఁటి కనుచుఁ
దలఁచి సాటినెలంతల ధన్య నేన
యనెడిగర్వానఁ బరవశనైతినమ్మ'॥ 687

సీ॥ చెలులంద అచటికిం జేరకమున్న నా
చెలువుని కౌఁగిలిం జేరి బిన్నఁ
బిల్లతెమ్మెరలపైఁ బిచ్చికుంటుని తోపు
కిరణాలపైఁ దావితరఁగలపయిఁ
దీయనిపూఁదేనె తేటవాఁకలపైనఁ
గోయిలకూయిపై హాయిఁ గలసి
మెలసి కోర్కులతెప్పనోలసి మారునిపంచ
బాణంబులకుఁ బ్రాణపంచకంబు
దోహదంబిడఁ దత్కళాధోరణైక
దీక్ష వాహ్యాళి నెందైనఁ దేలిపోవఁ
జెలఁగునుబలాటమునఁ దమిన్జెంది కందు
బొంది వెసఁబిక్కటిల్లఁ గైపొందితమ్మ!॥ 688

హాస్య॥ శా॥ ఔనమ్మా! పులకల్కన న్చనసపంటై తోఁచె నీమేను డెం
దాన న్బెంగెడిప్రేమవాహికల గండద్వంద్వము ల్కెంపుపా
కాన న్సొంపులనింపనౌ జముడుపండ్లై మించె నేమందునే
చానా! నీ మినుమేడ లప్పు డెటులన్నాగె న్వడిన్దెల్పవే!

సత్య॥ మ॥ విను పూఁదేనెలఁ బాదముల్కడిగి తావి న్ధూపము ల్వేపి క్రొ
న్ననలుం బూవులు నేర్చినూర్చి యఱుత న్హారంబు సంధించి మా
రునిఁజోల న్నిలఁజెసె యోష్ఠసుధమార్పుల్నాగఁ గేళీసుఖ
ధ్వని గానాంబుధి నోలలాడ నెదఁబర్వెన్జొచ్చె నుత్కంఠతల్॥

హాస్య॥ వ॥ అబ్బో! ఇట్టితలంపులు పుట్టినవిగా! తరువాత? 691

సత్య॥ ఉ॥ పానకమంచు పుల్లయను వైఖరిఁ బుట్టిమునింగినట్లు తో
డ్తో నరుదెంచిరే చెలులు డొంకెననవ్వులనుల్లసంబుల,
స్నానముసించెసి, గ్గడఁదిదడ్డడలాడె, మహాత్మ్యఁ డాతఁ“ డ
చాన మెవ్వ ర్తె?”యం చడిగె శాంతగభీరశుభోక్తిమాధురిన్

శా॥ నేసాత్రాజతినం చెఱుంగఁగనె సందేహంబుకాఁబోలుఁ దో
డ్తో సాయాహ్నపుటెఱ్ఱల న్దమము పోఁద్రోపాదున ట్లాస్యపీ

ధీసంకోచజనీలిమంబు తిగిచె న్దైటైనరాగప్రభన్
దోసం బెద్దియొ వెంటనే చనియె నందున్బాసి నాస్వామియున్॥"

హా॥వ॥లోకసామాన్యమే కదా! ఎవరితప్పులు వారికగుపడకుండుట 694

చ॥ మఱచితె? "దొంగ నాయనుజు ప్రమందఁగఁ జేసి హరించెమత్ప్రభా
కరవరదత్తరత్నమును కాదన కీహరి"యంచు వాదు నీ
గురుఁ డెసఁగించియుండుటలు! కోమలి! నిందలఁగొల్పువారిపైఁ
గొఱకొఱ వింతయే? మునులకు న్వరయోగులకైనఁ జూడుమా!

స॥ వ॥ సఖి! అదియొకారణముకాఁబోలు నేమిసెప్పుదునే? 695

సీ॥ నెఱి సంజకెంజాయ లురువు గాఁజెలరేఁగి
తెలిసోగకనుదోయి నలముకొనుట
యురక యున్నటులుండి యుబ్బూత్తలై తనుం
బలికాంతరమున బిట్టాఁగి మూఁగ
నధరోష్ఠమొడిసి దంతాగ్రంబు లందంద
మినుకు లశ్బ్బాటుగాఁ దొనకఁ జేయ
శిథిలతాప్రాప్తమన్మథరాగమున శీఘ్రు
గతి నితరాసక్తిఁ గదలిచనుట
నన్ను నెఱిఁగిన పైనిక్షణంబునందె
నామనోహరుచిత్తమందసమునందు
వెలయుప్రేమధనంబెల్ల నిలువఁబాసి
దొద్దవోయెనటం చెదన్దోఁచెనమ్మ! 697

హా॥ క॥ కాదామఱి, కృష్ణుఁడె నీ
కౌదయితుఁడటంచు మిగులననుకొంటిమి యి
ట్లెదొరకుట తొలియెఱుకనె
భేదిల్లుటె? విరహ మెట్లువేగించితివే?॥ 698

సత్య॥ వ॥ ఎట్లువేగించితినో యాదైవమునకేయెఱుక॥ 699

సీ॥ ఎడలేని చకచకన్దొడరునింద్రియరాజి
యవశత్వమునఁ దోఁగి యడలెనమ్మ!

అతికష్టసాధ్యమంత్రాలోచనములలో
వీఁగుచిత్తము తూఁగి లోఁగెనమ్మ!
సతతంబు సంతోషగతి నుబ్బుకాయ మే
లోయనో పడునట్టు లాయెనమ్మ!
ఎన్నఁడున్ రుజ నింతయే నెఱుంగని నాకు
స్మృతి బిట్టుకలఁగి భ్రమించెనమ్మ!

కనుల బవిరిగ పఱుఁగిడెఁ గర్ణరంధ్ర
ములను సంకులరావంబు మ్రోయఁదొడఁగె
నాదయితుశ్యామలాకృతి మీఁదుమిగిలి
విశ్వరూపంబుఁ గొనెఁ గను ల్విప్ప మాయ॥ 700

సీ॥ ఒకమా టలుకమీటు వికటాంబకద్యుతు
ల్క లమనోహరుఁజూపి కడకుఁజోపు
నొకమాఱు సుకుమారమకరాంకరుచి నాధు
ఘనరూపు జిగిసొంపుఁ గనులనింపు
నొకవేళఁ బికపాళి కకలంకరుతి నేర్పు
పతివాగ్వితతిపొల్పు శ్రుతికిఁ గొల్పు
నొకసారి సుకళారసికతప్రకటరీతిఁ
జెలువుఁ డాడఁ జరించు చెలువునించు

నొక్క పరి సర్వదిక్పరిచ్యుతసువిగ్ర
హునిగఁ గనఁజేయు నంతలో నురక యింద్ర
జాలవైఖరిఁ బెన్మాయసలుపు నహహా!
భ్రాంతులన్నింట మన్మథభ్రాంతి భ్రాంతి॥ 701

శా॥ అన్నంబిందదు నీరుక్షారమగు నిప్పైతోఁచుమందానిలం
బెన్నం దోఁపవు వేఱుయోజనలు సాహిత్యంబు సంగీతము
న్మన్నే బుద్ధిఁ జిరాకుఁ గూర్చుఁ జెలుల న్బోనాడి భావప్రపం
చౌన్నత్యంబునఁ గామవిద్ధులకుఁ దామైనిల్వఁ బ్రేమంబగున్॥ 702

ఆ॥ వె॥ అట్టె నిలిచి నిలిచి యాదారినీదారి
బిత్తరింపుఁజూపు లొత్తగిల్ల
నొలసి పిలిచిపిలిచి యలసి క్రమ్మఱఁ గేళి
వనముఁ జొచ్చి యెడరు నొనరు నాక॥ 703

సీ॥ సకలపుష్పాసవోత్సుకవాయుసంచార
శైలమా! అతఁడు నీపాలఁగలఁడె?
లలితప్రసూనపల్లవఫలానమ్రమర
సాలమా! అతఁడు నీపాలఁగలఁడె?
ఫుల్లపద్మామోదభూరిసుఖస్పంది
కూలమా! అతఁడు నీపాల గలఁడె?
ప్రౌఢగానధునీతరంగగాహకహంస
జాలమా! అతఁడు నీపాలఁగలఁడె?
కాళికాగారనివసద్ద్విజాళులార!
వాలుకాపాళులార! మత్తాళులార!
నీలమేఘశరీరగోపాలమూర్తి
నరయరే? మిమ్మునతఁడు డాయంగ లేదె? 704

హాస్య॥ క॥ ఓయమ్మ! మూరు దూఱితొ?
వాయువు దూఱితివొ? వారిభవు దూఱితివొ?
ఆయెడ నేయెడఁ దూరితొ?
ఈయాయనుభవములెల్ల నెఱిఁగింపఁగదే?। 705

సత్య॥ ఉ॥ గందపుఁబూతపెల్లె సుమకాండమువాడె నొకింతలోపల,
స్మందసమీరుతాఁకు విషమంబయిపోయెను, చల్వఁజల్లునా
చందరు నిండువెన్నెల నిశాతనిదాఘమహోష్ణమయ్యె, నే
మందునె నీటఁ గేళివనమందును జొచ్చిన శాంతికల్గదే॥ 706

ఉ॥ పెట్టితి నొట్టు జాబిలికిఁ, బెంకెమరుత్తును దట్టి, తామనిం
దిట్టితిఁ, గొట్టితి న్గొలనుఁ దెంపునఁ జేతులఁ గాళ్లఁ, బూవుల
న్నెట్టితి, నెట్టనన్ మరుని నేర్పులఁ బట్టితిఁ దూరుపాఱు, నా
జెట్టికి మీఁదఁగట్టితిని చేతనమంతయు మూలముట్టుగన్॥ 707

మ॥ అనలాక్షు న్గనలించి రూపఱుట వీర్యంబేది నీవు గ్రశా
సనుల న్బూరుషుల న్భవదీయకుసుమాస్త్రభ్రాంతుల జ్జేయఁజా
లనిచో నెందొపోకాలఁబోవ కబల ల్వాలంచుఁ గోలెత్తెదే?
కను మీకుంకుమబొట్టు చిచ్చుఁగను బింకాల్నాగ వింటేగుమా!॥708

మ॥ మనమా! గాలికి నుల్కి పోలె దతను స్మరింప గద్దింతు వే
పనియుంబూన వడంకె దూరక భయల్పట్టంగఁ జేజాపె దే
మనియారాటము? యెట్లుకోర్కి యగు? కార్యంబెద్ది? యోజించి నీ
కనుకూలంబగుమార్గముంగనక యేలా వట్టియార్భాటముల్?॥ 709

వ॥ మారా! సుకుమారా! నీపై నలుకచే నిన్ననంగునిగానొనర్చిన గౌరీప్రియుండు నీకగాక మాకందఱకు నింతయనరాని సాహాయ్యముం బొనర్చెఁవాఁడయ్యె నిదిగమనింపవుగా! అందఱు నిటలాక్షులయ్యెదరని యేల బెంగఁగొని నారీమణులదెసం దారసిల్లెదవు? నీకొక్క యుపాయముం జెప్పెద సావధానతనాలకించి యట్టులొనర్పం బ్రయత్నింపుము మాయాశీర్వాదముంగొని వర్ధిల్లుము 710

చ॥ అనురతి శౌరి యట్లు నను నారసినప్పుడె నీసుమాస్త్రము
ల్చని యొకకొంత తద్ధృదయసద్మవిపాటన మాచరించెఁగా
వున భయమీగి నుగ్గుగుఱు మోసలఁబువ్వొడి సానఁదేఱ క్రొ
న్ననపెనుతూపులం గొని చన న్జయమొందెదు లెమ్ము పొమ్మఁక ॥

హా॥చ॥ చెలి! పనిలేనిభామినులు, చెల్లరె!, కామినులొందు రిట్టి య
న్వెలితిమెసంగుఁ, జాలు, నటువెళ్ల, నెఱిన్మగవేసమూని, యా
చెలువుని పోలెము ల్కని, ప శేషములన్నియు నీకుఁదెల్పుచు,
న్గలవరమొంద కోర్చుకొనఁగాలమె కూరుచు నన్నికూటముల్॥712

వ॥ (కృష్ణునితో) వయస్యా! ఏమి యట్లు మైమఱపున నుండెదవు? 713

కృ॥వ॥ ఏమందునోయి!॥ 714

చ। అఁలసమీపముం దోఱయునంతకె మైఁపుబొమ్మ కవిమ్మెఁ
గనుపడుఁ గాఁక సుంతదనుక న్దివమై వడి జారుఁగాదె? య
య్యనువుఁ గాంతల న్దరియుఁటకు ధీబలగర్వయుక్తుఁ డా
వెనుకను వారి మానవుఁడు వీడ స్వతంత్రుఁడుకాఁడు చూడఁగక ।

హా॥ తమ కెప్పుడు నిదియే గొడవకదా ! ॥ 716

చ॥ భ్రమరము పుష్పమొక్కటికిఁ బోటి మరందము నాని పెక్కిటన్
గ్రమణముఁ బానము న్విడని కైవడిఁ బిన్నతనంబునుండి చి
త్తము మఱగించి కామమున దక్కఁగ మానవె పో ! పదారువే
ల్రమణులనొందియు న్దలిపిరంగఁడ ! నేఁ డిటనేమిక్రొత్తయో?॥ 717

కృ॥ నేస్తుఁడా !॥ 718

చ॥ చిలుక హుంకూయియో ! యళులచేరు గుణంబ ! పువు ల్ధనస్స! కో
వెలరుతి జ్యానినాదమ! నవీనవసంతసమాగమాంకస
త్కళికలు తూపులా! తనువుఁ దప్పినవాఁడటె యోద్ధ! యేటికో
కళవళ ముబ్బు నాత్మభవకల్పనము ల్పలికింప నాత్మలోన్॥ 719

హా॥ వ॥ స్నేహితుఁడా ! నీవెఱుఁగఁజాలనిదేమికలదు ? మోహంపు
వెఱ్ఱిచే నేమఱిమెదవుగాక! నీకుమారుండగు నమ్మారుండు జనకు
నకు సంతతసౌఖ్యంబు నాపాదింప నింతటిజాగరూకత నీకు సేవం
గూర్చుచుండవలయు ఈడొంకతిఱుగుడుమాటలకేమిగాని ప్రస్తుత
మున నీమనంబునాకర్షించుకొనిన సుందరి యెవరు ? ॥ 720

కృ॥ వ॥ ఎవరనువిషయాలోచనము మనమునఁదట్టినప్పుడే కలవర మధిక
మగుచున్నది॥ 721

హా॥ వ॥ కలవరమా! లేక కలరవమా! మరుని తెక్కలరవమా! ॥ 722

కృ॥ వ॥ బలె! అదియట్లుండనిమ్ము॥ 723

మ॥ తులయే యుండని మేలిసోయగము చిందుల్త్రొక్క నాసొంపె మే
ల్వాలమై రివ్వునముట్టి పట్టి జటినే న్వాందారువుల్జేయుఁ, బ
ల్కుల నిట్టిట్టని తెల్పఁజాల, వినవే పల్మారు లాపెంపు నీ!
వలసాత్రాజితిఁ, గంటి పూర్వభవ పుణ్యప్రౌఢి నేఁడో సఖా! 724

క॥ "తనసూర్యదత్తమైనమ
ణిని దనసోదరునిఁజంపె నేఁగొంటి"నటం
చును సత్రాజిత్తు నిందఁ
న్మనపై నిడ వగచి వచ్చుమార్గములోనన్॥ 725

ఉ॥ తప్పితి దారి మిక్కిలియదాయదలామతినుంటఁ, గొంతకా
తప్పునెటెంగి చూతునుగదా యెలదోఁట నొయార మొల్కఁగా
నొప్పులకుప్ప నాయెదుట నొక్కతె లేజవరాలు వింతలా
విప్పులసోగకన్నుఁగవ వీక్షణఁజేయుచునుండె నర్మిలిన్॥ 726

తే॥ నీటిముంపునఁ గరఁగి యానీటఁగలియు
కండచక్కెరయన మున్ని కరఁగి కలిసెఁ
గాంతచూడ్కుల నాచూపు గడుసుచెడఁగ
వనిత కన్దోనకవ యేటవాలుగాఁగ॥ 727

తే॥ అంటుశిలఁదాఁకి వదలంగ నస్వతంత్ర
మైనయినుమువిధంబున నాకురంగ
నేత్రకను లంటుఁగొని నాకనీనికలును
భ్రమిసి కైకొనెఁ బరవశత్వమును మిగుల॥ 728

చ॥ బెదరొకొ! ప్రీతియో! బయటిబింకమొకో! హొయలొప్ప సుంతమే
నొడిగిలి ప్రక్కకున్నలయ నూఁపున మోమెగయించి విప్పుక
న్గదురుల నాకనుల్గడియ జాణతనంబున నొక్క ప్రక్కచూ
పుఁ దగులగాఁబడన్విసరెఁ బోటుబెడంగుల దాఁటి నాటఁగన్॥ 729

మ॥ "తరుణీ! నేఁబగవాఁడఁగాను దయలెదా? యేలుకోరాద? నీ
చుఱుకున్జూపుల జంకునొందు నను నీశోభిల్లుచన్గ్రుద్గముల్
మఱుఁగున్గూర్పఁగ బాహువల్లరులసౌభాగ్యంబె పెన్గోటమై
కరమున్గాఁగిలిఁదొట్ట"నంచడుగువేడ్కల్పర్వెఁ జిత్తంబునన్॥ 730

ఉ॥ జాలరి గాలమున్విసరి చయ్యనలాగఁగఁ గొంకివెంటఁ బ
ల్టీలఁ గ్రమించువాలుగవడి న్గొని నాకను లామిటారిక
న్జాలుపునంటి యానుదురుజాబిలిపైఁ గనుబొమ్మమబ్బుపై
వ్రాలెడికంటిమెర్పులతపైఁ జనుగొండలపై శివాల్కొనెన్॥ 731

ఆ॥ వె॥ ఎడమమడమఁదాఁకఁ గుడికాలిబొటనవ్రే
లునిచి తలను గొంచెమొరిగఁజేసి
కుడికరంబువ్రేళ్లఁ గొనియున్న పూల మూ
చూచు చొయ్య నన్నుఁజూచి కలఁచు॥ 732

శా॥ ఆయొయ్యారమె చూతునో వనిత సయ్యాటంపుఁ గ్రీఁజూపుఁ ద్రో
పూయేల న్దమి నూఁగులాడెదనొ మోమూరించు నావెన్నలం
దే యోలాడుమనొక్కొ క్రీఁబెదవిపానీయంబుకై లొట్టల
న్వోయన్నానగెదనొక్కొ గుబ్బతిలెనన్నే కోర్కులిట్లాత్మలోన్॥ 733

మ॥ చెలికాఁడా! తమిఁగొన్న కాంత యెదుట న్నిద్ధంబుగానుండఁ గో
మలిపైఁ బ్రేమము నిన్నుఁజెండ సరసంబా!, లేక, సయ్యాటయా!,
పలుకే మానుచు రిత్తలోఁగుటకల ప్రాబల్యమేల? జేఁజిక్కు వీ
ల్కలుగంబోవునె క్రమ్మఱ? ప్రసికవాల్లభ్యంబు నీకుగ్గగా!॥ 734

కృ॥ఉ॥ ఆము నశించె మైమఱపు హత్తుకొనె న్జెలి వింతచెన్ను చే
నేమనువాఁడఁ? గొంతసరి కెట్టులొ కాల్కయి కూడలాఁగుకో
గా మెలికయ్యె నాపెచెలికత్తెలువచ్చుట, నేస్తకాఁడ! యె
ల్లే మనువాఁడ సత్యయట యీనవమోహిని నాకు దక్కునే! 735

తే॥ గీ॥ మణికిగాఁ బినతండ్రిని మడియఁజేసె
నీతఁడని యాపెయొకిఁగిన నెట్లువలచు?
నేమిపరదృష్టమో నింద యిపుడె ముసరె
నచట నిలుచుండ వెహమోడితయ్య' సఖుఁడ!॥ 736

సీ॥ ఆమోహనాంగి గాఢాలింగనము లేక
యీమోహసంతాప మీఁగుటెట్లు?
లామధురోష్ఠి గానాలాపసుధ లేక
యీవిధురవిషాగ్ర మెగపుటెట్లు?
లాహేమకలశకుచాభోగరుచి లేక
యీకామతమ మేద నెగపుటెట్లు?
లావిద్యుదమలనేత్రాలోకన మునుంగ
కీనిరుత్సాహత మానుటెట్లు?
మేను పులకించి పులకల మిడి వదలదు
బుద్ధి కలగుండుపడి సుంత ముడి విడువదు
తలఁపు లతిచంచలంబులై నిలువఁజాల
వామనోహరిఁ గొన కార్తి వాపుటెట్లు ?॥ 737

మి॥ బలే! మఱియుకమూ అప్పుద్యముంజదువుము॥ 738

హా॥ సీ॥ పాడినపాటనే పాడెరా యీపాఁచి
పండ్లదాసరి యన్న పగిదిగాదె
భూపాల! నీపాల నీపాలితము వినం
డీబాలకుఁ డటంచు నెవ్వవలవ
దద్దాని మించుదివ్యోద్దేశములసూచుఁ
బద్దాని సుఘనించుఘశితిఁ బెంచు
నల్లదే విరహంబు వెల్లానె దేహంబుఁ
బిల్లవానిమనంబు తల్లడిల్లఁ
గైపునంమన్నవాని కెక్కంగఁగలవె
యితరవాక్యంబు లాబాఱె యెసఁగుగాక
విను డి యీకవినుడి మీకువేడ్కసేయు
నంతకంతకుఁ గౌతుకం బగ్గలింప॥ 739

క॥ ఓసంగడీఁడ! మదినీ
వాసాత్రాజితివి వలచి యపనిందకుగా
నోసరిలు పిదప నెట, నే
మేసన్నాహములచుంటి వెఱుఁగన్జెపుమా! ॥ 740

కృ॥ వ॥ చెప్పుటకేమున్నది ? ॥ 741

చ॥ గదలఁ బెనంగుటో! కఱకుగత్తుల వీరతఁ జూపుటో ? మహా
న్మదపరిపంథిగర్వ మఱ మల్లుపెనంగుటయో! త్రిలోకభీ
ప్రదసకలాస్త్రశస్త్రనిచయంబులఁ బోరొనరించుటో! వృథా
గద మెయిలేనిమారు నెమక న్బయతించుట వెఱ్ఱిచిత్తమా'॥ 742

హా॥వ॥ నిందఁ దీర్చుకొనుట కివియన్నియుఁ జరుపవలసివచ్చునేమోతే
తరువాత ! 743

కృ॥ తే॥ గీ॥ మోహజాలంబు చుట్టును మూఁగి రేఁగ
నంతరించు మైనపుదీపమనఁగ బుద్ధి
గుప్పుగుప్పున మినమిన గుబ్బతిల్లి
సన్నగిలఁ జొచ్చె స్వేచ్ఛయు నన్నగిల్ల॥ 744

వ॥ అబ్బా! ఆభావజప్రభావంబు దురతిక్రమణీయంబయ్యె. క్షణ
శతాంశంబున హాయిగుల్కుకు నక్కలికి చిలుకపలుకులఁ జెవిం
బడఁజేయుఁ, నక్కలకంఠి నవ్యసుధామధురగానామృతంబును వెల్లి
విరియంజేయుఁ, నల్లంత జగంబంతయు శూన్యంబుగా నాశా
తోదరి నదృశ్యంజేయుఁ, దద్గవేషణంబునకై శరీరమచలితమై
యుండియు మనోవేగంబున నఖిలలోకంబులఁ జుట్టివచ్చుచున్న
ట్లనిపించు, ననేకములై భిన్నాభిన్నములైన నిశ్చయంబుల శర
త్కాలమేఘాడంబరంబులవలె మన్మనంబున సంభ్రమింపంజేయు,
నదిగో మన్మనోహారిణి!॥ 745

సీ॥ రమణీమణీ! నేఁజిరాకుఁజూపిన నాప
రాకునై పక పల్కరాకయుందె!
తరుణీ! యనంగుబల్తాఁకు లోర్వమి పెన్వ
తాకు సోఁకెడి నన్నుఁ దాఁకరావె!
యువతీ! వసంతాదు లూఁపఁ దాళను త్వదీ
యోపగూహన మీయ నోపవోటు!
మగువ! నీపేర పల్మాఱుఁ బిల్చుట నిట్లు
మాఱెఁ గంఠము కోప మాఱవలదె!
పొదల దాఁగితె ప్రణయంబుబొదల చదలఁ
దరుల గుబురుల నుందె?! నన్మరులుకొలిపి
తొలఁగి చిత్రంబుఁ గాంచెదే! లలన! కరుణఁ
గనుపడ రావె! పలుకవే! కలుపుకొనవె!॥ 746

మిహిరుఁడు॥వ॥ భాగవతులారా! లలితకళమైన కవితయందు విశేషించి
రసోత్కృష్టపదంబగు నిట్టిపట్టున మీరగుపఱచిన యభినివేశమునకు
నత్యంతదక్షతకును మిగులసంతసించితి ఈపారితోషకంబుం గొని
నేఁటినుంచి మదాస్థానంబునలంకరించియుండఁ గలరు 747

హా॥వ॥ జయము! మండలేశ్వరా! మహాజయము॥ 748

సీ॥ ఆ విష్ణు వొకపదియవతారములె చెంద
నయుతవేషముల కాయతుల మేము

దాత నాతండు పాతాళంబునకుఁ ద్రొక్క
భువి దాతకీర్తిఁ దెల్పుదుము మేము
అడిగికొన్నధనంబు నతఁ డురంబున మాలె
నది సార్థకంబుఁ జేయుదుము మేము
పఱచి యాతఁడు నీటఁ బాముపైఁ బవళించె
నిర్భీతి డాఁగ మానెదము మేము
పూని తర్కింప మీయభిమానమునకు
దయకు దానంబునకు మేమె తగినపాత్ర
భూతలము దీని నెంచుఁడీ భూపవర్య!
యర్థిసంతానసంతానమా జయోస్తు॥ 749

తే॥ గీ॥ తిరుగుకాలిట్టి నో రుండదురక భూప!
ననల సుఖమొందు సలి బంది ననుచు నయ్యె?
త్రోయరానిది మీయాన దాయకైన
కొలఁది దినముల మమ్మాపుకొనఁ దలంపు॥ 750

మిహి॥వ॥ అయినసరే! నీపేరేమి? ఈసత్యాభామిక స్వహించిన దెవరు!
కృష్ణవేషధారియగు నితండెవరు ? 751

హా॥ అయ్యా! నాపేరు నేఁజెప్పుకొనందగిన సకలవ్యాపకుండైన
జగదీశ్వరుండగు నారాయణునట్లు చిన్ననాఁటినుండి యలవాటయి
హాస్యంబుచే నందఱనోటఁ బడుచుంట నాకు నానారాయణాభిధా
నంబు సమస్తజనసమాధానంబుగా నాధానితంబయ్యె నేను
నారాయణుడను కాఁగాఁ బ్రస్తుతము నారాయణవేషంబునన్న
యీతండు నరుఁడే అనఁగా దక్కినవారు నరులుకారనుటకాదా
ఇతఁడు నరుఁడేకాని నరుఁడుకాఁడు కవితాకళయం దితఁ డతిదక్షత
దనసర్వతోముఖపాండిత్యంబు నగుపఱచియుండుటచేఁ బెద్ద లీతని
కొసగిన ప్రతిభారవియను బిరుదంబువాడుకఁ నానోటనానోటఁబడి
భారవియయ్యె తరువాత నీసత్యభామ సత్యమునకు భామల్లుఁడను
పండితోత్తముఁడు. పిమ్మట నివాతిపాటకాఁ డాప తయు నేవంతయు
నే నెఱుంగని నిత్యసంతోషియగుట నానందుండనంబరఁగు అవ్వ

సమ్మార్జంగికుండు లయప్రదర్శనమున సమ్మర్దితాంగకుం డగు చుండుట సమ్మర్దనుం డయ్యె ఆతాళకుండు తాళకంబువలె గుజ్జ రూపియగుటఁ దాళకుం డనంబడియె చిన్ననాఁటి నామకరణంబు లెవ్వియో కాలస్వరూపుం డుపసంహరించుకొన నిప్పటి కీయా నామంబులఁ బ్రపంచపుస్తకంబున వ్యవహరింపఁబడుచుంటిమి తమ వంటి రసికశేఖరులప్రాపున మాకిఁక మఱియేబిరుదనామములైన నబ్బిన లోకనాటకంబున నాక్రొత్తపేరుల లిఖింపించుకొందుము 752

మిహి॥ ప్రధానీ! వీరలకుఁ దగిన మేలియాగారంబుల సమస్తోప చారంబుల సంతుష్టిపఱచి యీనారాయణభారవుల నీసాయంతన మున నాకేళీవనంబున కనుపుము 753

ప్రధాని॥ భాగ్యము 754

శా॥ ఆహా! పొండితి యెట్టిభోగముల నీయంజాల? దెవ్వోటనే నూహాపోహల నౌచితి న్గొఱఁతయేనో తత్కళాశాలి? కా రా! హాయి న్విడిది న్బవల్కడపి సాయాహ్నంబున న్మేలియు త్సాహంబూని సుసిద్ధులైరి మిహిరు న్నంధింపఁ గేళీవనిన్॥ 755

ఉ॥ అప్పుడు పల్కు భారవి "సఖా! మిహిరుం డలవీరధర్మచే యుప్పును దిప్ప డింభుఁ డనుయోజన పర్వెడిఁ బోల్కిఁగాంచ నే నప్పృథివీశుఁ జూడఁజనినప్పుడు వీఁడట నుండె మంత్రిగాఁ జెప్పుమ, పోల్చియుండుననుఁ జెన్నటె, యెయ్యది యిప్డు కృత్యమో?

కంచుకి॥ వ॥ జయము! నారాయణభారవులకు మహారాజుగా రుద్యా నమున కరుగుచు మిమ్ముం దోడ్కొని రమ్మనియె 757

నా॥ ఇదే యుత్తరీయంబులంగొని వచ్చెద మీవిటనుండుము (అని యిరువురు లోనికేగి) 758

నా॥ భామల్లా! 'ఎఱుకకు యోగ్యము గృహమా వనమా?' యను తర్కంబు సంఘటిల్లె మేమిపుడు రాజుగారి యుపవనంబున కరుగు చుంటిమి. పునస్సమాగమములోపల నీసమస్యం జక్కఁబెట్టుము భారవీ! 759

ఉ॥ మంచిది యీయుపశ్రుతి, క్షమాధరుఁడో రతిరాజమార్గణా
కుంచితమానసుండు కనుఁగొఁడితరంబుల రమ్ము!, సాగుమో
కంచుకి! యాటతోఁటఁగల కల్మికి నువ్విళులూరుచిత్త, మే
సంచితభాగ్యమో యిటు లెసంగుచునున్నవి రాజభోగముల్॥ 760
క॥ పాఱులారా! ఇవే వారువంబు లెక్కఁడు॥ 761
నా॥ కంచుకీ! నీధ్వని యధ్వనిరూఢమగుచున్నది॥ 762
చ॥ చదువులబాపనయ్యలకు సానలఁదేఱిన జాతిమావులన్
బ్రిదులక స్వారిసల్పుటకు వేదజటాఘనధావనంబొ! స
మ్మదమిదు భక్ష్యసేవనమొ' మజ్జరె!' యంచు చలోక్తి యా? బలే
చదు, రలభార్గవు స్టటజుఁ జక్కఁగ నీమది విస్మరించితే? ॥ 763
శా॥ ఐన న్బండ్లబిగింపు లేల తురగాయంబే సగంబెక్క యా
జానేయంబులో? చూడ శ్రేష్ఠతరము ల్లల్లనె న్గుండె కా
నీ! నన్నాపయినిల్పు మాపయినితె న్నేదేవుఁడో చూపఁడే ?
జ్ఞానీ! భారవి! యాశుధారఁగొనెదో నన్నెంచు నీపుణ్యమా! 764
ఉ॥ శ్వాసకె చిట్లునో యనెడిజానున గాజగుమేరు దీని క
భ్యాసమె ఒర్వ్రమోయ? వహవా! చెయిఁజాపినఁ బల్లమంద దే
నేసుఖరీతి నంకెముల నెక్కుదు రెంటిని? దిన్నెదాపుగాఁ
దీసిన నెట్లొ యెక్కఁబ్రయతించెద దించెద దీనియున్నతిన్॥ 765
శా॥ అమ్మో! కళ్ళెము వీడిపోకు తను విట్లట్లాడు జీ న్నున్నదె
యెమ్మెన్గఁబట్టెడ దల్లనల్లఁ జనుమోయీ! కంచుకీ! నేనెమా
యమ్మ న్దేర్పఁగ నున్న పుత్రకుఁడ! హాస్యా లిప్పుడేనా! నను
న్నమ్మన్లేదిది యింకఁ బెంకెతనము న్జాలింప దాలింపవే!॥ 766
ఉ॥ బుర్రనుకొంచు మోరదిగిపోవఁగ వంచెడి బిల్లిగింతగా
సర్రన నన్ను ముందరికి జార్చినచో నిహిహీ! యటంచుఁ బ
ల్బుర్రులఁ గొట్టనెంచితె కడుస్వడి మోమెగయించి చూడు మీ
గుజ్జును లేచి దూఁకెడివి కోలెముక ల్కటకట్ల నొవ్వఁగన్ 767
సీ॥ "కుప్పించి కుప్పించి గొబ్బుగొబ్బున దూఁకె,
హా! వెనుకాళ్ళపై నలె లేచె,

నయ్యో! ముంగాళ్లూని యాకాశమునుదన్ని
మాటి కపరపాదనాటకముల
బాబో! విడంబించి ప్రక్కకూరక గెంతె
నెంద్రకాయలవర్వు తీంద్రమెసఁగ,
నబ్బబ్బ! మోర ముయ్యాటగా విదలించి
నేలపై శయనించు లీల నోటిగె,
నరరె! మునివంటఁ గళ్ళెంబుఁ గఱచిపట్టి
దౌడు సాగించెఁ, దోరండు వీడ" కనుచు
బారచాపుల నూఁగుచుం బట్టికొనియె
గుఱ్ఱపుంజూలు గట్టిగాఁ గ్రొత్తపోల్కి॥ 768

తే॥ ఒక్కయెగురున దురగంబునెక్కి తోడఁ
బేరెమెత్తించుచుఁ 'గ్రింద జారకండి!
తట్టుడొక్క మోకాళ్ళతోఁబట్టి నిలుఁడి!'
యనుచు బిగ్గర నఱచు చయ్యంగజాల॥ 769

చ॥ తొలఁగఁగనీకుఁడీ విసరుత్రోపులలోఁ బదము ల్రికాబులఁ!
గలఁగక పగ్గమిట్టటులుగా బరమాఁగతిఁ గోయుఁడీ! యచం
చలమతి మేన్నిగుడ్చి తగుచాడ్పున నూఁగుఁడి! తూకమున్నిరా
కులముగఁ జూచుకొండి" యనుకొంచును సొవినుఁ డేగుదేఱఁగఁ॥

క॥ ఓ! యను నయ్యో! యను న
య్యో! యనునేగని బెదరుటూఁపుల నాజా
నేయంబు చనఁగ నానా
రాయణుఁ డెటుఁబడెఁడు మంచిరౌతో! కాఁడో!॥ 771

తే॥ తురగధాటికి మిగులనబ్బురము ముదము
గదుర భారవియును స్వారిగాఁజనంగఁ
జేరిరాముప్వరును గొంతసేపటికిని
రమ్యసుఖధామమైన యారామసీమ॥ 772

తే॥ భారవియు రాణివాసంబుబొలకుండు
తురగములదిగ దిగలేనివరుస నాపు

మోయికంచుకి! నను దింపుమోయిసఖుఁడ!
యనుచు నారాయణుం డంగలార్చె నంత॥ 773

క॥ వారిరువురసాయంబున
వారువము న్దిగియుఁ బంగవాఁటివతోఁడ లా
తీరుగనె బిగిసి నిగుడమి
గా రాపడి "యరరె! వింతగాసి జనించె॥ 774

చ॥ సలుపఁగపోగ నెన్నడుము సాగవు తొంట్లు ముడుంగ వయ్యయో!
సలుపఁగఁదగ్గదేది? చెడుస్వారికి నెందులకీయకొంటినో!
పలుకుమరార్య లింపులకె పశ్చిమబుద్ధులు బాపలంచు నా
పలుకుమరెల్ల 'జివ్వనెడు పల్మరు నిక్కఁగఁబోవ నొవ్వవె॥ 775

గీ॥ చిన్ననాఁ డెన్నఁడేని వేసితినొ లేదొ
గోడకురిచీని పంతుళ్లి గోడుకుడిపి?
తగిలెఁగాఁబోలు నాఁటిపాతకము నేఁడు
గోడయేలేనికురిచీగఁ! బాడుకుడిపి" 776

క॥ అనునారాయణు భారవి
యనువుగఁ గూర్చుండఁజేసె యంఘ్రులు జంఘ
ల్తనువును బిఱుదులు మాలీ
షున సరిపడ నిమురఁ సతఁడు సుఖముగలేచె॥ 777

ఉ॥ కంచుకి మూఁడుగుఱ్ఱములఁ గైకొని వెల్పలనిల్వ మిత్రులో
క్కించుక తేటి యొండొరు బిగించెడిచైకెపురిలం కెమీఱ సా
గించిరి పోక తోఁట, కుడిగించిరి తెమ్మెర తేట సేద, రేఁ
గించిరి తేఁటిపాటఁ, బరగించిరి క్రొన్ననయూట బాటపై॥ 778

ఆ॥ వె॥ చూడ వేయికనుల సుత్రాముసకునైనఁ
జూపు వెలితియనిన నోపె తోఁట
సొగసుఁ దిరిగిమూడ సూచింప నరుల కె
వ్వరికి తరము చూడవలయుఁగాక॥ 779

గీ॥ గుమ్మటములగు నెలమావిగున్న లెన్నొ
చికిలిఁజేసిన వెలుగుపచ్చికలగోడ

దొడ్డఁ గడుదొడ్డచిలుకల తోరణముల
కుఱుకు గోరువంకతర్కాల కుఱుకులయ్యె॥ 780

గీ॥ బాటకిరువంక సరుగుడుబార్లు రొమ్ము
బంటి విరిసినతలల సంబరముఁ గొలిపె
నాల్గుకంబాలుగా నొంట నాటఁబడిన
చెట్లనడిసీటిమఱ నీరుచిందఁ దిరిగె॥ 781

ఉ॥ తావులపూవుటోవరులతావులఁ దీవెమిటార్లఁ బ్రాయఁగాఁ
దావులు నిండఁగావలయుఁ దా వలమానుఁడుదక్షిణానిలుం
డావల నీవల న్దుమికి యాటల కావిరిబొండ్లఁ గొల్వఁగా
నావలుల న్జతుర్థరుతి నాలతిఁ దేఁటిమొయార్లు కొల్విడెన్॥ 782

చ॥ అటనటఁ బొట్టితాళ్లు వినయంబున సన్ననికాడలూఁగఁ జొ
క్కటములఁ బచ్చియాకునయగారములం బొరి వీచుచుండ మా
ఱటమునులోయన న్గెలలె క్రాలెడిదాడులుగాఁగ మింటిత్రో
క్కటముల సగ్గుబియ్యపుచొకారపువృక్షము లొప్పె క్రేవలన్॥ 783

గీ॥ వెండికొడుగుల ధ్వజములదండి వెలుఁగఁ
బోఁకత్రాఁకులబారు లాపోకఁ బొలిచె
వెండిబెత్తాలఁ బట్టెడుదండుగాఁగఁ
బొత్తుల న్గుండ్లుగాఁ బోఁక లొత్తగిల్ల॥ 784

మ॥ నెఱిమాకు ల్కడునొత్తుగాఁ దనరి వన్నె న్బచ్చుటాతేకుల
న్మొఱపింపంగలసొరు నింప నిడుకొమ్మ ల్జిబ్బులై నింగి కొ
త్తరముం బెంపున మూఁగిసాగ భళిరా! తా మాకసంబంటు పె
న్నెఱుల న్దిద్దు నశోకభూజవితతు ల్నిద్దంపుగీవు ల్తగన్॥ 785

క॥ ననల న్జంచువుతోమ
న్ననల న్దనపెంటి చుంబనంబులఁ బ్రీతిం
గని పంచమసుస్వరముం
గని పజ్జఁ 'గొకో' యటంచుఁ గైవారించున్॥ 786

గీ॥ ఆకు లిరుప్రక్క వెలినిక్కి యంచెలంచె
లగుచుఁ దరతరముల మొవ్వయాకుఁ గలిసి

చిత్రవృంతమ్ముళై తోఁపఁ జెలఁగు రకపుఁ
జెట్టు లింద్రధనుద్యుతు ల్చిప్పిలంగ॥ 787

శా॥ మా కందంబులు కెంపుఁగ్రొన్ననలకొంప ల్జీవనాధారము
ల్మాకందంబు లటంచుఁ బైవిడిసి నేల న్బచ్చిక ల్నిండుఁలై
మా కందం బిడఁజాలు సొంపు వెలయింపం జూచికాఁబోలుఁ గో
కో! కోకో! యని హెచ్చరించుఁ బికము ల్గుంజ న్గుబాళించుచున్

చ॥ అలరులఁ బూల మాలికలనల్లి శుభాక్షరరూపము ల్ధరా
స్థలి వెలయించిరో యనఁగఁ దద్వనికం గనుపట్టె నిందు నం
దులఁ జిఱుపూలమొక్కలు "మనోజునిబాజు" "వసంతుసంతు" నాఁ
దెలుపుచుఁ దోఁటమాలికళఁ దెల్పుచు న్బ్రబము పిక్కటిల్లఁగన్॥789

చ॥ అది మఱియొక్క కేళివనమా! యట నెవ్వరు వారలిర్వు! ర
య్యది యొకదర్పణస్థగితమైనయగారమ!, చంద్రకాంతసం
పదలకొటారులే తెలిసె, బాపురె!, యాపని నేరు పెన్న ము
ప్పదులకు డెప్పరంబు గరువంపురువారపుతళ్కుఁ జెల్కెడిన్॥ 790

చ॥ నిజమె "మనోజుబాజె గమనింపఁగ నాచలిరాలచౌకపు
న్గజబిజికాంతులందుఁ గనఁగానగుఁ జిత్రము లామహీజ ము
న్నిజపతితో నొనర్చినవనీభ్రమణంబులు, బాలకృష్ణుఁ డా
వ్రజయువతీసహస్రముల రంజిలఁజేసినచిత్రచర్యలున్॥ 791

ఉ॥ మాయురె! శిల్పి కీ తెలివిమాయుట! చక్కనియంగణంబున
న్రోయక పచ్చిగడ్డి నిసిరో! విరియించెనె!-కాదు కంబళం
బా! యెటువంటిమాయ! యహాహా! కడుమెత్తన! వన్నెవన్నెల
న్బాయక యింద్రువి ల్లచటఁ బర్వినవైఖరిఁ గాంతు లొల్కెడిన్॥

మ॥ రతనాల్తాపిన్మది వింతయాకృతుల హర్మ్యంబు న్వెలింగింప దీ
పితమా నూయెలకొట్టిచెక్కడము సంప్రీతిప్రదం, బెల్లెడ
న్జతలై తెమ్మెరచెమ్మ కేచులత లాశ్చర్యంపుపెన్నిక్క లౌ
ర! తలామొక్కటిగా గవాక్షముల సారస్యంబున న్వ్రేలెడిన్॥ 793

మ॥ అరరే! యంగనలేగు పెంగొలనికై, యన్నన్న! నిండైనయ
బ్బుర మొప్పల్గలసాలభంజికల! పోఁబో సృష్టికిన్మిన్నలై
కరము న్మానసము న్గ్రహించెడి, నదే! కాసార మాసారసా
కరమునోయగ మెన్న నన్నలువకుం గాదన్న సత్యంబగుః॥ 794

శా॥ ఆసోపానములందు వారిదరిగా నాకుంచితంబౌతల
న్సైసంధానము వెన్నునం దురమున న్వేమాఱు మండ న్సహా
శ్రీసద్యస్స్ఫురణంబు లాస్యమునఁ బల్రీతు ల్నివాళింప నే
రో సంభ్రాంతిఁ జరించుచుండిరి వరారోహ ల్వెలి న్నిల్వఁగః॥795

ఉ॥ అంతకుమున్నఁ దోయిలుల న ప్రతి వానిపయి న్నిగుడ్చుమే
ల్కాంత కరంబుసంపుటి జలంబుల సామగ ముగ్గియుండ సం
భ్రాంతియు సంశయంబు వెలిబాఱినవివ్వలకన్నుదోయి నా
చెంతఁ గనంగనయ్యె నెలచెల్వుని మాఱ్పుకతం బెఱుంగమిః॥ 796

మ॥ కరమొం డంసముఁజుట్టిరాఁ బెనచి సింగారంబురంగార బం
గరుబొమ్మా! యనునెమ్మిలాడి రసము ల్కొందోయి నూరంగఁ గ
న్మఱుఁ గించించుకవిప్పి చూచుసొబగు ల్మానెంబుడింద న్విపా
దరసాప్తి న్గయిజంట జాఱ వరుచెంత న్నిల్చెడి న్గోలయై! 797

చ॥ తెడిసెసరాగ మన్నవెఱ బేడిసకన్నులు తొట్రుపొంద నొ
త్తిడివిడి రైకచింద నరతి న్నెఱబుగ్గలుకంద సందుగా
బుడిబుడిఁ గన్నుగీటు వలపుందళుకు ల్గుమిఁజెంద మించుదం
దడి నొకదివ్యసుందరి తదంతికసీమ విలోలకామయై॥ 798

మ॥ తడిచీర ల్మెయిమిట్టపల్లములయందా లైపకిరానంట నే
ర్పడుకామంబులదంటవిండ్లు గుదియ ల్బాణంబులు న్మార్లు వే
ఱిడికృత్యంబులరీతి నిష్ఫలములై రేకెత్త వయ్యారె! తుం
దుడుకు ల్పన్నుగడ త్తదంతికమున న్డోపాడి రాపాడినః॥ 799

మ॥ "ఇదియేమే! మనరాజ్యలక్ష్మిపయిఁ దా నిన్నాళ్లుఁ జూపించు స
మ్మదసమ్మర్దముప్రేమ మాఱడిగ సంభాపించుచే న్మాని యీ
కుమరై యొక్కటనిల్వ కారటము నెక్కొన్నట్లు వర్తించు జేఁ
డదిరా! కాశికి నేగి వచ్చుటమొద ల్వ్యత్యస్తముఃకృత్యముల్"॥

శా॥ "ఔనే! చీటికిమాటికి న్బుజుకలేదా! యోష్టము ల్గడ్డము
"న్నే నేరోకనుఁగోవె"యంచు వెనుక న్నిల్చుండి క న్మూయలే
దా! "నానాతి"యటంచు బుగ్గలపయి న్దాటింపలేదా! "మనో
జ్ఞా! నిన్నేవిడ"నంచు ముద్దుఁ గొనలేదా! యేటిపద్దోగదే"॥ 801

శా॥ "చానా! యెంతటిబేలవమ్మ పయివేఁటూ లూచ్చి యిట్లైతి వెం
దే నమ్ము న్మగవారు యోగ్యులఁటె! ధాత్రీనాథుఁడాపైనిఁ, దె
ల్వీ! నిన్నేవిడనంట కర్ధ మెఱుఁగ న్లైవెళి మమ్మాందలఁ
నొబ్బనాడె న్గద పీఁడ్రబాస నిజమానో? యేటిపద్దేగదే!"॥ 802

క॥ అని యాడిపోసుకొను వా
రిని వారలనిష్ఠురముల హృదినెన్నక గొ
బ్బున వస్త్రాలయమున దు
స్తును మాఱిచికొనుచు నతఁడు తోఁటంబడియెన్॥ 803

చ॥ గుమగుమలాడువాసనలఁ గొల్పెడుసంపెగమేల్పొదల్తద
ఘ్వము నిరుక్రేవల న్వెలయ వానిదెస న్గనుఁగోఁడు, గోఁడుఁ బా
పుమధురమందవాయువులపోకడ హాయిఁ గొనండు, రాత్రిరా
ణి మిగులుసౌరభంబు గమనింపఁడు, నింపఁ డికెద్ది వీనులన్॥ 804

శా॥ మిన్నుంజూచునొ చూడఁడో యెగుతల?, న్నీసాలఁ బల్మాఱును
వ్వు, న్నిల్చు, న్దెగువజ్జను, న్మనసు తెంపు న్మాటకందిచ్చు, నే
రున్నారోయని నద్దెసల్కనును చేయూఁత న్నిరంబూని య
త్తెన్నందే యొకతిన్నెఁ గాలిడు నివృత్తి న్గొన్నచిత్తంబునన్॥ 805

ఉ॥ "ఆగు"మటన్నటు ల్పిలుచ నవ్వలఁ జూపును హస్తసంజ్ఞ, వేఁ
గౌఁగిలిగాఁ గరద్వయిని గాలి గ్రహించుచు, ఱిచ్చవాటుచేఁ
దూఁగు నొకింతఁదేఱుకొని త్రోవగమించు మొగంబుపైనఁ బె
జ్జేగుఱుఁగూర్చు నంతటనె చిర్నగవు న్గొను వేడికోల్గతిన్॥ 806

ఉ॥ "అంతయు రాష్ట్రవృద్ధికి నుపాంగముగాఁగను నేను నిట్టు లీ
కంతునిరంతుల న్జెడుటె? గాఢమప్రేమము, దానికంటె ని
డ్డెంతయుముఖ్యమామగధ నెట్టులొ గెల్చి పరాభవంబుఁబొఁ
గెంతుట, పెయశోధరయుఁ గేలికిఁ జిక్కదె?"యంచు నెంచుచున్॥ 807

క॥ ఛాట శిలావిగ్రహముల
వాటంబున నిలచుభటులఁ బాటింపక య
చ్చోటిమణులకూటంబున
నీటున్సింహాసనమున నెగడినయంతన్॥ 808

క॥ ఒక్క ప్రతిహారి యెడనెడ
మ్రొక్కుచు "నోఱేఁడ! ద్వారమున జిఱుతోఁట
న్నెక్కొని యానతి వేచెద
రెక్కడిబ్రాహ్మణులొ యిరువు రేయానతియో?" 809

ఉ॥ ఊరకయుంటె యొప్పదలయో! చని తెచ్చెనువారి దూత, న
ప్పారులు నాగమోక్తులను వర్ధిల దీవనలిచ్చి యాజ్ఞ నా
చేరువపీఠలం దధివసించిరి, ఱేఁడును, సన్న బంటు లా
తీరముఁ బాయఁ, జూచెఁ గడుతీక్ష్ణముగా నొకకొంత వారలన్॥810

చ॥ భయమను ఱెచ్చువాటుఁ దదిఁ బత్మ్రములం దదు రేని సుఁత వా
రియునికిఁ గానరామి మదిఁ దృప్తివహించి, "కవీంద్రులార! రా
ణ్ణయము కఠోరమంట మది నాటియెయుండును మీకు విద్యల
న్నియుఁ గని మిన్నలై యురక నీచపుభూమిక లాశ్రయింతురే?"॥811

ఉ॥ నావుడుఁ బల్కె భారవి "మనస్వులు భూపు లెఱుంగరాని వే
లావిలసిల్లు? దర్శనఫలంబునుగోరి ప్రవేశకంబుగా
భూవర! భూమికల్కొనుట పూర్వమునుండియు నున్నదాట నీ
క్రేవ నొకింత తెంపునఁ జరించితి మార్తి భవత్కృపార్థమై॥ 812

చ॥ ప్రజలను గన్నబిడ్డలుగఁ బార్థివుఁడు, న్బ్రిజ లాధరాధినా
థు జనకునట్టు లెన్నినఁ జతు పురుషార్థము లట్టిరాష్ట్రమం
దు జయముఁగొల్పునంట కడుదొడ్డనయం బటుగాన మేము మీ
విజయము మాహితంబు సరవి న్గనవచ్చితిమయ్య! యింపులన్॥813

ఉ॥ పోకిరిగాఁడు సాధుజనపూజ్యుఁడు నాజనకుండు వేదని
ష్ఠాకలితుండు యాత్రవరుస న్మగధ న్జరియించుచుండ నే
సా కొకయింతలేక చెఱసాల సభార్యు నిబద్ధుఁ జేసె న
య్యా! కృపమాలి మాగధుఁ డహంకృతి, బీరము సాధుబాధకే?॥

క॥ విడిపించుకొనఁగ మే మే
గెడుచోఁ గామ్యకవనంబు కేవలఁ గానం
బడియెఁ జతురంగబలముల
విడిసినయొకసేన గహనవిధులలోనన్॥ 815

క॥ అలకాశీవిశ్వేశ్వర
నిలయంబునఁ దాము మగధనృపసంజాత
న్వెలచి యలరించితిరఁట యా
వలమున వత్తురఁట పగను సాధింపంగన్॥ 816

అలనారసింహబాలాదిత్యమాగధుం
డస్వస్థుఁడని వినవయ్యె నచట,
నెవరో యశోధనుం డీసేనకొడయఁడై
కారాలు మిరియాలు నూఱుకొనుచుఁ
జంపెదఁ జత్తున న్దెంపుగానినాఁడఁట,
సన్నాహమంతయుఁ జాలఁగలదు,
రాష్ట్రింబుఁ బ్రజయును రాయిడిం బడకుండ
వలయుప్రయత్నము ల్సలిపి, యేమి
ప్రతికృతి నొనర్ప నెంతురో పరమశీఘ్ర
గతిగ నిర్ణయ మొనరింపఁగనుఁడు భూప!,
నాకుఁజూడంగ నడిమిసేనఁ గికురించి
మగధపై ముందు పడుట సేమమని తోఁచె" 817

క॥ నాఁగ న్నారాయణుఁ "డది
బాగు, రహస్యం బిఁకొండు పడఁగు వినుం డా
మాగధిపై మగధశ్రీ
పైఁ గన్ను యశోధనునకు వసుధాధీశా! 818

ఉ॥ మాగధియుండు నిం దనుగుమానున వెంటనె దాడికోలుగా
సాగక రాయబారమును సల్పుచురంచుఁ దలంతు, నామె యె
చ్చోఁ గనుపింపలేదఁ టెటుపోచిన ము న్మగధ న్జయించి పై
యోగము తెన్నటొప్పు, తమయోజన వేఁబడి సాగఁ జూడుఁడీ!॥

శా॥ సందేహింపకుఁడయ్య వేగుఁగొనువాంఛ న్రాకయం, చాసభన్
సందర్శించితి మెప్పుమి మ్మపుడె విజ్ఞాతంబు రాట్పుత్త్రి లే
దిందం, చాయమ దక్షిణాభిముఖియై యేచాయనో యేగుటల్
ముందే యించుక వీనులంబడియెఁ దాము న్వింటిరోలేదొకో॥ 820

శా॥ మీయాజ్ఞ న్నడుపంగ సిద్ధులముసుమ్మీ! రఁడు నాతోడ నం
ద్రో! యెట్టైన యశోధరన్ దెలియుఁ డంద్రో! యెల్ల మీచిత్తమ
య్యా! యుద్ధంబున గెల్పుతోసరిగఁ గళ్యాణంబుఁ జేకూర్చుటల్
మాయుద్యోగముగాఁ గొన న్గతుక మిమ్మాడ్కి న్విజృంభించెడిన్”

భా॥ శా॥ “భూమీశా! తమ రన్నిఁట న్గుశలు లెప్పు న్గోరరేనాయమున్
సామాన్యార్థులమేము నాజనకుమోక్షంబు న్సమర్థింప మీ
రేమాద్రిన్నెలవీయ నట్టులె ప్రవర్తింపంగనున్నార మీ
నామిత్రుం డటు మిమ్ముఁ జేర్ప, నృపకన్య న్నేగవేషించెదన్॥ 822

శా॥ కాదేని న్మిము నేనకొల్తు, నితఁ డక్కన్య న్గనన్బోవు లే
దా! దోయి న్మము మీరకొంచుఁజన నిర్ధారింతురే న్వత్తు మే
దోదారి న్నెలవిందు మాయుడుతబత్తు ల్చూపుకొమ్మన్నచో
నాదాక్షిణ్యబలాన బొలఁగొననౌ నాఘూలమేఘూలపై” 823

మి। ఉ॥ “పండితులీరు బ్రాహ్మణులు భండనచర్యకుఁగారు, మీకిడ
న్గొండొకసాయము న్గొనక కూడదె మేలొనరింప, మీర లిం
దుండుఁడు హాయిగా, వసతులొప్పఁగఁగూర్ప నమర్తుఁ, గార్యము
ల్రెండును నాదు లెక్కయెవ్విధిఁ ఫలించును రెండు కొనుండునానతుల్॥

వ॥ అయిన మీతండ్రిగారిపేరేమి ? 825

భా॥ (వైపరీత్యంబుచే నగు వైమనస్యంబు ముఖమునఁ దోఁపనీయక)
(మిత్రునితో)

శా॥ “నేస్తుండా! సుగుణాలకుప్పర!
(రాజుతో) భవానీభట్టు నాతండ్రి యా
గేస్తు న్గొల్చెడు పూర్ణమాంబ, నిగమోక్త న్ఫర్తృసేవారతిన్,
సిస్తౌనేర్పరు, లాహితాగ్నులు, గుణశ్రీరాజితుల్ సాధుతన్
మస్తౌకీర్తిగలారు, తెల్పఁగవశంబా ! వారిసద్భోగ్యతల్॥ 826

ఉ॥ నాయనమేనికాంతి యరుణంపుఁదొగర్కొను తెల్పు, వీనుల
త్యాయతముల్ భుజాగ్రముల నంటుచునుండును, వాస విల్లువం
పైయెసఁగు, నైవుల్పుణుకునత్తులు, మోముబిశాల, మక్కడా
చాయలఁ జూచుకంబుకుడిచక్కిఁగఁ బుల్పిరి యొండు భాసిలున్॥827
ఉ॥ అమ్మ, కడానిమేనిజిగి నాకనుముక్కులతీరున న్నమా
నమ్మగు నాకు, సవ్యనయనంబుకడ న్నను జెక్కునందుఁ బొం
కమ్మగుఁ బుట్టుమచ్చ, నుడికారము పంచమ మందువీరిబం
ధమ్ముడిగింప నేచును జనన్వలదే తమతోడ భూవరా!॥ 828
తే॥ గీ॥ కత్తులుఁ గటార్లు నూఱఁ జేఁగాకయున్నఁ
గవినిగాఁ గొంత పేర్వడ్డకారణమున
నూఱిపోసెద నుత్సాహసారమెల్లఁ
జేరి ప్రతిసైనికమనస్సరోరుహమున"॥ 829
మ॥ శా॥ "ఓవిప్రోత్తములార! బాకిపడి యేనున్నాఁడ మీకింతకే
నావైరిస్థితిఁ దెల్పినందులకు, సంగ్రామంబునం దెప్డు ముం
దైవర్తించు మదీయశాతతరఘోరాస్త్రప్రభాజాలమే
నావీర్యంబె యొసంగు సేనలకు విన్నాణంపుటుత్సాహముల్॥
క॥ ఓరీ! భటులారా! యిదె
వీరింగొంపోయి మంత్రి వీటికెలనిశ్శం
గారాగారంబున నుప
చారంబులఁ దనుప నాన సచివున కను డీ"॥ 831
క॥ అని మిహిరుడు చన శకటం
బున వారింగొని భటోత్తములు వెడలగఁ ద్రో
వను నొకపాదముఱుఁగున యెఱు
కనుఁగని భారవి వచించెఁ గడు గూఢోక్తిన్॥ ౭32
క॥ "నారాయణుఁడా! కను మా
మోఱకు నెఱుకున్ గుఱి న్వెమోక్షింపఁడు తాఁ
గోరినపిట్టల డేగ మ
హారయమునఁ దన్నుకొనుచు నరిగిననేనిన్"॥ 833

నా॥ తే॥గీ॥ "వేగ కొరాడుచుండఁ దిండియును విడిచి
వడిగఁ బిట్టలు గూండ్లలోపలికిఁ బోయెఁ
బిల్లలకు జాగరూకత వినుచుపగిది
ప్రకృతిచిత్రంబు నేమనవచ్చు సఖుఁడ!"॥ 834

వ॥ అని యన్యాపదేశోక్తిగా భామల్లునకుఁ దమస్థితియు నతఁడు స్కంధావారంబుఁ జేరి సర్వం బచటివారల కెఱిఁగింపవలయుటయుం బలికి యామిత్రులిరువురు నిర్దిష్టంబగు విడిదలకుం జేరఁ గొంత కచటికి మంత్రి చనుదెంచి నమస్కరించి॥ 835

తే॥ గీ॥ "దిగువయుత్తరవులదాఁక సుగముగాఁగ
నుండఁదగు మీర లీమేడ నుచితగతుల,
నిచట నాతోఁటలో విహరింపవచ్చు,
బయటికేగుటమాత్రంబు పనికిరాదు॥ 836

క॥ మీకు న్వలసిన వన్నియు
నేకొఱఁతయు లేనియట్లు లీయంగఁబడున్
వైకల్యముఁ గొన కుండుఁడు
మాకుఁ బరుషగతికి నెపము మాసెడు రీతిన్॥ 837

ఉ॥ సేవకులార! వంతుఁగొని సేయుఁడు వీరికి సేవ, పార్థివా
జ్ఞావశవర్తులై" యనుచు శాసనమిచ్చి యమాత్యుఁ డేగె, న
చ్చో విలసిల్లుపీరముల సోలి హితు, ల్పనివాండ్రఁ బంపి, 'యే
రా! విధి' యన్న 'యేర! విధి'యంచు దిగుల్గొని కొంత తేలుచున్॥

నా॥ఉ॥ "లౌక్యము లౌక్యమన్నను కులాసగఁ బద్యములల్లుకొంటయే?,
శక్యమశక్యమో మఱి యశక్యమె శక్యమగు, న్నిజంబుతో
వాక్యములైనఁ జూడు నరపాలుఁడు నమ్మియు నమ్మనట్లుగా
నైక్యతఁజూపె రాజనయమందు సమర్థత తేటతెల్లఁగన్॥" 839

భా॥చ॥ "విరసములాడఁడు న్పరిభవింపఁడు నొంపఁడు పొల్లుమాటయే
దొరలఁగనీఁడు నించుకయుఁదొణ్కఁడు మేల్మరియాదఁజూపు న
ద్దిర! దొరనేర్పు! కార్యమునతీక్ష్ణత నిండయియుండెఁ, జల్లఁగా
నఱకుటె రాజనీతియగునా తగునా! తెగ నీవిధంబుగన్"॥ 840

నా॥మ॥ "మనల న్నమ్మిన మోసమౌనో, తెగి నమ్మంబోనిచో కాఁగనుం
డినకార్యంబు సురింగిపోనో యనుసంధిం బడ్డవాఁడౌట వా
ర్తను నిక్కంబును దబ్బర న్దెలియుపర్యాంతంబు నీక్షైదులో
నునిచె న్దామనల, న్నిజంబగుట మానున్నందియుం బవ్వలన్"॥
భా॥ఉ॥ "కాని యసిద్ధమై మగధ క్రాలక వీరబలప్రబోధ నెం
తేనియు సిద్ధమై వెలయు నిక్కము, దానినెఱింగి భూపుఁ డే
దేనపకార మెన్న మన, కియ్యది మిక్కిలిరూఢ, మందుచేఁ
బూనికఁ జేసి తప్పుకొనఁబోలునుజు మ్మిటనుండి సత్వరన్"॥ 842
క॥ అని మంచిచెట్ట గుసగుస
నసుకొనువారలను దరిసె నప్పుడె వంతొం
దినసేవకుండు నోటిప
యిన కరమిడుకొనుచు నబ్బ మెనసినకనులన్॥ 843
సే॥ తే॥ గీ॥ "వీరధర్మమహీపాల విబుధసభను
బహుళగౌరవమొందిన భారవులొకో!
నేఁటి కీబంది వెలయంగ నేటికొక్కొ!
బ్రతుకుపైతీపి విడచితిరా! మహాత్మ!"॥ 844
ఉ॥ ప్రాణములేచివచ్చె భగవత్కృప మిమ్ముఁ గనంగ నయ్యొ! మా
రాణియు రాజు నేమయిరొకో, రక్కసిగుంపులఁ జిక్కె వీడు, సు
త్రాణము సున్న, పూర్వనృపరక్తులఁ జంపుట నిత్యకృత్య మీ
రాణ నసత్యజీవనమురాయిడి యెన్నిదినాలొ నాకిటన్"॥ 845
భా॥ క॥ "శోకింపకయ్య! నృపులు
తేకంబున దాడివెడలు తేకువఁ గల రా
రాకకు వలసినసాయము
లీకడ నుండిచను సంశయింపక చెప్పుమా!"॥ 846
సే॥ క॥ "సాయమున కేమి నృపులీ
చాయకు వేంచేయ వీనిసైన్యంబున నె
ట్లో యొదిగియున్నభటు లా
ప్యాయముగాఁ దొలఁగి చేరవత్తురు పెంచన్"॥ 847

క॥ సుదినంబు నేఁడు రాజులు
బ్రదికియుండి యిటకు దాడివత్తు రనవినన్
మదిమది నీఁక నేయఁగచా
ట్లడిమిన సాధింతుఁ దదభియానము దీక్షన్"॥ 848

నా॥ ఉ॥ "యోగ్యుఁడ! నీస్థితి న్మఱువకోయి! చెవుల్కలగోడలుండు, మా
భాగ్యముజువ్వో నీవు కనుపట్టుట, మే మిటనుండి పోవ నే
యుగ్యములైనఁ దోఁటతుది నుండఁగవీలగునేని పోయి స
మ్యగ్యతనంబుఁగూర్తుము సమస్తజనార్తివిమోచనంబుగన్" 849

సే॥ క॥ "అగుచో నీచడిరేయిన్
దెగువంగొని తోఁటనైబుతిన్ గలవకుళం
బెగఁబ్రాకి యవల దిగుచో
నగపడు మీ కళ్వయుగ్మ మవలఁ జనంగన్॥ 850

క॥ అప్పటిరక్షకభటునకుఁ
జెప్ప నలవిగానికోర్కి చెలగుఁ నభిని నే
చొప్పునసే నిద్దానిన్
మప్పిన శీఘ్రముగ నతఁడు మలయు న్నిద్రన్"॥ 851

క॥ అని నల్లమంచుతోఁ జే
సినమాత్రల నొసఁగి యటఁ బచేరించెడిచో
నినుఁ డపరవారినిధిదాఁ
టునఁ జనె నటుజగముల న్గడు న్వెలిఁగింపన్॥ 852

ఉ॥ అంతకుమున్నె యాదెస విహారముగాఁజని మిత్రులిర్వు రా
ప్రాంతముదారులు న్బగడ వర్తిలువైఖరి నాకళించి యే
వంతయు లేనటుల్ తిరిగివచ్చిరి మేడకు నంత రాత్రిరా
న్గొంతుక కిన్నరీస్వనముఁగొల్పఁగఁ బాడిరి దేవగీతికల్॥ 853

భా॥ శా॥ "శ్రీకైవల్యపథాధినేత వనుచున్ శ్రేయోనుసంధానసా
మ్యాకారుండ వటంచుఁ బొల్కెడలి సర్వాధిష్ఠత న్నిల్తువం
చాకాంక్షింత్రుజను ల్మహాత్మ! పరమేశా! నీదుకైవల్యమే
దో! కర్ణాక్షి యెవండొ? క్షీరనిధి యెందో? చూడ రొక్కింతయున్॥

తే॥ గీ॥ పంచభూతాత్మకములౌ ప్రపంచసమితి
నెందు గాలించినను పాలయేలుగాని
పాపపామపుగాని నీపడకగాని
కంటి మనంజాలువార లొక్కరును లేరు॥ 855

క॥ నీలో నీలాకాశం
బాలో గాలియును దాన ననలము నందు
న్నీళులు పదపడి భూమియుఁ
గ్రాలుచె సృష్టిక్రమంబుగాదె! ముకుందా!॥ 856

ఉ॥ కన్నులవిప్పి మిన్నుఁగనఁగా నుడుసంతతి లెక్కకెక్కుదై
చిన్నలుఁ బెద్దలు న్వెలుఁగుఁజిమ్ముచుఁ దత్తలలాడు, భూమియ
ట్లిన్నిఖిలంబులు న్దెలియ నించుగమించుగఁ బంచభూతసం
పన్నతఁ గన్న వేగద విభాసహితాయుత వైన్యుతంబులై”॥ 857

నా॥ఉ॥ “ఎప్పుడు తాడుత్రో విసరి తిన్నఁటి? సంభ్రమణంబు దీర్ఘమై
యొప్పఁ బ్రపంచగోళతతి యుప్పరసీమల బొంగరంబులై
ముప్పిరులైన పోబడులఁ బోవుచు జంటలు గుంపులై వడి
న్దప్పక సంచరించెడివిధంబు మహాద్భుత ముబ్బఁజేసెడిన్॥ 858

తే॥ గీ॥ ఉమ్మిబుడగల గాలిలో నూఁదుచుండఁ
దరతమాకృతుల న్బయ ల్తారసిల్లి
తిరిగి ప్రీలి నశించుమాదిరిగ నున్న
పాంచభౌతికసృష్టి శాశ్వతమె యెన్న”॥ 859

భా॥ తే॥గీ॥ “శాశ్వతుండవు నీవేడ? నశ్వరంబు
గాఁజెలంగెడు భౌతికకాండ మేడ?
నంటియుంటక దాన దోఁగాడుదొంగ
బూచివగు నిన్గుఱించి యేమో వచింత్రు”॥ 860

నా॥శా॥ “నీకైవల్యపదంబుఁజేరుటకు ప్రాణివ్రాతముల్ భౌతిక
శ్రీకంబైన ప్రపంచరంగతల మాసింపంగ సంసిద్ధియా
నే? కష్టంబొ? సుఖంబొ? నాఁక దృఢత న్నిష్ఠించి న్యాసాత్మకం
బౌకూలంకషసత్తపంబునకు నాయత్తంబుగాకుండినన్?॥ 8೧1

శా॥ పాలే తేయొకగోళమందో కలదన్భావంబు పెన్భ్రాంతి, భూ
తాళీబద్ధతనూవిలాసుల కగమ్యంబైన తద్ధ్యానము
న్గాలింప న్దొరకొంట వెఱ్ఱియగుఁగాన న్భక్తి యుత్కృష్టత
న్గ్రాల న్న్యాసతపోవిభూతిని శరీరస్థు న్గనంబోలదే?"॥ 862

భా॥ తే॥ గీ॥ "బొందితోడుతఁ గైవల్యభూమిఁ జేరఁ
బ్రతిమనుష్యుండు నుబలాటపడుచుఁగోరుఁ
గాని యాతావు, తనదుయోగ్యతను గనఁడు
గ్రుడ్డియె ద్దోకమడిఁ దగుల్కొనెడిభాతి॥ 863

తే॥ గీ॥ పంచభూతోద్భవంబయి ప్రబలుదేహ
మేగఁగలదె భూతాతీతభాగములకు?
భూమిపై నావరించిన భూరిపవను
దాఁటిన స్థితువున మేను దద్దరిలదె?॥ 864

తే॥ గీ॥ గడప దాఁటియుదాఁటనియెడనె నూరు
బారులన్నియుఁ దీఱినతీరుగాదె
పవను గెల్వంగలేక కష్టపడువాఁడు
దాఁటఁగలుగునె యాకాశతత్వపథము?॥ 835

శా॥ యోగప్రాభవమొందు మానసబలోద్యోగంబునన్గాక యా
వే? గంతవ్యము క్షీరవారినిధి? చన్నే చూడ శేషాహినిన్?
రాగంబు ల్త్యజియించి భక్తిపరతంత్రత్వంబు సంధించిగా
కేగంగల్గునె మోక్షవీధి? కనువానే దేవు దర్శింపఁగన్?॥ 866

చ॥ శమదమసత్యశౌచముల సత్పథమూని చరించి శ్వాస ను
త్తమగతి సంయమించి జడతప్పడుకుండలి లేవఁగొట్టి చ
క్రముల నతిక్రమించి యభిరామసహస్రదళాబ్జమొంది యం
దమృతమయోరుధారఁ గొని యాత్మకధీశ్వరుఁ జూడఁబోలదే?॥ 867

మ॥ అటు నెందో కలవన్న పాల్కడలి శేషాహీంద్రుఁ డాత్మేశ్వరుం
డిట వేరేకులతమ్మిబొడ్డుపయి నెంతేహాయిఁ గన్పట్టు ను
త్కటహర్షప్రదమోక్షభవ్యసుఖసంధానైకకైవల్య మి
చ్చటఁ జేకూరుటలేదె బొందియెసఁగ న్సంపూర్ణతారూఢమై?॥ 868

మ॥ అదియుం గష్టమటంచుఁ దోఁచిన నసద్వ్యామోహము ల్మాని స
త్పదవీబద్ధమనంబుఁ దాల్చి సకలార్థంబు ల్జగన్నాథునం
పదకు న్నెన్ముకురంబు లన్మది కృతవ్యాపారము ల్తత్ఫలా
దిదిదృక్షు ల్భగవంతు కైవదలిన న్దీపింపవే సద్గతుల్?॥ 869

ఉ॥ యంత్రము నేను, కీ లెఱిఁగి యాటలఁ ద్రిప్పుట నీవు కార్యము
ల్తంత్రములు న్ఫలంబులును దద్ఫలభోక్తవు నీవ, కోర స్వా
తంత్రత, మంచిచెడ్డల నిదానము నాయెడ లేదు, నాకు నీ
మంత్రమె ప్రాపు, ముంచెదవొ మన్చెదొ యన్న ప్రపత్తిచాలదే?"॥

క॥ ఈమొదలగు గీతాంజలు
లామోదరసాప్లవమున నట రాగాబ్ధిన్
గోమలత నిగుడఁ బత్తుల
తో మహి నిశ్శబ్దయగుచుఁ దూఁగన్దొడఁగెన్॥ 871

ఉ॥ అర్ధమ రేయికొ భటుని యాగమనంబు నెఱింగి యప్పుడే
నిద్దర కేగుచున్నటుల నీలిగి భారవి లేచి "భాయి! నీ
యొద్ద నొకింతకప్పురమెయున్న నొసంగుదె నల్లమందులో
నద్దగ" నన్న వాఁడును స్మితాననుఁడై కుతకంబు సేఁగఁగన్॥ 872

చ॥ 'ఇదెయిదె నాకు మాత్రయొక టీయుఁ' డటంచును డాయ 'నిప్పిరో!
పది యివె' యం చొసంగె మనభారవి, వానినిమ్రింగి సుంతలో
నొదిగిలి వాఁడు నిద్రఁగొనె, నూర్పుల బిట్టుగఁ గ్రుక్కుకొంచు నె
మ్మదిఁ జని రాహుతు ల్తెగువ మల్లటలాడఁగఁ దోఁటఁబైటికిన్॥ 873

మ॥ అటఁ గైలాగుల నాశ్వికద్వితయ 'మహ్యా! స్వాగతం'బంచు ము
చ్చటమీర న్గయికొంటచేఁ జకితులై సందేహము న్బూన న
చ్చటనే తోఁచెను పూర్వసేవకుఁడు "మెచ్చన్వచ్చు మీ తెంపు బా
సటగా వీరలు మిమ్ముఁ గొల్తు రికఁ గడువిశ్వాసార్హులే యాఁ జుఁడే!॥

శా॥ రం డీకత్తులుఁ గత్తళంబులు శిరస్త్రాణంబులు న్వేగఁ గై
కొం డీయశ్వము లెక్కి పొం డవెసుఁడీ! కోదండము ల్బాణముల్
చండాంశుం డిడుదండుగా ల్నృపతిపజ్జ న్నిల్పుఁడి! వేళయొ
క్కం డే తెంచిన నేను నాహితులు మీకై నిల్తు మన్మాటలన్"॥

మ॥ అని చేయూపుల నాతఁ డుబ్బొసఁగఁగా నాయాశ్వికు ల్నల్వురున్
ధ్వని సేఁగింపక శాద్వలస్థలులమీఁద న్గొంతదవ్వేగి తెం
పున నాపైఁ బెనుదాడుతోఁ జనిరి, మావు ల్వారిభావంబులం
గనుఁగొన్నట్టులు మెర్పుతీఁగెలో యనంగా స్వారి సాగింపఁగన్॥ 876

ఉ॥ అట్టులు క్రోసులైదు చనినంతటఁ దూరుపు తెల్లవాఱ నా
జెట్టులు కళ్ళెము ల్బిగువుచేసి తటాకముకందుతోఁప నా
గట్టునడిగ్గి వారువములఁగట్టి పదంపడి కాల్యకృత్యము
ల్నెట్టినవెన్క నూతనుల నెమ్మిచెలంగఁగఁ బల్కరించుచున్॥ 877

భా॥ క॥ "హితులారా! మాకు న్బరి
చితిసేయరె పేర్లు చరిత శేముషులెల్లన్
వితగాని స్నేహమున కా
యతులము వింటిరిగదా మదాద్యంతంబున్"॥ 878

రు॥ చ॥ "రుచికుఁ డటంద్రుడు నన్ను, సగరుం డితఁ డుజ్జయినీపురంబె మా
రుచికగుపుట్టినిల్లు, భుజరుట్కళ మామకజీవనంబు, నీ
చచరితుఁడైన యీమిహిరు జన్యమున న్వధియించి వీరధ
ర్మచతురభూపు రాజ్యపదరంజితుఁ జేయుటె మా ప్రతిజ్ఞయా"॥

స॥ శా॥ "డింభుం డం చొకమాఱుపేరుఁ గొని పాడి న్వమ్ముఁగావించి ని
ర్దంభు న్మంత్రిని పాఱఁదోలి కడునిర్దాక్షిణ్యుఁడై దుష్టసం
రంభంబూని నృపాలుఁ బ్రోలు నిశి నాక్రాంతి న్గొనె న్దొంగ, యు
ల్లంభింపం బనిలేదు, డాఁ సెమ్మృతి గల్లంచు నాసీచునిన్॥ 880

శా॥ రాజేమయ్యెనో?, మంత్రి రాసుతుని వార్తామాత్రమే న్లేదు, వి
భ్రాజన్మార్తులు వీనిపాట్టఁబడిరో? పంతంబు నెవ్వారికై
రాజ న్నేఁపుదమంచు నిస్పృహల నారంభంబుఁ గైకోము నేఁ
డో? జాడ్యంబుఁద్యజించి చెంచెదము గండోలంబునా డింభునిన్"॥

రు॥ ఉ॥ "మేమననేల? నుజ్జయిని మేకొను బాలురె కాదు బాలిక
ల్దీమసమొప్పఁగాఁ దగుకృతి న్మిహిరు న్వొలిపెట్టిగెంట నే
మేమనుచుండ్రు, వచ్చినది యిప్పటికి న్సమయంబు, వానిత్రు
ళ్లామ నసీతి పండె, సుఖులై ప్రజ లుందురుగాత నెల్లెడన్"॥882

క॥ అని క్రమ్మఱఁ బయనంబై
చను వారలదారిలోన "జై! విహారున" కన్
ధ్వని "వీరధర్మునకు జై!"
యను కేకలతోడఁ బోరు నలికిడి తోఁపన్॥ 883

క॥ వడి యినుమడించుకొని య
య్యెడకు న్జని కనుఁగొన న్మిహిరుయోధులఁ జొ
ప్పడుచుండెఁ బోరు హూన్నుల
తుడుమయిన కుజ్జయినిబంట్లతోఁ దీవ్రముగన్॥ 884

క॥ అదికని రుచిరుఁడు దేహం
బెదుగఁగఁ "బోదువుండు వీరి నిందఱ"నని బె
ట్టిదముగఁ దాఁకఁగ సగరుఁడు
గదిమినడువ సఖులుఁ జొరవగా డీకొనఁగన్॥ 885

చ॥ ఇపుడు సమానసంఖ్యఁబడి హిందువులు న్మరి హూన్నయోధులు
న్విపులపరాక్రమానుగతి వెన్దివ కేపునఁ బోరుచుండ నా
విపుల తదంఘ్రిఘట్టనల బిట్టుగ నట్టువ్రమోతఁ గొల్పె వి
న్నుపథము సింహనాదముల నూల్కొలిపెన్బొరి మూర్ఛనంబులన్॥

చ॥ చకితవిహంగరావము ప్రశంసగ వర్తిలుచుండ, 'ఖంగు' 'ఖం
గు' 'కిటకి' టాదిఖేటకగదాకుటిలాయుధఘర్షణధ్వను
ల్వికటమహాశ్వహేషలు వనీమృగనాదము లందు యుద్ధనా
యిక పలికించు వీరవిరహిస్వరకల్పనలై వడి న్గొనెన్॥ 887

శా॥ అందుం భారవిపైఁ బడ న్దివురు హూన్నాయోగ మూహించి త్రి
ప్పుందర్పంబున నాత్మఖడ్గమునఁ ద్రోపుం జెందఁగా దాయక
త్తిం దట్టించుచు డాలుబా కతనిచేతి న్జివ్వఁ జొప్పింపఁ జి
వ్వం దార్ఢ్యంబున నాయుధంబు విడి పర్వంజొచ్చె వాఁ డంతటన్॥

ఉ॥ చివ్వన మావుపై కుఱికి చే నొకబాకు గ్రహించి "యోరి! కా
ల్వొవ్వఁగ నేయు దొక్కడుగునుం గదలించితివేని నిల్వు"మం,
దవ్వల నిన్నుఁ గాచుటకునై భవదీయు డొకండు లేఁ, డదే!
దవ్వల దు[illegible] రేఁపుకొనుదందడి, హైందవపాంథు, లయ్యరే! 889

క॥ ఓహో! భామల్లా! నీ
వీహన్ను న్వారించికట్టు, మెటొ పర్విడు నా
రాహుత్తునటిమి తెచ్చెద,
నాహవమునఁ గూడ దొకరినైనను వీడన్"॥ 890

క॥ అని యురవడించి పగతుమె
డను బిగియింపంగ నుచ్చు డబ్బాటుగ వె
న్కనె పఱచి విసరె భారవి
కనుకని నతఁ డుర్విఁ జాపకట్టుగఁ గూలన్॥ 891

భా॥ చ॥ "రమణియె" నాఁక "బాపనగరాసి"యటంచు నిరాసనంబు నా
డె మిహిరుఁ డల్లకాశిని గుడి న్గరిడింబురడింపలేఁడ, త
త్సములగుమీరు "హింగువులు సాధులెకా!"యని యెంటికాలిపై
దుముకుదు రెప్పు డూడిపడదో తల భూస్థలి సాదు రేఁగినన్?"॥892

చ॥ "కదలకు"మంచుఁ గాల్మెడకుఁ గట్టి తురంగముపైనఁబెట్టి మే
ల్చదురున వెన్క కశ్వములఁ జయ్యనఁ దెచ్చుచునుండ, నొక్కనిం
జెదరఁగ నీయ కేపొదవఁ జక్కులనెట్టి చికాకుముట్టఁ బ
ట్టి దడియుహన్నుల న్గసువడి న్దరలించిరి హైందవాశ్వికుల్॥ 893

క॥ "పోరేలవచ్చెనో?"యను
భారవితో మాళ్వభటులు పల్కిరిటులు "దు
ష్టారంభమిహిరు నాజ్ఞన్
జారులమై వెడలి మగధసరిహద్దుపయిన్"॥ 894

తే॥ గీ॥ కామ్యకారణ్యమున కేగి కలుగువార్త
లెఱిఁగి తిరిగి యేతెంచుచో "మొఱకులార!
హన్నుభటులార! కంటిరే? యల్లవీర
ధర్మభూజాని మీవాని తరతమంబు॥ 895

ఉ॥ వీరుఁడటన్న నిక్కముగ భృత్యదయార్ద్రుఁడు వీరధర్ముఁడే,
చోరుఁడటన్న మీమిహిరశుద్ధకిరాతుఁడె, సంశయం బెద
న్దిఱదె? విన్నకన్న ధరణీవరు గౌరవనీయచర్యలన్
మాఱదె చిత్త? మామిహిరుమాటఁ దలంపక చేరుఁ డీనృపున్॥896

చ॥ నిజ మతినిష్ఠురం బనుట నిక్క ముగాఁ గొఱగానిసూడుఁ బూ
ని 'జయము హర్షపూజాళి'కని సీలుగులెక్కఁగఁ గత్తులెత్తి డా
సి జులుముఁబూని రీబడుగుజెట్టులు సఖ్యకుఁ దామె మిన్నయ
న్బొజుగువెడంగునిబ్బరము పొంగులు కన్నులఁ దాండవింపఁగన్"॥

క॥ అంతటఁ భాషల్లుని వృ
త్తాంతము నాతండు వినుపఁ 'దగు' ననుకొనుచున్
సంతసము మీఱఁ జేరిరి
పంతముల స్వీరధర్మపతి విడిదలకున్॥ 898

క॥ అందుల స్వాయముగ నెదుటై
బందీకృతహర్షులకు నభయ మిడి నతులం
గొందఱ నాశీస్సులచేఁ
గొందఱఁ దనియించె రాజకుంజరుఁ డంతన్॥ 899

బా॥ ఉ॥ "కంటిమిభూపతీ!,మిహిరుఁ గాఁ డతఁ డన్యుఁడు డింభుఁ డేసుమీ!
దంటలదంట లౌకికవిధానములందుఁ బ్రభుత్వవృత్తి, ము
క్కంటికి దీటుసూ! ప్రతిభఁ, గాలుఁడె యాలములోన, నెట్లు వి
ప్పంటనికొయ్య, దార్ష్ట్యమున నగ్రసరుం డిఁక నేమి చెప్పుదున్"॥

నా॥ఉ॥ "కంటిమి రాణ్మణీ!, యతనికాల్బల మాశ్వికసేన యేన్గుపౌ
జొంటెలదం డొకొక్కటియె యొక్కసముద్రమనంగవచ్చు, నే
తంటలనైనఁ బాలుఁగొన దక్షులు వాని యమాత్యులుం భటు
ల్మొండెలు రాజుకంటె, నొకకుంటికులాసియుఁ గల్గఁ డందులన్"॥

భా। క॥ "మము గౌరవించి విడిఖై
దమరిచె హర్షుదొర, యిచట నామగధ స్వవృ
త్తము లెట్లొ యెఱిఁగి తదనుగు
ణముగాఁ దీర్పఁ గ, నేర్పునాణెముఁ గనుఁడీ!"॥ 902

నా॥శా॥ "చండాంకుండఁట! మీకు భృత్యుఁడట! విశ్వాసంబు రెట్టింపఁగా
దండాల్పెట్టి వచించె, "డింభుని మహాదార్ష్ట్యంబున జచ్చియే
యుండంబోలు సభార్యుఁడై నృపతి నానొవ్యజించి, వేసారి, చా
కుండ నెక్కొనకుండ మొండిబ్రతు కెట్లోదాఁటు నాబోంట్లకున్॥

ఉ॥ ఆతఁడుజ్యోతి కాఁజ్యఘట మందినయట్టులు మాన్యపుండు దే
వేరి సజీవులై యిటకు వేఁజనుదెంతు రటంచువింట మా,
కీరెయిఁబోలెఁ యిండుఁగలపొందుపు లందఱు, భానురాకపై
నీరజపాళియట్లురవణింతురు నిల్వులవిచ్చుకత్తులన్"॥ 904

భా॥ఉ॥ "ఈరుచికుండు నీసగరుఁ డీకలమాళవవీరపుంగవు
ల్దారిని సంభవించినకలంత నలంత యొకింత లేక శౌ
ర్యారభటుల్వెలార్చుటనె హన్నులయున్నతిఁ జిన్నఁబుచ్చుట
ల్భారమణా! త్వదాజ్ఞ నెటుపొమ్మనఁ బోనట సిద్ధులెల్లరున్"॥

రు॥ ఉ॥ "కన్నులుగల్గులాభమును గాంచితి మే మిట నిన్నినాళ్ళ క
భ్యున్నతి రాణితో నొడయఁ డొప్పుటఁ గన్గొన, నంతకంటె మే
మన్నకొనంగ మోద ముదయంబయి పొంగెడు సంద్రమట్లుమా
చిన్నదొర న్గనన్, మునుపు చేసినపున్నెము లింతయొప్పునే!"॥

స॥ ఉ॥ "పన్నులఁ గొంటగా దదరిపాటులదోపిడి యెందుఁజూచిన
న్హాన్నులు, వీరితాత యనయంబున నామిహిరాగుళుండు, 'వీ
రెన్నటికైన దుంపతెగి యేగరె?' యంచు శపింపకుండువా
రున్నన్న, దయ న్జగత్ప్రభువు చూచెను నేఁటికి వారి త్రుళ్ళలన్"॥907

భా॥ మ॥ 'మనసన్నాహ మెఱింగి రమ్మనుచుఁ బంపన్వీరు నీహన్నులు
న్గనుఁగోవచ్చిరి, వీర లిప్పుడనె చిక్కన్వార్తయే లేమికి,
న్దనపిట్టల్కికురించి యేగుటకుఁ, జత్తం బుత్తలం బొంద నా
ఘనుఁడేదౌష్ట్యముఁ జేయఁబూనునొ యెఱుంగన్స్వాప్నముఖ్యంబగున్'॥

శా॥ నాఁగన్భూపుఁడు వారికెల్లరకు సందర్భానుసారంబుగా
వాగుజ్జృంభణమొప్పఁ బల్కె, యనె మాళ్వప్రాజ్ఞులారా! యిఁక
న్జాగొక్కింతయులేక మీరు మగధన్స్థాపించి యాజ్ఞేని క్షే
బాగెల్ల న్నివసించి యుండు యువరాడ్వాగ్బద్ధ మీలేఖ్యమున్॥ 909

క॥ నారాయణభారవులా
రా! రాఁడిట మంత్రి, కబురు రా, దట నేమే
దారుల నేమయ్యెనో, త
త్ప్రారంభం బెఱిఁగివత్తురా! వడికడఁకన్?॥ 910

ఆ॥వె॥ సగరరుచికులార్క సత్వరంబుగను ను
జ్జయిని కేగి మీరు చండుఁ డోడ
నామమెప్పఁ బల్కి వాదు [illegible]
గూర్పుమనుఁడు వలయుకార్యమెల్ల॥ 911

క॥ కానున్నది యుద్ధము చెడఁ
గానున్నది హూణ్ణరాజ్యగతి ప్రజ కెల్లన్
రానున్నది సౌఖ్యము వెత
పోనున్నది కొలఁదిలోనఁ బొం డిఁక మీరల్"॥ 912

క॥ అని వారివారి కనువుల-
ననువుపఱుప ముదల నొసఁగి యానాఁటికిఁ గొ
ల్వాను జాలింపఁగ నెవ్వరి
పనిపై వా రరిగి రందు భారవి హితుఁడున్॥ 913

చ॥ కతిపయసేవకు ల్గొలువఁగాఁ బయనంబయి దక్షిణాపథం
బతిరయ మొప్పఁ దాఁటఁ జనువప్పుడు బాట నొకొక్కచోటఁ బా
తితతరుశాఖికాప్రచయదీపితరాశుల గారు తోఁపఁ "జి
హ్నిత మిది యెవ్వ రేల పొనరించిరొ చూత"మటంచుఁ దద్గతిన్॥

శా॥ పోఁబో వాఁగులు వంతలున్నదులుఁ జెర్వుల్గొండలు న్మాండ్లు గం
డ్లాబాట న్గనుపింపఁ దాఁటుకొని వారారీతి సాగంగ మే
లౌ బైలం దొకచోటఁ గాంచిరి పరివ్యాప్తంబుగా నొక్కసే
నాబాహుళ్యము యుద్ధవస్తుబహుసన్నాహానుబద్ధంబుగన్॥ 915

ఉ॥ వంటలఁజేయువారలు, కవాతులబారులు, వట్టివట్టిపో
రెంటుల కూనువారలును, క్రీడల మోదము నొందువారు, నీ
ర్వంటులఁ దెచ్చువారు, రణవార్తల బింకము లాడువారుఁ, జే
గంటల నాడువా, రచటఁ గల్గిన శౌర్యవిహారు లందఱున్॥ 916

క॥ ఈరీతియయిన స్కంధా
వారము నొక మిట్టనుండి భారవిమొదలౌ
వారు కని "యెవరి సేనా
వారమొ? యేయుపమఁ దెలియువారమొ?" యనుచున్॥

క॥ ఒకకొంతయొదిగి యనుచరు
లకు సంకేతస్థలంబుల న్నిలుఁ డనుపం
పక మొసఁగి మిత్రు లట ని
ల్వక చెరియొకవైపుఁ జని రలంగపుఁబోకన్॥ 918

క॥ భారవిమార్గమున నసతి
దూరంబున మఱయపవనధూననమున వా
క్పారంపరి స్పష్టాస్ప
ష్టారూఢి న్జెవికిఁ దగుల "నది యే" మనుచున్॥ 919

క॥ వినఁ దగునో తగదో, యె
వ్వనివశ మాసమయమందు వదలి తొలఁగఁగా?
ననిఁ బ్రేమావని చేకృతి
యును నొప్పిద మనెడుమాట యున్నది కాదే?॥ 920

క॥ అడుగులలో నడుగు లిడుచు
ముడుగు శరీరంబుతోడ ముంగాళ్లపయిన్
నడుచుచు భారవి యాస
వ్వడి గుసగుస దరియఁ జెవినిబడియె నిలువలెన్॥ 921

క॥ "ఆయిరు ... బైకి ...
.. యోధు. నికినడ ... గాలిం .. లే
... యపుత్రు. గుమన
నాయకు ... బుగొని. రులె చెప్పుమా?" ॥ 922

వ॥ ప్రక్షిప్తంబుల నూహించి భారవి యిట్లని పూరించుకొనె॥ 923

క॥ ఆయిరువురుఁ బైకిఁ గనం
గా యోధులె, యునికి నడత గాలించిన లేఁ
బ్రాయపుస్త్రీ లనఁదగు, మన
నాయకునిమనంబుఁ గొనిన నారులె చెప్పుమా? ॥ 924

భా॥ (స్వగతము)

తే॥ గీ॥ పైకి యోధులు? నడవడిఁ బడఁతులొక్కొ?
కారుగా లక్ష్మియు యశోధరారమణియు?

నాయకుఁ డెవండు? మిహిరుఁడేనా? మనంబుఁ
గొనుట యెద్దానఁ? బగ వలపునన! తెలిసె॥ 925

(మఱియొకధ్వని) క॥ ఔనోయి! కాశీ గుడిలో
మానినుల జ్జైనకినపుడు మనతిగయుడుపు
ల్కానము వనితాద్వయముం
గానము నాఁటిసూత వారె కాఁగూడదొకో?॥926

(ప్రథమధ్వని) క॥ ఆమె న్గారాయెఁ నృపుఁ
డేయెడ సౌందర్యలోలుఁడేకద, యిదియుం
దాయల కొకయపకృతి, ముం
దీయుగ్మము రణపణంబ యిరుకక్షులకుఁ॥ 927

(ద్వితీయధ్వని) క॥ మేలుగవచించితివి, మన
యేలిక కైష్ణనఁ ప్రీతియేయగు, జాలం
బేల యిఁకఁ —దాళు— మదుగో!—
గాలిఁ సంభాషణంబుగా వినవచ్చెఁ॥ 928

(ఒకయువకయోధుఁడు)
తే॥ గీ॥ "జనకు నారోగ్య మెట్లుండె వినఁగరాదు
నా వలపురాశివార్త యింతయును లేదు"
(ప్రథమధ్వని) గమనించితివా! యాయసహజకంఠధ్వనిని?
(ద్వితీయధ్వని) మగధరా జస్వస్థుఁడని వినికి, యింక సందియంబేల?
(రెండవయువకయోధుడు)
"దిగులులే, దార్తి కొలఁదిలోఁ దీఱు, మనకుఁ
గలన సందేహమా జయోత్కర్ష మరయ?"॥ 929
(ప్రథమధ్వని) పట్టు!
(ద్వితీయధ్వని) కట్టు!
తే॥ గీ॥ అనుచు నుభయులుఁ గవయ వేయరుగుచుండ
యువకయోధులుఁ గత్తులఁ దివియుచుండ
నిముమడించిన తెంపున వెనుకఁ దగిలె
భారవి "నిలుండు! చెడుదొంగలార!" యనుచు॥ 930

క॥ "ఆగంతుక మావారిది
భాగమ్మె" నటంచు లక్ష్మి పలుకుర హాస్యం
బూఁగించువింత ముదముల్
రేఁగింపఁగ రాజపుత్రి రెచ్చు నెనరునన్॥ 931

చ॥ రభసముతోడ డీకొనెఁ, బరాత్పరుఁడా! భటుఁ డేనుఁగంతవాఁ
డిభసమయాన యామెయని యిట్లు ఘటించితె పోరుపొందుఁ? జూ
డు! భయములేదు లేడి కనుడొంకెనదాఁటులఁ జూపుఁ దిప్పుడు
ల్యుభహారిమధ్య చెంగుత్వరలోనడలో వెలయించె నద్దిరా!॥ 932

ఉ॥ ఈఁగను ముట్టి సాలెపురు వేఁచి పరిభ్రమియించులీల మే
లౌగుటె వ్రేటు లాత్మతనువందుఁ బారి స్రుధిరంబులేపఁ బో
రీగక రానెలంత తన కింతయు సందిడకున్న నొచ్చి దు
ర్యోగమున న్భటుండు చెడుయోజనపై శ్రమఁగూర్చుపూనికన్॥933

తే॥ గీ॥ ఆత్మరక్షణమునకె తా ననువుపడియె
నెదిరి యలసిన నొకపెట్టు నుదుటుకొనఁగఁ,
దా నొకటి నెంచ నెంచుఁబో దైవమొకటి,
దాయపడ భారవియు వచ్చి తాఁకె నతని॥ 934

తే॥ గీ॥ లలన లిరువురుఁ బోరుఁ దొలంగిచూడ
హాన్నునకు భారవికిఁ బెద్దయయ్యె దురము,
పడినయోధుఁడుఁ దెప్పిఱి పైకినడువ
దాఁకె వానిని లక్ష్మి విరామలేక॥ 935

క॥ ఈరవళి చెవులసోఁకఁగ
భారవియనుచరులు పరుగుపరుగునరా ని
స్సారులయి హాన్ను లప్పుడు
పాఱఁగసాగి రెటొ పిక్కబలముకొలఁదిగన్॥ 936

తే॥ గీ॥ కొంతద వ్వేగి యట నున్నగుఱ్ఱములను
బెండుహాన్నులు పఱవఁ "బోనిం"డటంచు
మగిడె భారవి, ప్రియము శంసయును దెలుపు
చూడ్కు ల్లంత సతిని రాసుతను బొదువ॥ 937

భా॥ ఆ॥ వె॥ "స్వాగతంబు మాళ్వయావరాజ్ఞీమణి!
కమ్మ! యాలుమగల నతివఁ జేరఁ
దీసి దానిభర్తఁ దెగనాడఁ జూతురే?
కొనుఁడు దీవనలను గోటిగాఁగ"॥ 938

య॥ఆ॥వె॥ "రాజ్యమిచ్చి యావరాజ్ఞిఁగా నొనరించు
వారి వదలు పిచ్చివారుఁ గలరె?,
వాగె చేతఁజిక్క వారువ మెందేగెడు
వచ్చుననుచు నమ్మవలయుఁగాదె?" 939

భా॥ఆ॥వె॥ "భక్తి కిక్కయైన భర్తకోవెలనైన
మత్తునొంది మిమ్ము మఱువఁ డతఁడు,
వాగనేల? యైన ప్రాణంబులనుగూడ
లాగఁగలరు తగునెలంత లెందు? 940

ల॥ ఆ॥ వె॥ ఎవరిబలము వార లెఱుఁగరో! మఱతురో!
యిచ్చకంబులాడ నెట్లుచెల్లు?
మరులుగొల్పి సుంత కిరిగిచూడమి యెన్న
మొదటినుండి పురుషునదియొకాదె?॥ 941

భా॥ఆ॥వె॥ విఘ్ననిహతిఁగాక వెరవాన యాప్సిత
సిద్ధినొంద నెట్టిశీలికైన?
యుద్ధహోమ మిప్పు డూర్జితంబై వచ్చె
ఫలము చేతిలోనఁ బడినయట్లె॥ 942

క॥ అను సాభిప్రాయవచో
వినిమయముల నింగితముల వినుచుకొను చటుల్
జను నీమూావుర కెదురై
చనుదెంచిరి ముగురుజనులు సంతస మొలయన్॥ 943

భా॥ ఉ॥ "మంత్రివరా! నమస్కృతులు, మాకొలఁది న్గనుఁగొన్నవైరికు
స్తంత్రము లన్నియు న్సువిదితంబులయంచుఁ దలంతు మీరు, త
ద్గంత్రి యొకం డొకింత విఱుగన్బడె నింతకుమున్న నింక నే
తంత్రకమెత్తునో మిహిరతజ్ఞుఁడు, కుట్ర నసాధ్యుఁడే సుమీ! 944

తే॥ గీ॥ వానిభటు లిర్వు రిందులవచ్చి, వీరి
నిర్వుర న్బట్టుకొనిపోవ నెదిరి తాఁకి
వీరిచే భగ్నశౌర్యులై వెడలి చనిరి"
నాఁగ జరిగినదెల్ల విన్నపముఁ జేయ॥ 945

శ్రీ॥ క॥ "హన్నల వదలుట మిక్కిలి
యెన్నఁదగిన పన్నుగడసుమీ! భారవి! "యీ
తెన్నొ మగధతెన్నొ తనకు
మున్నుచిత"మటంచు వాఁడు మున్నెరిఁగఁబడుఁ"॥ 946

నా।శా॥ "ఓహో! భారవి!యేది! వీరలెవరో యూహించుకో చూత! మ
ధ్యాహారంబులు చాలఁగావలెఁ దదీయాధ్యాయముంబూర్తిసం
గ్రాహింపం, దొలుతొల్త మంత్రివరు పుత్త్రిశ్రేష్ఠుఁడా వెన్క స
న్నాహారూఢత వారి నేని నటులుండం జెప్పు విన్నాణిసూ! ॥

సీ॥ చెఱఁ దప్పుకొని తనదార నపాయమునుండి
తప్పించుకొనియె నీతండు మొదటఁ
బిదప తేనికిఁ గానఁ బిదపడింభుని హానిఁ
జేరనీకుండ రక్షించుకొనియెఁ
బదపడి కాశి నీముదిత లామిహిరును
ధతి నలంగనియట్టు లాముకొనియెఁ
దరువాత ధనపాలు నరనాథుకడ కంపి
తద్ధనంబునఁ గూర్చెఁ దగినసేన
తే॥ నవల నాదక్షిణాపథవ్యాయతాంధ్ర
రాజ్యలక్ష్మీసనాథమార్తాండ తేజు
సాయమును బొంది పెనుపౌజు సంతరించె
పరమగుణహేళి యుద్భటభట్టమౌళి"। 948

భా॥ ఉ॥ "ధన్యుఁడనైతి నుద్భటవదాన్యుని సఖ్యముకల్మి లోకస
మ్మాన్యుఁడటన్న, నిత్యబహుమానపరిష్కరణానుకూలరా
జన్యుఁడటన్న, భీరహితసంతతలోకసుఖానుసారిమూ
ర్ధన్యుఁటన్న స్వార్థరహితక్రియుఁడన్న, నితండె మిత్రమా!॥ 949

క॥ ఈజనకున కీసుతునకె
రాజిలు నిర్వ్యాజమైన రాజ్యభక్తియు వి
భ్రాజత్స్వదేశభక్తియు
తేజము డిందని యనర్ఘధీయుక్తి సఖా!"॥ 950

నా॥ క॥ "మనబోటివారు నేరిచి
కొనఁదగునవి యెన్నొ వీరి గొనములఁ బనులం
గనుపించుఁ, బూర్వపుణ్యం
బునఁగాదె లభించె వారి పొత్తిటు మనకున్"॥ 951

ఉ॥ క॥ "కవులుం బండితులరు మీ
రవురా! యిఁక నతిశయోక్తి కమరవె రెక్కల్!
నివురుం గప్పిన నిప్పులు!
'చెవిఁబడ'వని యెంత్రె మీవిశేషప్రజ్ఞల్?॥ 952

చ॥ జనకులమాటయే స్వదలి చయ్యన సీతఁడు మాటమాత్రకే
మునుకొని రాజభక్తికయి ముందడుగూనుట యొక్కయెత్తు, డీ
నిని మఱపించు దివ్యతరనీతినిబద్ధము శ్లోక మొక్కయె
త్తనుటఁ, దదీయవాక్కు లతిదక్షములౌట జగం బెఱుంగదే!॥ 953

క॥ ఇఁక నారాయణుఁడో! క్రీ
డికి నారాయణునిపోల్కి, డిల్లపడనిమై
త్రికి గుఱియై పైపెచ్చుగ
నొకఁడై తనసౌఖ్య మింతయుం గనఁ డదిరా!॥ 954

క॥ ఇదిగాక మాళవాధిపు
వెదకుటలో, మిహిరుకుత్రు విఱుచుకొనుటలో,
బెదరక త్రోవ స్థానముల
గదుముటలో, నిచట, మీప్రకర్ష తెలియదే?" 955

శ్రీ॥ ఉ॥ "ఇన్నిటికంటె మిన్న,తగు నెన్నఁగ మున్నుగ,నన్నుమిన్న, యీ
చిన్నది, లక్ష్మి, యెన్నగద చెన్నన కన్నునొసంగుసన్న రా
కన్నెను 'దన్నుగా'దనువగ న్సమయస్ఫురణంబుఁ దిన్నఁగాఁ
బన్ని కిరాతహాన్ను తెగువ న్నగి ప్రన్నని తెన్నుఁజేర్చుటల్"॥ 956

ల॥ఉ॥ "పెద్దలు సద్దయన్నలుకు పెంపులు తత్కరుణ న్వేలార్చుఁగా
కొద్దిక యేడ నేనెచట!, నుర్వికి మిన్నున కంతదవ్వు, రా
ముద్దియ, పూవులన్నెరిగె, ముంగిలి వీడిమెఱుంగ, దట్టిచో
నద్దిర! కాలిబాటల, హాయంబున, నాజిని మించె నెల్లరన్''॥ 957

శ్రీ॥మ॥ "అసలే తెంపరిరాచబిడ్డ, పయి బాలాదిత్యశ్రీమన్నృసిం
హసుతాగ్రేసర, వింతయే యఖిలశంసాయోగ్యశక్తిప్రభా
వసుసారళ్యము? చక్రవర్తినిగ సంపన్నంబు సాముద్ర మా
నోస లత్యంతము రాపయోజనలకు న్జోటాటఁ బాటింపరే! ''॥

య॥క॥ "ఎన్నఁగఁ బనిలేదిట మా
యన్నిఁట గురు లీరకారె, హన్నుఁ డిటకు రాఁ
బన్నినచోఁ గికురించుచు
మున్నుగ మాళవముఁ గొనుట సుఖ్యము కాదే?''॥ 959

శ్రీ॥క॥ గురువుల మించెడి శిష్యుల
తెఱఁగిట్టులె, కనుఁడి! వ్యూహతీవ్రత! మేల్మే
ల్బరవసమున నాకొండల
మఱుఁగుగ నుజ్జయినిఁ జేర మంచిది మనకున్''॥ 960

క॥ అని పయనముఁ జాటం బం
పినఁ గాల్వురు, వింట్లవారు, వేదండఘటల్
ఘనతురగానీకినులును
వెనుక శకటచయము సర్వవిధసంసిద్ధిన్॥ 961

ఉ॥ సాగెడు సన్నకై నిలువ, సాది యొకండు మెఱుంగు మించనా
వేగము తోడ డగ్గఱుడు "విస్మయ, మే''మని యట్టులెత్తి యా
యాగెడువారు చూడ, సచివాగ్రణి, వాకొనఁబోవు దానినే
నాఁగుకొనంగఁ, దన్నికటమందుఁ దురంగము నాఁపి యాతఁడున్॥

క॥ "దేవా! హన్నులు వెడలిరి
తీవరముగ నడిమిసేనఁ దివిచికొనఁగ మా
రేవడిఁ గొందురొ తూరుపు
లోవకు వారరుగులోన లోఁగొనవలయున్ ''॥ 963

శా॥ నాఁగా నొక్కని "వీరధర్మధరణీనాథాగ్రణిం గాంచి యీ
లాగీలాగు వచింపు మేఘములపై లంఘింపుమీ!" నా నతం
డేగన్ బ్రెగ్గడ చేయివీచె "నడువుండీ! లోయకు న్పశ్చిమా
శాగాఢోరువనంబువై" పనుచు నుచ్చైర్ధ్వాన మొప్పారఁగన్॥ 964

ఉ॥ అంతట గుఱ్ఱపుదళము, లావెనుక న్గజసేన, దీనికి
న్వెంతల విండ్లవా, జవలఁ జేవలకాల్బల, మాపిఱిందిగా
నూతనకట్టె బండ్లవరుస ల్వడిసాగఁగఁ దద్బలంబు నా
ద్యంతములందు మిత్రయుగ, మాజనకాత్మజు, లొజ్జలై చనన్॥ 965

ఉ॥ ఆగజఘంటికాస్వనము, లాహయరత్నఖురధ్వను, ల్భటో
ద్వేగితవీరవాక్యములు, విస్తృతవారణఘీంకృతు, ల్రయో
ద్వేగితవాజిహేష, లవధీరితవన్యమృగాండజార్భటుల్
మ్రోఁగు గుహాప్రతిధ్వను లమోఘత వారిధిమ్రోఁత మించెడిన్॥

క॥ ఘనజలధిశ్వసనములం
బెనుతరఁగలపోక పోల్కి మిట్టచు బల్లం
బునఁ జను చతురంగబలం
బున నుబుకుట యణఁగుటొప్పెఁ బొరిఁబొరి రవన్॥ 967

ఉ॥ రేఁగెడినవ్వ, పైఁబయిని వ్రేలుచునుండుటఁ జూడ, యుద్ధపు
న్యాగముఁబూని, ముందఱ జయప్రదయా రణదేవతన్మహో
ద్యోగముతోడఁ దెచ్చుచు, నయోద్గతిఁ బైన గుడార మెత్తిరో
నాఁ, గనుపించెఁ గత్తుల నినద్యుతు లానుడుకోలలై తగన్॥ 968

ఆ॥ వె॥ అట్టు లరుగునప్పు డాసేనలో సాగె
నందు నందు మాటలాడుకొనుట
విషయ మొకటికాదు వితతము న్వితముకా
దెవరిచిత్తవృత్తి యెట్టు లట్లు॥ 969

క॥ నారాయణుఁడు, న్భారవి,
నారీమణిలక్ష్మి, రాజనందన యొకఁడౌ
బారన వారువములఁ జను
వారలు నొండొరులఁ బల్కువా రెదియెదియో? 970

నా॥శా॥“ఏమోయీ! తలిదండ్రులఁ న్మఱచినావే! బంధమోక్షంబుమా
టే మానంబడె!, మేనమామ ననుకొంటేలేద!, వా రందు నం
దేముప్పు న్బడుచుండిరో! ‘కనఁగరాఁడే’యంచు వాపోవువా
రో! ‘మాచేసినపాప మౌర!’’ యనువారో! సుంత యోజింపవే?’’॥

భా॥శా॥ ఓ నారాయణ! నీవు నిట్లడుగుదే? యొక్కింత వీక్షింపు మీ
సేనావారము, వీరికై యెచట నేచిన్నారిలేకూనలో,
యేనారీమణులో, హితప్రచయమో, యేతల్లియో, తండ్రియో,
నానారీతుల నంగలార్చెదరో? ప్రాంగంబాఱు కన్నీరులన్॥ 972

మ॥ వసతిన్, భార్యలఁ, బుత్త్రిల, న్జనకుల, న్వర్జించుటేకాద, గ
డ్డిసమానంబుగఁ బ్రాణము న్దలఁచి “మెల్లే నేఁడో రేపో చనం
గ సమారబ్ధముజన్మ మట్టియెడ శంకల్చన్నె, మాభూమి మా
యస” మంచు న్దమనెత్తు రోడ్చుటకెగాదా! వచ్చి రీయందఱున్॥

నా॥వ॥ వినుండు వినుం డెల్లవారు నెల్లలవారును వినుండు॥ 974

భా॥మ॥ కఱకుంగత్తుల, మందుగుండములఁ, బల్కుల్రాని ఘోరంబుల
న్జఱపు ల్కోఁతలుఁ గాల్పులు న్బఱపి దౌర్జన్యంబు పేటెత్త నెం
దఱ హింసింపరుహన్నులొక్కమొగిఁ, గంటన్నిరోర క్తంబొ క్కా
ర్చిరి హిందూప్రజ, లింతయున్మఱువ నాచే బ్రహ్మచేనైనన్కో!॥

మ॥ తెగులే, న్బిట్టలమూఁకలే, న్మిడుతసంతే, న్నాటకంబేని, నా
పగపాంగే, న్జలరాశియుప్పెనల సంపాతంబులే, నిట్లు మా
లుగఁ గన్గింపవు మూలముట్టతెగ, ‘నల్లో!’ యంచు వాపోవు నో
ళ్లి గరాసు ల్కడువేసినూనె నిడి పైన్గన్నొసత్తుల న్దోయరే! 976

ఉ॥ ఎన్నిగృహంబు లొడ్డిగిలె!, నెందఱు పోయిరి కానపాలుగా!,
నెన్నిపొలాలు బీళ్లుపడె!, నెందఱమానము మాసిపోయెనో!,
యెన్నిపురాలు కూలె!, మఱి యెందఱు క్షుత్తున నొచ్చి చచ్చిరో!,
యెన్నఁగ శక్యమా!, తెలియ నెక్కువలా! మనప్రాణమానముల్?॥

క॥ కల్లయు, స్వామిద్రోహము,
గిల్లి జగడ మూనుకొనుట, కృత్రిమ వినయం,

బల్లరి, దుర్వ్యసనాఢ్యత,
కొల్లఁగొనుట, హిన్దునైజగుణములుకావే! ॥ 978

ఉ॥ తల్లికిఁదండ్రికి న్నెఱగదా! తొలఁగింపు మటందు, వెందు భూ
వల్లభునందు దైవకళ వర్తిలు టెంచవె? దేశమంతకుం
దల్లులుఁ దండ్రులుం గొలుచుదాసులుఁ బిల్లలు జల్ల లంద టి
గ్గుల్లము తల్లడిల్లుచెఱ నుండుట కోపిక వెల్లగిల్లదే! ॥ 979

చ॥ వెలుపలనున్న యీమనకె, విన్నకబుర్లకె, గుండెఁబ్రీలు, హి
న్నులగడియున్న సోదరుల నొవ్వ లిటిట్లనఁగల్గువారమే?
బలఁగములెల్లఁబో బయిసిపాడుగఁ దొల్లిఁటి గొప్పవారలుం
గలఁగి కృశించి సేవకులుగా నట దాస్యముసేఁత వెంపటే?॥ 980

చ॥ భుజబలము న్ధనంబుపస బుద్ధివికాసము సర్వశక్తులుఁ
బ్రజ లిప్డు డైకమత్యమునఁ బాటునకుం గదియించి భవ్యసం
ఘజనితదార్ఢ్యసంపద లఖండములై విలసిల్ల దుష్టహి
న్నుజనుల గెల్వకున్న నగునో తల లెత్తఁగ నింకమీఁదటన్?॥ 981

మ॥ ఎట మాగోలియ? యెందు కర్మభువి? యీయీలోన దవ్వెంత? య
చ్చటివా రిచ్చట సీమల న్గెలిచి రాజ్యాలొందుటా? సేవ న
చ్చటులు న్మచ్చట లేమిలే కిచటివా ర్చాచుండుటా? యిట్టిలం
పట లీనాఁ డరినొంపకుండినను గావా శాశ్వతావర్తముల్॥ 682

ఉ॥ నూఱిన కత్తివాదరకు నూఱుమడుంగులవాఁడిఁ జిత్తము
త్తేఱఁగఁ దత్కృతాధికత దేహము లుబ్బునఁ దత్క్రియాపరి
ష్కారతమీఱ నెల్లరము జన్యమున న్బరిపంథివార్ధిపై
వారధిఁ గట్టి యీయదరిపా టడఁప న్దగుఁ గాదె మిత్రమా!" 983

నా॥శా॥ "సెబా! సల్లదె! యుబ్బుదేహములవాసి "న్మేలు మే" లంచు సే
నాబాహుళ్యము వార్ధిపొంగువలె నౌన్నత్యంబుఁ బ్రాపించె, బా
బూ! బయ్యన్నలుఁ, బందలు, న్బెదరుజీబు, ల్పాఱుఁబోతు ల్గలా
రే? బాహాబలధైర్యశౌర్యసుయశశ్శ్రీయుక్తు లీయందఱున్॥ 984

శా॥ గుండెల్తీసినబంట్లు వీ రొకొక రేగు ర్మోగు రాయోధుల
న్డెండంజాలును రొక్కదెబ్బఁ దమతేజీలట్లు తేజంబులు

ద్దండప్రౌఢిమఁ జెంగలింపఁ, బగతు ర్దర్పంబుఁ జాలింప, నా
గండాగొండికి వచ్చెఁ గాల, మమరె న్గాలంబు హన్నాళికిన్" ॥ 985

మ॥ అనివీరోక్తుల నాడుకొంచు మజిలీ లందందుఁ గావించుకొం
చు నియామంబు తొలంగకుండఁ జను నచ్చో సప్తమాహంబుమా
పునకు న్లోయకు రెండుక్రోసుల యెడంబు న్జేర యాచాయ నుం
డిన హన్సేన లెఱుంగకుండునటు లెంతే నేర్పు దీపింపఁగన్ ॥ 986

ఉ॥ క్రమ్మెడు చిమ్మచీఁకటియె గాఢతరప్రతిసీరగాఁగ నా
ద మ్మొకయింత రేఁగనివిధమ్మున ముంగలి వాజిసేనలో
నమ్మగలారితోడ మననల్వురుయోధులు సాగి వైరికృ
త్యమ్ము లెఱుంగ నందరుగునప్పుడు చప్పున వారిముందటన్ ॥ 987

క॥ యోధత్రయంబు రాఁ గని
సాధనములు సజ్యములుగ సాదులు నిల సం
బోధనమునన్న చెవి నా
రాధించె 'వీరధర్మరాజా!'' యనుచున్ ॥ 988

మ॥ "అది చండాంకుని గొంతుసవ్వడి, హితంబా'' నంచుఁ దా నయ్యెడ
న్ముదితుండై కవి "వీరధర్మ!''యనఁ జండుం డల్లనన్జేరి "మీ
రుదయంబో మునుమున్న యుజ్జయినికై యొక్కింత సాగుండు పం
పెద వృత్తాంతముఁ దాఁకువేళ 'కని తామిత్రంబులోఁ జొచ్చినన్ ॥

క॥ కరముఁ దెమల్చుచు రుచికస
గరులు తెలుపుకొనుచు నరుగఁగా, భారవి, యీ
తెఱఁగు నమాత్యున కెఱిఁగిం
చి రయంబున సేనలెల్ల సిద్ధముగాఁగన్ ॥ 990

వ॥ నిరిపన్థానంబునకు దండులంజేర్ప నందు కనుమ కెదురుగ గరుడ
వ్యూహంబు నుద్భటుండును నుజ్జయినిదెసకు మండలవ్యూహంబు
శ్రీభట్టారకుండునుం బన్నుకొని చండాంకునివార్తకై వేచియుండు
నెడ॥ 991

సీ॥ కైరవంబులును గోకములెగా కుపరతి
గైరవంబులును గోకలును ముగుడ

సారసంబులును వాసరమెగా కభిరుచి
స్సారసంబులును వాసములు నిగుడ
నారజంబులును సంధ్యార్ఘ్యమేగా కెందు
నారజంబులును సంధ్యయును జెలఁగ
మారుతంబులును సామములెగా కబ్జసీ
మారుతంబులును శ్యామలును వెలయ
ఆ॥ వె॥ వేగుచుక్క వెల్లి పిచ్చుకుంటు నినుండు
సరవిఁ దోఁచి లేపె జగమునెల్ల
తమముతెర తొలంగ క్రమమున నారణ
స్థలిసమస్త మెఱుఁగఁగలిగి రపుడు॥ 992
సీ॥ దక్షిణంబున వీరధర్మభూధవువాధి
పత్యమందలి సేన వైపునుండి
పశ్చిమంబునను శ్రీభట్టారకునిక్రింద
ననువుగా మెలఁగు వాహినులనుండి
యాదిత్యదిశను బాలాదిత్యశ్రీనృసిం
హామాత్యజనసమూహములనుండి
యుత్తరదిగ్ధరాభృత్తటప్రతినద
ద్బృహదుదీర్ఘతర గుహాపటలినుండి
తే॥ వేగుచుక్కకుమున్నె యావిర్భవించి
క్రమముగా మేళవించి యుగ్రముగఁ బొదలె
పటహదుందుభినిస్వాణభయదరణార
ణార్భటులు హన్నుగుండెయ లవియునట్లు॥ 993
క॥ ఆలోనవె హన్నులకుఁ
జేలోకువ నిలచి పనులఁ జేయు వెరవరు
ల్మోళవయోధు లఖిలశ
స్త్రాలన్నెటి సంగ్రహించి చనిరి పిఱిఁదికిఁ॥ 994
క॥ సేనాముఖమున మహితా
జానేయముపైన వేగఁ జనుదెంచుచు బ

ల్మానిసి చండాంశుఁ డభి
జ్ఞానముగా మాళ్వకేతనము కైనెగురన్॥ 995

ఉ॥ చేరిన యుద్భటుం డతని శేముషి మెచ్చుచు, "వార్తలేమి?", నాఁ
గా, "రణనంబు దక్షిణముగా వినవచ్చెడు వైరిమీఁదికిన్
దారసిలంగ గుర్తు, కలదారులఁ గ్రమ్మఁగఁ జెట్లపై ధను
స్సారుల నుంచు టొప్పు మనసైన్యముఁగావ విరోధిసేయఁగన్"॥

మ॥ అన "మేల్మే"లని యుద్భటుండును దదీయంబైన యేర్పాటుఁ జే
సిన యొక్కింతకు మేఘగర్జనలవాసి స్మొఱుగంభీరతన్
వినవచ్చె న్రణవాద్యఘోషములు విస్వీధి న్విదారించు నే
పౌనర న్దక్షిణసీమనుండి పరదిగ్యోధు ల్బదుల్రేఁపఁగన్॥ 997

ఉ॥ యుద్ధమె నిర్ణయించుకొనెనో మిహిరుం డదె? బార్లుగట్టి స
న్నద్ధముగాఁగ సాఁగెడిఁ దదాశ్వికసైన్యము ముక్తబాణవే
గోద్ధతి, ముందుపంక్తి నదిగో! బడిగుఱ్ఱము లంపునం, దహో!
బుద్ధము! వింటినేర్పొ! పడఁబోలును రౌతులు సాయకాహతిన్॥ 998

ఉ॥ ఎప్పుడు సాగెనో శరము లింతయుఁగన్పడ లేదు, వింతగా
నప్పుడె రోదసి న్దఱుచులై యహిబృందమొ!, సంపముంపొ! నాఁ
జొప్పడి తాఁకుచుండె నరిశూరుల, మల్లుతరంగ ముర్వడిం
దెప్పున వచ్చుపర్వమును దీకొనునై సుడిపాట్లు కూర్చుచున్॥ 999

చ॥ పలకల నారసంబులకుఁ బట్టి త్రిశూలము లొప్పుసూటుల
న్నిలిపి ప్రచండవేగమున నిశ్చలులై పఱతెంచు వీరహ
న్నుల తెర లంబుధిశ్వసననున్నతరణ్యతివేలధావనం
బులఁ దలపించె వాజితుదుము ల్కరపాళియు వీచులైతగన్॥ 1000

క॥ శరపాతము శరపాతము
తరమై హన్ప్రుతన బింబితమొ దాన ననం
బఱఁగె నెసు రంపజడిక్రీఁ
దెరువులలో నాంధ్రతురగదివ్యబలాబుల్॥ 1001

ఉ॥ కేడెముఁ దాఁకి తున్గునవి గెంతున మిట్టెడునట్టి వెచ్చట
న్గాడక తప్పిపోవునవి కాయముల న్జొరఁబాఱునట్టివై

యాడఁ ద్రిశూలము ల్చెలఁగియాడెఁ గుదుల్గుదులాచు నాయువుల్
మూడిన జీవు లాపొడుపుమూలమున న్చెనుతావళాలు గాఁ॥ 1002

ఉ॥ ఆఱియుఁదీరియున్న బల మల్లరిచిల్లరమూఁకకాదు హ
స్వీరులు నాంధ్రశూరులుఁ బ్రవేశకసంగ్రహనిగ్రహ్కమాజివి
ద్యారుచిరు ల్పురశ్చలనదక్షులు డీకొనఁగాఁ బరస్పరా
పారరణార్భటి న్గదనభైరవనాట్య మట న్స్ఫురి న్గానెఁ॥ 1003

శా॥ శూలంబేగినఁ గత్తి దూసుకొని రెచ్చు న్వైరిఁదర్జించుచు
న్వాలుం బోయిన శాత్రవాశ్వముపయి న్లంఘించి త్రోపాడుచు
న్గాలు న్గూలఁగఁద్రోయుఁ గౌఁగిలులబాగు ల్వీడకే చచ్చుఁ గీ
లాలంబు ల్ధరణీపరాగముల జోల ల్కొట్ట నం దుద్భటుల్॥ 1004

క॥ పొడుచుటొ పొడువంబడుటో
గెడపుటయో గెడపఁబడుటొ కృత్యము లట నొ
క్కఁడు నొక్కడుగు న్దొలఁగం
డుడికెడి రక్తంబు కడుగు లుడుగ కడరినఁ॥ 1005

ఉ॥ రౌతులుకూలఁగాఁ గెలనిజంతులకు న్బెదరెక్క మావు లు
ద్భ్రాంతలఁ దాఁటుచో ఖురపుటోద్ధతమ ర్త్యతురంగమాంససం
పాతము లం దెసంగె రణభామిని మృత్యువుతోడఁగూడి చే
సేతుల బంతు లాడుకొను చెల్వమొకో యన భీకరంబుగఁ॥ 1006

క॥ విఱిగిన విఱుగని రణపరి
కరములపైఁ దెగిన వీరకరములపైఁ గం
ధరములపై మొండెంబుల
తఱుచుపయిఁ బోరు పోరలెఁ దార్మొరగుచుఁ॥ 1007

ఉ॥ హాన్నతురంగసేన పొలియ న్బొలియ న్బొరిఁ దాఁకుచుండె నా
వెన్నునను న్నమూఁక సరవి న్మనయాంధ్రమహాశ్వయోధులఁ
న్మిన్నక, గ్రీష్మతప్తమయి మించు నెడారుల సైకతస్థలి
న్జెన్నఱు పెన్నదీజలము చిక్కక దానిని దాఁటఁ జాలునే। 1008

చ॥ ఇట నిటులుండఁగా దరిసె నింతటనంతట హాన్బలంబు ను
త్కటముగ వీరధర్మవసుధాపతియు న్మగధేంద్రమంత్రి, యుం

తట నట నంతట న్వ్బలిచె దారుణమౌ రణమారణంబు, మి
క్కుటముగ రెండువైపులను గూలఁ దొడంగిరి వీరపుంగవుల్॥

ఉ॥ త్రోపున నాంధ్రుల న్దటిమి తొందర నుజ్జయినీపథంబుపైఁ
గా పిడనెంచె హన్నుఁ డది కాద సుసాధ్యము దాన నింతలో
నేపడె వచ్చి పెన్తుమము లింక స్వరక్షణ మందు ముందు కా
నొపని, తోఁటలో మిహిరుఁడా! కనుఁ డి త్తతి వాని దక్షత౯॥

ఉ॥ మైమఱ పింతయేర్పడదు మాళవయోధుల మోసమైన లోఁ
బ్రాముదుజంకు, నాంధ్రనికరంబు లశిక్షితసైన్యమన్న పె
న్దిమస మవ్యథాత్వమున దిమ్మరవో దట నెట్లుఁ బోవఁగా
లేమికి డిల్లవోవఁడుఁ జలింపఁడు నెంతటి గుండెధైర్యమో!॥ 1011

చ॥ బలముల మూఁడుపాయలుగ భాగమొనర్చి విరోధిమూఁడుసే
నలదెస వ్యూహము ల్కొలిపె నమ్మినాయకు లందు దక్షులై
నిలువ వ్యవస్థ నన్నిఁటను నేర్పునఁ గూర్చుచు నిందు నందు నెం
దులఁ గనఁ దానయౌ మిహిరు దొడ్డమనీష ప్రశంసనీయమౌ॥1012

శా॥ సాగె న్బోరిత మన్నిరంగముల నిస్సాణార్భటు ల్వెల్లుగా
మ్రోఁగ౯, దువ్వలు మబ్బులై ముసరఁ, దెంపుంజూపు వీరోక్తులు
న్రేఁగ౯ ఘీంకృతి హేష ఘట్టన మన ల్లేనట్లు సర్వధ్వను
ల్మ్రోఁగ, న్రోదసి నాయుధంబు లిటు నట్లు న్బర్వ సత్యుద్ధతి౯॥

సీ॥ కొండ పెల్లెనోనాఁగఁ గుంభస్థలంబుల
డీకోలురవము గుండియల నిలుపఁ
దొండము ల్మెలివైచి త్రోపాడుచోనైన
ఘీంకారముల దెస ల్కొరలిపడఁగ
దంతతాడనములఁ దంతర చిందఁగా
దిగ్గజంబులు నుల్కి మ్రొగ్గతిలఁగఁ
బైకొనుపర్వులం బదఘట్టనముల నా
దిమకూర్మ ముదుటున దిగ్గురనఁగఁ

తే॥ గుంభములర సి విరుగుడుల కుభయ
వాహినుల సుఁడిగుండము ల్బహుళములుగ

మత్తదంతావళఘటాప్రమత్తఘోర
భండనము గండుమీఱె నుద్దండలీల॥ 1014

సీ॥ ఒండొంట డీకొనునుసికి మావటు లుప్ప
రమునఁ బాఱెడు కందుకములుగాఁగ
నుఱుకుతీంద్రముల కాయోధను ల్కాలబంద
మట్లైచప్పగా మట్టఁబడఁగ
దంతకుద్దాలకోద్ఘాటనంబుల నేన్గు
డొక్క లుల్లంకులై నిక్కి యెగుర
హస్తగ్రహణమార్జనాదులఁ బోటరు
ల్చిచ్చుమిణ్గురులట్లు చింది పడియు
తే॥ బొందిఁ దూఱిన తోమరభిందిపాల
కుంతపరిఘంబులఁ జరించుకుజము లనఁగ
మత్తదంతావళఘటాప్రమత్తఘోర
భండనము గండుమీఱె నుద్దండలీల॥ 1015

ఉ॥ నూటి బలేయనందగదె! చూడుఁడు సంతతచాలనక్రియా
పాటవ మూను హస్తిగిరిబాహువులందలిరంధ్రపాళుల
న్నాటుకొనెన్ జలద్ద్విపఘనస్థితవీరభటేంద్రచాపసం
పాటితసచ్ఛరావళు లిభంబులు గొల్లున గీక వెట్టఁగన్॥ 1016

శా॥ సందేలేక శరీరమంతటను గ్రుచ్చంబడ్డశస్త్రాళి నొ
వ్వొం దర్పంబును లేఁగ లోఁగఁ, జలనంబు స్సన్నగిల్ల, న్పడు,
న్మఁదుల్మ్రందఁగఁ, బర్వతంబులనఁగా మత్తేభము, ల్నల్ల, సం
ధ్యం దోపుంగళ మీరువాహినులనంగా, నుబ్బున న్బాఱఁగన్॥

శా॥ అంగు న్బొంగు నశింప ఛిన్నకరపాదాది న్గరు ల్గొప్పతా
గంగాళంబులు మోటబొక్కెనలు దుంగ ల్పెద్దపీపాలుగా
రంగంబం దమరంగ వింధుసమకూర్పు న్బాకిను ల్వస్తులై
ల్లం గుంపించెడునట్లు తోఁచె సమరోల్లాసంబు చల్లారఁగన్॥ 1018

మ॥ అయిన న్బోరిసుమంతచప్పఁబడ, దాహా! యోధు లంతంతకు
న్బయిపైఁ బర్వులఁ దాఁకులేపనిగఁ జేవల్చూపు లేగాని యిం

తయుఁ గన్గొ రటు నిట్టుఁ జుట్టు నగుపెన్నాశంబు, రోషంబు ర
వ్వయు బీర్పోదు పొతేల్లో కొల్లొ భుజగవ్రాతంబొనాఁ బోరెడిన్॥

ఉ॥ ఆత్రముతో భటు ల్కవియునప్పుడు తత్పదఘట్టనంబుల
న్బొత్రములట్లు దొర్లు కరము ల్పదము ల్తల, లుర్లుమొండెపు
న్నోత్రులు నాంత్రము, ల్మిడిసినిక్కుశవంబులు నయ్యె రక్తపు
న్ధాత్రుల జారుపాట్ల నరితాఁకుడులం దపమృత్యు వొందఁగన్॥

తే॥ ఎదురుతాఁకుడుల న్సేన లేచి పొడుచు
సందడి న్బక్కవేటుగా సాగి తగులు
దండ్లు, మధ్యంబునసె వాని ధాటి నణఁచు
నురవడింపులడీకొల్లు వఱలె నందు॥ 1021

తే॥ కల్లవెనుతగ్గుటలుఁ దోడఁ గవయుపగతు
మల్లిపొడుచుచుఁ దఱుముట మాఱుకొనుట
వెలయ నోహరిసాహరి కలఁత కలను
పోలిచె నుప్పెనగాలికి జలధిరీతి॥ 1022

క॥ కత్తుల బాకుల గుద్దుల
జిత్తుల మెలిపట్టు మల్లుచేపోరులలో
సత్తువలు సత్తి మిత్తుల
గుత్తములుగఁ బోటుమత్తుఁగొని పొడిచి రటన్॥ 1023

క॥ కొలనన్ గలభంబుగతిన్
బలముల గగ్గోలుఁ గొలుపుబలుమానిసి! యా
బలమును మెలకువ చలనము
కలిమిఁ గనుఁడు సాటిలేనికడఁకఁ జెలంగున్॥ 1024

క॥ కత్తళము శిరస్త్రాణము
బొత్తిగమైఁగప్పు నెవఁడొ పోల్చుకొనఁగరా
దత్తలమున నత్తలమున
గత్తరగాఁ గత్తలాని గదుసుగఁగవయున్॥ 1025

తే॥ గీ॥ పార్శ్వరక్షకు లిరువంకఁ బ్రొఘిఁ జూప
మెరికెలగుపోటరు ల్వెంట మెఱపడింపఁ

జిచ్చు వని నేర్చుపస నరి ద్విషముచుండె
బరవసముఁ దెంపు మెఱయంగ వాఁ డెవండో!॥ 1026

క॥ కడలిఁ దిమింగిలము వడిన్
జడిసి పఱచు నీటి చిన్నసత్త్వము లనఁగాఁ
బడుచు న్లేచుచు దాయల
తుడుములు వెసఁ బఱచె వాని త్రోఁపుల పటిమన్॥ 1027

క॥ ఈఁటెలయిపోవ నడుముల
మేటికరాఘూర్లు దూసి మిఱుమిట్లువడన్
పాటవమునఁ దాటించుచుఁ
దాట లెగపి దాఁటు వా రదాటునూదుటులన్॥ 1028

క॥ అదె యింకొకపదు వెదురుగ
గదుముకొనుచుఁ దగిలె నడుగు కదలఁగనీ కా
మొదలిటిగుంపును, బోరిత
మెదిగి మదము సదమదముగ నెక్కిళ్ళువడన్॥ 1029

క॥ తలకాపులుఁ గంకటములు
నిలువెల్లం బాదువఁ, బాదువ నిగుడుదారలు "పి
రలె" యనరా, దిట్టలపుం
జలమున బెడిదముగఁ జెనక, సమరము హెచ్చెన్॥ 1030

క॥ కొదమపివంగులా! పులులో!
మదదంతావళములో! ప్రమథనగిరులో కో!
యుదధులో! నా నిరువాగుం
పెదపెదనాయకుల కందు పెనకువ చెలఁగెన్॥ 1031

ఆ॥ మబ్బు మబ్బు నొఱయ మంట మ్రోఁగువిధాన
యోధ యోధ తాఁకు నుగ్రమునకు
కత్తితళతళలును గుత్తపుం బొబ్బరిం
తలును నిగుడ పుడమి దద్దరిల్లె॥ 1032

తే॥ గీ॥ ఒడలు పెఱిగినవడువున నొడుపుఁ బెఱుగఁ
దరము నొఱకట మెన్నునంతరము నిడక

విడక మునుమును మునుమున్నఁ గడక నెలగఁ
జెలఁగెఁ జలపాది యులివు లబ్బలములందు॥ 1033

ఆ॥వె॥ పొట్టుఁబొల్లవోవ గట్టిగింజలు నిల్చు
రీతి నలఁతిభటులు మృతులుగాఁగ
నిందు నందు నిలిచె నేడ్తెఱ నిద్దంపు
మగలు పగలు మిగులఁ దగిలి రగుల॥ 1034

తే॥గీ॥ గొంతుకవళిక లవె కొంతకొంత తెలియ
సగరచండాంకరుచిరుల జాడ లొప్పె
వీరధర్మయశోధనక్ష్మారమణుల
సింహనాదంబు లవిగో! గ్రసించు నరుల॥ 1035

ఉ॥ మూఁకలుగాఁగఁ దాఁకు నరిముట్టడి కిం దొకరేని బెగ్గిలం
బోక, రవంతయే నలఁతఁ బొందినయట్టులుఁ గాక, కాఁకలున్
ధ్వాకలు రేకులెత్తఁ, గెరటాల మహాత్తరసాకజోక, న
స్తోకరణక్రియాక్రమణశూరత మీఱు నదే యుదీర్ణతన్॥ 1036

మ॥ కసికే ప్రాగ్రసరత్వ మిచ్చినటులే కన్పట్ట దాకత్తినే
ర్పసి మేలౌగుటె', తాఁకువైరితతి కేదో యంగవైకల్యమే
పొసఁగంజేసి క్రమించుఁగాని, యసువు లొప్పెఁగొట్టఁ డావీరధ
ర్మసునాసీరుఁడు, శాంతవీరగుణధర్మం బాజి నిట్లొప్పునే!॥ 1037

మ॥ పరవళ్ల న్నడిఁ జంక్రమించు నసిసంపాతంబు నిర్ఘాతమై
పరుల న్బల్వురఁ బిల్కుమార్పఁ, బరవ న్భంగింప, నాయోధన
త్వర పొంగొంద, యశోధనుం, డదిర!, తద్వ్యాఘూర్ణనం బబ్ధిఁ జి
చ్చులుకొండ న్మఱపించు, వైరితతిఁ జించు న్దంచు నొంచు న్జడిన్॥

ఉ॥ ఆయువకుం డెవండొ? జవుకాడు నడ న్దొలికారుమెఱ్ఱుగా
డాయుచు నేయుచు న్బెచుకడంక యశోధను వెంబడించు నా
యీయెడ నంగరక్షకుని యేడ్తెఱ, నాతనిపైన వెన్కగా
దాయలు ముట్టడికొని యదాయదగూర్చుచు మెప్పునొందుచున్॥

శా॥ "ఓరీ! కేవలబాలకుండ, వరరే! యుద్రేక మున్నంతనే
యారీతిన్ దరమెన్నకే చెనకుటయ్యా? వైరి, నయ్యయ్యో! దు

ర్వార స్వైరరణోన్మదుం డెఱుఁగలేవా! వానిఁ, జెండ్లాటగా
బోరన్ బట్టి గిరాటువేయఁడె యిభంబుం బోలుపెన్యోధులన్?॥

తే॥ గీ॥ వంగి సేనలలోఁ జొఱఁబాఱ బొమిడి
కంబుపైని కటార్ల ఖడ్గమ్ముగముట్లు
తుండెములుగాఁగఁ గూల్పఁడే దడిమగల
దండి యనుకొంటె? కనుము! నిదాన మమర ॥ 1041

ఆ॥ తొండమునను బొదివి దొడ్డవృక్షంబుల
నురలఁద్రోయు పెద్దకరి యనంగ
బాహుదండములను బలువుర లంకించి
పఱచె భూమి వాని బలముఁ గనవె?॥ 1042

తే॥ గీ॥ కాలితాఁపుల కరులు గ్రక్కదలి పడరె
గుదులు గుదులుగ, నెంతటి గుండె నీకు?
తగరు కొండను డీకొనుదారిఁ గవయ
సిద్ధమైతివి దర్పు యోజింపవైతి"॥ 1043

క॥ మనమాటల వాఁడు చెవిం
గొనఁడో వినఁబడవొ?, లేడిగొంటరిదాఁట్లన్
దన కెదురువాని మేనన్
నినిచెను కత్తికొన గీట్లు నెత్తురు లుబుకన్॥ 1044

క॥ వాఁ డలజడిఁ గినిస యముని
యీడై యుగ్రముగఁ దొడరు నీలోపల నం
దేఁడో "హుజూ"రని బిగ్గర
నాడెఁ గెలన నంత నట్టహాసముతోడన్॥ 1045

ఉ॥ "చేడెరొ! నీకుగా రణముఁజేసెద నింతటిపట్టుపట్టి నీ
వాఁడను, నన్నుఁ జంపుటయె వాంఛితమేని భవత్కరాసి నీ
జాడనె దూర్చు"మంచుఁ బెలుచన్ గవచంబును జించె కత్తితో
నాడ సమస్తయోధు "లవురా! పులి! పిల్లి!"యటంచు నిల్వఁగన్॥

క॥ ఎచ్చటి పో రచ్చటనే
ముచ్చుముడిగె మాగధియును మోమటుగా నా

కచ్చె విడి చనఁగ మిహిరుఁడు
నచ్చటి తనవారిఁ దొలఁగ నాజ్ఞాపించెన్॥ 1047

క॥ తనతోఁడునీడగా రణ
మునఁ బాల్గొనువ్యక్తి, చిత్తమునుగొన్న యశ
శ్వినియె యశోధరయే! యన
వినుట యశోధనుఁడు మోదవిహ్వలుఁ డగుచున్॥ 1048

ఆ॥ కనుపుగొట్టుచూపు గాండ్రింప దూఁకుతో
మిహిరు నెదిరి "యోరి! మెచ్చువచ్చె
నీదునడత కీవు నేను నా నెలఁతకుం
గూర్చువార మగుట కూడునొక్కొ॥ 1049

క॥ ననుఁ దా రక్షించుకొనుచు
నినుఁ దాఁకుట వనితమనసునిలకడ నీకుం
గనుపడదె గౌరవముఁ జూ
పిన నీతకు లేతపని నపేక్షించెదవే?॥ 1050

క॥ నీబలమున సాఁబాలుం
బైఁబాటుగ మడిసె, నెదురువాహిని తఱిచె
యేబాటయు విగువదు నీ
కేబరవస మిక తొలఁగుమీ! వెరవరివై॥ 1051

క॥ రాకన్నియకుం గౌరవ
మీకరణిన్ జూపియుంట హేతువుగా నీ
పోకకు నే సాయపడుదుఁ
గాకుండిన నిచ్చుఁ గూల్పకయ కసిచచునే!॥ 1052

శా॥ స్వామిద్రోహివిగావె? బాలకుని న స్జంపింప యోజింపలే
దే? మోసంబున రాజరాజ్యమును సాధింపంగలేదే? ధన
వ్యామోహంబున రాష్ట్రపుంబ్రజల నత్యాపన్నులం జేయలే
దే? మోమోటమివీడి దోఁచుకొనలేదే! వారిస్వాస్థ్యంబులన్?"॥

క॥ అనుచుండఁ గనలుమైమఱ
పున ఖడ్గమునెత్తి కొట్టఁబో మాశికట్టుం

దన పిడికిట గట్టిగఁ బ
ట్టె నృపుం డావేళ కచ్చుటికి వచ్చి పడిన్॥ 1054

క॥ "తనయా! మనపోష్యుఁడుగా
మనియె నితఁడు కొన్నినాళ్ళు మన కీతని పైఁ
గినుక చన దూరకుండుము
జనులప్రమాదంబు పతికి క్షంతవ్యమునూ!॥ 1055

తే॥ గీ॥ డింభుఁడా!, కాదు, మిహిరుఁడా! డిల్లపడకు
క్రూరతరమైన నిగుండెఁగూడ తావు
కలదు స్వార్థపరిత్యాగకలనమునకుఁ
బ్రేమ మెంతెంతపనుల సల్పింపలేదు!॥ 1056

ఆ॥ మాతృభూమిపైన మలయుప్రేమమున నే
యాంధ్రమగధమాళవానుగతులు
చావు లెక్కఁగొనక యీవైఖరిని దూఁకి
నిల్పుకొనిరి వారినీతి జాతి॥ 1057

ఆ॥ వీరమాతలైన వీరియాంధ్రుము గచ్చు
గిట్టి మాతృభూమిఁ గాచుకొనఁగ
వారిఁ దేఱిచూడవచ్చునే యెంతటి
వారికైనఁ దేఱిపాఱఁ గనుము!"॥ 1058

క॥ అన మిహిరుం డిట్లను "నో
జనపతి! మీవారికట్టు సాహసముఁ గనం
గన నాకుఁ గ్రొత్తయే? వెఱు
వను సుంత బిభీషికలకు వల దుడికింపన్॥ 1059

తే॥ గీ॥ ప్రేమరాజ్యముఁ గొనలేనిభీరువునకు
లోకసాంబ్రాజ్యమేల? వివేకమేల?
ప్రేమభిక్షు కయోగ్యత వటులువాని
కేల కోర్కులుఁ గషులు నేల బొంది?॥ 1060

తే॥ గీ॥ ప్రేమతత్వ మెఱుంగనిపిఱికిఁగాను
ప్రేమమెఱిఁగియు భీష్మించుపెంకెఁగాను

ప్రేమపద మొందు మొదటఁ జిత్రింపఁబడియె
నచట నద్దానికే బలి యఖిల మింక॥ 1061

తే॥ గీ॥ ఏలుకొనుఁ డెల్లరాజ్యంబు హితము లోలయ
నెంతదనుక నాప్రేమాబ్ధిహిమకరుండు
నిండుజ్యోత్స్నల విలసిల్లుచుండు నెంత
దనుక నాహృదయోర్విఁ జైతన్య ముండు"॥ 1062

తే॥ గీ॥ అనుచుఁ దనయూఁకలకు మళ్ల నాజ్ఞనిచ్చి
వైరిబల మడ్డువీడుచుఁ బాయబడఁగ
నేగె మిహిరుఁ డదేపోక నెటకొ, వచ్చి
మాళ నెటనిల్చెనో మన కద్ది యేల?॥ 1063

ఉ॥ అంతట వీరధర్ముఁ డభియాతులలోన స్వకీయసేనలో
నంతముఁగన్నవారి కపరాచరణంబులు, గాయపడ్డవి
క్రాంతులకు న్నుపర్యలును, గల్పనఁజేయఁగ నాజ్ఞనిచ్చి, సా
మంతులతోడ నుజ్జయిని మంగళమొప్పఁగఁ జేరె, నచ్చటన్॥ 1064

శా॥ శ్రీభట్టారకసైన్య ముజ్జయిని రాశీభూతదర్పావహా
న్నోభ న్మాపుచు నాక్రమించుకొన, నెంతో కౌతుకానందముల్
శ్రీభూతు ల్విలసిల్ల నానగర మర్థి న్సర్వకైంకర్యాది
వ్యాభ లైకొని యంతకే పొలిచె భవ్యాలంకృతు ల్వెల్గఁగన్॥ 1065

ఉ॥ మంగళతూర్యము ల్చెలఁగ మంగళపుష్పతరంగరాజతో
సంగతిగా సువాసినుల సంభ్రమకౌతుకమోదభావ పా
రంగతవీక్షణంబులపరంపర లయ్యెరు కేవ ప్రాల స
త్సంగులు రాజవీథుల నెసంగిరి తేరుల రాజదంపతుల్॥ 1066

ఉ॥ ఏయెడఁ గన్నఁ దోరణము లేయెడఁ జూచిన రంగవల్లు లిం
కేయెడ విన్న "జే"పదము లేయెడ నున్న సుగంధసార మం
దేయెడ బాణసంచుప్రభ లేయెడ గాయకనర్తకస్వనం
బే యెడ మింత లేక సిరి యెల్లెడఁ దాండవమాడె నాపురిన్॥ 1067

సీ॥ పట్టాభిషేకవైభవముతో యువరాజ్య
పట్టాభిషేకంబు పరిఢవించె

గురిసె సువర్ణంబు కుప్పతిప్పలుగాఁగ
బీదసాదులును దృప్తింబడఁగ
విందులతోడ గోవిందనామధ్వనుల్
వాడవాడల నింగిజాడఁ బొంగె
దీపికాతోరణా లాపణంబుల నిండ్ల
నంచెలంచెలుగ నెం దవతరించె
నాశుకవిరాజకృతనాటకాభిరామ
నాట్యరంగస్థలంబుల నాఁటి జయము
తతరసోద్రేకదివ్యప్రదర్శనముల
నమృతవాక్పారణంబుల నందఁజేసె॥ 1068
తే॥ సేవకులు సైనికులు బాంధవావసరులు
విప్రులేగాక మూకాంధభిక్షుకాదు
లొంది రాయుత్సవంబులయందు వారి
వారియోగ్యత కినుమడిబహుమతులను॥ 1069
ఉ॥ ఎల్లలఁ గోటల న్నగర నెల్లపను ల్కడుజాగరూకత
న్నెల్ల వ్యవస్థఁగూర్చి ధరణీవరుఁ డొక్కదినాంతమందు శ్రీ
లుల్లసిలంగ నిండుకొలువుండినవేళ వచించె మంత్రి "రా
ట్పల్లజ! శ్రీనృసింహావసుధాపతి యేస్థితి నున్నవాఁడొకో!॥ 1070
ఉ॥ ఆతనిపుత్త్రియు న్నృపతన లాజి నొనర్చినమేలు మించుసం
గాతము లెంతయొప్పునె, రణంబున సాయమెకాదు, చేసె ము
న్నాతఁడ నేకము ల్ప్రియము లట్టుల నీసుతుఁ డేను దిక్కులే
కేతెఱఁ గింతతోఁపక చరించు దినంబుల జీవగఱ్ఱయై॥ 1071
ఆ॥ అట్టిసరసుఁ డిప్పు డస్వస్థుఁడైయుండె
ననఁగఁ మనకుఁ బోయి కనుట తగదె?"
నాఁగ నృపతి పలికె "నాతలం పట్టిద
యెల్లి పయన మాచరింత" మనుచు॥ 1072
ఉ॥ ఆసమయంబునందు ప్రతిహారి సమాగతుఁడై వచించె "దే
వా! సనుదెంచె నామగధవార్తికుఁ డొక్కఁడు బ్రాహ్మణుండు తే-

గా నెలవైనఁ దెత్తు"నని, క్ష్మాపతి "సత్వర మిట్లు తెమ్ము" నాఁ
గా నని తోడితేఁ దగిన గద్దె వసింపఁగఁ జేసి మన్ననన్॥ 1073

వీ॥ ఉ॥ "పెద్దలు దవ్వునాక కృపపేరిమి నాగృహపావనంబుగా
నిద్దెస కేగుదెంచితిరి, యేయలపెత్తదుగాదె, మీనృపుం
డొద్దికమైనసేమమున నుండునె, రాసుత సేనతోడ మీ
యొద్దకుఁ జేరి సౌఖ్యమున నున్నదె, యెక్కువలెల్ల తెల్పుఁడీ!"

బ్రా॥ఉ॥ "శ్రాంతి యొకింతలేే, దచట సర్వమనామయ, మావసుంధరా
కాంతుఁడు మీశుభం బడిగె, కాంతయశోధర యూరుఁ జేరె,ని
శ్చింత సమస్తదేశములఁ జెన్నమరు, న్బరమేశ్వరాజ్ఞ దు
ర్దాంతులు హూన్లు లెల్లరు పరాజితులై రిఁక లోపముండునే॥

క॥ అనిగమాంతోచ్చధర
న్మానమె వ్యాఖ్యాన మనెడిమాదిరి నిపు డేఁ
బూనినదౌత్యమున న్వ్యా
ఖ్యానము మానంబెగాఁగఁ గనుపడు నాకున్॥ 1076

ఉ॥ నిన్నటిదాఁక నిర్వ్ర రతినిష్ఠ నొనర్చిరి యుద్ధయజ్ఞము
న్నిన్నదనంబునం దొకరితేగడ కొక్కరు తీసిపోవ రా
చెన్నునమిన్న యెల్లరకుఁ జేఁగలయామలకంబ, వారి నే
నెన్నఁగఁబోయి చిన్నఁదన మేటికిపొందఁగ?, జాబె తెల్పెడున్॥"1077

క॥ అని యుత్తరీయముఁగొం
గున ముడిచినయుత్తరమును గొని యాఁబో దా
నిని నందుకొనుచు భారవి
వినిపించెన్ లిఖిత మిట్లు వీను లలరఁగన్॥ 1078

భా॥ క॥ "శ్రీశ్రీశ్రీమాళవరా
జ్యశ్రీరాజాధిరాజశౌర్యౌదార్య
ప్రశ్రయపరమయశశ్శ్రీ)
విశ్రుతగుణవీరధర్మపృథివీశునకున్॥ 1079

క॥ శ్రీమగధచక్రవర్తులు
ప్రామాణ్యయశస్సమేతబాలాదిత్య

శ్రీమన్నృసింహభూప
గ్రామణు లభివందనముల వ్రాయు శుభంబుల్॥ 1080
ఆ॥ డింభమిహిరుహావడి న్స్వప్రతాపార్చి
చే నతిక్రమించి జీవకళల
నెల్లదేశములను జల్లుగా వెదచల్లు
వీరశాంతధర్మ! వీరధర్మ!॥ 1081
తే॥ పద్మినీభాస్కరప్రేమబాంధవంబు
సహజమా! సాధితమ! తద్వశంవదత్వ
కృతుల జగమెల్లఁ గొనదె యుద్రిక్తసుఖము
నమరె నేఁడల్లె మనకు విందైనపొందు॥ 1082
క॥ మీతనయుఁడు నాతనయ య
రాతిదమనఘోరసవనరక్షాదీక్షా
పూతఖ్యాతులు ఫలకలి
తాతతకళ్యాణులగుట యానందమెకా!॥ 1083
ఉ॥ కానఁ గళత్రపుత్రహితకాండపురోహితబంధుబృందసే
నానివహాదియుక్తముగ నన్దనియింపఁగ నేగుదెంచి నా
చే నగుమన్నన న్దనిసి చేసికొనుండు వివాహ మార్యసం
దానితసన్మహూర్తమునఁ దత్సమయోచిత మంగళాదులన్”॥ 1084
క॥ అని చదువఁగ ముసిముసినగ
వెనయించు ముఖంబువిప్ప నేయితరముచే
తనొకప్ప తనయుహితవ
ర్తనము న్గని నృపతి సమ్మదంబునఁ బలికెన్॥ 1085
తే॥ “ఇంతకంటెను సంతోష మేమికలదు
వరుఁడు వరయితి మున్నె యేర్పఱచుకొనిరి
మేము మాపెద్దతనము నిమిత్తమాత్రి
మనుపుఁ డీవార్తఁ! దర్లిపోఁ గనుఁడు వేళ!”॥ 1086
తే॥ ఆజ్ఞ నెఱవేర్పఁబడియె బ్రాహ్మణుఁడు చనియెఁ
బెండ్లివార్తర్లి రొకనాఁటి వేగుబోక

తేని సెలవొంది తమయూరుఁ గానఁ జనిరి
భారవియు మిత్రుఁ డౌత్సుక్యభరము విరియ॥ 1087

తే॥ బాట నీమాట నామాటఁ బలుకుకొనుచు
గ్రామ మదెయిదె యంచు జంకలనుగొట్టు
కొనుచుఁ జనువారి కొక్కమాపునను దోఁచె
నగ్రహారంబుసెలయేరు నవలవటము॥ 1088

ఉ॥ సూర్యుఁడు మందరశ్మియగుచు న్జరమాద్రిశిఖ న్వెలింగ సౌ
కర్యముఁ గూర్చుచు న్జిలుతగాడ్పులు వీచె సుధాకరుండు సౌం
దర్యముమీఱఁ దూర్పుకెలన న్వికసద్రుచి సంచరించె నా
శ్చర్యముగా శరద్ఘనజశాబకము ల్దివి నిండుచుండెడిన్॥ 1089

సీ॥ చల్లనిగాడ్పు లుత్సాహంబుల వెలార్పఁ
బక్షులు పల్లీలఁ బాఱఁదొడఁగెఁ
బసువులు కుప్పించి పఱవళ్లుగొనెఁ బూల
మొగ్గలు విరిసి పుష్పాడులఁ గుప్పె
బుడుతలు సైకతభూములం దఱిముఱి
మురియుచు దుముకులఁ బొర్లఁబడిరి
కాంతలు వేశిసింగారింపఁ బూఁదోఁట
లందుఁ బుష్పాపచయంబుఁ జేసి
రితరకూపాలనుండి నీ రెత్తికొనుచు
నందుఁ గొందరు తమయిండ్ల కరుగుచుండి
రిండ్ల లేఁగలు మోఱల నెత్తి యఱచె
రమ్యమైనతదగ్రహారమున నపుడు॥ 1090

నా॥భారవీ! తే॥ మాకు నీకును గ్రమ్మఱ మైత్రి నొసఁగి
వెలసె 'సంధానవట' మనుబిఱుదుపేర
నెద్ది యామఱ్ఱి యదె చూడు మెల్లపిలుచుఁ
జకోరుచేతులఁ గిలాపులఁ దొగరుపసల॥ 1091

భా॥ క॥ ఓరోరి! సంగడం డ్రా
చేరువఁ గూర్చుండి యెదియొ చెప్పుకొనెద రీ

తీరమున నిలిచి విందమె
వారిసమాచారకి, మదిగా! వాసునిపలుకుల్॥ 1092

చ॥ “కవిహృదయంబ! కష్టతరకల్పన లొక్కెడ బాలబాలికా
నివహపరిగ్రహానుగతి నింపెదు, వేఱొకచోటఁ బండిత
ప్రవరసుసూక్ష్మధీబలవిపాకకళాదురవాప్యభావగా
రవరచనాగభీరతను వ్రాసెదు నీప్రభ నెన్న శక్యమే!”॥ 1093

నా॥ ఓహో! మిత్రమా! తీరమునందలి భంగముల సంఘర్ష
ణములు సముద్రమధ్యగతపర్వములకు లేనట్లు లీమన
స్నేహితు లెంతనిశ్చింతగాఁ దమకవిత్వాభ్యాసముం జేసెదరో!॥

భా॥ ఆఁ! తాఘు మదే మధుసూదనుని గాత్రము!॥ 1095

చ॥ “నవరసయానపాత్రము, సనాతనమధ్యనవీనసత్కవి
త్వవిభవశోభితావిరళభావనిబద్ధనిసర్గకల్పితో
త్సవవిమలాకృతిగ్రహణతత్పరమంగళదర్పణంబు స
త్కవివరమానసంబుఁ గుణగౌరవలాలస మెన్న శక్యమే!॥ 1096

నా॥ బలే! యేమి వీరి యన్యలితానందము! 1097

భా॥ ఉండు మడుగో కృష్ణుఁడు! 1098

శా॥ “ధీరానీకముహుర్ముహుర్లురితభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యయో
గారూఢాఖిలధర్మసంచయసుఖవ్యాఖ్యాతృసద్దేశికా
చారప్రేరితసన్మతప్రబలకృత్సంజ్ఞాప్రచారక్రియా
ధౌరంధర్యము సత్కవీంద్రహృదయాస్థానంబు సామాన్యమే!”॥

నా॥ ఆహా! యెన్నినాళ్ళ కిట్టిసంతోషము మఱలఁ గలిగె! ॥ 1100

భా॥ వాఁడుగో! గోఖలుఁడు! 1101

సీ॥ “కోమలపదనియుక్తామల రామభా
రతకథాకలితపురాణశైలి
సకలసమ్మోదకాష్టాదశవర్ణన
ప్రాగ్భారసహితప్రబంధశైలి
నఖిలప్రపంచవృత్తాదర్శకప్రాయ
నాటకానీకబాహాటశైలిఁ

జిత్రచిత్రకథావిశేషగర్భితమహా
ఖ్యాయికాచిత్తాపహారశైలి •
తే॥ సమరగంగాప్రవాహరవానుకరణఁ
బుస్తకాఖ్య సమీచీనభూతలమునఁ
బ్రతిభగీరథవిఖ్యాతిఁ బ్రబలఁ జేయు
నౌర! కవిహృదయప్రౌఢి నరయ వశమె!"॥ 1102

నా॥ బాగు! బాగు! వాగుజ్జృంభణము!॥ 1103

భా॥ నాగేశ్వరుఁ డేద్దియో పల్కెడు॥ 1104

"మిత్రులారా! కవియొకయెత్తు, లేఖిని మఱియొకయెత్తు, కలమే
లేకుండినఁ గవికల్పితములు నిమిషభంగురములేకదా! 1105

క॥ కలామాన్నం బొక్కని కా
కల మచ్యున కొసఁగుచుండు వహావా! యెన్నం
గలమా! యధికారి కయిం
గల మాహాత్మ్యమున నీమఘనత స్థలమా!॥ 1106

నా॥ ఓహో! సన్నిహితవిషయమునే చేకొనెనే!॥ 1107

భా॥ రఘురాము నుడి! 1108

చ॥ "కలిమిఁ జెలంగువారలకు గౌరవ మిచ్చెదు వారిబుద్ధిఁ బు
ష్కలముగ దాతృతాగరిమఁ గల్పనఁజేసి, తదన్యులైనపే
దలకు నినుంగన న్నవనిధానముఁ జూచుతెఱంగుగాదె, యో
కలమ! సమస్తభక్తగణకార్యఫలాచరణానుకూలమా!॥ 1109

నా॥ ఏమియూహా! 1110

భా॥ వాఁ డశ్వఘోషుఁడా! 1111

మ॥ "కలమా? ఖడ్గమ? రూఢగౌరవపదాగ్రస్థాయికో నెద్ది యం
చలఘుప్రక్రియ హేతువాదముల మోహావేశులై మానవు
లెలియన్నేరు తదీయశాశ్వతగుణాధిక్యత్వము న్దానినిం
దలకుం దావగునశ్వరక్షితియు స్వాంతంబందు సుంతేనియున్॥ 1112

నా॥ తగుఁదగు వీని తర్కసిద్ధాంతములు! 1113

భా॥ మోహనుఁడు! మోహనుఁడు! 1114

సీ॥ "అనురాగబలసమ్యగాకర్షితులలేఖ
లందుఁ జిందులు ద్రొక్కుచుండుగాదె!
కలుషీకృతాంతరంగంబుఁ గల్గినవారి
నులికించి యుడికించుచుండుగాదె!
వైరివీరోగ్రయుద్ధారంభసమయంబు
లందుఁ జిందులఁ ద్రొక్కుచుండుగాదె!
కవితారసాస్ఫూర్తి కలచోట్ల సకలభా
వోద్రేకమూర్తివై యుండుగాదె!
తే॥ నీమహిమంబు లివియని నిర్వచింప
నలువకైనను వేనోళ్లచిలువకైన
నలవికాదన మాబోంట్ల మలరి తలఁపఁ
గలమ! విద్యాస్థలీమహాహాలమ! కలమ!"॥ 1115

నా॥ మంచియుపమానము! 1116

భా॥ అదివినుము! శంకరుఁడో! 1117

మ॥ 'కలమా! దివ్యశిలీముఖావళులు ప్రజ్ఞావంతుచేఁ బ్రేరితం
బులెయైన న్విఫలంబులై చనఁగనౌఁబో యొక్కచోఁ గాని త్వ
ద్బలవిన్యస్తమహాక్షరావళి ఫలప్రస్తారితోద్యత్కళా
విలసద్గౌరవగర్భితంబెయగుగా వేయేండ్లకైన న్భువిన్'॥ 1118

నా॥ బాగు! పడికట్లకేమిలే! 1119

భా॥ విశ్వనాథుఁడోయ్! 1120

చ॥ "అలవికిరాక దేశములనన్నిఁట నన్నితెఱంగులౌచు వి
చ్చలవిడి సంచరించు నెఱజాణ ప్రసిద్ధత రేంద్రజాల వా
గ్లలన తదున్నియంతృపదలాలస మక్షరపంక్తి దానికీ
వలసట నీని యాయుధము వయ్యెదుగా కలమా! తలంపఁగన్॥

నా॥ "చక్కఁగాఁ జెప్పినాఁడు! 1122

భా॥ ఈగాయకుం డెవ్వఁడో!॥ 1123

గీ॥ చిట్టిబుట్టాడు మానిసి చేతియందు
గడుసుపోకలు కలవాని కరమునందు

శాంతమతియగు నరుని హస్తంబునందు
భళిరె! యనువర్తనముఁ జూపఁ గలవు కలమ'॥ 1124

గీ॥ నలువ తాసృజియించు జీవులకు నొసట
భావిగతి వ్రాయఁదలఁచి నీవలనఁగాదె
తనదుకార్యంబు నెగ్గించుకొనుచునుండు
కలమ! యాద్యంతరహితభాగ్యంపు పొలమ!''॥ 1125

నా॥ ముద్దుగా చెప్పినాఁడు! విక్రముఁడుకాదూ!॥ 1126

భా॥ ఓహెూ! భానుమల్లుఁ డెవ్వ డిచ్చటికివచ్చె! 1127

సీ॥ "వ్యంగ్యప్రధానభావప్రగల్భత లొప్ప
వ్యాసార్షసాంప్రదాయములు నిలువ
ఘనసుశబ్దాద్యలంకారపాండిత్యధూ
ర్వహులకావ్యము లతిప్రతిభ నొంద
భాషార్ణవరసప్రవాహంబు లరికట్టు
లక్షణగ్రంథము లర్థఁ జెలఁగ
శబ్దప్రయోగవైశద్య నైఘంటిక
భాస్వత్కళాప్రభావంబు మెఱయ

తే॥ యుష్మదీయసహాయసంయోగగరిమ
కాక కల్గునె వేఱొండుకారణంబు?
సకలభాషాభివృద్ధికి సాధనంబు
కలమ! నీయొప్పుగలచర్యగాదె తెలియ!''॥ 1128

నా॥ (పోఁబోవును) 1129

భా॥ (చేయిఁ బట్టుకుని) నిలువుము వారియుత్సాహ మాపకుము!

శా॥ "ఉత్సాహానిలసంతతోద్ధతములై యూహాతరంగంబు లు
ద్యత్సౌధాగ్రసమున్నతోద్గతులఁ జిత్తాంభోధి నుప్పొంగ నే
తత్సౌభాగ్యము నక్షరాళి కిడి సత్కావ్యానుల న్నిల్పు సం
విత్సౌరభ్యము నీకకాక కలమా! వేఱెరికి న్జెల్లునే?''॥ 1131

నా॥ అతిశయోక్తి, గంగాధరుఁడా? 1132

భా॥ అవును — వాసుదేవునికంఠము! 1133

సీ॥ "సంగరరంగనిస్సాణధాణంధణో
ద్భటవర్ణనప్రభావంబుఁ జూపఁ
గరవాలవివిధచంక్రమణప్రసారఖం
డితశత్రులగుశౌర్యనిధులఁ దెలుప
ఢమఢమార్భటతాండవమర్దితారిప
త్తనసంచయోగ్రశస్త్రముల నెన్నఁ
బ్రళయతరాగ్నిప్రవాహసంజనకబా
డబసుప్రయోగపాటవము వ్రాయ
వైరిమారకవిషరసాపూరితాస్త్ర
మహితహాలాహలాభీలమహిమ వినుప
యుష్మదీయప్రసాదసంయోగగరిమ
కాక తెఱఁగొండు కల్గునే? కలమ! తెలియ" ॥ 1134

నా॥ ఔరా! భానుమల్లుని యనుకరణము! 1135

భా॥ ఆనాగేశ్వరుని! 1136

సీ॥ "కాముకు ల్గమతమకామితరూపము
ల్చిత్రంబుల లిఖించి చెలఁగు నేర్పు
ననురూపముగ మలంచినవిగ్రహంబుల
నందందు సత్కళ ల్గాత్తు నేర్పు
నవలామనోజ్ఞమా నవకంబు నవలీల
నవలీల రచియించు మివులు నేర్పు
బుధుతల తడబాటునుడు తెల్లఁ గడుమోద
మెసఁగించుపస వ్రాసి యిడెడు నేర్పు
తే॥ వాణి యసహాయయై తనభక్తవరుల
కొసఁగనేర్చునె కోరిక యున్ననైన?
యుష్మదీయప్రసాదసంయోగగరిమ
చెలఁగి తోడ్పడిననెకాక కలమ! తెలియ॥ 1137

నా॥ యోగ్యముగనే యున్నది. కాని మకుట మది యే!॥ 1138

భా॥ మఱల భానుమల్లుఁడు! 1139

చ॥ "పలుకువెలంది చిత్తమును బ్రామినధీచతురాస్యుఁ గొల్చి రో
జులు నెలలు న్గన న్బ్రసవసూచకవేదన సుక్కుచుండ నా
సలుపులఁ దీర్చి యూహలను సంతతి నోముచు మంత్రసానివై
కలమ! ప్రమోద మిచ్చెదవుగాదె భవత్సుఖదైనవాణికిన్॥ 1140

నా॥ ఆహా! యేమియూహా! ఆ'సలుపుల'ననుటలో నెంతయైనఁ గలదు మాధుర్యము ఈచెట్లగుబురునుంచి యొకగమ్మత్తుఁజేసెద నీవును వారి కంటఁ బడకుండ నొత్తిగిలి చూచుచుండుము. (మాఱు గొంతుతో) 1141

సీ॥ కలమాని వెగటుపోకలమాని శృంగార
కళ మాయశోధర న్బలుకు కలమ!
కలమాధురీవిశృంఖలమాన్యలావణ్య
కళ మాయశోధర న్గిలుకు కలమ!
కులమార్గశుభనిరాకుల మహాసౌశీల్య
కళ మాయశోధర న్దెలుపు కలమ!
విలసత్పికారావతులనాదసంగీత
కళ మాయశోధర న్గొలువు కలమ!
తే॥ కట్టె వ్రాయింపకున్న నీగుట్టు బట్ట
బయలుగా నట్టనడివీధిఁ బడదె కలమ!
సంతతాన్యావలంబనజడతఁ దగులు
నీకుఁ గలదే స్వయంకృషి నెగడఁ గలమ!॥ 1142

వ॥ అన సంగీతసాహిత్యరసప్లావితులై యచలితులైయున్న యచటి వారంద 'ఎవ్వరెవ్వ'రని లేచి పరిక్రమించి కని 'యోరీ! నారాయణా! ఓహో! భారవీ! ఎంతకాలమునకు పునస్సందర్శనము కలిగె'నని కౌఁగిలింతల గడబిడలతో వారి నూఁపుకొనుచుం గొని చని వటవిటపిక్రిందఁ బుచరాసీనులై 'భారవీ! ఎవరికిం దెలుపకేందే గితి వేమియొనర్చితివి? నారాయణా! వీనిని నీ వెట్టు లెచ్చటం గనుఁగొంటివి? యశోధర యెవరు? విశేషములెల్లఁ దెల్పుఁ'డన నక్కౌతూహలంబున కనువుగా జరిగినదంతయు నభివర్ణించినవెనుక.

నా॥ఉ॥ "పెండిలి మాళ్వమాగధులఁ! బ్రీతిగ మేలగు పప్పుదప్పళాల్,
మెండుబహూకృతుల్ కృతు లమేయవిలాసవినోదలీలలున్,
రండు ప్రయాణమై వెడలి, శ్రద్ధ నిట న్బడి నేర్చువిద్య లా
దండిసభ న్గనంబఱచి తద్దయుఁ గీర్తి గడింపఁగాఁ దగున్"॥1144

క॥ అన నందఱుఁ దడఁబడువడిఁ
గొనిచని పినపెద్దలెల్లఁ గూడి పయనమై
మనభారవి నారాయణు
లనువుగఁ దోఁరాఁగ మగధ కరిగి రెగుపుల్॥ 1145

చ॥ అట రసాసీమలో మిహిరు నట్లు యశోధర ధిక్కరించియే
గుటఁ గనినంత, 'నోసి! ప్రియ! గొబ్బునఁ దోఁ జుచు'మన్న నాథుని
చ్చటనుడి యాజ్ఞగాఁగ శిరసావహియించి, వితాకుఁగుంచి, య
ప్పటి కటులేగె లక్ష్మి పరివారములు న్వెసఁ జీలి సాగఁగన్॥ 1146

మ॥ "చెలియా! నీప్రియుఁ గొల్చిపోవలదె!, నీచేఁ గొన్నసాయంబు నా
కొలఁది న్మించినబాకియయ్యె, నిఁక మీకు న్గూర్పఁగానోర్వ నో
క్కలవంబే నెడబాటు, పో!"మ్మనెడి రాట్కన్య న్విలోకించి మం
జులత న్గొల్పెడి విప్పుమోమదరున న్జూకాలు దూఁకులొక్కన్॥

క॥ తొలఁగించుకొనినతలపొద
వులకనఁ గై వెలయఁ దొడిగి యూఁగించుచు వె
న్నెల లుబికెడి యెలనగవులఁ
బలికె లలన లక్ష్మి, పీణెఁ బలికించులలిన్॥ 1448

క॥ "రాకన్నరో! మావారికి
నాకును బంపిల్లుజరిగె నాణెంబుగ మా
మాకార్యసమారాధన
మీకరణి న్నన్ను మిత్రహితమునఁ జేర్చెన్॥ 1149

ఆ॥ వారు పెండ్లికొడుకువై పేరుకొన నేను
కొనను నేను? పెండ్లికూఁతుఁ జేర'
చెలిమికలిమివెలయఁ గలుగునే స్వార్థప
రత్వమెందు సరులరహికి ముందు?॥ 1150

క॥ 'వినిచెవుడు న్గనిగ్రుడ్డియు
జనపతులు, పరాకుఁ దెలుపఁ జను'నను లోకో
క్తిని సార్థకంబుఁ జేసెదు
మును పోసఁగినముదల మఱచిపోయితివె? భళా!॥ 1151

క॥ నాయత్తమహామలను గన
నాయిత్తముగాఁగఁ గూర్తు యత్నంబును ర
మ్మా! యనవే! యిపు డిట్లీ
మాయ నవేక్షింతె? మిత్రమా! యిది పంతే?"॥ 1152

క॥ నా నానతశీర్షయు ముఖ
నానారసభావధావనారమ్యయు నౌ
నానారి యశోధర, "లల
నా! నాప్రాణావనక్రియానందమయీ! ॥ 1153

ఉ॥ మాటలలోఁ జె? బ్రాహ్మణకుమారివి, సత్కవిభార్య, వూహల
న్మేటిపదంబ, వీ విటు గమించిన మోదము తైలధారనాఁ
బాటిలు నాకు, నాతొలిభవంబునపున్నెము కల్మి కాదె యి
ప్పాట ఘటిల్లె నేస్తము, భవాదృశ లుండరు వాస్తవమ్ముగన్" 1154

ల॥ ఉ॥ "ఏమి! యశోధరా! కవులు హెగ్గడికత్తెలు వందిబృంద మే
మేమని స్తోత్రపారముల నెప్పుడొనర్ప విలాసరీతి నా
యామధురత్వ మెన్నుసుగుణాఢ్యవు రాసుత వీవు నిన్నె యి
ట్లేమఱి వందివయ్యెదు భళీ! యొకసక్కెము చాలు కోమలీ!॥

క॥ రాయంచ నీరు విడి పా
లే యానెడులీల నా మలీమసకృతులం
దోయమ్మ! మంచినే కొనె
దీయౌదార్యమ్ము నెంతయే నెన్నఁదగున్॥ 1156

క॥ నీ వని యెఱుఁగక యున్నను,
నీ వని తోఁగవయ, నెట్టి నిర్నిద్రగతిన్,
దావిఁ గను తేఁటివలె, వడిఁ
దా వెఁజెఁగి చరించె తే, డతనుబంధ మహా!॥ 1157

ఆ॥ ఎఱుక మఱుఁగు వడిననేని, సంబంధబాం
ధవముఁ గల్గియున్న తావులందు,
మనసు మనసు నురక మాటాడుకొని కూడఁ
బడు నటంట కిదియె ప్రబలసాక్షి"॥ 1158

క॥ అను మేలంబులు బార్యా
రను మేళంబులను దమరహాస్యస్థితి మే
లను మేళంబుగ వెలయఁగ
నను మేయసుమధ్యమలు హాయంబులఁ జనఁగన్॥ 1159

క॥ అందందు విడియు చరుగుచుఁ
జిందంబుల విజయఘోషఁ జెవులదరఁగ న
య్యంద యొకదినమున న్నగ
ధం దరిసిరి సమ్మదములు తద్దయు నిగుడన్॥ 1160

క॥ బాలాదిత్యనృపాలక
బాలకుఁడున్ యావరాజ్యపదలలితుం డాం
దోళికలతోడ నెదురై
హాళిఁ గొనిచనియె నప్పు నాలక్ష్మియు రాన్॥ 1161

క॥ తనమేడకు దాపున ల
క్ష్మిని మేల్ప్రాసాదమందు శిష్టుత సరిగా
నునిచి, యశోధర, యనుదిన
మును నుద్యానమునఁ గలియ ముదల నొసంగెన్॥ 1162

తే॥ శ్రమము విరియంగ రాజోపచారములను
నాఁడు మఱునాఁడుఁ జన, మఱునాఁడు లక్ష్మి
తనదు హర్మ్యంబు దిగి కేళివనముఁ జొచ్చె,
మనసుపదరుట లోకకొంత మాఁపుకొనఁగ॥ 1163

తే॥ పాప మాపతివ్రత కెద నాఁపుకొనుటె
కార్యముదినంబు మొదలుగఁ గానువాయి,
యెంతనిబ్బరమో గుండె, యెవరితోడఁ
జెప్పుకొనఁగల దెట్టువంటి చిన్నమాట!॥ 1164

తే॥ నడువనట్లగు నడచుచు, ననలదెసలఁ
జూడనట్లగుఁ జూచుచు, సుదతిమిన్న,
నడక యెచటికొ, చూపులఁ బడున దెదియొ!,
వాచకముసేయ వాచామగోచరంబు॥ 1165

క॥ ఆచూపుల రోదసిలోఁ
జూచునొకొ! గవాక్షి ధవునిఁ జూచుకొనుపసన్
జూచునొకొ! చీటి నొసఁగుటఁ
జూచునొకో! గరిడి ధవుని సుగతముకంబున్॥ 1166

ఉ॥ “బేలతనంబున న్బ్రియునిబ్రేమము నాఁ డటు నిల్వరించుదో
పాలఘుకీల వెంటఁబడి యాఱఁగఁ బోవని చాటుచిచ్చుగా
నీలలి నాసుఖంబు నిగిరించెడినో!” యని వంతనొందునో
బాల? మతేమికారణమొ పక్ష్మము లానఁగ నూరె నశ్రువుల్॥

శా॥ “అయ్యో! మూఢ నదృష్టహీన నిటు భార్య న్గాకయేయున్న నా
నెయ్యం డెంతటిసౌఖ్యవంతుఁడగునో! నిర్భాగ్య నన్గొంటనే
డయ్యంజొచ్చె నిరంతరాపదలయొడ్డారంబు పైముట్ట!”, నం
చయ్యేణాక్షి తపించునో! కనులు బాష్పాక్రాంతిఁ దోఁట్రిల్లెడిన్॥

ఉ॥ ఆ విరిగుత్తిచాలుపుల నా వరచంపకగంధవీచులం
దా విలసత్పికార్భటులయాందముల న్బతి బ్రహ్మవారిగా
భూవరదివ్యపారిషదభూముల నొందినమెప్పు, గేస్తుగా
నావడిపాటుఁ జూచునొకొ యన్నులమిన్న తపించు బట్టుగన్॥1 169

ఉ॥ కన్నుల నిండునశ్రుజలకందముఁ దూఱి కనీనికారుచు
ల్భిన్నములై వనావనిక వ్రేలఁగఁజేసెనొ నూత్నరంగము!,
ల్కన్నె, లతానికుంజములఁ గన్గొన, కప్పుటఁ జూచు, నాథు నా
పన్నత, ఖిన్నభావము, విపత్స్థితి, ము న్దనపుట్టినింటిలోన్॥ 1170

ఉ॥ పేరునకేవివాహిత యపేతసమస్తతదీయసౌఖ్య నా
నారిని కన్నెయన్నఁ ‘దగునా?’ యనలేము వ్రతంబుపేర ము
న్జేరికనాఁడె దాపరితెఁ జిచ్చుపృథక్శయనంబు, పిమ్మట
న్దీరదు వారలిర్వు రొకదిక్కున సంసృతిసౌఖ్య మొందఁగన్॥ 1171

సీ॥ పెనిమిటి తనుఁజేరి కొనవ్రేలుఁ గొన మీఁటు
కుతుక మెట్టులో మ్రింగుకొనియె మొదట
ధవుని పాదము లొత్తుతఱి మేన గఱిదేఱ
నివురించె ధైర్యంబు మివులఁ జూపి
తలయెత్తి భర్త కోర్కులఁ దల్పమునఁ గొల్వ
నవరించుకొని నచంచలత వెలయ
మగఁడు కాలంకసేమలఁ జాప శేఁగు మై
జలదరింపుఁ దొలంగి చంపుకొనియె
తే॥ నాఁటి తమిపొంగు, నదిలొంగ దాఁటుహంగుఁ,
జెంగుచెంగున మదిని గలంగఁజేసెఁ
గావలయుఁ, జింత కుమిలి పై లేవవలయు,
మైనపుంది వ్వె క్రీఁదీఁగె మలయుమాద్రి॥ 1172

చ॥ "వ్రత మయిపోయెఁగా" యనెడిపర్వము మున్నగనత్తమామల
న్వ్రతకుటకల్గె, వారు కనుపింపకమున్నె కిరాతహన్ను చే
వెత సమకూరె, నయ్యదియు వీఁగకమున్నె ప్రపంచనాశనో
ద్ధతసమరంబుసాగె, నహాహా! గ్రహచార! మయో! విచారముల్!॥

చ॥ ప్రణయునియూనపైఁ గలుగుభక్తివిశేషతఁ గొన్నినాళ్లు, ర
క్షణగతి రాసుత న్ననుచుఁ గ్రాలుటలో నొకకొన్నినాళ్లు, మా
రణరణసంవిధానగురురంగతలంబులఁ గొన్నినాళ్లుఁ బా
రణము ఘటిల్లె, నేఁటికి భరంబయి మోహము చింతఁ గూర్చెనో!॥
తే॥ 'విఘ్నపతిపెండ్లి కన్నియు న్విఘ్నము' లను
సామెతగ నిప్పటికినైన సౌఖ్య మబ్బ
నున్నదో! లేదో! ముం దెట్టు లుండఁగలదొ!
అత్తమామలఁ గనమైతి మనెడివగపా! ॥ 1175

క॥ చనుచున్నది కాలెట్టులఁ
గొనిచన నాదారి, నడుమ గునుపునఁ దేఁటుల్
ననల మధువానుకొను చా
మె నుదురుపయి ముసర సంభ్రమింపనిగతితోఁ॥ 1176

ఉ॥ మల్లెపొదల్లులాబులును మాలతులు న్బొగడల్లపావను
ల్లొల్లలు మున్నగాఁ గుసుమమోహనవృక్షలతామతల్లులం
దల్లలనాడుచు న్నెలకులందు సుమాంజలు లీ గ్రహింపఁగా
నొల్లక దాఁటిపో నచట నొప్పకలంతలు నంతయొప్పనే!॥ 1177

తే॥ గ్రుడ్లకన్నీరు గ్రుడ్లనే క్రుక్కుకొనుచు
మెడ్డుకొనువంత లోన నేమ్రింగుకొనుచుఁ
'గలవె యగచాట్లు పడినంతకాల మింక'
ననుచు నోదార్చుకొను చంత ననుచు పురిని॥ 1178

క॥ ఒక క్రొత్తయుపమ యాక
స్మికముగ మదిఁ దట్టెనేమొ మేనెల్ల జెకా
చెకలవిలసిల్ల నుఱికెడి
వికచానన, బోధనగము విడుబుద్ధుఁ డనె॥ 1179

తే॥ విడిది మేలింటిలోఁ జొచ్చె, వెడల దెంత
సేపటికి, రాజపుత్త్రి విశేష మెఱుఁగఁ
బోవుదమ! పారకా!, - తాళు, - పోరయొ! నిజమొ!
హార్మ్యమును వీడునామోహనాంగుఁ డెవఁడొ?॥ 1180

సీ॥ కుచ్చుజరీపాగ కెచ్చుసోయగ మిచ్చు
కస్తూరికాతిలకంబుదిద్ది
తిలకంబునకు సొంపుఁ దేఁజాలు కెంపుత
మ్మంటులఁ జెవుల కొక్కంటఁ బెట్టి
తమ్మంటులకు దీప్తి యిమ్మడింపఁగ మేనఁ
గడుఁదెల్పుటంగరకాను దొడిగి
యంగరకాకు సొరందించుమేల్పట్టు
పుట్టంబు నుపవీతముగ ధరించి
సరిగదోవతిక్రిందుగాఁ దుఱఁగలింప
రకపుమేజోళ్లపైఁ బాదరక్ష లూని
చేతఁ జిఱుబెత్తమును హళాయల్చిందఁ ద్రిప్పు
కొనుచు సౌధంబు విడె నెవం డనఁగవలయు?॥ 1181

క॥ "ఎవ రక్కడ! నిలు! నిలు! మను
జవమునుంబింకపునదపుసడిఁ బ్రాసాదం
బు వెలికి నడిచె నిశాక్కం
డవురా! గారడియొ మేడయద్భుతమొక్కో!"॥ 1182

ఆ॥ నీరుకావియంగి జీరాడఁ, బావాలు
నులియ, గుండి చేత వెల్లయఁ, గొండి
ముడిగ వేణిఁ జుట్టి, మొగము విభూతితో
దండిదండిగా నతండు తోఁచె॥ 1183

క్రొత్తమనిషి. క॥ ఓహో! పసిబైరాగివ!,
యేహామిక నగరుఁజొచ్చి యేగెద విటుసం
దేహంబులేక, దేహం
బైహికమును హేయమయ్యెనా!, నిలు మచటన్!॥ 1184

ల॥ క॥ నామాట నుంచుమటు, నీ
వీమాదిరి జంకులేక యిటు వోఱఁబడి, పై
నే మొ బెదిరించెదవు, విను!,
నామంత్రం బొక్కఁడే ననంతఫలదమా!॥ 1185

క్రొ॥ తే॥ అట్టులైనను గలహింప ననువుకాదు
దొరకిపోయితి వీవు, నా మఱుఁగుఁ జెడెమొ,
నామతంత్రంబు నీదుమంత్రమును గలియ
మనపనులు నెగ్గు, రా! రాకుమారి వచ్చు!॥ 1186

బై॥ తే॥ అట్లు దారికి రమ్మ!, యనోన్యమైతి
నూరుపనులున్నఁ గలుగు ననోన్యజయము
యుద్ధముల శాంతి నెప్పుడ నోన్యసంఘ
బలమె బలమగుఁ, బద! లక్ష్మి వచ్చునేమొ!॥ 1187

క॥ అనఁ బ్రక్కప్రక్కలుగ నా
తనుఁడున్ బైరాగి నడుచుతఱిని జరమది
క్కునఁ బొద్దు బారెడుండెఁ, బ
వను డల్లనఁ జల్లన ప్రవర్తిలసాగెన్॥ 1188

ఉ॥ మల్లెల నాని సంపెఁగలమాటున సాంద్రతనొంది విస్ఫుర
త్ఫుల్లసరోజవాసనలఁ దోఁచి సమస్తసుగంధపుష్పవ
ద్వల్లరు లీనుతావిఁగొని భార మపారముగాఁగ మెల్లఁగా
నెల్లెడ నందు గుంగుమ రహింప సమీరుఁ డెసంగె లాహిరిన్॥ 1189

తే॥ తలఁచి కారణ మడుగ నిద్దఱికిఁ జిత్త
మిద్దరికిరాదు, గుట్టు భేదిల్లు ననుచు,
తోఁటసొబగులపైన సపాటఁ బాఱు
చూపు సెలయేర్లు తొనఁకుల సోకి మగుడు॥ 1190

చ॥ పలుచని మబ్బువెన్కఁ బలవల్వడుకాంతి నినుండు తోఁచుచె
ల్వ్వల నటఁ బ్రొద్దుతిర్గుడుపువు ల్నతశీర్షముల న్హసింప, న
ప్పొలుపు గ్రహింపకే యెదురఁబోని కనీనికలట్లు, వారిచూ
డ్కులును బరస్పరంబుఁగన గుబ్బటిలు న్వడి దొంగదాఁటులన్॥

క॥ బడిబాట విడిచి విడిచియు
నడవ న్బడి కొంతవడిఁ జన నడుమఱుఁగా
నెడఁ గానఁబడియెఁ దాళముఁ
దొడిగినద్వారంబు, తెఱవఁ, దోఁచె న్బయలున్॥ 1192

క॥ సోపానపంక్తి, యవ్వల
సాపగుసికతాస్థలంబు, జాహ్నవి, మోడ్పుం
జేపట్టుల 'జే'పెట్టుచు
నాపట్టునఁ గొంతనిలిచి రాప్యాయముగన్॥ 1193

తే॥ వాకిలికి బీగమును వేసి పలికెఁ గ్రొత్త
మనిసి, "యో! సాధువా! చెవిం గొనుమి యిదిగొ!
నాకుఁగల దింకొకటి, యేపరాకులేక
కార్యము ముగించుకొనుచు రాఁగలవుకాదె?" 1194

వై॥ వెరవరీ! "సాప్తపదీన మ్మైత్ర"మ్మనుట లోకప్రసిద్ధము. అందును
బ్రపంచసౌభ్రాతృతను బాటించుమాబోంట్ల కవస్యానుసరణీయము
నేను లక్ష్మీబాయి కొనరింపఁ దలఁచినసహాయము జాగు నోర్వ
నిదియైనను రాజలక్షణలక్షితుండవయ్యు వినయాన్వితుండవగు నీవు

"నీమంత్రమును నాతంత్రముతుం గలియ మనోపనులు నెగ్గు" నను వాక్యముల సూచించియుండిన నీకార్య మెద్దియో తెలిపిన నావల నగుసహాయ్యముం జేసి పదపడి యామెపనిం గూర్చుకొనియెద. ఏమి యనియెదవు? 1195

క్రో॥ అయ్యా! లక్ష్మమ్మగారిపనియనిన రాకుమారి ప్రధమాను సంధేయముగా గణించుచుండును నాకు నామెకుంగల చిన్ననాటి నుండి పెఱిగినచెలిమి కతంబున నామెకోర్కులే నాకోర్కులుగా నేఁజూచుకొనుచుందును కావున నాకిపుడు లక్ష్మమ్మగారి కార్యముంగూర్చి యత్నించుటే యవశ్యాచరణీయము దయయుంచి తెలుపుఁడు! మనయిరువురి బుద్ధిబలముకలిమి నది నెరవేరిన యనంతరమున శ్రీయశోధరాదేవివిషయముంగూర్చి తెలిపెదను.

బై॥ అట్లులైన మీయిష్టము మేముకోరు నెద్దానవైన మాకు పట్టుదల యుంచుకొనము నీవుకోరినట్లే లక్ష్మమ్మపనిమీద నరుగఁ దగును రమ్మి! 1197

ఉ॥ ఆయమయుత్తమామల రహస్యముగాఁ జెఱనుంచినాఁ డట
య్యా! యెదికోరియో యొకమహాప్రభు వినగరంబునందు, వా
రేయెడ, నున్నవారో పరికించి తదీయసుపుత్త్రిఁ జేరఁగాఁ
జేయుటె లక్ష్మికోరునది, చేనగునంతకుఁ జేయఁ బూనితిన్ ॥ 1198

క్రో॥ ఓహో! అట్లైన మన మేకకార్యార్థులమే! 1199

బై॥ ఎట్లు? రాకుమారి నిన్నిందులకే నియోగించెనా?

క॥ "వినిచెవుడు నగ్నిగ్రుడ్డియు
మనుజేశ్వరు" లన్నమాట మాగుణవతియై
వినుతిఁగను "శ్రీయశోధర"
కనువర్తింపదు కృపారసాపూర్ణసుమీ! ॥ 1201

క్రో॥ ఆమెను 'మాగుణవతి' యనునంతచనువు మీ కెట్లుకలిగెనో! 1202

బై॥ సాధువులకు సుజనులందఱు స్వజనులేగదా! 1203

క్రో॥ సరియేకాని, మీలక్ష్మీసతికి రాకుమారిప్రాపకము కలదు గదా!
రాకుమారికి తండ్రితావున నధికగౌరవంబుండ నామెయాజ్ఞ చిటి
కెలో నెరవేర్పఁబడదా? ఇట్టిచో మిమ్ముశ్రమపెట్టనేమికతమో ?

బై॥శా॥ అయ్యా! చెన్నటిహాన్నుఁ దోలుటకునై యీబాలగోపాలము
నయ్యంబందుఁ దదర్థసేవల నోసంగంగాదె యీరీతిగ
ల్పయ్యె, నంతన మంద జొందఁదగుమధ్యంబందు దఖార్తుగా
డయ్యంజేయుట పాడియే యొకని నాటంకంబు సంధించుచుఁ?॥1205

క్రో॥ అయిన నిప్పు డేమియొనర్ప నిశ్చయింపఁబడియె ? 1206

బై॥ వా రున్నతావుం గనుంగొని మెలఁకువతో విడిపించుకొనుటయే
లక్ష్మీబాయి పట్టుదల. 1207

క్రో॥ పోనిం డీనిర్ణయమునైన యశోధరాదేవికిం దెలిపిన 1208

బై॥ వలదు ప్రస్తుతస్థితిలో నామె కలజడిం గూర్చుట లక్ష్మీబాయికి
సమ్మతముకాదు 1209

క్రో॥ కతము నడుగఁ దగునా? 1210

బై॥ అది నా కవిదితము 1211

క్రో॥ ఏమి అది మీక విదితమా ? 1212

బై॥ (నిదానించిచూచి) ఓహో! దేవీ! మీకుఁగూడ విదితమే 1213

య॥ ఇంతవఱకుఁ బోల్చుకొనకుండుకారణముగూడ తమకు విదితమే
కదా ? 1214

ల॥ తోడుదొంగలమే లే. ఏమియేమియోవాగించితి వెఱుంగనట్లుండి.

య॥ అగును తమ్మెఁదామెఱుంగక వెట్టివనవిహారముసేయువార
లెదుటిసంగతులనే తెలిసికొనలేనపుడు వెనుకగా గృహాముం బ్రవే
శించువారి విషయ మెట్లు తెలిసికొనఁగలరు 1216

ల॥ ఎంతటి జాణవమ్మా ! 1217

య॥ గురువులకడ శిష్యులపస లెంత ! అప్పుడే జగచ్చక్షువగుసూర్య
భగవానుఁ డస్తగిరిసమీపించుచున్నాడు సాయంసంధ్యార్ఘ్యప్రదాన
మునకై యీగంగాఘట్టమున సమాసీనులయియున్న బ్రాహ్మణుల
మధ్యమున మీమామగా రగుపడఁగలరేమో! 1218

ల॥ మంచియూహ అచటఁ దిలకించి యావిశ్వేశ్వరాలయమున కరుగ
నగు శ్రీగౌరీదర్శనమునకై యత్తగా రచటికి వచ్చియుందురేమో!

వ॥ అని గంగాతీరమునఁ బరిక్రమించుచు నెడనెడం దోఁచుదివ్యాభవనంబుల గంభీరసౌందర్యాదుల కద్భుతంబందుచు గంగలో నీటి పయికి దుముకుచుండుచేపల నంతరిక్షమున నాడువిహంగములు మెలపువడుపు లడరఁ దన్నుకొని పోవులాఘవంబున కబ్బురపడుచుఁ, బ్రవాహంబు నడిసీమం గలయిసుకతిన్నెల తెక్కలల్లార్చుకొనుచుఁ, జాచినిలుచుచు, యోగనిద్రాముద్రితములో యన నచంచలములై మెడలనిక్కించుకొనుచు ననేకరీతుల వెలయుకొంగలఁ గొక్కెరల గ్రద్దల గరుత్మంతుల రాఁబందుల విలాసములకు విస్మయమొందుచు, నడుమనడుమ నీటఁ దలముంచి చిఱుబేడిసల లంకించుకొనుచు నీదు మరాళముల విరాళసరాళములకు సంతసించుచుఁ దేఱిన నదీయుదకగర్భతలంబుల మిలమిలలాడుచుఁ బలుపోకల గుంపులై శ్రేణులై పఱచు చిన్నపెద్దనీటిజంతువుల విహారముల కానందమొందుచుం జనువారి కొక్కనిశాంతాంతికమున॥

ఉ॥ "వింటివఁటే విచిత్ర! మొకవిప్రుఁడు చూచుటతోనె నీమనం
బంటినప్రశ్న ముత్తరము హాయిగఁ దెల్పెడు" 'దానికేమిటే!
గెంటెడుగా! తరంబులుగఁ గీల్కొని పీడనిజబ్బులెల్ల!' 'ము
క్కంటియొ!' 'తమ్మిచూలియొకొ!' 'కా కొక కేవలవిప్రమాత్రుఁడే!'

క॥ అని జను లనుకొనుమాటల
విని కౌతుకముబ్బ "దీని విధమంతయుఁ గ
న్గొని సత్యమైనచో మన
మును బ్రశ్నము వేయనగును పోవుద" మనుచున్॥ 1222

క॥ బైరాగియు వ్యాపారియుఁ
గారాజిలు లచ్చిరాచకన్నియ లాశృం
గారాగారముఁ జొచ్చిరి
వారందఱుఁ గలిసి వేఱుపడి ముచ్చటతోన్॥ 1223

క॥ దారినిడి మ్రొక్కువారికి
'నారాయణ' యనుచు లక్ష్మి నడువఁగ, 'సాక్షా
న్మారుఁడొ'యని స్త్రీపురుషులు
తేఱి కనఁగ నడిచె రివి దేవేరి యటన్॥ 1224

ఉ॥ వచ్చువిరాగినిన్ వెనుకవై పున రాగిని గాంచి యోజన
త్వొచ్చఁ బరాగియామిహిరు లీల వహించుముఖంబు సర్దుకొం
చచ్చతురావనీసురనరాగ్రణి లేచి జొహారు స్వాగతం
బిచ్చి వివిక్తమాగదికి నిద్దఱఁ జేరిచి పల్కె సాత్త్వతిన్॥ 1225

ఉ॥"వారలనెల్లర న్పనిచివచ్చెద" నైరణ నంతదాఁక నీ
చేరువ మేలిపీఁటల వసింపుఁడు నన్న మియించి, కంటి మీ
కోరికఁ, జేకుఱు న్ఫలము గొబ్బున, యోగ్యపురంధ్రులార!, నా
నారసరామణీయకపినద్ధము మీచరితం బెఱింగితిన్"॥ 1226

మ॥ అని విప్రోత్తముఁ డేగ, వేషధరు లన్యోన్యాస్యసంవీక్షణం
బున నబ్రంబు ప్రదర్శితంబుగ ముదంబుం జెంది "యోయమ్మ! యెం
దును గన్నో మిటువంటిచోద్య!", మన 'నెంచు న్విన్నదే లే' దటం
చును బుష్టీకృతకౌతుకం బెగయ నచ్చో వేచియున్నంతటన్॥ 1227

వ॥ సమర్హములగు చీనిచీనాంబరంబు లలరు పసిడిపళ్లెరంబుల నెలవ
యసుమిటారికత్తియలు కొనిరా నన్నేలవేలు పరుదెంచి, తళియల
డించిచన నయ్యకించనమధ్యమల కాజ్ఞపాలించి వారు నిష్క్ర
మించిన వెనుక కించిదాకుంచితోత్తమాంగుండై॥ 1228

వి॥శా॥ఓలక్ష్మీసతి! నీవు దేవి భగవద్భోగంబున న్నేఁ డిటు
ల్నాలోగింటెని జేరఁ దక్కళలు నూత్నశ్రీల రాజిల్లు న
మ్మా!' లెమ్మా!' పనిలేదు పీడుఁ డిట మీమార్వేసము ల్మీకు వే
వేలై కోర్కులు చెల్లుఁగావుత పతిప్రేమానుసంధానతన్॥ 1229

క॥ అని బ్రాహ్మణుండు చన న
వ్వనితాద్వయ మద్భుతంబుఁ బ్రాముకొనుమదిన్
"మనగుట్టు నీతఁ డెట్టులఁ
గనెనో!" యనుకొనుచు మార్పఁగడఁగిరి దుస్తుల్॥ 1230

తే॥ అంతలోపల నేపథ్యమందు వినఁగ
నయ్యె, "నోపూర్ణమాంబరో! అరయుమమ్మ!
నాపలు కసత్యమగునె విన్నాణికోడ
లాగదిం గల"దనెడి బ్రాహ్మణునిమాట॥ 1231

ల॥ క॥ ఓదేవీ! మాయత్తయ!
టాదైవముచలువ యింతయద్భుతకరమై
మోదంబు నిట్లొసంగునె! (నేపథ్యమున-లక్ష్మి!)
లే దేసంశయము కౌఁగిలిం గొన రమ్మా!॥ 1232

య॥ తే॥ తాళుమోచెలి! పరవశత్వంబుఁ గొనకు!
దైవమున కొక్కపరి నీకృతజ్ఞతాను
బద్ధవందన మెద సమర్పణముఁ జేయు
మదిగో! విను మామె పలుకు నెమ్మదిగడించి॥ 1233

పూ॥ (నేపథ్యమున)

"సీ॥ ఉదయింపఁబోవు కుముదబాంధవుని యగ్ర
కిరణంబుల క్రమప్రకీర్ణకంబు
లీలఁ బెండిలినాఁటి మాలక్ష్మిసోయగం
బిప్పటి కెంతయే నెసఁగియుండు,
వ్యక్తురాలవునాఁడుఁ, బతిఁ జేరునాఁడు, నా
కానంద మొందుభాగ్యంబు కలుగ,
దెందేని బిడ్డల పొందు పొసఁగి యుండె
పదివేలని మనంబుఁ బదిలపఱచు
కొనుచు మెలఁగ, హమ్మకుజనదౌర్జన్యంబు
వారి కలజడులను మీఱఁజేసె,
నిప్పుడైన దైవ మింతవాత్సల్యంబుఁ
జూపెఁ గూర్తు వేలజోత లిట్లు"॥ 1236

య॥ "లక్ష్మిసతీ! వింటివా! మీయత్తగారికి నీపైఁ గలప్రేమాతిశయము ఆలసింపక గొబ్బునఁజని యామె కాశ్లేషసౌఖ్య మొసంగుము. పొమ్ము! పొమ్ము (అని గదివెలికి నెట్టి తలుపువేయును)

ల॥ (పాదముల వ్రాలి)

శా॥ అత్తయ్యా! యిట మామగారుఁ దమ రన్యాధీనులైరంట మా
చిత్తం బుత్తలమొంది యెత్తలమున న్జిక్కొందువారో! యటం
చాత్తార్తి న్వదక న్గ్రమించునెడ ధైర్యంబిచ్చి చేయూతయై
యుత్తీర్ణస్థితిఁ గూర్చె నందఱకు నేరో వారి నీక్షింపరే!॥ 1238

క॥ అన గ్రుచ్చియెత్తి యెద బి
గ్గనఁ గౌఁగిలిఁ గొనుచు "మేలెగా! కోడల! నా
కనుపండువయ్యె మా నా
యన ధన్యుఁడు నిన్నుబోటి యాలగు కలిమిన్॥ 1239

క॥ ఏరీ! వారిచ్చట ను
న్నారే? చూపింపు నానెనరుఁ" దెల్పుకొన
న్నీతెఱిఁ గుతుకము, వేల జో
హారులు వారెట్టివారలైన నొసర్తున్॥ 1240

వ॥ అన లక్ష్మి గదితలుపుఁ దీయుచు "నత్తగారూ!

సీ॥ ఖలశిక్ష శ్రితరక్ష ఘనులు బాలాదిత్య
నరసింహులు లేయమ్మ నాన్నగారు
రణకర్కశుండు సరసుఁడైన శ్రీయశో
ధర్మఁ డేతల్లి కాత్మప్రభుండు
నిరతపరోపకారరతియున్ ధర్మాను
సరణ మేమాత కాచరణపథము
రాచరికంబున నరిణభూమి నవనవో
న్మేష మేజనని విశేషశక్తి
చూడుఁ మద్దేవి యదిగో! యశోధరాఖ్య
సార్థకంబుగ విశ్వవిస్తారకీర్తి
వెలయు రాజససాత్త్వికాకలితసుహిమ
రవిశశుల వేగుపున్నమదివి విధమున॥ 1241

పూ॥ తే॥ వింటి వీనులవిందుగాఁ, గంటిఁ గనుల
పండువుగ, నేఁడు మగధమాళ్వప్రబంధ

ఘనకథానాయికామనోజ్ఞతను,(యశోధరనమస్కరింప)తల్లి!
శీఘ్రమేవ వాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు!! 1242

య॥ క॥ మాతరో! మీతనయుని వి
ఖ్యాతకవిత్వంబు నీమె కంటువడిమె నిం
కేతరుఁగా! యతిశయోక్తుల
పాతర తెగబాట నిట్లు పాతరలాడన్ ॥ 1243

ల॥ క॥ ఏమందు నత్తగారూ!
సామాన్యకవిత్వ మీమె సకలగుణములం
దేమాత్రమొకాక వినుచు
సామర్థ్యముఁ గొనునె? వట్టిసాహసమెకదా!॥ 1244

సీ॥ సొగ సందమా! వేల సొగసుకత్తెలఁ గొన్న
హన్ను నే న్నైనుతిక్క నట్టెమునుంచె
నిబ్బరం బందమా నిష్ఠురుండగుహన్నుఁ
గోరచూపున గుండెజారఁ జూచె
ధైర్య మందమ! కాశిఁ, దప్పుకొంటను, బోర,
కనకనగస్థైర్యమునఁ జెలంగె
వినయ మందమ! చెప్పుకొన నక్కఱయు లేదు
సాకృతి మీయుందె యవతరించె
సాహసౌదార్యములకు సాక్ష్యంబు వేఱ
నెమక నేటికి చాలదే నేఁడు మాఱు
వేసమూని నాతో నిట్లు వెడలిరాక!
అగునె యెపుడే న్స్వభావోక్తి యతిశయోక్తి?॥ 1245

య॥ తే। వదినెరో! తెల్లమయ్యె నీప్రజ్ఞయెల్లఁ
జెల్ల! యాత్మస్తుతిం గొల్లఁ జేసికొనఁగ!
కాశి నాపదమొద లీవెకాదె నేఁటి
దాక నామార్గదర్శివి? తాళు మింక!॥ 1246

తే॥ ఇట్టి యెకసక్కెముల వార లింపుఁ గొనుచుఁ
పూర్వవృత్తాంతములను దెల్పు కొనుచుండి,

రచట భారవి మిత్రసమావృతుఁడయి
దటియుచుండెను మగధ సంబరము నిగుడ॥ 1247

క॥ ఆయూరి బయటిడొంక, న
దే! యెవరో? యెవరికొఱకొ యెదురులుచూచుఁ
జేయిఁ గనుబొమలపై నిడి
కాయము నిక్కించి, యెవరిఁ గనమిఁ జలించుఁ॥ 1248

మ॥ తడవయ్యె, న్నడిగా నినుం డపరసంధ్యం జేరఁగా నేగెడి,
న్నడిమింట న్జలదంబు లూఁగెడిని, వానా!, యల్లదే ముందురా
లెడు, నేఁ డిందులఁ జేరుకొంచు మనఁగాలేదే హితు, ల్దారి నె
క్కడ నేయాపద సోఁకలేదుగద? మేల్గానం బదే! యేరిదో? 1249

(నేపథ్యమున)

చ॥ పదులను నూర్లఁ తేంట్లు నొకబంభర మాసవ మానుకాంక్షచే
నెదిరిచి తోఁలి తానొకటియే కడుపారఁగఁ బుష్పగంధ మం
దదిమి గ్రహించెడి, న్నలవదా! పరిపంథిసుధీజనాళి వా
క్కదనమునందు నొంచి పసఁ గాంచినభారవి పోల్కి యన్నటుల్॥
"అది నారాయణుని కంఠము! ఆజోన్న చేని మలుపునుండి యే తెం
చెడు బలె! నాజనకునికోర్కి దీర్ప నేఁటికి భగవత్కృప కలిగె
వారుగో! మిత్రులు మలుపుఁ దిరిగి వచ్చుచున్నవారు" 1251

నా॥ భారవీ! ఏమి! యీపురాంతికసీమల నరాళగతులఁ బరిభ్రమించు
నీసుకుమారసమీరకిశోరుని తుందుడుకు చేష్టలు మిహిరునెడ మన
చర్యలం దలఁపించుచున్నవి 1252

ఉ॥ కమ్మనిసౌరు ముమ్మరముగా సకలమ్మునఁ గ్రమ్మ జీవసం
ఘమ్ములు సౌఖ్యవార్ధి నవగాహనముం బొనరించుచుండఁ బు
ష్పమ్ముల కార్తిఁ గూర్చునలషట్పదధౌర్త్యము వమ్ముగాఁగఁ బూ
దుమ్ముల వాని కన్గవలఁ ద్రోసి యథేచ్ఛఁ జరించుచుండెడిఁ॥1253

భా॥ నారాయణా! ఇట్టి సంతోషసమయంబున నాదుర్జనునిం దలపెట్ట
కుము. సహజసౌరభ్యతాస్ఫూర్తి నెసంగు సీమలయపవనకుఋంగ

తరంగంబులకుఁ జేదోడు వాదోడుగాఁ జెలంగు నీవసుంధరాసౌగం
ధ్యంబు నెంతయని వర్ణింపనగును. 1254

ల॥భా॥ పొలములను జలజలని పలువగల వలిచినుకు
లెలమిఁ బడ నలఘుతరలలితసుఖదంబై
వెలసెఁ బరిమళ మిచటఁ గలువలకు నలినముల
కొలకులకు నిలఁగలుగు నలరులకు నెల్లన్
దళమగుచుఁ, జిలువలకు బలమగుచుఁ, గిలకిలను
పులుఁగులకుఁ జెలియగుచుఁ బొలతులకు మేరన్
బులకలను జిలుకుచు నరుల నెలమిఁ గొలుపుచు న
ఖిలదిశలఁ గళకళను చెలువ మమరంగన్॥ 1255

మధు॥ ఈసువాసనల నూతనోత్సాహంబు సమకూరఁగానోపు నాపాక
దటి నాలేఁగదూడ 1256

తే॥ పాలు కడుపారఁ ద్రావి, 'యంభా' యటంచుఁ
దల్లి యఱచుచునుండఁ, బాదములమీఁద
మేను వంచి మున్గాళ్ళపై మెడకుదించి
తటుకున న్దూఁకి తోఁకాడఁ దఱలుచుండె॥ 1257

భా। ఆభృంగరాజములం గనుంగొనుఁడు పరస్పరోద్గమనకాంక్షల
నాపుష్పంధయమ్ము లెల్లయెడలం దామయై కన్పట్టెడు॥ 1258

మ॥ అలవోక న్వెలువీడి తీవ్రగతి గమ్యస్థానలగ్నంబులై
నిలువం జాలినసాయకావళివలె న్నిర్ణిద్రరావంబుతో
నళిబృందంబులు నూత్నపుష్పములచాయ న్జెంగునందూఁకి యుం
దలఁతి న్బ్రోక రసంబుఁ గ్రోలుకొను నాద్యంతంబు నుత్కంఠతన్॥

నారాయణా! వాఁడుగో! మనభామల్లుఁడు 1260

భా ॥మిత్రులారా! మీ కెల్లరకు స్వాగతము మీకొఱకే యిట్లు వేచి
కొనియుంటి రండు రండు సంధ్యాసమయమునకు విడిదలం జేరు
కొందము 1261

క॥ అన నందఱు శకటంబుల
నినుమడి వేగమునఁ బోవనిచ్చుచు భామ

ల్లుని నిర్దేశమ్మున నొక
ఘనసౌధము కెలన డిగిరి కౌతుక మెగయన్॥ 1262

క॥ వారల కాభవనాంత
ర్ద్వారంబుననుండి యెదురుపడియె నిగమసా
కారుఁడు ముదిపాఱుఁడు హ
సారభటు ల్దొంగియాడు నాస్యముతోడన్॥ 1263

క॥ ఏమో వింతగ భారవి
భామల్లుని మొగముఁ గ్రొత్తబాపనిమోము
న్వేమారుఁ జూచి "యారా!
భామల్లా!" యనుచుఁ జేర్చె బాహులనతనిన్॥ 1264

క॥ పదపడి సాష్టాంగంబుగ
ముదుకని పాదములవ్రాలి ముదమున ననియెన్
"సదయా! మీయభిమానము
బదులిడ సాధ్యంబుగాని భారం బయ్యెన్" ॥ 1265

ము॥క॥ ఓసర్వజ్ఞా! భారవి!
యీసభ వాదంబుసుతఁ ద్వదాలోకన మె
న్నోసార్లు కోర దైవం
బీసాయాహ్నమున నిట్టు లిచ్చుటఁగూర్చెన్॥ 1266

నా॥ తే॥ భారవీ! తెల్లవన్నియుం బాలె? నల్ల
వన్నియు న్నీళులా వెట్టి వయ్యెదేల?
మనకు భామల్లుఁ డెట్టి సంబంధియైన
నీదుపితరుల నితఁడె బంధించి యుంచె॥ 1267

బా॥ మ॥ సఖ! నారాయణ! నాగురూత్తముల వాస్తవ్యంబుగా నీయుదా
రఖనిశ్రేష్ఠుఁడె నిల్పుకొన్న, నది శాత్రవ్యంబున న్గాదటం
చు ఖరాగా నెదనమ్ము, మెవ్వరనుకొందో వీరి, బ్రహ్మర్షిసు,
మ్మఖిలప్రస్తవనీయసాత్త్వికగుణఖ్యాతుండు సామాన్యుఁడే!॥ 1268

చ॥ ఎఱుఁగమి నేదియో పలికె నీతఁడు మీ ర్గది యన్యథా తలం
పరని యెఱుంగుదుర్, గురుసమా!, మము నెట్టుల దిద్దుకొందురో య

త్తెఱఁగుననే చరింతుము వదింపుఁడు
మ॥ భారవి! నీవు మంచినే
ర్పరివి భవచ్చరిత్రఁ బారపాటును గల్గునె యొండ్లకెన్నఁగన్॥ 1269

క॥ నాసుతుఁ డగుభామలుని
తో సరి మీా, రింక కడిగి తోడి వాయుసుతా
ర్చాసమయమునకు రం డట
నాసామిారియె వచించు నర్హాపథంబున్॥ 1270

క॥ అని ముమకఁడు లోనికిఁ జన
మనకవియుం దోడివారు మజ్జనములఁ దే
ఱినబుద్ధి సంధ్య వార్చి ప
వనసుతగేహంబుఁ జేరఁబాఱిరి తమితోన్॥ 1271

భామ॥ క॥ నారాయణుఁడా! మన కీ
భారవి బడిపెద్ద కానఁ బ్రథమ మతని వం
తో రసిలి నిలుము!, చనుమీా!
భారవి! గదిలోని కేను వత్తుము పిదపన్॥ 1272

క॥ అన నాతఁడు లోపలి కే
గిన వెలుపల చిలుకువేసి గేలింతలతోఁ
గనుగిఱపుచు భామల్లుఁడు
కొనిచనె వేఱొక్కదారి గుడికి హితాళిన్॥ 1273

తే॥ ఆంజనేయులుగాని నాయనయు నమ్మ
గాని వృద్ధుండుగాని యాలోన లేరు
భారవి, "యిదేమ్మి!" యని వింతపడెడువేళఁ,
దోఁచె నొకప్రక్క లక్ష్మి సంకోచ ముడుగ॥ 1274

ఆ॥ కలికి కలితనమునఁ బులుకుపుల్కులఁజూపు
కొలికికెక్క మూరు ములికిలెక్కఁ
జిలుకఁ, జిక్కి, నిక్కువలపు త్రొక్కుడులాడ
పలుకుఁదక్కి పఱచి తలఁకుఁ జెక్కి॥ 1275

ఉ॥ బిగ్గఁ గవుంగిలించుకొనె బిట్టుగ మూర్కొని ముద్దులాడె, నా
నిగ్గుసుఖంబునందు సతి నిశ్చలమై యెదవ్రాలఁ, బాపటన్

బుగ్గలఁ, గంఠసీమల, కపోలములన్, దనివోక, ముప్పిరిన్
దిగ్గున మోవిపై మలసి తీఱనివాంఛల నానెఁ దత్సుధన్॥ 1276

క॥ ఆదీర్ఘ చుంబనంబునఁ
బైదలికిం దెలివివచ్చి బరవసమున మా
ఱూదగ స్మరవిస్ఫూర్త్యం
పాదనమున సుఖము తెరలు పర్వెఁ దనువులన్॥ 1277

ఉ॥ అంతట నిబ్బరించుకొని "యాగడ మాఁగుఁడు మిమ్ముఁ జూడఁగా
నెంతయొ ప్రేమ దార్లు పరికించెద ర త్తయు మామగారు, రా
కాంతను నేను క్రమ్మఱఁ సుఖంబుగ నంతిపురంబుఁ జేర్పఁ బో
ల్కాంతముబూని యేగుఁ" డని చాన వచింపఁగ నిల్వరించుచున్॥

భా॥ క॥ ప్రాణప్రియా!, మఱలఁ గ
ళ్యాణానంతరమునందె యగుఁ గలియఁగ, సు
త్రాణ మిడి కాచితివి మన
రాణిని, బసదనముఁ గోరు, ర, మ్మోగెదు లే!॥ 1279

ల॥ క॥ మీ ప్రేమ మొసంగితి రది
యే ప్రియతమమైనయీవి యిఁక నన్యము లే
లా? ప్రాణనాథ! మీపద
వప్రారాధనమె నాకుఁ బసదన మగుతన్॥ 1280

భా॥ తే॥ అతివ! నీపేరు శాశ్వతంబై చెలంగ
సర్గసర్గాంతముల లోకసమితిలోన
శ్రీకిరాతార్జునీయసత్కృతిని నిలిపి
నాఁడ వినిమెదు సభఁ బాడునాఁడు రమ్ము"॥ 1281

క॥ అనుచు న్వెడలోకయంగణ
మునకున్ జన నెదుఱువచ్చి మొగిసి కవుఁగిలిం
గొని తండ్రి "నాయనా! తీ
ఱెనె నీవ్రత మింక మము భరింతువుకాదే?"॥ 1282

క॥ అనఁ దల్లి "బిడ్డఁడా! ని
న్గన కన్నులు కాయకాచె గౌరీకృప దు

ర్దినములు చనె నిఁక నైనన్
మననిచ్చుదె గుండె కుదుట మంచిఁ జెలంగన్"॥ 1284

క॥ అని జనని పరిరంభణ
మును గొన సతితోడ దండముగ వందనముల్
బొనరిచి దీవనలను గొని
ననిచిన మోదంబు పెల్లునన్ గుడిఁ జేరన్॥ 1285

చ॥ చనునెడ, "నాయనా! సరభసంబున యాత్రల కట్లు తర్లి యే
ఘనతరపట్టణంబులను గాంచితి రెయ్యెయి క్షేత్రతీర్థదై
వనికరసేవనంబుల శుభంబులఁ జెందితి రీమహాత్మునిం
ట నిలుచు టెట్లు కల్గెనో వినందగిన న్నెలవిందు సద్దయన్॥" 1286

క॥ అని భారవి యడిగిన నా
తని జనకుఁడు పల్కెఁ బ్రణయతరళితమగు సూ
క్తిని "వరుస నన్ని క్షేత్రము
లను సేవించుకొను చియ్యలాతలమునకున్॥ 1287

మ॥ ఒకవేఁబోకను జేరి సత్తరువునం దొక్కంటఁ గాలూఁది ని
త్యకలాపంబులఁ దీర్చి సాపడుడు మధ్యాహ్నంబున న్నీదు త
ల్లికి వేపెట్లుగ వేఁకి సోఁకె స్పృహయే లేకుండ, "హాదైవమా!
యిఁక నేఁదీగతి!" యంచు "మం దొసఁగ లేరే వైద్యు" లంచార్తితోన్॥

శా॥ వారిన్ వీరిని నాఁక, కన్పడిన నెవ్వారి న్విచారించుచున్
దార ట్లాడుచు నుండఁ, జేరి యొకపుణ్యబ్రాహ్మణుం డీసమా
చారం బంతయు నాలకించి 'భయ మీషన్మాత్రము న్లేదు రం
డారోగ్యం బగు మీసతీమణి" కటం చాతండు మమ్మోడకున్॥ 1289

ఉ॥ చేరిచినంత, నీపరమసిద్ధుఁడు మం దిడి పల్కెఁ "నార్య! మీ
రారట మొందఁబోవకుడి యాత్రలనైన నగిజాలెగాని వే
ఱ్కారణ మేమిలేదు త్వరగా నయమౌఁ, బరమేశ్వరాజ్ఞ మీ
యూరికిఁ గొద్దిలో నరుగనోపుఁ, గనుం డిది మీగృహంబుగన్"॥

శా॥ ఆయాదార్యము ముగ్ధుఁ జేయఁగఁ గృతజ్ఞానందవాక్యాళి నే
మో యేఁ బల్కుచునుండఁ "సాధుజనసంపూజ్యా! భవద్గ్రామ మే

దీ? యుష్మచ్ఛుభనామ మెద్ది? కలదే యేమైన సంతాన"మం
చాయా ప్రశ్నల వేయ, నుత్తరము లీయన్, దిగ్గున న్లేచుచున్॥

క॥ "ఎట్టెట్టా! శ్రీభారవి
భట్టారకు జనకులా! శుభం బయ్యెను వా
దిట్టరి యతఁ డేఁడీ! యి
ప్పట్టున మీతోడ రాఁడె? భవ్యచరిత్రా!॥ 1292

క॥ భామల్లా! యలభారవి
కీమహితులు తల్లిదండ్రు లిది వింటివె', యో
స్వామీ! రం" డని మాకే
మేమో మర్యాద జరిపె హితబంధువుగన్ ॥ 1293

ఉ॥ అప్పటినుండి యిప్పటికి నవ్వల కేఁగఁగనీఁడు 'మీర లీ
చొప్పున కేలవచ్చెదరు, చూతురు చిత్రము లూరనంచు, మా
కెప్పటికప్పు డేదియొ వచించుచు నిల్పుచునుండ హన్నచే
ముప్పు ఘటిల్లె దేశమున మోపుగ నాపఁగరానికోపునన్॥ 1294

ఉ॥ నీకొఱ కంగలార్చునను నీజననిన్ దగ నాశ్వసించి, నీ
కై కొడుకున్ బను ల్కఱపి "కన్గొనిగా కిటురాఁ దలంపుఁ జే
కో"కని కట్టడ ల్పలికి గొబ్బునఁ బంపె, మహాతపస్వి, సు
శ్లోకు డితండు, సిద్ధుఁ'డనుచు న్నుడిఁ ద్రోయఁగలేమ మేమునున్॥

కం॥ అట్టులె యాయన మాకుం
బెట్టినగడు వరుగకుండ మీరందఱు ని
ప్పట్టున మమ్ముం గలిసితి
రట్టిట్టయి చెడదు వారియభిహిత మెపుడున్॥ 1296

క॥ పావని ప్రత్యక్షుం బీ
పావనున, 'కొహూ' యటంచుఁ బలుకు పిలచినన్
బోవును గాలులు గత్తర,
లివిధముగ నిసుక ప్రాలనీరు జనంబుల్"॥ 1297

తే॥ అనుచు నందఱుఁ బూజాగృహంబుఁ జేర
యర్చనానంతరమునఁ దీర్థాదు లంది

చనిరి తరువాత నెవ్వరిపనికి వారు,
లక్ష్మియు యశోధరయు రాకలంగ నేఁగ॥ 1298

క॥ మఱునటిదినమున మాళ్వము
దౌర దం దరుదేఁ దదర్థాతూర్యాదికబం
ధురగౌరవార్చనంబుల
వరుసగ విడిదలల వీరబలుఁ డమరించెన్॥ 1299

తే॥ తనప్రవాసంబులను యశోధనుఁడుగాఁగఁ
దనరె నేమాళవము యశోధర్మనృపతి
సూనుఁ డాతండు జితహూన్నశూరవరుఁడు
వరలె వేడ్కలఁ దనవీరబలునితోడ॥ 1300

వ॥ ఆయశోధరాయశోధర్మల పరిణయమహోత్సవమున కాహూతులై దేశదేశములనుండి రాజశ్రేష్ఠు లనేకు లరుదెంచిరి అందు ముఖ్యులలోముఖ్యుండు దక్షిణాపథమండలచక్రవర్తియు హూన్నదౌర్జన్యనాశనంబునకుఁ దోడుపడిన భారతీయదేశభక్తుఁడునగు శ్రీపులకేశిరాజేంద్రుండు తరువాత ఘూర్జరదేశాధీశుండగు శ్రీవర్మలరాజశ్రేష్ఠుండు ఈతని మంత్రిసత్తముం డుత్తమబ్రహ్మవంశసంభూతుండగు సుప్రభదేవుండు తనూజుండగు దత్తుండును మనుమఁడగు మాఘదేవుండునుం గూడరా నీమంత్రిశేఖరుఁడు నేతద్వివాహమునకు నిజధరాధినాథు ననుగమించె ఈసమయమునకు పదిపండ్రెండేండ్ల యీడువాఁ డగుమాఘదేవుండు మొండుగఁ దన భావిపాండిత్యసూచనముల నగుపఱచుచుండెడివాఁడు నాఁటికే యతఁ డనర్గళధార ననేకసంస్కృతశ్లోకముల నల్ల సమర్థుఁడై యుండె. తద్భావము పండితశ్రేష్ఠుల కేని మిక్కిలిదురవగాహముగనుండు చుండ నొకమాత్రకవియగు నతని మేనమామ యల్లునికి బుద్ధిమాంద్యమును సమకూర్ప మాపచక్రముల దండిగఁ దినిపించు చుండువాఁడు ఇట్టిపండితులతో నిట్టిమాండలికచక్రవర్తులతో నాఖండల వైభవంబున వెలయు నాపెండిలిదినముల నొక్కనాఁడు నిండోలగంబున వివిధవినోదముల నం దాద అమందానందకందళిత

హృదయారవిందు లగుచుండ శ్రీమద్భారవికృత కిరాతార్జునీయ కృతి తద్గ్రంథకర్తృగానకళానైపుణ్యంబు సభనెల్లర నుయ్యాల లూఁప గానం బొనర్పంబడియె. ఏకసంధాగ్రాహియు భావరసాస్వాదనదక్షుండగు మాఘదేవుండు సర్గసర్గాంతమున సంతోషపారవశ్యంబున 'మేలుమే'లని గంతులువేయుచుండ సదస్యుల కయ్యర్భకుని యద్భుతకరబుద్ధినైశిత్యంబునకు నల్లారుముద్దుతో నబ్బురంబునుం బ్రబ్బందొడంగె. ఆకృతిసముద్రమున నక్షయంబుగ వెడలు శయ్యాపాకభావగాంభీర్యరసామృతమహానందదాయకవీచికాపరంపరల నానందసమగ్రసంప్లావితచిత్తులై శ్రోతలెల్ల రచేతనులయ్యుఁ నెడనెడఁ బ్రశంసాగర్భితచలనవాచకంబుల నప్రయత్నకంబుగఁ జేతనత్వంబు సూచించుచు బ్రహ్మానందభరితులైరి. తదుపరి సమర్హపారితోషకంబుల నభ్భారవి నర్చించినవెనుక బాలాదిత్యనృసింహచక్రవర్తి విశేషవాంఛ యెద్దియైన నున్న సెలవిమ్మని యనుజ్ఞ నొసంగ నక్కవిశేఖరుండు తా మున్ను స్థాపించిన వేదశాస్త్రపారశాల సమస్తముఖ్యపట్టణముల వెలయుశాఖోపశాఖలతో నుద్ధరింపంబడ వలయునని విన్నవింప నారాజశేఖరుండేగాక తత్రస్థసమస్తనృపసంతతియు నయ్యుపపాదనంబు నామోదించి యతని సంతోషపెట్టిరి.

తరువాతఁ గళ్యాణంబు దేవబ్రాహ్మణభూతతుష్టి సమగ్రముగఁ దనర నత్యంతశోభాయమానంబుగఁ జరుగ సమర్హసత్కృతు లంది యెవ్వరి పీండ్లకు వారు చనిరి. జగద్విఖ్యాతుఁడగు భారవింగూర్చియుఁ దద్విఖ్యాతికి మూలకందంబగు నతని కృతిం గూర్చియు నెవ్వరేమి యనుకొనిన శ్రీమహాకవియగు మాఘదేవుని యనుకరణమే వేనోళ్ల మాతృకయొక్క గొప్పదనమును జాటుచున్నది. చిన్నచిత్తరువును ఛాయాగ్రాహకయంత్రనైపుణ్యంబునఁ బెద్దదిగా నొనర్చినట్లు కిరాతార్జునీయము శిశుపాలవధగా మాఘకృతియై పరిణమించె ననిన సత్యమునకు దవ్వుగాదు. భేదము నెన్నవలసినచోఁ దక్కినవి యెట్లులున్న నౌచిత్యము ననుసరించి దిక్ప్రదర్శనముగా భారవి తనపాండిత్యప్రకర్షము నటనట దనకావ్యమునఁ గనుపరచియుండ దదనుకరణవ్యక్తి యనుకరణమాగ్ధ్యమునఁ

బాండిత్యప్రకర్షమునకు మిక్కిలి తావుం గొనియె. ఇయ్యది గర్వ మనుటకాదు లోకోభిన్నరుచిః! 1301

ఉ॥ భారవి యత్త మామలును బావలు బంధులు మేనమామయుఁ
సారతరానురాగములసందడి సత్కవికార్యభారము
న్వారికి వారికి న్దగిన వైఖరిసాయముఁ జూపి తేర్చి య
వ్వారిగ సౌఖ్య ధాన్య ధనవైభవ భూ సముపేతు లై రటఁ॥1302

శా॥ లక్ష్మీభారవు లాపయిఁ మనిరి(శ్రీ)ల, స్కీర్తి, సంతానభా
గ్యశ్రీసంపదలుల్లసిల్ల, బహుశిష్యస్తోమముల్గొల్వఁ, బై
సూత్రాలంబనమూని కీర్తితను విచ్చేనిల్పి నతుల్ది
వ్యశ్రీభారవులై రి స్వస్తిజగమత్యానందము న్జెందఁగఁ॥ 1303

ఓం తత్సత్

తెనాలి శారదా ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

సవరణలు.

పద్య సంఖ్య	పాదము.	ఉన్నది.	ఉండవలసినది
11	2	స్థ్వం	స్థ్యం
24	7	యూాగు	యూఁగు
71	3	చుఱు	చుఱుకుఁ
75	3	పెన్న	పెద్ద
88	2	ఱోఁకలి	రోఁకలి
100	2	గనిన	గనని
104	6	దులుగో	దులకో
116	1	భారవి	భారవియొక్క
122	1	ఆడు	ఆఁడు
123	1	చక్క నిఁవాడు	చక్కనివాఁడు
127	2	లింటు	లింటం
134	3	మఱిగి	మరిగి
138	3	మునుపుఁజె	మునుపుచె
143	3 4	మైలపల్లీ మట కేగెదు	పై పనులీవ్వె మటు వెళ్లెదు
177	4	నబ్బారవి	నబ్భారవి
185	1	గట్టులఁగం	గట్టులగం
204	4	యథేచ్చల	యథేచ్ఛల
210	1	ఆత్తకు	అత్తకు
211	4	బయసే	బయిసే
251	2	కే్రిఁగను	క్రేగను
261	3	య్యాడరు	య్యాడలు
277	1	ఆని	అని
288	3	చికిలచే	చికిలిచే
296	3	జ్ఞ	జ్ఞ
297	3	త్తి	ల్తి
299	4	వంతుల్గర	వంతుల్గల
332	3	లిరలు	లీరలు

357	4	గాఢున్న	గాదునా
362	2	జ్ఞ	జ్ఞ
369	3	గద్ద	గద్గ
372	1	బృం	భృం
375	1	వృతం	వృంతం
410	3	ఘోఅ	ఘోర
434	4	పపడి	పడి
438	2	బొదిగిరేయి	బొదుగుచురే
443	11	నాయ	నారాయ
476	1	భారము	భారముల్
478	1	జ్ఞాసులు	జ్ఞానులు
487	3	లలిరత	లలితర
519	3	గాగిలింను	గాఁగిలించు
547	1	చ॥	క॥
554	3	లన్నియ	లన్నియుఁ
596	3	నెప్టు	నెప్డు
643	4	యచు	యంచు
628	5	మెమో	మేమో
651	3	య్యాట	యాాట
683	2	తక్షుణ	తత్క్షణ
685	4	దాగు	దాఁగు
688	3	బిచ్చి	బిచ్చు
700	11	మీాదు	మీఁదు
730	3	సౌభాగ్యం	దాంపత్యం
755	2	యూనో	యానో
796	1	మున్నఁ	మున్న
789	2	యెంచి	యించి
1058	2	గిట్టి	గట్టి
1078	1	యముఁ	యముం
1106	1	కలామాన్నం	కలమాన్నం
1121	4	యాయుధము	యాయుదమ